72695

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Ömer YILAR

FERHAD İLE ŞİRİN HİKAYESİ ÜZERİNDE KARŞILAŞTIRMALI BİR ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ

Yrd. Doç. Dr. Dilaver DÜZGÜN

ERZURUM - 1998

İÇİNDEKİLER

SAYFA NO

ÖZET I
ABSTRACT II
ÖNSÖZ III
KISALTMALAR IV

GİRİŞ 1

1. FERHAD İLE ŞİRİN HİKAYESİ ÜZERİNDE YAPILAN ÇALIŞMALAR 2

2. FERHAD İLE ŞİRİN HİKAYESİNİN KAYNAĞI 5
2.1. Tarihî İlişki 6
2.2. Hikâyenin Edebiyata Aksedişi 8
2.3 Halk Hikâyesi Olarak Ferhad ile Şirin 9

I. BÖLÜM
İNCELEME

1. FERHAD İLE ŞİRİN HİKAYESİNİN YAPI BAKIMINDAN TAHLİLİ VE VARYANTLARIN MUKAYESESİ 11

2. HİKAYEDEKİ MOTİFLER 24
2.1. Motif Kavramı ve Halk Hikâyelerinde Motif incelemeleri 24
2.2. Ferhad ile Şirin Hikâyesindeki Motifler 26
2.3. Hikayede Kullanılan Bazı Atasözleri 42

3. FERHAD İLE ŞİRİN HİKAYESİNİN ŞAHIS KADROSU VE KAHRAMANLARIN TAHLİLİ 43

4. HİKAYEDE MEKAN VE ZAMAN 56
4.1. Mekân 56
4.2. Zaman 59

5. FERHAD İLE ŞİRİN HİKAYESİNDE YER ALAN
MANZUM KISIMLARIN KARŞILAŞTIRILMASI 62

6. HİKAYENİN ETKİLERİ 93
6.1. Halk Rivayetlerinde Ferhad ile Şirin 93
6.2. Halk Şiirinde Ferhad ile Şirin 96
6.3. Karagöz ve Ortaoyununda Ferhad ile Şirin 102

SONUÇ 105

II. BÖLÜM
METİNLER

1. METİNLERE AİT NOTLAR 106
2. FERHAD İLE ŞİRİN HİKAYESİ (YAZMA-Y) 108
3. HİKAYE-İ FERHAD İLE ŞİRİN (TAŞBASMA-B1) 146
4. FERHAT İLE ŞİRİN (SÖZLÜ-S) 189
5. FERHAT İLE ŞİRİN (YENİ HARFLİ BASMA-B2) 195

BİBLİYOGRAFYA 232
SÖZLÜK 241

EKLER
EK-1. Eski Harfli Yazma Nüsha 252
EK-2. Eski Harfli Taşbasma Nüsha 280

I

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FERHAD İLE ŞİRİN HİKAYESİ ÜZERİNDE KARŞILAŞTIRMALI BİR ARAŞTIRMA

Ömer YILAR

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Dilaver DÜZGÜN

1998- SAYFA: 313

Jüri : .....

.....

.....

Ferhad ile Şirin hikâyesi, halk hikâyeleri içinde önemli bir yere sahiptir. Ancak bu güne kadar bu konu üzerinde ayrıntılı ve doyurucu bir çalışma yapılmamıştır.

Ferhad ile Şirin hikâyesinin bir çok yönden incelendiği bu çalışma giriş ve 2 bölümden oluşmaktadır. İncelemede yazma, taşbasma, sözlü ve yeni harfli basma olmak üzere 4 varyant esas alınmıştır.

Giriş kısmında hikâye üzerinde yapılan çalışmalar ve hikâyenin kaynağı araştırılmıştır.

İnceleme kısmını oluşturan I. Bölümde varyantların mukayesesi, hikâyenin motifleri, şahıs kadrosu ve kahramanların tahlili, hikâyede zaman ve mekânın tahlili, manzum kısımların karşılaştırılması, hikâyenin etkileri üzerinde durulmuştur.

II. Bölümde ise incelemede kullanılan 4 metin, dil hususiyetleri korunarak aktarılmıştır.

Çalışmanın sonunda sözlük ve bibliyografya verilmiştir. Ayrıca ekler kısmına yazma ve taşbasma nüshaların eski harfli şekillerinin fotokopileri konulmuştur.

ABSTRACT

MASTER THESIS

Ömer YILAR

A COMPARATİVE STUDY ON FERHAD AND ŞİRİN TALE

Supervisor: Yrd. Doç. Dr. Dilaver DÜZGÜN

1998- PAGE: 313

Jury : .....

.....

.....

Ferhad and Şirin has an important place in folk tales. But, no satisfactory study has been made on the subject up to now.

This study, containing Ferhad and Şirin from various viewpoints, includes an ıtroduction and to other parts. Four varius scripts were taken as principles as hand written, ottoman letters, oral and Latin letters.

In Introduction, studies on the story and the oring of the study were analysed. Chapter I contains the detailed study and Chapter II contains the text.

In ChapterI, the comparison of the texts, the motifs of the story, characters, analyses of characters, analyses of time and place, comparison of poetry and the influence of the story were focused on.

In Chapter II, the four texts were analysed in accordance with language characteristics.

Vocabulary and bibliograpy were included in the end. Besides, ottoman letter script and hand script were taken in appendix.

ÖNSÖZ

Türk kültürünün değerli hazinelerinden biri olan halk hikâyeleri bu güne kadar bir çok bilim adamı tarafından incelenmiştir. Ancak yine de pek çok halk hikâyesinin bilimsel bir bakış açısıyla araştırılmaya ihtiyacı vardır.

"Ferhad ile Şirin Hikâyesi Üzerinde Karşılaştırmalı Bir Araştırma " isimli bu çalışma, yazma (Y), taşbasma (B1), sözlü (S), ve yeniharfli basma (B2) olmak üzere 4 varyant üzerinde yapılmıştır.

Giriş ve 2 bölümden oluşan bu çalışmada, Ferhad ile Şirin hikâyesi değişik açılardan incelenmeye çalışılmıştır.

Girişte Ferhad ile Şirin hikâyesi ile ilgili yapılan çalışmalara yer verildikten sonra, hikâyenin kaynağı ve edebiyata aksedişi araştırılmaya çalışılmıştır.

I. Bölüm çalışmanın esasını teşkil eden inceleme bölümüdür. Bu kısımda hikâyenin varyantları 12 epizot altında incelenerek mukayese edilmiş, motif kavramı ve hikâyedeki motifler üzerinde durulmuş, şahıslar, mekân ve zaman incelenmiştir. Ayrıca hikâyenin manzum kısımlarının incelenerek karşılaştırılması ve Ferhad ile Şirin hikâyesinin, efsanelerden Karagöz'e kadar yansıması da bu bölümde ele alınan konular arasındadır.

Çalışmanın sonuna sözlük ve bibliyografyanın dışında ekler kısmına yazma ve taşbasma nüshaların, eski harfli orjinal metinlerinin fotokopileri konmuştur.

Yaptığımız bu çalışmada kıymetli yardımlarını esirgemeyen, büyük bir hassasiyet ve sabırla bize güç veren saygıdeğer hocam Yrd. Doç. Dr. Dilaver Düzgün'e, duyduğum minneti ifâde edemeyeceğimi düşünmekle birlikte teşekkürlerimi sunarım.

Ömer YILAR
Erzurum - 1998

KISALTMALAR

A.g.e.	: Adı geçen eser.
A.g.m.	: Adı geçen makale
A.Ü.	: Atatürk Üniversitesi
B1	: Taşbasma nüsha
B2	: Yeni harfli nüsha
Çev.	: Çeviren
Haz.	: Hazırlayan
Mat.	: Matbaa.
M.E.B.	: Millî Eğitim Bakanlığı
S	: Sözlü metin
s	: Sayfa
Ter.	: Tercüme
T.F.A	: Türk Folklor Araştırmaları Dergisi
Y	: Yazma nüsha
Yay.	:Yayınları, yayınevi

GİRİŞ

Halk hikâyeleri, Türk halk edebiyatı içerisinde önemli bir yere sahiptir. Halk hikâyelerinin en belirleyici özelliği, nazım-nesir karışımı olan yapısıdır. Bunun yanısıra âşık hikâyeciler tarafından kendine has bir üslûb ile sunuluşu bu türe görsel ve sanatsal bir içerik kazandırmaktadır.

Halk hikâyeleri destanla roman arasında bir geçiş türü olmuştur. Destanlarda gördüğümüz nazım tekniği, bu türde yerini nesre bırakmıştır. Daha doğru bir ifade ile destanlardaki nazma dayalı anlatım, halk hikâyelerinde duyguları ifade etmek ve biraz da süs unsuru olarak kullanılmış, nesir daha ağırlıkkazanmıştır.

Halk hikâyeleri yalnızca yapı değil içerik yönünden de romana geçişi sağlayan bir tür olarak karşımıza çıkar. Şöyle ki destanlarda gördüğümüz dışa dönük mücadele, burada toplum içine dönmüştür. Konular daha realist bir çizgide sunulmuş, kahramanlık mevzuları, aşk temi ile yumuşatılmıştır.

Özellikle aşk ve kahramanlık temini işleyen halk hikâyeleri, son yüz yıla kadar, özellikle sinema, radyo, televizyon gibi iletişim araçlarının yaygınlaşmasından önce, âşık hikâyeciler tarafından âşık kahvelerinde anlatılarak halk tarafından yoğun ilgi görmüş ve bu vesile ile ağızdan ağıza Türk toplumu arasında yayılmıştır.

Yaklaşık son elli yıldır araştırıcılar bu konuda çeşitli derleme ve inceleme çalışmalarına ağırlık vermişler, günümüzde ise bir çok halk hikâyesi araştırılmayı beklemektedir.

Halk hikâyelerine ait çeşitli problemler bir çok araştırmacı tarafından ele alınmıştır.[1] Bu konuya tekrara yer vermemek için değinilmemiştir.

---

[1] Otto SPIES, Türkische Volksbücher. Leipzig, 1929. (Çev: Behçet Gönül) Türk Halk Kitapları; Mukayeseli Masal Bilgisine Bir İlâve, İstanbul 1941, Rıza Koşkun Basımevi.

Pertev Naili BORATAV, Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği. İstanbul 1988, Adam Yay. (İlk baskı, 1946)

Şükrü Murat ELÇİN, Kerem ile Aslı Hikâyesi. Ankara 1949, M. E. Basımevi.

Fikret TÜRKMEN, Aşık Garip Hikâyesi; İnceleme-Metin. Ankara 1995, Akçağ Yay. (İlk baskı, 1972)

Muhan BALİ, Ercişli Emrah ile Selvi Han Hikâyesi; Varyantların Tesbiti ve Halk Hikâyeciliği Bakımından Önemi. Ankara 1973. A.Ü.Yay.

Ali Berat ALPTEKİN, Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı. Ankara 1997, Akçağ Yay.

1. FERHAD İLE ŞİRİN HİKAYESİ ÜZERİNDE YAPILAN ÇALIŞMALAR

Ferhad ile Şirin hikâyesi üzerine yapılan çalışmalar; metin neşri ve incelemeler olmak üzere iki kısma ayrılabilir. Hikâyenin, yazma, taşbasma ve matbu bir çok metni bulunmaktadır. Bu metinlerden tesbit edebildiklerimiz şunlardır:

- Radloff, W.- Propen..., VI (Tarançı metinleri içinde), Petersburg. 1886
- Ferhad ile Şirin Hikâyesi, Yazma, İstinsah Tarihi: 1261. A.Ü. Merkez Kütüphanesi Seyfettin Özege Kitaplığı, "ASL 375" Num. Kayıtlı.
- Ferhad ile Şirin Hikâyesi, Taşbasması. İstanbul, Şirket-i Hayriyye-i Sahhafiyye.
- Ferhad ile Şirin, Sebat Matbaası, İstanbul 1930
- Selami Münir- Ferhad ile Şirin, Bozkurt Matbaası, İstanbul 1937.
- Ferhad ile Şirin, İstanbul 1944, Maarif Kitabevi, 70 s.
- Muharrem Zeki Korgunal, Ferhad ile Şirin. İstanbul 1931, Yusuf Ziya Kitabevi, 80 s.
- Süleyman Tevfik Özzorluoğlu, Ferhad ile Şirin. İstanbul 1934, Türkiye Basımevi 64 s.
- Selami Münir(Yurdatap), Ferhad ile Şirin, Yusuf Ziya Kitabevi, 1937, 69 s.
- Süleyman Tevfik Zorluoğlu, Ferhad ile Şirin, İstanbul 1940, İkbal Kitabevi, 62 s.
- Hikâye-i Ferhad ile Şirin, İstanbul Litografya Destgâhı, 1271(1855), 64 s. Taşbasma, kenarında Raz-Nihan ile Mah Fruze Sultan vardır.
- Hikâye-i Ferhad ile Şirin, İstanbul Litografya Destgâhı, 1280 (1863). 56 s. Taşbasma.
- Tevatür ile meşhur ve mütearef olan Ferhad ile Şirin Hikâyesi, İstanbul 1291 (1874), 64 s. Taşbasma, resimli.
- Ferhad ile Şirin, Behramzade, Matbaa-i Ahmet Kâmil, İstanbul 1341.
- Ferhat ile Şirin, (tam-resimli) Yazan: N.B. İstanbul 1982. Şenyıldız Kitabevi, 48 s.

Ferhad ile Şirin hikâyesi ile ilgili bu metin neşriyatının yanında çeşitli yerli ve yabancı araştırıcılar incelemelerde bulunmuşlar ve doğrudan kapsamlı bir araştırma yapılmasa da bu hikâye hakkında bazı bilgiler vermişlerdir.

O. Spies, 1929 yılında yazdığı "Türkısche Volksbücher" adlı eserinde halk hikâyeleri üzerinde önemli bilgiler verirken, kitabın pek çok yerinde Ferhad ile Şirin hikâyesine de değinmiş ve yer yer bu hikâyeden alıntılar yaparak çeşitli yorumlar yapmıştır. [2]

Pertev Naili Boratav, 1931 yılında neşrenilen "Köroğlu Destanı" isimli kitabının "giriş" kısmında destan ve halk hikâyesi ayrımını yapmış ve halk hikâyelerini sınıflandırmıştır. Ferhad ile Şirin hikâyesini Arap-Acem klasik edebiyatından bize geçmiş hikâyeler sınıfına dahil etmiştir. [3]

Mustafa Nihat Özön, 1936 yılında yazdığı "Türkçede Roman" isimli kitabında Ferhad ile Şirin hikâyesini klasik edebiyatımızın manzum hikâyeleri arasında değerlendirerek "bu çeşit hikâyeler Türklerin İslâm uygarlığı çevresine girmesinden sonra ve çok büyük etkileri altında kaldıkları Farslar örnek tutularak meydana gelmeye başlamıştır..." yorumu ile hikâyenin kaynağına ilişkin bilgiler vermiştir. [4]

Boratav'ın halk hikâyeleri ile ilgili problemleri en geniş şekilde ele aldığı "Halk Hikayeleri ve Halk Hikâyeciliği" adlı eserinde pek çok hikâyeye olduğu gibi Ferhad ile Şirin hikâyesine de çeşitli vesilelerle değinilmiştir.[5] Bunlar yeri geldikçe aktarılacaktır.

Reşat Oğuz, "Karagöz'de Halk Türküleri ve Halk Hikâyeleri" isimli çalışmasında Ferhad ile Şirin hikâyesinin karagöz perdesine aksedişini ayrıntılı bir şekilde incelerken, hikâyenin karagöz perdesinde yer alan metnini ve asıl şekliyle özetini naklederek karşılaştırmalar yapmıştır. [6]

Şükrü Elçin, 1949 yılında yayımlanan "Kerem ile Aslı Hikâyesi" adlı çalışmasında hikâye ile ilgili motifleri incelerken yer yer Ferhad ile Şirin hikâyesine de değinmiştir. [7]

---

[2] O.SPIES, Türkısche Volksbücher. Leipzig, 1929. (Çev: Behçet Gönül) Türk Halk Kitapları; Mukayeseli Masal Bilgisine Bir İlâve, İstanbul 1941, Rıza Koşkun Basımevi.

[3] Pertev Naili BORATAV, Köroğlu Destanı. İstanbul 1984, Adam Yay. s. 18

[4] Mustafa Nihat ÖZÖN, Türkçede Roman. İstanbul 1985, İletişim Yay. s. 41

[5] Pertev Naili BORATAV, Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği. İstanbul 1988, Adam Yay. (İlk baskı, 1946)

6 Reşat OĞUZ , Karagöz'de Halk Türküleri ve Halk Hikâyeleri. Kayseri, 1946, Erciyes Mat. 95 s.

[7] Şükrü Murat ELÇİN, Kerem ile Aslı Hikâyesi. Ankara 1949, M. E. Basımevi. s. 13-26

Malik Aksel'in "Anadolu Halk Resimleri" adlı, 1960 tarihli kitabında, bir çok halk hikâyesi ele alınmış ve bunlardaki resimler incelenmiştir. Kitapta Ferhad ile Şirin hikâyesi de konu edilmiş, hikâye kısaca anlatılırken ilgili resimler incelenmiştir. [8]

Cahit Öztelli, 1965 yılında yayımlanan bir makalesinde, hikâyede Şirin'in tasvir ediliş şekline kısaca değinmiştir.[9]

İslâm Ansiklopedisinde de Ferhad ile Şirin ile ilgili bilgiler Boratav ve Fevziye Abdullah tarafından verilmiştir. Boratav, bu kısımda görüşlerini , "halk kitapları arasında basılmış olan Ferhad ile Şirin nüshalarında sözlü ve yazılı Türk halk hikâyelerinin üslûb ve şekil hususiyetleri görülmez; manzum parçaların çoğu arûz ile yazılmıştır..." biçiminde ortaya koyarak bu hikâyenin halk arasına çeşitli vesilelerle klasik edebiyattan geçtiğini belirtmiştir. [10]

Malik Aksel, 1968 tarihinde yayımlanan "Ferhad ile Şirin" adlı makalesinde, hikâyedeki olay örgüsünün yanında hikâyenin çeşitli varyantlarından bahsetmiştir. Yine hikâyedeki resimler üzerinde ağırlıklı olarak durmuştur. [11]

Gönül Alpay'ın, 1975 yılında doktora tezi olarak hazırladığı, "Ali Şir Nevai Ferhad ü Şirin" adlı çalışma da bizim için özellikle hikâye hakkında verilen tarihi bilgiler bakımından önemlidir. [12]

Murat Uraz'ın 1977 yılında T.F.A' da yayımlanan "Halk Hikâye ve Şiirinde Dağlar" başlıklı makalesinde, bir çok halk anlatısında dağın etkilerinden bahsedilmekle beraber Ferhad'ın dağ delme motifi üzerinde de durulmaktadır.[13]

Yine 1978 yılında Murat Uraz'ın "Hüsrev ve Şirin- Ferhad ile Şirin Hikâyeleri" adlı makalesi aynı dergide yayımlanmıştır. Bu makalede özellikle hikâyenin menşei üzerinde durulmuş ve XV. yüzyılda aydınlardan halk arasına halk hikâyesi türüyle geçtiği vurgulanmıştır. Ayrıca makalede hikâyenin şiirleri üzerinde de durulmuştur. [14]

---

[8] Malik AKSEL, Anadolu Halk Resimleri. İstanbul 1960, Baha Mat. xv+190 s.

[9] ÖZTELLİ Cahit, "Halk Hikâyelerinde Kahramanların Tanımı". T.F.A. Sayı:190, s.3730

[10] İslâm Ansiklopedisi. "Türk Halk Edebiyatında Ferhat ile Şirin" maddesi. 4. Cilt. İstanbul 1964. M. E. Basımevi.

[11] Malik AKSEL, "Ferhad ile Şirin" T.F.A. Sayı: 229, s. 5034-37

[12] Gönül ALPAY, Ali Şir Nevai Ferhad ü Şirin, Erzurum 1975. A.Ü. Yay.

[13] Murat URAZ, "Halk Hikâye ve Şiirinde Dağlar." T.F.A. Sayı: 229, s. 8003

[14] Murat URAZ , "Hüsrev ve Şirin- Ferhad ile Şirin Hikâyeleri" T.F.A. Sayı: 342, s.8203-8206

1979 yılında , Hatice Nilgün Koşar, lisans tezi olarak "Ferhad ile Şirin Hikâyesinin Erzurum'da bulunan Sözlü ve Yazılı Varyantlarının Karşılaştırılması" adlı çalışmayı yapmıştır. Bu tezde bizim kullandığımız metinlerden yazma ve basma olanı yer alıyor. Fakat yer yer okuma hatalarının bulunduğu bu çalışmada, sözlü varyant olarak sunulan parçalar esasen hikâye ile ilgili olarak oluşan efsanelerden ibarettir. [15]

İlhan Başgöz, "Folklor Yazıları" isimli eserinde Ferhad ile Şirin'in gelenek tarafından *manicilerin piri* olarak kabul edildiğini belirtmektedir. [16] Başgöz, aynı eserde bu hikâyenin karagöz perdesine yansımasını irdelemiştir. [17]

Şükrü Elçin, "Halk Edebiyatına Giriş" adlı kitabın "hikaye" başlıklı kısmında halk hikâyelerini kültür tarihi bakımından sınıflandırmış ve Ferhad ile Şirin hikâyesini , İran-Hind kaynağından gelen hikâyeler sınıfına dahil etmiştir. [18]

Ali Berat Alptekin'in, "Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı" adlı çalışması 1997'de yayımlanmıştır. Araştırıcı bu çalışmada ele aldığı 70 halk hikâyesinin özetini vererek Thomson metoduna göre motiflerini incelemiştir. Bu hikâye özetlerinden birisi de Behçet Mahir'den derlenen Ferhad ile Şirin hikâyesine aittir. Ayrıca bu eserde halk hikâyeleri ile ilgili özet bilgiler verilmiştir. [19]

2. FERHAD İLE ŞİRİN HİKAYESİNİN KAYNAĞI

Ferhad ile Şirin hikâyesinin, konusunun ve şahıslarının kaynağı bakımından tarihî bir gerçekle alâkası olmakla beraber yüzyıllarca evvel doğup, gelişmeye ve değişmeye maruz kalmıştır.

Murat Uraz, bir makalesinde şunları kaydeder: "Halk ile aydın toplumun ortak kullandıkları yabancılardan gelme hikâyeler ve bu arada Hüsrev ve Şirin; halka geçerken kimi yönlerden adapte edilmiş durumunu gösterir ki.

---

[15] Hatice Nilgün KOŞAR, Ferhad ile Şirin Hikâyesinin Erzurum'da Bulunan Sözlü ve Yazılı Varyantlarının Karşılaştırılması. Erzurum 1979, A.Ü. Basılmamış Lisans Tezi.

[16] İlhan BAŞGÖZ, Folklor Yazıları. İstanbul 1986, Adam Yay. s.225

[17] BAŞGÖZ, A.g.e. s. 346-347

[18] ELÇİN Şükrü, Halk Edebiyatına Giriş. Ankara1993, Akçağ Yay. s. 445

[19] Ali Berat ALPTEKİN, Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı. Ankara 1997. Akçağ Yay. s.266-269

Ferhad ile Şirin diye tanınmış Amasya varyantı bunların başında gelmektedir." 20

Boratav, "Köroğlu" adlı eserinde halk hikâyelerinden bahsederken, Ferhad ile Şirin hikâyesini Arap-Acem klasik edebiyatından bize geçmiş hikâyeler sınıfına dahil eder. 21

Yine Boratav, "Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği adlı önemli eserinde halk hikâyelerinin kaynaklarını dört ana başlık altında incelemiş, Ferhad ile Şirin hikâyesinin kaynağını; İran edebiyatının klasik eserleri arasında göstermiştir. 22

Mutafa Nihat Özön, Ferhad ile Şirin Hikâyesini, klasik edebiyatımızın manzum hikayeleri olarak değerlendirmiş ve bu hikâyelerin , Türklerin İslâm uygarlığına girmesinden sonra ve büyük etkileri altında kaldıkları Farsların örnek tutularak meydana gelmeye başladığını belirtmiştir. 23

Arap edebiyatındaki Ferhad ile Şirin, Leyla ve Mecnun gibi aşk mevzularının doğrudan doğruya Türk halk hikâyeciliğine değil de İran edebiyatı kanalıyla Türk klasik edebiyatına ve oradan da halk hikâyeciliğine geçtiğini biliyoruz. 24

Ferhad ile Şirin hikâyesinin menşeini şu başlıklar çerçevesinde inceliyebiliriz.

1. Tarihi ilişki
2. Hikâyenin edebiyata aksedişi
3. Halk Hikâyesi olarak Ferhad ile Şirin

2.1. Tarihî İlişki

Boratav'ın da belirttiği gibi hiç bir halk hikâyesini muayyen bir tarihi hadisenin edebî şekilde ifadesidir diye gösteremeyiz.25 Ancak halk tarafından üretilen eserlerde tarihten izler bulmak mümkündür. Halk bu hadiseleri kendi

---

20 Murat URAZ, "Hüsrev ve Şirin-Ferhad ile Şirin Hikâyeleri" s. 8203
21 Pertev Naili BORATAV, Köroğlu Destanı. İstanbul, 1984, s.18
22 Pertev Naili BORATAV, Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği. İstanbul, 1988, s.39
23 Mustafa Nihat ÖZÖN, Türkçede Roman. İstanbul, 1985, s.41
24 BORATAV, A.g.e. s. 130
25 BORATAV, A.g.e. s. 146

sosyal çevresine, zevkine ve üslûbuna göre işleyecek ve zaman içerisinde geliştirerek yeni bir edebi tür meydana getirecektir.

Ferhad ile Şirin hikâyesindeki kahramanlardan bzılarının, halk hikâyesinde gösterildiği şekliyle olmasa bile, isim olarak gerçekte var oldukları görülmektedir.

Bu kahramanlardan birisi Sasanî hanedanın son hükümdarı olan Perviz bin Hürmüz II (596-628) dir. İran büyükleri tarafından babası tahttan indirilerek kendisi tahta geçirilen Hüsrev, padişahlık döneminde halkına zulmetmiştir.26

"Eski İrancada Frahata, pehlevide Frahat, yeni Farsçada Farhad ismi bilhassa Partlar zamanından başlayarak bir çok tarihi şahsiyetlerin adı olmuştur. Bu mesnevide yaşatılan Ferhad'ın hakikî şahsiyeti tesbit edilememekle beraber, Hüsrev'in pek sevdiği cariyesi Şirin'in aşıkı ve su yolları yapmakla tanınmış bir mühendis olduğu tarihlerde rivayet edilir. Bir kayda göre, Medâyin'de Kasr-ı Şirin'in duvarına , Şirin'in Ferhad tarafından hak edilen resmi, X. asırda bozulmamış bir halde bulunuyordu."27

Hüsrev Perviz'in sürdüğü saltanat ile himaye ettiği musikişinaslardan Barbad, Nikisa ve bu hükümdarın sevgilisi Şirin hatta bindiği at hakkında türlü efsaneler meydana gelmiştir. 28

Genellikle kaynaklarda Şirin hakkında birbirini tutmayan rivayetler vardır. Bazen Hüsrev'in cariyesi veya karısı, bazen önceleri bir İran asilzadesinin evinde bir cariye, daha sonra Hüsrev'in karısı olan Şirin'in nereli olduğu da tam açıklık kazanmamıştır. Bizans, Arap ve İran kaynaklarından faydalanan Bertels, Şirin'in tarihi şahsiyetini şöyle çizmiştir, "Şirin fevkalede güzelliği, zekâsı ve enerjisi ile temayüz etmişti. Fakat İran asıllı değildi. Bir söylentiye göre Ermeni, bir diğerine göre Arrani idi. Asil aileden değildi. Bu iki husus İran aristokrasisinin onu neden kabul etmediğini gösterir." Bunun dışında Şirin'i Romalı, Huzistanlı bir hıristiyan olarak gösteren kaynaklar da vardır. Ayrıca Kasr-ı Şirin adında, bir sarayda yaşadığı da verilen çeşitli tarihi bilgiler arasındadır.29

---

26 Ayrıntılı bilgi için bakınız:
Gönül ALPAY, Ali Şîr Nevaî Ferhad ü Şirin. s. 1-13

27 Fevziye Abdullah, İslâm Ansiklopedisi. İstanbul 1964,M.E.B.Yay. 4. Cilt s. 565

28 Fevziye Abdullah, A.g.e. s. 565

29 ALPAY, A.g.e. s. 6-7

2. 2. Hikâyenin Edebiyata Aksedişi

Görülüyor ki, bu hikâye bir çok rivayet ve efsanelerle uzun müddet beslenerek, bir çığ parçası gibi büyümüş, gelişmiştir. Şüphesiz Firdevsi'ye kadar halkın bu kadar ilgilendiği hikâyeye şairlerin ilgisiz kalması imkânsızdı. Nitekim kaynakların bazılarında şairlerin Kasr-ı Şirin'i dolaşmaya geldikleri, köşkün duvarlarında Şirin ve maiyetinin resimlerini görerek, onlar için şiirler söyledikleri kaydedilmiş ve örnek olarak bu şiirlerden bazıları da aynen alınmıştır. Böylece asırlarca efsaneler, rivayetler ve şiirlerde yaşayan hikâye, tarihi gerçeğinden yavaş yavaş ayrılmış, yine bu efsaneler ve rivayetler sayesinde yepyeni bir biçimle şiir dünyasında esas yerini almaya başlamıştır.30

Hüsrev'in hayatını ilk olarak Firdevsi, Şehname'sinde ele almıştır. XII. asrın meşhûr İran şairi Sana'i tarafından da hikâyeleştirilmiştir. Bu maceraperest hükümdarın zaten renkli hayatını, romantik ölmez bir eser halinde yaşatan ilk şair , Genceli Nizamî(1150-1204)'dir. Nizaminin gösterdiği yüksek muvaffakiyet sayesinde Hüsrev'in bahtsız rakibi Ferhad'ın Şirin ile aşkı, klasik bir mesnevî mevzuu olmuştur.31

Nizamî'nin kullandığı aruz kalıplarını kullanarak yine İran şairlerinden Hüsrev Dehlevî(1253-1325), Şair Vahşî, Visal gibi İran şairleri bu konuyla ilgili hikâyeler yazmışlardır.

Türk diyarına atlayan bu hikâyeyi Altınordu hükümdarlarından Tini Bey Han'ın karısı adına şair Kutup 1341-42 yıllarında yazmıştır. Hüseyin Baykara zamanında yaşamış olan Ali Şîr Nevaî(1441-1501) de Ferhad ve Şirin adı ile bir mesnevi yazmıştır. Her iki mesnevide de Nizamî'nin kullandığı kalıplar kullanılmıştır. Osmanlı Türkiyesine gelince; bu hikâyeyi Hüsrev ve Şirin adı ile XV. yüzyılda aydın şairler arasında mesnevi şekli ile ilk yazan Şeyhî (1371-1431) olmuştur.32

Daha sonra bir çok divan şairi tarafından bu konu mesnevi tarzında işlenmiş ve geliştirilmiş, bu konu tarihi bağlarından sıyrılarak klasik edebiyatımızda yeni bir çehre kazanmıştır

---

30 ALPAY, A.g.e. s. 15
31 Fevziye Abdullah, A.g.e. s. 565
32 URAZ, A.g.m. s. 8204

2.3. Halk Hikâyesi Olarak Ferhad ile Şirin

Pertev Naili Boratav, "Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği" adlı eserinde, bu hikâyenin 16. yüzyıldan itibaren halk hikâyesi şeklinde tezahür etmiş olabileceğine değinmiştir. 33

Faruk Timurtaş , Tarih İçinde Türk Edebiyatı adlı eserinin "Halk Hikâyeleri" kısmında, Ferhad ile Şirin, Yusuf ile Züleyha gibi hikâyelerin konularının divan edebiyatında aynı adı taşıyan eserlerden biraz değiştirilerek alındığınıvurgulamıştır. 34

Boratav'ın İslâm Ansiklopedisine yazdığı "Türk Halk Edebiyatında Ferhad ile Şirin" başlıklı maddede ise ; halk kitapları arasında basılmış olan Ferhad ile Şirin nüshalarında sözlü ve yazılı Türk halk hikâyelerinin üslûb ve şekil hususiyetlerinin görülmemesi, şiirlerin çoğunun aruzla yazılmış olması, hece ile yazılanların hikâye ile alakasının olmaması gerekçe gösterilerek bu hikâyenin halk kitaplarına klasik edebiyattan geçtiği, sözlü an'aneye iyice yerleşemediği sonucuna varılmıştır. Ayrıca Boratav'a göre, bu gün sözlü halk hikâyeciliğinin kuvvetle yaşadığı Doğu Anadolu Bölgesi'nde bu hikâyenin saz eşliğinde ve zengin türkülerle süslenmiş olarak âşıkhikâyeceler tarafından anlatılmamakta ve Ferhad ile Şirin hikâyesi sadece kitaptan okunan metinler arasında yer almaktadır. Aynı eserde Boratav, "Ferhad ile Şirin'in maceralarına ilişkin rivayetlerin Anadolu'da bazı yerlere bağlı efsaneler şeklinde yaşadığını" vurgulayarak Ferhad ile Şirin hikâyesinin, tam bir halk hikâyesi özelliklerini haiz şekilde teşekkül etmemiş olduğunu anlatmaya çalışmıştır.35

Murat Uraz, Türk Folklor Araştırmaları dergisinde yazdığı "Hüsrev ve Şirin- Ferhat ile Şirin" başlıklı makalesinde bu hikâyenin Hüsrev ve Şirin adıyla aydınlar arasında. Ferhad ile Şirin diye de halk içinde XV.yüzyıldan beri süre gelmekte olduğunu belirtmiş,36 böylece hikâyenin halk arasında yaygınlığını mı yoksa bugünkü bildiğimiz şekliyle halk hikâyesi şeklinde teşekkülünü mü XV. yüzyıl olarak gösterdiğini açıklığa kavuşturmamıştır. Aynı makalenin ilerleyen kısımlarında Uraz. Hüsrev ve Şirin adlı bu hikâyenin Osmanlı Türkiyesindeki

---

33 BORATAV, A.g.e. s. 130

34 Faruk K. TİMURTAŞ, Tarih İçinde Türk Edebiyatı. İstanbul 1981, Boğaziçi Yay. s. 33

35 BORATAV, İslam Ansiklopedisi. Cilt 4, s. 567

36 URAZ, A.g.m. s. 8203

aydın şairlerin elinde dolaştığı sıralarda halk arasına da girdiğini belirterek, halk hikâyecileri ve aşık şairlerin Hüsrev-i Perviz'i bir tarafa bırakarak Şirin'in köşkünü süsleyen Bihzad'ın oğlu Ferhad üzerinde daha çok durduklarını, düz ifade ile anlatılan hikâyeleri arasına şiirler de serperek süslediklerini belirmiş ve Ferhad ile Şirin'in halk hikâyesinde aldığı şekli açıklamamaza yardımcı olacak bilgiler vermiştir.37

Sonuç olarak diyebiliriz ki İran'da gerçekleşen tarihi olaylar neticesinde edebiyata akseden bu mevzu, Türkler'in İslâmiyet'in tesiri ile İranla olan yakın ilişkisi sonucu Türk klasik edebiyatında işlenmiştir. Bunun sonucunda halk arasında yayılmaya başlayan bu hikâye muhitlere ve sosyal yapıya uygun bir çehre kazanarak Türk halkının zevki ile bütünleşmiş ve XV.yüzyıldan sonra halk hikâyesi türüyle anonim edebiyatımıza mal olmuştur. Müellifi belli olmayan yazma, basma eserlerde ölümsüzlük kazanmıştır. Bundan sonra bu mevzu bir çok halk şiiri ve türkülere konu olmuş, karagöz ve ortaoyununda yeni bir versiyonla karşımıza çıkmıştır. Bu konu, hikâyenin tesirleri bahsinde ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

37 URAZ, A.g.m. s. 8205

I. BÖLÜM

İNCELEME

1. FERHAD İLE ŞİRİN HİKAYESİNİN YAPI BAKIMINDAN TAHLİLİ VE VARYANTLARIN MUKAYESESİ

Ferhad ile Şirin hikâyesinin incelemeye esas aldığımız dört varyantı mukayese edildiği zaman bunlar arasında motif ve epizot bakımından büyük bir benzerlik olduğu görülür.

Ferhad ile Şirin hikâyesinin varyantları birbirinden ayrı on iki epizotta incelenebilir. Bunları birbiri ile mukayese etmek suretiyle hikâyenin temel yapısını meydana çıkarmak mümkün olacaktır. Aşağıda böyle bir denemeye girişilmiştir.

1. Şirin'in Yaşadığı Yer ve Ailesi

Şirin'in yaşadığı yer, Y, B1 ve B2 varyantlarında Acem ikliminde yani Diyar-ı Horasan'dadır. Y de şehrin ismi biraz daha açıklık getirilerek Diyar-ı Ermen olarak belirtilmiştir. S varyantında ise Şirin Amasya civarında bir kale içerisinde yaşamaktadır.

Y, B1, B2 de yaşanılan yer büyük bir şehirdir. S de ise yaşanılan yer bir kaledir ve o zamanlarda her kale bir devlet sayılmaktadır.

B1 ve B2 varyantlarında Şirin'in yaşadığı yerler gerek coğrafi gerekse sosyal yaşayış yönünden müsbet ve imrendirici vasıflarıyla tarif edilirken diğer varyantlarda bu husus görülmemektedir.

Bütün varyantlarda Şirin'in annesi ölmüştür. Babası hakkında yalnızca S varyantında bilgi vardır ki, bu epizotta en büyük ayrılma bu varyanttadır. Sözlü varyantta Şirin'in babası ölmüştür ve tahtına Şirin'in ablası olan Cihan Banu oturmuştur. Şirin onun yüzünden evlenememektedir ve bu kıskanç ablanın kaprislerine boyun eğmek durumundadır. Bu varyantta Şirin'in annesinden hiç bahsedilmemiştir.

Y de Şirin'in ölen annesi padişahdır ve o ölünce Şirin kendi sarayında yaşamına devam etmektedir.

B1 ve B2 varyantlarında Şirin'in annesinin sosyal konumundan bahsedilmemiştir.

Y, B1, B2 varyantlarında ortak olan nokta Şirin'in teyzesinin himayesinde onunla beraber kalması ve teyzesi tarafından yanından ayırmaya tahammülü olmayacak derecede sevilmesidir. Bu teyze babasının ölümü ve erkek kardeşinin olmaması nedeniyle tahta geçmiş dirayetli bir padişahtır. Ayrıca bekârdır.

Şirin'in teyzesinin adı; Y de Mehmine Banu, B1 de Mehmene Banu, B2 de ise Mühmine Banu alarak geçer.

B1, B2, ve Y varyantlarında Şirin'in yaşından ve güzelliğinden uzun tasvirlerle bahsedilmiştir. B1 ve B2 de Şirin'in yaşı 13-14 iken Y de 15-16 yaşlarındadır. Sözlü varyantta ise bu husus belirtilmemiştir.

İncelediğimiz varyantlarda dikkat çekici bir nokta padişahın bir kız olması ve bunun sebebinin o vilayetteki kaideden kaynaklanmasıdır. Ayrıca bu padişahın akıllı vezirleri vardır ve onlar sayesinde başarılı olmuştur. Hikâyede padişahın kız olması sanki anlatıcılar tarafından yadırganmakta ve buna gerçekçi bir sebep bulma gayreti olduğu gözlenmektedir.

2. Mehmene Banu'nun Şirin'e Köşk Yaptırması

Daha önceki epizotda Şirin'in teyzesi veya ablası olan koruyucu kişinin varyantlarda hangi isimle anıldığını zikretmiştik. Bundan sonraki incelemelerimizde kolaylık olması açısından bu fonksiyonda olan şahsa ortak bir isim olarak Mehmene Banu diyeceğiz.

İncelemeye esas teşkil eden varyantların hepsinde bu epizot mevcuttur. Şöyle ki, Mehmene Banu, Şirin için köşk yaptırmak istemektedir. Köşkün inşaatı bittikten sonra boya ve nakış işi bu konuda ün salmış olan Behzad ve oğlu Ferhad'a verilir.

B1 ve B2 de Mehmene Banu, Şirin için yaptıracağı köşk için görevi usta bir mimara verir. Mimar, bu köşkü 7 bölüm halinde yapar ve her bir bölüme ayrı bir ad verir. Bu adlar Kamer, Zühre gibi gök cisimlerinden alınmış isimlerdir. Bu bölümlerin her biri ayrı bir renkte olacaktır ve içinde giyileceklerin rengi de buna göre olacaktır. Köşkün inşaatı bittikten sonra boya ve nakış işi Behzad ve oğlu Ferhad'a verilir. Ferhad, sanatında babası ile bir ayardadır. 15 yaşında , çok yakışıklı, gören herkesi kendisine aşık edecek kadar cazibeli bir delikanlıdır.

Yazmada, Şirin için bir köşk yapma görevi mimarlar çağırılarak verilir ve köşk diğer varyantta olduğu gibi yedi parça halinde yapılmaz. Bu varyantta köşkün yapılması işi kısaca geçilmiş, boya ve nakış işi için Ferhad ve babası Behzad tutulmuştur. Ferhad'ın babasından daha hünerli olduğu ve yakışıklılığından bahsedilirken yaşı 15-16 olarak belirtilmiştir.

Sözlü varyantta ise bu ayrıntıların hiç birisine girilmeden yalnızca köşkün boya ve nakış işinden Ferhad ve babasının sorumlu olduğu anlatılmış, diğer epizota geçilmiştir.

Bu epizotta en dikkat çekici nokta, B1 ve B2 varyantlarında 7 bölüm halinde yapılacak köşkün bölümleri ile gök cisimleri arasında kurulan ilişkidir. Sanıyoruz ki bu astral tasavvurlar, Fikret Türkmen'in de işaret ettiği gibi halk muhayyilesinin gökyüzü ile ilgili inançları ve hikâye arasında paralellik kurma çabalarındandır.[38]

3. Ferhad ile Şirin Arasındaki Aşk

a. Ferhad ile Şirin'in ilk karşılaşması

Mehmene Banu ile Şirin köşkü gezmeye gelirler. O sırada Ferhad ve babası köşkün boya ve nakış işleri ile meşguldürler. Şirin'in dikkatini ilk görüşte Ferhad celbeder ve Şirin hemen mimarbaşıdan onun kim olduğunu sorar. Mehmene Banu'ya belli etmemeye çalışan Şirin artık Ferhad'a derin bir sevgi ile aşık olmuştur. Bunlara ihsanlarda bulunarak saraya döner ve eğlenceye dalarlar. Fakat artık Şirin'in aklı fikri Ferhad'dadır.

Durum bütün varyantlarda bu mahiyettedir. Ancak S varyantında Şirin'in hisleri aşk denecek boyutlarda değildir. Yalnızca beğenme şeklindedir. Şirin'in Ferhad'a aşık olması bir sonraki epizotta gerçekleşecektir.

b. Ferhad'ın Şirin'e aşık olması ve aşkın derinleşmesi

Varyantların hepsinde Ferhad ile Şirin arasındaki aşk görerek inkişaf eder. Yani bu epizotta görerek aşık olma motifi işlenmiştir. Ferhad'ı gördüğü andan itibaren aşık olan Şirin, Ferhad'ı düşünmekte ve onun aşkı, içinde

---

[38] Fikret TÜRKMEN, Tahir ile Zühre. Ankara 1983, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. s.207-28

dayanılmaz bir hal oluşturmaktadır. Bu ıstıraba daha fazla dayanamaz ve bir gün gizlice Ferhad'ın çalıştığı köşke gelir. Amacı Ferhad'ı görmek ve kendisini ona göstererek karşılık alıp alamayacağını test etmektir.

B1, B2 ve Y de Şirin eline altın bir turunç alarak bahçeye gelir ve gizlice Ferhad'ı seyreder. Kendini Ferhad'a gösterir ve elindeki altın turuncu göğsüne atar. Ferhad altın turuncu tutar ve o anda Şirin'e aşık olup bayılır. B2 de bayılmaz, şaşakalır. Saraya geri dönen Şirin aşkının karşılık bulduğunu anlar. Bir gün eline altın limon alarak yine Ferhad'ın yanına gelir ve onu Ferhad'a atarak sarayına döner. Ferhad bunu tutayım derken elindeki nakış kalemini düşürür. Daha sonra bu gelip gitmeler gizlice devam ederek aşkları dayanılmaz bir boyut kazanır. Ferhad artık yemeden içmeden ve uykudan kesilmiştir. Şirin'in hasretini B1 ve Y de kendi yaptığı ve yanında taşıdığı, B2 de evinin duvarına astığı tasvirle gidermeye çalışır. Ateşli ahlar çeker. Gizli buluşmalar ve söyleşmeler devam etmektedir.

Sözlü varyantta Şirin'in Ferhad'a aşık olması bu varyanttadır. Şirin, Ferhad'ın çalıştığı yere gelerek iki kez elma atıp kendini saklar. Üçüncü kez elma atar ve kendini gösterir. Elmayı tutan Ferhad'ın elindeki boya çanağı ve fırçası düşmüştür. Bu sırada babası gelir ve ne olduğunu sorar. Ferhad ayağının takıldığını söyler. Şirin böylece Ferhad'ın da kendisine aşık olduğuna kanaat getirerek sarayına döner. Ferhad artık eskisi gibi nakış yapamamaktadır ve nakış yapayım derken duvara farkında olmadan Şirin'in resmini yapar. Babası durumu anlayarak Ferhad'ı teselli etmeye çalışır. Ferhad ile Şirin arasındaki münasebetler bu varyantta açıklanmamıştır.

4. Ferhad ile Şirin Arasındaki Aşkın Fark Edilmesi

Bu epizot hikâyedeki merak ve heyecanın başlamasını sağlayıcı bir fonksiyona sahiptir.

Sözlü varyantta bu epizot yoktur. Diğer varyantların hepsinde Ferhad ile Şirin arasındaki bu ilişkiyi, saraydaki bir cariye görmüştür ve hiç de müsbet karşılamamıştır. Ona göre bu iki sevgilinin sosyal konumları böyle bir ilişkiye müsade etmeyecek kadar zıttır. Ancak bunu daha kimseye söylememiştir. Bu olay Mehmene Banu'nun ilk köşkü beğenmeyip yeniden bir köşk yaptırması sırasında gerçekleşmiştir.

5. Ferhad'ın Dağı Delmesi

Bu epizot üç ayrı başlık altında ele alınabilir.

a. Köşke su getirme fikri

S de bu fikri ortaya atan Ferhad'ın babası Behzaddır. Köşkün boya ve nakış işi bittikten sonra Behzad, Cihan Banu ile görüşür ve bu köşkün bir kusuru kaldığını söyler. Behzad'a göre köşkün ortasına bir havuz yapılıp su akıtılmalıdır. Bu su köşk ile arasında bir dağ bulunan çeşmenin suyu olmalıdır. Bu fikir Cihan Banu katında değer görür ve bu işe, talipli aranmaya başlanır. Karşılığında ne istenirse verilecektir.

Diğer varyantlarda ise bu fikir bir tesadüf eseri belirmektedir. Y de Mehmine Banu, Şirin ve cariyeler gezerlerken, ağzında büyük birtaş bulunan kuyuyu cariyeler fark eder ve Banuya heber verirler. B1 ve B2 de kuyuyu fark eden Mehmene Banudur. Bütün varyantlarda kuyunun bir su kuyusu olduğu anlaşılıp ve suyundan bir esire içirilerek çok hoş bir su olduğunun test edilmesinden sonra ; Mehmene Banu bu suyun köşke ulaştırılabilirliğini düşünür ve etrafındakilere söyler.

Y ve B1 de su eğer köşke ulaştırılırsa bir havuz yapılabileceğini ortaya atan Mehmene Banudur.

B2 de ise suyun köşke ulaştırılabilmesi halinde bir havuz yaptırılıp akıtılması fikri Şirin'den gelir.

Usta kişilere incelettirildikten sonra bu suyun köşke ulaştırılması için arada bulunan dağın delinmesi gerektiği ortaya çıkar ve hemen bir talipli aranmaya başlanır. Bu işi başarana Mehmene Banu'dan sınırsız bir ödül vardır.

b. Ferhad'ın dağ delme işine talip olması

Bu epizot bütün varyantlarda vardır. Esasen Ferhad ile Şirin Hikâyesini unutulmaz kılan bu epizotta bulunan dağ delme motifidir. Bu epizot, Ferhad ile Şirin arasındaki aşkın büyüklüğünün sergilendiği ilk ve en etkileyici sahnedir.

B1, B2 ve Y de bu işe talipli bulmak için tellallar dolaşır ve Mehmene Banu'nun dağı delene ne isterse vereceği duyurulur. Ferhad aşkını ıspatlamak için bir fırsat bulmuştur ve bu sayede Şirin'den ayrılmayacaktır. Çünkü, Ferhad bu iş karşılığında köşkün veya sarayın kapıcılığını taleb eder. Mehmene Banu bu talebi şaşkınlıkla karşılar. Ancak kabul eder.

S de babası ortaya bu fikri ortaya attığına pişman olacaktır. Çünkü dağ delme işine Ferhad talib olmuştur ve karşılığında köşkün kapıcılığını istemektedir. Bu varyantta ayrıca Ferhad'ın babasının caydırma çabaları görülür fakat başarılı olamaz.

c. Ferhad'ın dağı delmesi

Ferhad dağı delmeden önce iki tane külünk ister. B1,B2 ve Yazma varyantta, Ferhad'ın isteği üzerine bu külünklerden biri yüz diğeri ikiyüz batman olacaktır. Bu külünkler yaptırılır ve Ferhad dağı delme işine ertesi gün başlar.

Sözlü varyantta ise külünklerin yapımı için demirciye Ferhad da gider ve demirciden, bütün gücünü o külünklere vermesi için dua etmesini ister. Bu gerçekleşir ve Allah demircinin bütün gücünü o külünklere verir. Ferhad dağı 40 günde deleceğine söz vermekle birlikte, Şirin'e; eğer onu görmeye gelirse bu işi 20 günde yapabileceğini söylüyor.

Bütün varyantlarda Ferhad bu dağı deler ve köşkün kapıcılığı görevini alır. Bu duruma sevinen Mehmene Banu, ihsanlarda bulunur.

S varyantında dağ delinip suyun akması 32 günde tamamlanmıştır.

Y de ise bu iş 43 gün sürer fakat ravilere göre bir yıl veya kırk gün içinde gerçekleşir

B1 ve B2 varyantlarında ise Ferhad dağı 40 günde delmeyi başarmıştır. Ancak bir rivayet bu işin bir yılda tamamlandığını belirtmektedir.

Y, B1, B2 varyantlarında bu epizot oldukça uzun anlatılır ve bu olay sırasında çeşitli gidip gelmeler (Şirin) ve söyleşmeler olur. Ferhad'ın dağı delmesi çok abartılı şekilde resmedilmiş ve bu manzarayı izleyen insanların bile buna şaşırıp kaldıktan sonra Allah tarafından veya evliyalar tarafından verilen olağanüstü bir güç yardımı ile ancak böyle bir işin başarılabileceği yorumu yapılmıştır.

Bu epizotta olağanüstü motiflerin ve İslâmi unsurların yoğun olduğu görülür. Böylece hikâye dinleyenler tarafından masal gibi karşılanmayacak ve gerçekçi olacaktır.

6. Mehmene Banu'nun Ferhad'ı Zindana Atması

Ferhad kapıcılık görevine getirildikten sonra Şirinle gizli gizli buluşmaya devam eder. Aralarındaki aşk günden güne derinleşmekte ve daha samimi bir boyut kazanmaktadır. Şirin'in dadısı onları gizli gizli buluşturur. Şirin Mehmene Banu'dan her seferinde bir özür belirterek ayrılmayı başarır.

S de bir gün Ferhad ile Şirin buluşup konuşurlarken saraydaki cariyelerden birisi bunların hallarine vakıf olur ve Cihan Banu'ya haber verir. Şirin'in, kendisinden küçük olması ve kendisinin bekâr olması sebebi ile zaten evlenmesine müsaade etmeyen Cihan Banu bu ilişkiyi duyar duymaz Ferhad'ı Diyarbekir'de bir gizli mahsene hapsettirir. Burada altı sene kalan Ferhad, yanında götürdüğü külüngüylü mahsen duvarına çizdiği Şirin'in tasviri ile kendini oyalar. Bu süre diğer varyantlarda belirtilmediği gibi hapiste yapılan işler de farklıdır. Bu varyantta Cihan Banu'nun konuyu Şirin'e açması ve Şirin'in bunu inkâr etmesinden de söz edilmektedir.

Ayrıca sözlü varyantta Ferhad'ın hapsedilmesinin temel sebebi Cihan Banu'nun Şirin'i kıskanmasıdır. Bu kıskançlık Ferhad'a olan ilgisinden değil, Şirin'in kendisinden önce evlenmesini kabullenememesi şeklindedir.

Diğer varyantlarda (B1,B2, Y) Ferhad ile Şirin arasındaki ilişkiyi daha önceden gören cariye Mehmene Banu'ya takdir edileceği düşüncesiyle haber verir. Oysa Mehmene Banu'nun ilk işi bu cariyeyi boğdurmak olur. Daha sonra bu olayı kendisi gözleriyle görmek ister. Ertesi gün bir yere gitme bahanesiyle köşkten ayrılır ve yine gizlice buluşan Ferhad ile Şirin'i gizlice gözetler. Duruma vakıf olunca, kabahatin kendisinde olduğunu düşünür ve Ferhad'ı daha önce Şirin'e meth ettiği için kızın ilgisinin uyandığı yorumunu yapar. Hemen Ferhad'ın Ahen kalesinde zincire vurulmasını emreder. Şirin'i de alarak bir kaç gün gezmeye götürür. Bu varyantlarda Mehmene Banu, Şirinle meseleyi hiç konuşmaz.

Ferhad hapiste saz çalar ve ateşli ahlar çeker. Oradan gelip geçenler, haline vakıf olurlar ve hapisten dışarıya yazıp attığı şiirleri, söylediklerini yazarak dilden dile bu feryatların Şirin'in kulağına gitmesine sebep olurlar.

Y ve B1 varyantlarında Ferhad'ın hapisteyken gece gündüz ibadet ve dua ettiği vurgulanmaktadır. Oysa hikâyenin daha önceki kısımlarında bu durum pek işlenmemişti. Burada halk arasnda yaygın olan "kul darlanmadan Hızır yetişmez" sözünün gerçekleşmesi söz konusu edilmeye çalışılmaktadır sanıyoruz. Çünkü bundan sonraki olaylarda bu dua ve ibadetler etkisini gösterecek ve Ferhad yine olağanüstü güçler sayesinde hapisten kurtulacaktır.

7. Ferhad'ın Hapisten Kurtulması ve Dağlara Çıkması

Ferhad'ın hapisten kurtulması incelediğimiz varyantların hepsinde Mehmene Banu'nun gördüğü bir rüya sayesinde olur.

B1 ve Y de Mehmene Banu korkulu bir rüya görür ve rüyasında kim olduğu belirtilmeyen birisi, derhal Ferhad'ı salıvermesini yoksa helâk olacağını söyler. Mehmene Banu çok korkar ve hemen ertesi gün Ferhad'a bin altın verilerek salıverilmesini ister. Ferhad bu altınları dağıtır ve giyisilerini parçalayarak dağlara gider. Burada hikmetli şiirler yazan Ferhad bütün canavarlarla, hayvanlarla dost olmuştur. Öyleki bu hayvanlar Ferhad'ın başına toplanır , ona zarar vermez ve yanından ayrılmazlar. Ferhad kendisine yağmurlu havalarda sığınacak bir mağara bulmuştur. Ferhad kimse ile dünya kelâmı söylemez ve hiç bir şey yiyip içmez. Yalnızca sazı ile şiirler söyler. Ulemalar ve oradan geçenler onun söylediklerini yazarlar. Bir gün Ferhad bu haliyle ve yanındaki hayvanlarla birlikte Şirin'in diyarına gelir ve ona sitemli sözler söyler. Şirin'in de bu duruma dayanacak sabrı kalmamıştır. Şiirlerle birbirleriyle iletişim kurduktan sonra Ferhad ile vedalaşırlar. Bu halde Ferhad'ı görenler babasına haber verirler. Babası koşup gelir ve Ferhad'ı evine dönmesi için ikna etmeye çalışır. Ayrıca babası annesinden de bahsederek annesinin Ferhad'ın hasretinden gözlerinin elil olduğunu söyler. Ferhad ise bu çabaların boşa olduğunu artık kendileri ile Ahiret'de görüşebileceklerini belirtir ve oradan uzaklaşır.

Bu epizotta Ferhad'ın aşkı dünyevi vasıflardan sıyrılmış ve İlâhi bir boyut kazanmıştır. Gerek manzum kısımlar ve gerekse Ferhad'ın babasına verdiği cevap, bu aşka tasavvufî bir boyut kazandırmaktadır.

B2 varyantında Ferhad'ın hapiste iken ibadet ve dua ile meşgul olması belirtilmezken hapisten kurtulması da şöyle olur: Mühmine Banu'nun rüyasına heybetli ve nurani yüzlü bir derviş girer ve parmağını sallayarak, Ferhad'ı salmazsa üç güne keder öleceğini söyler. Böylece Mehmine Banu ertesi gün Ferhad'ı serbest bırakır. Sonraki olaylar yukarıdaki varyantlarda olduğu gibi gelişir.

Sözlü varyantta ise Cihan Banu'nun rüyasına girip Ferhad'ı serbest bırakmazsa tacını ve tahtını elinden alacağını söyleyen; "bir eyi kimse" dir. Fakat bu varyantda Ferhad bir şartla salınır; hapis olduğu vilayetten gelmeyecektir. Görüldüğü gibi rüyada Mehmene Banunun tehdid edildiği şey varyantlara göre değişiklik göstermektedir.

S de Ferhad'ın hayvanlarla dost olması, Allah'ın ona Sultan Süleyman gibi bir sır vermesi sayesinde gerçekleşmiştir. Diğer varyantlarda Ferhad'ın Şirin'i görmeye gelmesinde Mehmene Banu'nun hiç söz konusu edilmemesine karşılık bu varyantta Cihan Banu Ferhad'ın babasını çağırarak oğlunu göndermesi için tehdit etmiş ve Behzad bunun üzerine Ferhad ile konuşmuştur. Ferhad ise cevap olarak belasını bulduğunu ve zaten gideceğini kuru bir ifade ile belirtir.

Bu epizotta özellikle iki nokta dikkatimizi çekmektedir. Birisi Ferhad katında aşkının dünyevi niteliklerden sıyrılması yani tasavvufi felsefenin izleridir. Diğeri ise Ferhad'ın canavarlarla arkadaş olması motifidir ki hikâyedeki masal unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır.

8. Hürmüz Şah'ın Ferhad'ı Görmesi ve Yardım Etmesi

Bir gün bir padişah adamlarıyla birlikte ava çıkmıştır. Yolu Ferhad'ın bulunduğu taraftan geçer . Bu sırada Ferhad bir ağacın gölgesinde oturmuş, yine ateşli ateşli türküler ve şiirler söyleyip saz çalmaktadır. Padişah bunun sesini duyar ve onunla konuşarak durumunu anlar. Ferhad'ı çok beğenmekle beraber ona çok acımıştır. Ferhad'ı, Şirin ile kavuşturacağına ikna ederek yanına alır ve sarayına götürür. Ferhad'ı dağdaki kılığından arındırır. Daha sonra Mehmene Banu'ya mektuplar gönderilir ve tehdit edilir. Sonuçta Mehmene Banu Şirin'i vermeyi kabul etmez. Ancak bu padişah işin peşini bırakmamakta ısrarlıdır. İncelediğimiz varyantlarda konu ana hatlarıyla böyledir.

S varyantında bu padişah, Amasya Padişahıdır. Cihan Banu'ya üç kez mektup göndererek Allah'ın emri ile Şirin'i Ferhad'a vermesini yoksa tacını tahtını yerle bir etmesini bildirir fakat her seferinde olumsuz cevap alır.

Yazma varyantta ise bu padişah Hef-i Kişver Şahı olan Hürmüz Şahdır.

B1 ve B2 de bu padişah'ın Nuşirevan'ın oğlu Hürmüz Şah olduğu belirtilirken B1 de Hürmüz Şah'ın cihan şahı olduğu vurgulanmıştır.

9. Mehmene Banu ile Hürmüz Şah'ın Savaşması

Varyantların hepsinde savaşı Hürmüz Şah tarafı kazanır ve Şirin kurtarılarak Ferhad ile evlendirilmek amacıyla Saraya getirilir. Y, B1 ve Y varyantlarında bu savaş oldukça ayrıntılı anlatılırken Sözlü varyantta bu epizot daha kısa geçiştirilir.

S de Cihan Şah üç sihirbaz getirerek savaşı hile ile kazanma çabasına girer fakat Ferhad bunları haklar ve Şirin Cihan Banu'dan kurtarılır

B1, B2 ve Y varyantlarında savaş tekniği, savaşta ismi zikredilen şahıslar ve Ferhad'ın savaştaki konumu hemen hemen aynı olmasına karşılık yalnızca savaşa katılan asker sayılarında bazı farklar göze çarpmaktadır. Bu üç varyantta da şavaşa katılanlardan isimleri geçenler, taraflara göre şöyledir:

Hürmüz Şah Tarafı	Mehmene Banu Tarafı
Şabur Ayyar	Selime
Behram	Kehrab
Tahir	Filsüvar
Kahir	Karun-i Acem
Şehmerd Ayyar	Simurg
Hüsrev Şehzade	Azraka Cazu
Ferhad	Tantana Cazu

Bu üç epizotta Ferhad'ın savaş tekniğini bilmemesine karşın bütün rakiplerini hüsrana uğratması, Şirin'in, Ferhad'ın anne babasının, onun haline acıyan birçok insanın duaları yanında; rüyasında bir ihtiyarın gelip ona savaş tekniklerini öğretmesi neticesinde olur. Öyle ki Ferhad çok usta savaşçıları bile dize getirmiş, cadıların sihirlerine yenik düşmekten bile o kurtarmıştır.

Dikkati celbeden diğer bir nokta ise çaresiz kalınıldığı zamanlarda ism-i azam okunarak o durumdan kurtunulmasıdır.

Ayrıca bu epizotta olağanüstü durumlar ve olaylar oldukça fazladır. Şavaşın başında yüzbinlerce askerden bahsedilmesine karşılık savaş esasen bir kaç kişi arasında geçmiş ve bunların inanılmaz başarıları ile kazanılmıştır.

10. Hüsrev'in Şirin'e Aşık olması

Hüsrev, Hürmüz Şah'ın oğludur. Savaşta büyük yararlılıklar göstermiştir. Savaşın devam ettiği ve insanların çadırlarına çakilip dinlendikleri bir sırada Hüsrev'in Şabur Hindi adında bir misafiri gelir ve çadırında sohbet ederler. Şabur Hindi, Hüsrev'e yapılan bu savaşın sebebini sorar. Hüsrev, savaşın Şirin'i Ferhad'a almak için olduğunu ve olanları anlatınca, Şabur Hindi başlar Şirin'i methetmeye. Böylece Hüsrev, hiç görmediği halde platonik bir şekilde Şirin'e aşık olur. Savaşın geri kalan kısmında artık o da Şirin aşkına daha büyük bir aşkla atılır meydana. Savaş kazanılır, Şirin saraya getirilir. Hürmüz artık yemekten içmekten kesilmiştir ve tek düşüncesi Şirindir. Oysa bundan Şirin'in haberi bile yoktur ki olsa da Şirin'in Ferhad'dan başkasını görmesi zaten mümkün değildir.

Hüsrev'in bu halini öğrenen ilk kişi onun tayesidir. Bu taye gizlice bir bahane ile Hüsrev'e Şirin'i gösterir. Babası Hürmüz Şah ise oğlunun bu hastalıklı halinin sebebini doktorlar getirerek öğrenmek ister. Doktorlar Hürmüz Şah'ı büyük bir ikilemde bırakacak teşhisi koymuşlardır: Hüsrev, kara sevdaya tutulmuştur.

B1, B2 ve Y de olaylar böyle gelişir.

Sözlü varyantta ise bu epizot biraz farklıdır. Diğer varyantlarda Hüsrev'in Şirin'e aşık olması duyarak yani hiç görmeden olurken, S de Hürmüz Şah, savaşın bitiminden sonra, düğün hazırlıkları başladığı bir sırada Şirin'i görmüş ve böylece aşık olmuştur.

11. Ferhad'ın Yeniden Dağ Delmesi

İncelediğimiz varyantların hepsinde bu epizotun doğmasına sebep olan olay şudur: Hürmüz Şehzade, Şirin ile evlenmezse kendini öldüreceğini söyler.

Onun yanında yer alan kişiler babasını iknaya çalışırlar. Hürmüz Şah ise Ferhad'a kendiliğinden bir şey olmaz ise Şirin'in kesinlikle Hüsrev ile evlenmeyeceğini ileriye sürerek buna bir çare aramaya başlar. Bu çareyi bulan kişi; Y de Bahtikâr, B1 de Bahtigan Cumhur, B2 de ise Bahtikâr Gifit tir. Bulunan çare şöyledir, Ferhad yeniden bir dağ delip saraya su akıtacaktır. Eğer bunu başarırsa Şirin ile düğünü yapılıp muradına kavuşturulacaktır.

B1, B2 ve Y varyantlarında Ferhad bu işi 40 günda halledeceğini belirtir ve hemen dağ delme işine girişir. B1 ve B2 de inşaallah demediği için bu işi başaramayacaktır. Bu üç varyantta Ferhad'ın ikinci dağ delme işi bitimine üç gün kala başarısızlıkla sonuçlanır.

Sözlü varyantta ise Ferhad dağı delmeyi ikinci kez gerçekleştirmiştir. Hürmüz Şah bütün telkinlere rağmen oğlu yerine verdiği sözü yerine getirmeye karar vermiş, oğlunun ölümüne mal olsa bile Ferhad ile Şirin'in birbirine kavuşmaları için düğün hazırlıklarını başlatmıştır. Diğer varyantlarda ise Hürmüz Şah halen oğlu ile Ferhad'a verdiği söz arasında kesin bir tercih yapamaz halde, söylenenlerin tesirinde kalmaktadır.

12. Sonuç

İncelenen varyantların hepsinde hikâye acı sonla biter. Çekilen bunca acı sonunda Ferhad ile Şirin kavuşamadan ölürler.

Hüsrev'in dadısı olan yaşlı bir kadın Ferhad dağı delerken eline bir tabak helva alarak gider. Ferhad'a Şirin'in öldüğünü ve onun hayrına helva dağıtıldığını söyleyerek helvayı Ferhad'a verir ve bir yere gizlenir. Ferhad duyduğu bu olay karşısında hemen külüngünü havaya atar ve başına inen külüngle cansız bedeni yere serilir. Daha sonra Şirin'e Ferhadın öldüğü haberi verilecek, Hüsrevle evlenmesi sağlanacaktır. Oysa durum böyle olmaz. Haberi duyan Şirin Ferhad gibi hemen kendi canına kıymak yerine olayı gözleriyle görmek içen dağa koşar. Ferhad'ın kanlar içinde yattığını görünce koynunda taşıdığı zehirli hançerin sivri ucunu kendi göğsüne kabzasını Ferhadın göğsüne dayar ve o da Ferhad'ın üzerine yığılır kalır. Bu olaya sebebiyet veren kadın ise oracıkta bir arslan tarafından parçalanır.

Sözlü varyantta, Şirin'in öldüğü haberini veren cadı kadınlardır. Ayrıca bu haberin verildiği zaman Ferhad'ın dağı delme işi bitmiştir, düğün hazırlıkları

yapılmaktadır. Yine bu varyantta cadı kadının arslan tarafından öldürüldüğü motifi yoktur.

B2 de Şirin hançer saplayarak değil, Ferhad'ın yerde yatan cesedini görünce kalbi durarak onun üzerine yığılıp kalması şeklinde ölür.

Bu hikâyede, Ferhad ve Şirin'in intehar ederek ölmeleri ve bu inteharların şekilleri oldukça ilginç ve üzerinde durmayı gerektirecek bir durum arzetmektedir.

B1 ve Y de bu epizotta geçen olaylara ek olarak Şirin'in, tayesi olan Gülbeyaz'a bir vasiyeti vardır. Eğer Ferhad'a kavuşamaz da ölürse kanlı elbiselerini bir taht-ı revana bindirip Mehmene Banu'ya göndermesini ister Gülbeyaz'dan. Şirin'in önceden sezinlediği bu olay gerçekleşince Gülbeyaz, Şirin'in vasiyetini yerine getirir. Mehmene Banu, bu kanlı elbiseleri görür ve çok üzülür. Yeğeninden kalan bu hatıraları hazinede saklar ve ara sıra çıkarıp bakar. Diğer varyantlarda bu kısım yoktur.

Bu epizotta diğer hikâyelerde de oldukça sık rastlanan bir motif vardır ki o da kavuşamayan sevgililerin yan yana olan mezarlarından biten iki gül fidanı. Bu motif değişik şekillerde belirtilmekle birlikte incelememize konu olan tüm varyantlarda yer almaktadır.

B2 de bu iki gül fidanı her yıl bir kez çıkıp birbirini kucaklamaktadır.

S de, bu gül fidanları her yıl bir kez çıkıp birbirine sarılacak ken arada bir kuşburnu bunları engeller.

Yazma ve B1 varyantlarında, Ferhad'ın mezarında bir kızıl fidan ve Şirin'in mezarında bir ak gül fidanı biter. Bunların kavuşacakları sırada ara yerde bir karaçalı bunların kavuşmalarına engel olur.

B1 ve Yazma varyantta Ferhad ile Şirin'in mezarının üzerlerine bir ali kubbenin bina olunduğu, ne kadar sadık aşık varsa hepsinin burayı ziyaret ettiklerinde dualarının kabul edildiği ve Şirin'in vasiyeti üzerine Gülbeyaz'ın bunların hikayesini ibret alınsın diye bir mermer taşa yazdırıp mezarlarının başına koyduğu belirtilirken bu mezarın nerede olduğu açıklanmamıştır. Sonunda ise bu aşıkların ruhlarına fatiha okunması dilenmiştir.S de Ferhad'ın yardığı yerlerin Amasya'da halen belli olduğu ve bu aşıkların türbelerinin de Amasya'da durduğu söylenmiştir. Sözlü varyantta gökten üç elma düştü... şeklindeki masal bitirişformelikullanılmıştır.

B2 de ise yukarıda saydığımız unsurlar yer almamaktadır.

2. HİKAYEDEKİ MOTİFLER

2.1. Motif Kavramı ve Halk Hikâyelerinde Motif İncelemeleri

Resim, müzik ve edebiyatta sık sık kullanılan motif terimi üzerine çeşitli tanımlar yapılmıştır. Halk bilimi araştırıcılarının özellikle masal ve halk hikâyesiyle ilgili yaptıkları çalışmalarda bu tanımlara yer verilmiştir.

Goethe, edebî motifi ; "insan dehasının tekerrür etmiş ve edecek olan fenomenleri" olarak tarif eder. W. Fleming'e göre "olayın akışına yön veren impulslar-içtepiler", J. Korner'e göre de "edebi konunun ilk ve tek bir parçası" dır.[39]

Masal araştırıcılarından Max Lüthi, motifin, hikâye etmenin en küçük unsuru olduğunu ve bu unsurun geleneksel olarak hikâye etme şeklinde muhafaza edilen bir gücünün mevcut olduğunu belirtir. Vesselovskiy'ye göre motif, hikâyenin parçalanmayan en küçük parçasıdır.[40]

Rus formalistlerinden B. Tomachevsky 'ye göre, farklı eserlerde tekrar tekrar karşımıza çıkan bölünmez, parçalanmaz tematik üniteler motif olarak adlandırılır. Bu üniteleri ayrıca küçük parçalara ayırmağa çalışmak hiç de önemli değildir. Önemli olan, hikâyelerde, değişmez motiflerin mevcut oluşudur. Hikâye içerisinde kendi aralarında birleşmiş motifler, o hikâyeye tematik destek sağlar.[41]

Muhan Bali, halk hikâyesinde motifi şöyle tanımlamıştır: "Muhtelif halk hikâyelerinde tekrarlanan ve hususî bir manâ ifade eden hikâye unsurlarına motif diyoruz."[42]

Metin Karadağ, Latince *motivum* kelimesinden kaynaklanan motifi, "buradaki manâsıyla uyarıcı, harekete getirici,tahrik edici amil " olarak tanımlar.[43]

---

[39] Metin KARADAĞ, Erzurum ve Çevresinden Derlenen Halk Hikâyeleri Üzerinde Araştırmalar. Erzurum 1984, s. 84. (A.Ü. Fen Ed. Fak.Basılmamış doktora tezi.)

[40] Bilge SEYİDOĞLU, Erzurum Halk Masalları Üzerinde Araştırmalar. Ankara 1975, A.Ü. Yay. s. 83

[41] Ensar ASLAN, Yaralı Mahmut Hikâyesi Üzerinde Bir Araştırma. Diyarbakır, 1990, Dicle Ünversitesi Yay. s. 43

[42] Muhan BALİ, Ercişli Emrah ve Selvi Han Hikâyesi; Varyantların Tesbiti ve Halk Hikâyeciliği Bakımından Önemi. Ankara 1973. A.Ü. Yay. s. 206

[43] KARADAĞ, A.g.e. s. 84

Ali Berat Alptekin, halk nesrinde motifin olabilmesi için olağanüstülüğün olması gerektiğini, bu olağanastülüğün; kahraman, olay, zaman ve mekan gibi her türlü hadisedede karşımıza çıktığını belirttikten sonra , "eğer halk hikâyesi masal kaynaklı ise motif yönünden zengin, değilse motif itibariyle zayıf kalmaktadır" yargısına varır.[44]

Motifle ilgili tanımlarda şu dört unsurun dikkate alındığı görülmektedir:

1. Bölünemeyen en küçük unsur
2. Hareketi sağlayan amil
3. Benzer anlatılarda tekrar edile gelen olay parçası
4. Olağanüstülük

Halk hikâyeleri ile ilgili çalışmalarda, motiflerin tesbiti konusunda tam ve sistematik bir metot uygulamasının mevcut olmadığını görmekteyiz.

O. Spies'in, 1929 yılında yazdığı ve Behçet Gönül'ün "Türk Halk Kitapları" adıyla 1941'de Türkçeye tercüme ettiği "Türkische Volksbücher" adlı eserde ilk olarak halk hikâyelerindeki motiflerden bahsedildiğini görüyoruz. Spies, halk hikâyelerindeki motiflerin incelenmesi sonucunda bunların "sarih masal motifleri" olarak karşımıza çıktığını belirtir.[45]

Şükrü Elçin, "Kerem İle Aslı Hikâyesi" adlı çalışmasında, hikâyenin belirgin bazı motiflerini ele almış ve diğer halk hikâyelerindeki benzer motifleri belirtmiştir.[46]

Muhan Bali, Ercişli Emrah ve Selvi Han hikâyesini incelerken hikâyenin motiflerini ; 1. Aşkla 2. Saz şairliği ile 3. Sosyal hayatla 4. Dinle 5. Tabiatla ilgili motifler olmak üzere beş başlık altında incelemiş ve diğer hikâyelerdeki benzer motiflerden bahsetmiştir.[47]

Bilge Seyidoğlu, "Erzurum Masalları Üzerinde Araştırmalar" isimli doktora çalışmasında S. Thomson'un dünya milletlerinin masallarını incelemede kullandığı tasnifi esas alarak Türkiye'de ilk defa masalları bu yöntemle incelemiştir.[48] Daha sonra yapılan çalışmalarda bu metodun halk hikâyelerinin motiflerini incelemede kullanılmaya başlandığı görülmektedir. Hemen belirtmek gerekir ki, bu tasnif sistemiyle halk hikâyelerindeki motif yapısını tam olarak

---

[44] Ali Berat ALPTEKİN, Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı. Ankara 1997. s.297-298

[45] SPIES, A.g.e. s. 23

[46] Şükrü Murat ELÇİN. Kerem ile Aslı Hikâyesi. Ankara 1949, M.E.B Basımevi, VII+127 s.

[47] BALİ, A.g.e. s. 206-220

[48] SEYİDOĞLU, A.g.e.

ortaya çıkarmak mümkün olmamakla birlikte metodu uyarlamada bazı sıkıntılar da çekilmektedir.

Ensar Aslan, Yaralı Mahmut hikâyesini incelediği çalışmada hikâyenin motiflerini epizot sırasına göre incelemiş ve dünya milletlerinin masallarındaki benzerlerini göstermek gayesi ile bu motiflerden bir kısmının S. Thomson'un tasnifinde esas aldığı numaralarını belirtmiştir.[49]

Fikret Türkmen, Tahir ile Zühre adlı hikâyenin motiflerini epizot sırasına göre incelemiştir. Bu çalışmada da diğer halk hikâyelerindeki benzer motifler zaman zaman belirtilirken, S.Thomson'un index numaraları da verilmiştir.[50]

Metin Karadağ, Erzurum ve çevresinden derlediği 45 halk hikâyesini, B. Seyidoğlu'nun Erzurum Masallarını incelemede kullandığı Thomson metoduna göre inceleyerek bu hikâyelerin motiflerini incelemiştir.

Halk hikâyeleri ile ilgili yapılan son kapsamlı motif incelemesi Ali Berat Alptekin tarafından yapılmıştır. 70 hikâyeyi ele aldığı çalışmada hikâyelerin motiflerini , S. Thomson'un "*Motif İndex of Folk- Literature* " adlı eserindeki tasnif esasına göre inceleyen Alptekin, bu motif tasnifinin halk hikâyelerine uygulanmasında bir çok sıkıntılarla karşılaşıldığını belirterek, halk hikâyelerimiz için yeni bir tasnif esasının belirlenmesi gerektiğini vurgulamış ve akademisyenlere çağrıda bulunmuştur.[51]

2. 2. Ferhad ile Şirin Hikâyesindeki Motifler

Ferhad ile Şirin hikâyesindeki motifler incelenirken 6 guruba ayrılmış ve bu guruplarda bulunan belirgin motifler ele alınarak hangi varyantlarda, nasıl bulunduğu belirtilmiştir. Ayrıca tesbit edildiği nispette diğer halk hikâyelerindeki benzer örnekler gösterilmiştir. Ancak yüzlerce halk hikâyesi metinlerini incelemek ve bunlardaki benzer motifleri belirlemek,çalışmamızın sınırlarını zorlayacağı için, örneklerden pek çoğu daha önce yapılmış olan çalışmalardan faydalanılarak gösterilmiştir.[52]

---

[49] ASLAN, A.g.e.

[50] TÜRKMEN, A.g.e.

[51] ALPTEKİN, A.g.e. s. 402-403

[52] Bu konuda en hacimli çalışma Ali Berat Alptekin tarafından yapılmış, bu çalışmada 70 hikâyenin motifleri tesbit edilmiştir. (Bakınız: A. B. Alptekin, A.g.e.)

Ferhad ile Şirin hikâyesindeki motifler şu ana başlıklar çevresinde incelenecektir:

A. Aşkla ilgili motifler
B. Sosyal hayatla ilgili motifler
C. Dinle ilgili motifler
D. Rüya ile ilgili motifler
E. Olağanüstülükle ilgili motifler
F. Formülistik sayılarla ilgili motifler

A. Aşkla İlgili Motifler

Ferhad ile Şirin hikâyesi trajik bir aşk öyküsü olduğu için aşkla ilgili pek çok motif içermektedir. Hikâyedeki aşkla ilgili motiflerden çoğu diğer halk hikâyelerinde de karşımıza çıkmaktadır.

1. İlk görüşte aşık olma

Türk halk hikâyelerinin pek çoğunda rüyada aşık olma veya aşk badesi içme motifinin bulunmasına karşılık, incelediğimiz varyantların tümünde; Ferhad ve Şirin birbirlerine ilk görüşte aşık olurlar. Yine varyantların hepsinde ilk gören ve o anda aşık olan Şirin'dir. Daha sonra Ferhad'ın dikkatini çeken Şirin, Ferhad'ın da gördüğü anda kendisine aşık olmasına sebep olur. Bu durum esasen Türk halk hikâyelerinde pek görülmez. Genellikle ilk aşık olan erkek kahramandır.

Ferhad ile Şirin hikâyesinde, ilk görüşte aşık olma motifine ikinci kez S varyantında Hüsrev'in, Şirin'i görür görmez aşık olması şeklinde rastlıyoruz. Sözlü varyantta bulunan bu motif, diğer varyantlarda ileride gösterileceği şekilde farklı olur.

İlk görüşte aşık olma motifi halk hikâyelerimizde oldukça yaygındır.

Yaralı Mahmut hikâyesinde, Mahmut, yüzünden nikâbı kaldıran Mahbub'u görünce ona aşık olur.[53]

---

[53] ASLAN, A.g.e. s. 49

Lâtif Şah hikâyesinde Latif Şah, Hindistan Şahının kızı, Mihriban Sultan'ı tahtı revan üzerinde görür görmez aşık olur.[54]

Gül ile Ali Şir hikâyesinin erkek kahramanı Mir Ali Şir, çamaşır asmakta olan Gül'ü görünce aşık olur ve "sanki üçyüz altmış altı damarından od girerek" yanmaya başlar.[55]

Kaçak Nebi hikâyesinde, Nebi, çeşme başında karşılaştığı Hacer'e aşık olur.[56] Şah İsmail hikâyesinde Şah İsmail ile Gülizar birbirlerini görür görmez aşık olurlar.[57]

İlk görüşte aşık olma motifi Türk Halk hikâyelerinde yaygın olduğu gibi diğer milletlerin hikâyelerinde de mevcuttur. E. Fischdikk, bu motifin Hint halk hikâye ve masallarında da mevcut olduğunu belirtmiştir.[58]

2. Bayılma

İlk görüşte aşık olma motifine bağlı olarak gelişen bayılma motifi de oldukça yaygındır. Genellikle görür görmez aşık olan kahraman ya bayılır ya da kendinden geçer.

Y, B1, B2 varyantlarında Şirin, Ferhad'ı görünce aşık olur ve kendini tutmakta zorlanır. Ferhad ise Şirin'i görünce elinden nakış kalemini ve fırçasını düşürerek bayılır. Ferhad, uyandığında başucuna Şirin'in bıraktığı şiiri okuyunca tekrar bayılır. S de bu motif yoktur.

Aynı motif; Yaralı Mahmut,[59] Kerem ile Aslı,[60] Tahir ile Zühre[61] gibi pek çok halk hikâyesinde ve dünya milletlerinin hikâye ve masallarında mevcuttur.

---

[54] ALPTEKİN, A.g.e. s. 187
[55] P. N. BORATAV, Halk Hikâyeleri ve Halk hikâyeciliği. İstanbul 1988. s. 185
[56] ALPTEKİN, A.g.e. s. 248
[57] ALPTEKİN, A.g.e. s. 376
[58] ASLAN, A.g.e. s. 49
[59] ASLAN, A.g.e. s. 49
[60] ELÇİN, A.g.e. s. 18
[61] TÜRKMEN, A.g.e. s. 182

3. Altın turunç, limon atma - elma atma

B1, B2, Y varyantlarında Şirin Ferhad'a önce bir altın tufe turunç atarak kendini gösterir, daha sonraki günlerde altın limon atarak geldiğini gösterir. S de ise Şirin, Ferhad'a kendisini göstermek veya dikkatini çekmek için üç kez elma atar.

4. Aşk hastalığı

Gerek Türk gerekse diğer milletlerinin hikâye veya masallarında sıkça rastlanılan bu motif genellikle; yemekten içmekten kesilme, uyku uyuyamama, ateşli hastalıklara tutulma, verem olma, ölümcül bir hastalığa tutulma, insanlarla konuşmama, delirme v.s. şekillerinde tezahür etmektedir.

Bütün varyantlarda Ferhad, Şirin'e aşık olduktan sonra artık eskisi gibi nakış yapamaz, yemekten içmekten kesilir, gözüne uyku girmez, insanlardan ve ailesinden uzaklaşarak dağlarda yaşar ve dünya kelâmı konuşmaz. Şirin'in de aşkı yüzünden gözlerinden yaş yerine kan akar. Şirin'e aşık olan Hüsrev, odasına kapanır ve onu tedavi etmeye gelen doktor, Şirinle evlendirilmezse aşk hastalığı yüzünden öleceğini söyler.

5. Duyarak aşık olma

Oldukça ilginç olan ve yaygın olmayan bu motif; B1, B2 ve Y varyantlarında mevcuttur. Hüsrev, hiç görmediği halde, savaş sırasında bir bezirgan arkadaşının methetmesiyle Şirin'e platonik ve amansız bir şekilde aşık olur.

Diğer halk hikâyelerimizde sık olmamakla birlikte duyarak aşık olma motifine rastlamaktayız. Latif Şah hikâyesinde Mehriban Sultan, kahramanlıklarını dinlediği Latif Şah'a hiç görmeden aşık olur ve onu aramaya koyulur.[62] Behçet Mahir'den derlenen Hüt Hüt Kuşu adlı hikâyede, Davutoğlu Süleyman, Seba Melikesi Belkıs'a kuşun anlatmasıyla görmeden aşık olur.[63]

---

[62] ALPTEKİN, A.g.e. s. 187
[63] ALPTEKİN, A.g.e. s. 255

6. Sevginin şiirle ifade edilmesi

Türk halk hikâyelerinin temel özelliklerinden biri olan bu motif Ferhad ile Şirin'de de yer almaktadır. Ferhad ve Şirin birbirlerine olan sevgilerini ve sitemlerini şiirle dile getirdikleri gibi saz da çalmaktadırlar. Ayrıca diğer insanlara da zaman zaman aşklarını ve ıstıraplarını şiirle anlatırlar. Sözlü varyantta manzum kısımların bulunmayışının yanısıra Ferhad'ın Şirin'e şiirler yazdığı ve bunları alan Şirin'in ağlayıp sızladığı belirtilmiştir. Bu motif Dede Korkut hikâyelerinden başlayarak diğer halk hikâyelerinin hemen hemen bütününde yer almaktadır.

B. Sosyal Hayatla İlgili Motifler

1. Tek evlat motifi

Diğer bir çok halk hikâye ve masallarında bulunan bu motif Ferhad ile Şirin hikâyesinde de göze çarpmaktadır. B1,B2,Y varyantlarında Şirin'in anne ve babasının tek evladı olduğunu ve onların ölümü ile teyzesinin yanında yaşadığını müşahade ediyoruz. S de ise Şirin 'in ablası vardır.

Varyantların hiç birinde Ferhad'ın diğer bir kardeşi olduğundan bahsedilmemektedir.

2. Tezat motifi

Genellikle hikâyelerin kahramanları -birisi veya ikisi birlikte- yüksek tabakaya mensubturlar. Çoğu kez halk hikâyeleri, bu zümre ile halk tabakasından olan kahramanların mücadelesini konu ederek bu iki sosyal tabaka arasındaki tezattan istifade eder.

Ferhad ile Şirin hikâyesinin baş kahramanı olan Ferhad, elit halk tabakasındandır. Hikâyedeki mücadele ve maceralar, Ferhad'ın kavuşabilmek için Şirin'in mensubu bulunduğu yüksek tabakaya mensub insanların baskıları yani engellemeleri üzerine kurulmuştur. Bu engellemelerin sebebi ise iki sosyal tabakanın tezat teşkil etmesidir.

Ercişli Emrah ile Selvi Han hikâyesinin kahramanı da halktan bir kimsedir. Bir bey kızına aşık olmuş, kavuşmak için pek çok mücadeleye girişmiştir.[64]

3. Yardımcı padişah motifi

Ferhad ile Şirin hikâyesinin bütün varyantlarında Ferhad'a Şirin'i alması için yardımcı olan padişah, Hürmüz Şahtır. Ava çıktığı sırada, dağlarda perişan halde dertli dertli türküler söyleyen Ferhad'ın sesini işitince ona acıyarak sarayına getirir ve sevdiğine kavuşturmak için Mehmene Banu ile savaş yapar.

Bu motife halk hikayelerinde ve masallarda oldukça sık rastlanmaktadır. Yaralı Mahmut'a İstanbul padişahı yardım eder.[65] Bağdat padişahı, Gülşah ile Varaka'nın birbirini sevdiğini anlayınca onları evlendirir.[66] Ülfetin, Gamhar padişahının yardımıyla ölümden kurtulur.[67] Erzurum Padişahı, Asuman ile Zeycan'ın evlenmesine yardımcı olur.[68]

4. Kadın padişah motifi

Genellikle padişahların erkek olduğu halk hikâye ve masallarından farklı olarak Ferhad ile Şirin hikâyesinde Horasan diyarının padişahı bir kadın ve Şirin'in teyzesi olan Mehmene Banu'dur. Bekâr bir kız olan Mehmene Banu'nun padişah olması, babasının erkek evladı olmadığı için oradaki adetten kaynaklanmaktadır. Yine başarılı olmasında akıllı vezirlerinin büyük payı vardır.

5. Aldatma motifi

Çeşitli şekillerde karşımıza çıkan bu motif Ferhad ile Şirin hikâyesinde, iki aşığın acıklı sonunu hazırlayan bir sebep olarak önemli bir fonksiyona sahiptir. Hüsrev ile Şirin'in evlenmesini sağlamak için Ferhad'ın ortadan kalkması gerektiğini düşünen yaşlı bir acuze kadın eline aldığı bir tabak helva ile

---

[64] BALİ, A.g.e. s. 213
[65] ASLAN, A.g.e. s. 54
[66] ALPTEKİN, A.g.e. s. 355
[67] ALPTEKİN, A.g.e. s. 214
[68] ALPTEKİN, A.g.e. s. 219

Ferhad'ın yanına giderek Şirin'in öldüğünü ve onun hayır helvasını dağıttığını söyler. Ferhad böylece kendini öldürür. Bu motifi incelediğimiz bütün varyantlarda görmekteyiz.

Tahir ile Zühre hikâyesinde, Zühre'nin annesi Tahir'i uzaklaştırmak için bir yere gönderir. İhtiyar bir kadına, Tahir'in dönüşünde Zühre'nin öldüğünü söyetir.[69]

Arzu ile Kamber hikâyesinde, koca karı, Arzuyu almak için gelen Kamber'in yolunu keserek Arzu'nun öldüğünü söyler.[70]

6. İntihar motifi

Ferhad ile Şirin hikâyesinde intihar ederek ölme ve bu intiharın şekli oldukça ilginçtir. Bütün varyantlarda Ferhad ile Şirin kendilerini öldürürler. Ferhad başına attığı külünkle, Şirin koynunda sakladığı hançeri kalbine saplayarak ölür.

Yalnızca B2 varyantında Şirin, Ferhad'ın kanlar içindeki cesedini görünce kalbi durarak ölür.

7. Yas motifi

Nerin Köse, bir makalesinde Türk halk hikâyelerinde *yas* ın sebebi, şekli ve süresi üzerinde durarak çeşitli halk hikâyelerinden örnekler vermiştir.[71] Türk halk hikâyelerinde genellikle ölüm üzerine tutulan yas, karalar giyerek ve 40 gün süre ile tutulmaktadır.

Ferhad ile Şirin hikâyesinde, Şirin'in ölüm haberini alan teyzesi Mehmene Banu ve sarayındakiler karalar giyinerek 40 gün yas tutarlar.

Kirman Şah hikâyesinin kahramanlarından Mahperi, dev tarafından kaçırılınca bütün halk karalara bürünerek yas tutar. Aşık garip, pınar başında kız kardeşini karalar giymiş vaziyette görür. Mağrip padişahının isteği üzerine bütün ahali yas tutar, karalara bürünür.[72]

---

[69] TÜRKMEN, A.g.e. s. 183
[70] ALPTEKİN, A.g.e. s. 337
[71] Nerin KÖSE, "Türk Halk Hikâyeleri ve Yas" Milli Folklor, Sayı:22, Yaz-1994, s.40-45
[72] ALPTEKİN, A.g.e. s. 365

Arzu ile Kamber'in , Tahir ile Zühre'nin birbirlerine kavuşmadan ölmeleri üzerine bütün yakınları yas tutarlar.[73]

8. Aynı bölgede ölen sevgililerin yan yana defnedilmesi

Bütün varyantlarda Ferhad ile Şirin aynı yerde ölürler. Bunun üzerine iki aşığı yan yana defnederler. Böylece dünyada kavuşamayan sevgililerin ahirette kavuşacaklarına inanılır.

Bu motifi Tahir ile Zühre hikâyesinde de görmekteyiz. Duaları kabul edilen Tahir ile Zühre, ölürler ve ulemalar, iki mezar kazılarak bunların yan yana defnedilmelerine karar verirler.[74]

Arzu ile Kamber de birbirlerine kavuşmadan ölürler. Böylece ikisi de aynı mezara konulurlar.[75]

C. Dinle İlgili Motifler

O. Spies, halk hikâyelerindeki dini tesirler ile ilgili olarak şunları kaydeder: "Halk kitaplarındaki dinî arka plan nedir diye araştırılırsa, din bakımından bu kitaplarda, müslümanlığa ait ancak pek az şey bulunduğu tesbit edilir. Bir din sıfatı ile İslâmiyet, teferruat kabilinden karşımıza çıkmaktadır. Kahraman zamanında namaz kılar, Allah'a dua eder, ara sıra padişah cami yapar, çeşme açar. Halk kitaplarının son faslında, çok vakit yalnız düğün şenlikleri anlatılır ve bu sırada imamın delaleti nadiren hatıra gelir."[76]

Muhan Bali, Ercişli Emrah ve Selvi Han hikâyesindeki dini motifleri araştırırken bizim hikâyemiz için de geçerli olabilecek şu yargılara varır: "Halk hikâyeleri dini hayatın ön planda geldiği bir sosyal çevrenin mahsulleri olmakla beraber, dikkate şayandır ki, rüyada görülen pir müstesna, dinî karakter taşıyan hakiki ve hayalı şahıslara pek rastlanılmaz.

[73] KÖSE, A.g.m. s. 43
[74] TÜRKMEN, A.g.e. s. 248
[75] ALPTEKİN, A.g.e. s. 313
[76] SPIES, A.g.e. s. 56

Hikâyelerde aşıklar başları sıkıştıkları zaman Tanrı'ya dua eder, dilekte bulunurlar, zaman zaman abdest alıp namaz kılarlar. Fakat bunlardan hiç birisi hikâyelerde önemli bir yer işgal etmez"[77]

Ferhad ile Şirin hikâyesinde de dini motiflerin bulunmasına rağmen hikâyenin akışı üzerinde dinî bir gerçekliğin veya uygunluğun bulunmadığını görmekteyiz. Meselâ Ferhad'ın hapse atılmadan önce hiç bir dini yaşantısı olmamasına karşılık, zindanda gece gündüz Allah'a dua ettiğini ve namaz kıldığını görüyoruz. Dinle ilgili olarak,aşağıda sıralayacağımız motifler göze çarpmaktadır.

1. Dua motifi

Dua motifi dinî motifler içerisinde en fazla yer işgal eden motiftir. Bütün varyantlarda bu motif yaygın olarak işlenmiştir.

Ferhad ile Şirin hikâyesinde kahramanlar sıkıntıya düştükleri zaman veya aşamadıkları bir durum sözkonusu olduğu zaman dua ederler. Bununla ilgili olarak şu örnekleri verebiliriz:

Ulemadan bir kaç salih kimse davet edilerek, Ferhad'a dağı delmeden önce dua ve sena ederler ve askerler amin derler. (B1, B2,Y)

Ferhad, hapiste halıkına dua eder. (Y)

Ferhad, babasından kendine dua etmesini söyler.

Şirin, vafir dua eyler(B1)

Şirin, savaş sırasında Ferhad için, "Efendim, Hak teala seni ol yüzü kara habeşi üzerine galip eyleye." şeklinde dua eder. (B1, B2,Y)

Demirci, Ferhad'ın bütün gücünü dağı deleceği külünklere vermesi için Allah'a dua eder. (S)

Ferhad, Mehmene Banu'nun askerleri ile savaşırken babası, akrabaları, Şirin ve Hürmüz Şah tarafı dua eder. (Y)

Gerek dünya milletlerinin gerekse Türklerin anlatı türlerinde sıkça rasladığımız bu motif, özellikle İslâmiyet'ten sonraki Türk edebi mahsullerinden olan halk hikâyelerinin vazgeçilmez unsuru olmuştur. Ancak halk hikâyelerinde bu motife kahramanların başı sıkıştığı zaman rastlanması oldukça ilgi çekicidir.

---

[77] BALİ, A.g.e. s. 218

Asuman, Zeycan'a , Tahir, Zühreye, Züleyha, Yusuf'a kavuşmak için dua eder. Emrah sazı öğrenebilmek için, Mecnun derdinin artması için, Şah çocuğunun olması için Allah'a dua ederler.[78]

2. Namaz motifi

Namaz motifi hikâyemizde oldukça az bulunmaktadır. B1, B2, Y varyantlarında Ferhad'ın yalnızca hapiste namaz kıldığını görüyoruz. S de ise Şirin'e aşık olduktan sonra sabah namazını kıldığı belirtilmiştir.

3. Pir-Derviş-Ak sakallı ihtiyar-Evliya motifi

Bu motif, bir çok halk hikâyesinde rastladığımız ve hikâyenin akışında önemli bir fonksiyona sahip olan motiftir.

Ferhad ile Şirin hikâyesinde vaka üzerinde fazla bir tesiri olmamakla birlikte baş kahraman Ferhad'a rüya aracılığı ile yardımcı olur. Şöyle ki, bütün varyantlarda Ferhad'ın hapisten kurtulmasına yardımcı olan aynı tipte , farklı şekilde tabir edilen bir manevi varlıktır. Bu kişi, B1 ve Y de belirtilmezken, S de bir iyi kimse, B2 de ise bir derviş olarak adlandırılır. Ferhad'ın hapisten kurtulmasını, Mehmene Banu'nun rüyasına girerek onu tehdit etmesi sayesinde sağlar.

Pir motifi, Ferhad'ın savaş sahnesinde de karşımıza çıkmaktadır. Ferhad savaş tekniğini bilmediği halde rüyasında bir pir gelerek ona savaş tekniklerini öğretir. Böylece Ferhad, karşısına çıkan bütün rakiplerini mağlub eder. Bütün varyantlarda durum aynıdır. Bu iki olayda etkili olan pir veya derviş motifi hikâyenin diğer kısımlarında da bulunmaktadır. Bunlar rüya ile ilgili motifler kısmında ele alınacaktır.

Aşık Garip hikâyesinde , Halep'ten yola çıkan Aşık Garib, atı çatlayınca bir hızır yardımı ile göz açıp kapayıncaya kadar Tiflis'e getirilir.[79]

Tahir ile Zühre hikâyesinde, çocuğu olmayan padişahın sorununa yaşlı bir derviş çare bulur.[80]

---

[78] ALPTEKİN, A.g.e. s. 383-384

[79] TÜRKMEN, Aşık Garip Hikâyesi; İnceleme-Metin. Ankara 1995. Akçağ Yay. s. 26

[80] TÜRKMEN, Tahir ile Zühre. Ankara, 1983, s. 210

Kerem ile Aslı hikâyesinde de Kerem'e yardımcı olan hızırdır.[81]

D. Rüya ile İlgili Motifler

İnsanlık tarihi boyunca bütün dünyada pek çok bilinmeyenin anahtarı, insanın ve geleceğin habercisi olarak zaman zaman korkulan, zaman zaman hayranlık duyulan rüyalar, edebî eserlerin pek çoğuna konu olmuş, bu eserlerde farklı akisler yaratmıştır.

Umay Günay, "Türkiye'de Aşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi" adlı eserinde rüya motifi ile ilgili olarak oldukça geniş bilgi vermiştir. Halk edebiyatı anlatım türleri içinde rüyanın fonksiyonlarını bir bildiriden faydalanarak 7 guruba ayıran Günay'ın tasnifinde, Ferhad ile Şirin hikâyesindeki rüyaların mahiyeti 6. maddede karşılığını bulur. Şöyle ki, "rüya hikâyenin daha sonraki bölümlerini aynen aksettirir. Bu tür rüyalar, şekl değiştirmeye sebep olmazlar yalnızca olacakları önceden bildirerek, tedbir tavsiye ederler."[82]

1. Sevgilinin gelişini haber veren rüya

Ferhad ile Şirin hikâyesinde, Ferhad'ın geldiğini Şirin'e, Şirin'in geldiğini Ferhad'a rüyada bir pir haber verir.

B1, B2, Y varyantlarında, Ferhad Şirin'i görmek için geldiğinde, Şirin'in rüyasına bir pir gelerek kalkmasını ve Ferhad'ı karşılamasını söyler ve kaybolur. Başka bir zaman yine Ferhad'ın ziyarete geldiğini Şirin'e bir derviş rüyasında haber vererek uyandırır.

Aynı şekilde Şirin'in Ferhad'ı ziyarete geldiğini rüyasında Ferhad'a haber veren ve yanındaki hayvanları def etmesini söyleyen bir pirdir.

Bu motif olayların akışında hiç bir fonksiyona sahip değildir. Yanlızca anlatımı süsleyici veya aşka manevî bir çehre kazandırıcı özellik sağlar.

---

[81] ELÇİN, A.g.e. s. 23

[82] Umay GÜNAY, Türkiye'de Aşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi . Ankara 1992, Akçağ Yay. s.90

2. Hayra yorulmayan rüya

Bu tür rüyalar daha sonra gerçekleşecek olayların trajik bir durum arzedeceğini belirtir.

B1, B2, Y varyantlarında rastladığımız bu motif hikâyenin son bölümünde, Ferhad'ın ikinci dağ delme işleminin sonuna doğru gercekleşir. Şirin, rüyasında Ferhad'ın üzerine bir yırtıcı hayvan'ın saldırdığını görür ve tedirgin bir şekilde rüyadan uyanır. Cariyesi Gülbeyaz'a; Ferhad'a birşey mi oldu acaba diyerek dağa gönderir. Bu rüyanın akabinde trajik son gerçekleşir ve Ferhad kendini öldürür. Böylece vakanın trajik bir şekilde sonuçlanacağı önceden okuyucu veya dinleyiciye sezdirilmiş olur.

Tahir ile Zühre hikâyesinde de benzer bir motife rastlamaktayız. Tahir rüyasında kara bir köpek görür. Ona saldıran bu köpekten kurtulamaz. Tahir uyanır uyanmaz bu rüyanın kötü olayların habercisi olduğunu anlar.[83]

Ercişli Emrah hikâyesinde, Aşık Ahmet'in gördüğü rüyayı karısı, bir takım sıkıntılara yorar ve bu rüya gerçekleşir.[84]

E. Olağanüstülükle İlgili Motifler

Halk hikâyeleri her ne kadar masallara göre daha gerçekçi olsalar da olağanüstü unsurlar taşımaları ile pek çok masal motifini bünyelerinde bulundurmaktadırlar.

Ferhad ile Şirin hikâyesinde olağanüstülükle ilgili pek çok motif bulunmaktadır.

1. Dağ delme motifi

Genellikle halk hikâyelerinin kahramanları aşkları için yaptıkları büyük ve olağanüstü fedakârlıklarla zihinlerde kalmışlardır. Kimileri sevgilisini görmek için bütün dişlerini sağlam olduğu için çektirmiş, kimileri ordularla savaşmış, kimileri devlerle savaşmış, kimileri ulaşılmamış dağlardan, ormanlardan birşeyler getirmiştir.

---

[83] TÜRKMEN, A.g.e. s. 185
[84] BALİ, A.g.e. s. 208

Ferhad ile Şirin hikâyesinde en belirgin ve akılda yer eden motif dağ delme motifidir. Bu motif pek çok şiire, filme, türküye, sanat eserlerine konu olmuştur.

Ferhad, Şirin için iki kez dağ delmiştir. İncediğimiz bütün varyantlarda bu motifi tesbit ediyoruz.

Bu motif Ferhad ile Şirin hikâyesinden başka bir hikâyede tesbit edilememiştir.

2. Sihir motifi

Gerek Türk gerekse dünya milletlerinin yarattığı halk anlatılarında çok yaygın olarak işlenen bu motife Hürmüz Şah ile Mehmene Banu arasında yapılan savaş sırasında rastlamaktayız.

Yenileceğini anlayan Mehmene Banu üç sihirbaz cadı kadın getirerek bunların ihir gücü ile rakibini yenmeyi tasarlar. Fakat bu sihirler *ism-i azam* okunarak tesirsiz kılınır. Bunların yaptıkları sihirler, B1, B2, Y varyantlarında şöyledir:

- Ciğer Azraka adlı cazu , Mehmene Banu'nun gönderdiği ayyarın sırtına binerek sihir kuvvetiyle bir anda savaş meydanına gelirler.
- Cazu bir şişe çıkarıp Hüsrev Şehzadeye atınca, Şehzade ateş içinde kalır.
- Tantana cazu, Hüsrev'e bir şişe sihirli su serpince; Şehzade ayı olur.
- Cazu, Hüsrev'e bir şişe atar ve Hüsrev yılanlar içinde kalır
- Tantana cazu, askerin üzerine koynundan çıkardığı bir şişeyi atınca , bütün askerler ateş içinde kalırlar.

Çeşitli halk hikâyelerimizde benzer motiflerle karşılaşmak mümkündür. Köroğlu hikâyesinde cadı karısı sihirle her tarafı toza-dumana katar.[85]

Arzu ile Kamber hikâyesinde, Araz Beyi, cadı karısını üç defa suya atar, fakat su her seferinde kabul etmeyerek dışarıya atar.[86]

---

[85] ALPTEKİN, A.g.e. s. 312
[86] ALPTEKİN, A.g.e. s. 311

Aslı'nın amcası Manuk, kardeşini kaçmağa teşvik eder, evi sihirler ve birlikte kaçarlar. Bek şehrinde mütesellim Osman Ağa ile Kerem'e zincir takıp Kars'a gelirler.[87]

3. Olaganüstü güzellikte kadın- erkek motifi

Ferhad ile Şirin hikâyesinin kahramanlarından Ferhad ve Şirin dünyada emsalleri bulunmayacak kadar güzeldirler. Öyle ki, her ikisine de görenler bir bakışta aşık olurlar.

Genellikle halk hikâyelerinde aşık olunan kadın veya erkek olağanüstü bir güzelliğe sahiptir. Meselâ , Yusuf ile Züleyha hikâyesinde, Allah'ın güzelliği erkeklerde Yusuf'a, kadınlarda Züleyha'ya verildiği belirtilmiştir.[88]

4. Ah çekerek ağzından ateş çıkarma motifi

Aşkın kuvvetini anlatan bu motif Ferhad ile Şirin hikâyesinde sık olarak geçmektedir. Bazı kısımlarda aşk ateşi mecazi manada kullanılmakla beraber olağanüstü bir şekilde ağzından ve burnundan alev çıkarma motifi B1, B2 ve Y varyantlarında bulunur. Ferhad'ın, dağı delerken ağzından ve burnundan alevler çıkar. Şirin öyle bir ah çeker ki, az kalsın barigah yanacaktır.

Bu motifin yer aldığı bir çok halk hikâyesi gösterebiliriz . Yaralı Mahmut hikâyesinde, eve dönünce sevgilisinin gittiğini öğrenen Mahmut, öyle bir ah çeker ki, ağzından çıkan alev alemi yakar.[89]

Gerdek gecesi sevgilisinin elbisesini bir türlü çözemeyen Kerem'in ağzından yeşil bir alev çıkar. Aslı dayanamayarak su döker ve Kerem yanar. Ardından Aslı da kendisini ateşe atar ve yanar.[90]

Tahir ile Zühre hikâyesinde Zühre'yi aklına getiren Tahir, öyle bir ah çeker ki, haraminin yüzü ve sakalı yanar.[91]

---

87 ELÇİN, A.g.e. s. 20
88 ALPTEKİN, A.g.e. s. 314
89 ASLAN, A.g.e. s. 53
90 ELÇİN, A.g.e. s. 22
91 TÜRKMEN, A.g.e. s. 188

5. Kahramanların mezarında gül bitmesi motifi

Ferhad ile Şirin hikâyesinin bütün varyantlarında yan yana defnedilen Ferhad ve Şirin'in mezarlarında gül fidanları biter ve her yıl birbirlerine kavuşacakları sırada bu gülleri, arada biten kara çalı veya kuşburnu ayırır.

Tahir ile Zühre hikâyesinde de aynı motifi görmek mümkündür.[92]

6. Ağlamaktan gözleri kör olma motifi

Hikâyede Ferhad'ın annesi etkin bir rol almamakla birlikte oğlunun hasretinden ve durumundan dolayı ağlayarak gözleri kör olmuştur. Bu durumu Ferhad'ın babası, oğlunu eve döndürmek için söylediğinde öğreniyoruz.

Bu motif bize Yusuf peygamber'in babası Yakub'un oğlunun hasretiyle gözlerinin kör olması kıssasını hatırlatmaktadır.

F. Formülistik Sayılarla İlgili Motifler

Halk anlatılarında bütün dünyada belirli sayılar kalıp olarak kullanılmıştır. Bu sayılar kimi zaman kutsiyet kazanmıştır.

Ferhad ile Şirin hikâyesinde de diğer hikâye ve masallarda göze çarpan belli formülistik sayı motiflerinin bulunduğu tesbit etmekteyiz.

1. *40* formülistik sayı motifi

40 sayısı halk hikâyelerimiz arasında en sık kullanılan sayılardandır. Ferhad ile Şirin hikâyesinde de en fazla kullanılan sayı motifidir. Hikâyede şu şekillerde geçmektedir:

- Ferhad 40 günde dağı delerek suyu şehre akıtır (B1, B2,Y,S)
- Ferhad suyu 40 güne kadar akıtacağını Hürmüz Şah'a söyler. (B1, Y)
- Hürmüz Şah, Mehmene Banu'ya yazdığı mektupta; bir yiğidin 40 yılda yetiştiğini söyler. (B1, Y)
- Mehmene Banu ve sarayındakiler Şirin için 40 gün yas tutarlar (B1, Y)

---

[92] TÜRKMEN, A.g.e. s. 195

Yaralı Mahmut hikâyesinde, Mahmud'un yaraları kırk günde iyileşirken, çamçırak taşlarını getirmek için kırk gün mühlet ister.[93]

2. *3* formülistik sayı motifi

Bu sayı motifi de oldukça yaygındır. Ferhad ile Şirin hikâyesinde şu şekillerde geçmektedir.

- Şirin, dağı delen Ferhad'ın yanını 3 günde bir ziyarete gelir.
- Doktor, Hüsrev'i iyileştirmek için 3 gün mühlet ister.
- 3 gün savaşa ara verilir.
- Padişah Cihan Banu'ya 3 kez mektup gönderir. (S)
- Hürmüz Şah, Ferhad'a semai söylemesini teklif edince , Ferhad, 3 kere ya dost diyerek ağzından ateşler ve alevler saçar(Y)

3 formülistik sayısı günlük hayatta olduğu gibi halk hikâye ve masallarında da oldukça sık kullanılmaktadır.

Şah ismail üç kız ile evlenecektir.[94] Emrah ile babası üç gün Halep'te kaldıktan sonra giderler.[95] Yusuf ile Züleyha hikâyesinde üç kardeş, üç defa Yusuf'un yanına buğday almaya gelirler.[96]

Bu sayıların dışında Ferhad ile Şirin'in bazı varyantlarında 7,100 gibi formülistik sayı motiflerine de rastlanmaktadır.

---

[93] ASLAN, A.g.e. s. 58
[94] ALPTEKİN, A.g.e. s. 392
[95] ALPTEKİN, A.g.e. s. 392
[96] ALPTEKİN, A.g.e. s. 393

2.3. Hikâyede Kullanılan Bazı Atasözleri:

1. Ateş-i aşk başına gelmemiş bilmez (B1)

2. Kişinin gönülü sevdiğine beraberdir (B1, Y)

3. İki gönül bir olunca , cihan halkı düşman olsa ana kâr eylemez.(B1,Y)

4. Olacak olur çar hem naçar
   Gerek gönlün geniş tut, gerek dar. (B1)

5. Beylik çeşmesinden su içenin gözünden geri gelir (S)

6. Harple kız alınmaz. (S)

7. Aşk halini başına gelmeyen ne bilsin. (Y)

8. Karuban senin benim için yolundan kalmaz. (Y)

9. Demişler gelenler bizden önden
   Kulakdan olurmuş, gözden önden. (Y)

10. İmdi kazaya rıza, belaya sabr. (Y)

3. FERHAD İLE ŞİRİN HİKAYESİNİN ŞAHIS KADROSU VE KAHRAMANLARIN TAHLİLİ

Ferhad ile Şirin hikâyesindeki şahıs kadrosu geniş olup, toplumun çeşitli tabakalarından seçilmiştir. Fakat olayın asıl kahramanları diğer halk hikâyelerinin çoğunda olduğu gibi yüksek tabakaya mensupturlar.

O. Spies'in de dediği gibi halk hikâyelerinin pek çoğunda , "vak'anın kahramanları, cemiyetin yalnız bir sınıfına mensupturlar. Kahramanların alındığı yer alalâde adamların ve işçilerin bulunduğu aşağı halk tabakaları değil, çevresi sıkıca mazbut bir muhit, en yukarı tabakalardır"[97] Bu husus Ferhad ile Şirin hikâyesinde de göze çarpmaktadır.

Halk hikâyelerinde genellikle olayların merkezinde bulunan, olayları yönlendiren kahramanlardır. Her şey birinci derecedeki kahramanın ve onun tabiî olduğu olayların etrafında döner. Bu yüzden vak'aya tek başına kahraman hükmeder.[98] İncelediğimiz hikâyede de olayların akışında etkili olan ve hikâyeyi yönlendirenler, Ferhad ile Şirin'dir. Olayların merkezinde bulunan bu baş kahramanların yanında ikinci derecedeki kahramanların hikâyeye dahil olduğu görülmektedir. Bunlar, ya kahramana dostça davranarak yardımcı olurlar ya da düşmanca hareketleri ile engeller çıkarırlar. İyi tipler; ak sakallı ihtiyar, evliya, yiğit cengaverler, uyanık ayyarlar, zengin tüccarlar, bezirgânlar şah, vezir ve sır cariyeleri olarak karşımıza çıkarken, kötü tipler; gammaz cariye, cadı kadın, sihirbazlar, kocakarılar gibi şahıslardan oluşur. Bu tali kişiliklerden bir kısmı hikâyenin büyük bir kısmında ve önemli roller alırken bir kısmı da zaman zaman hikâyeye dahil olup sonradan kaybolurlar.

Diğer halk hikâyelerinde olduğu gibi bizim hikâyemizde de erkek kahraman olağanüstü özelliklere sahiptir. Bu özellikleri ile olayın sonuna kadar bütün yükü üzerinde taşır.

Hikâyedeki erkek kahramanlar, güçlü ve kuvvetlidirler. Kolay yenilmezler. Kadın kahramanlar ise güzellikleri ile ünlü, inatçı ve gururludurlar. Olayların başlaması hep kadınlar vasıtasıyla olur. Hareketi sağlayan kadın

---

[97] SPIES, A.g.e. s. 50
[98] SPIES, A.g.e. s. 51

kahramanlar, erkek kahramanların devreye girmesinden sonra pasif bir durum sergilerler.

Halk hikâyelerinde, erkek kahraman daima biricik oğul, kız kahraman ise tek kız evlattır. Böylece, kahramanın etrafından soyutlanarak olayların odağına yerleştirilmesi sağlanır.[99] Ferhad ile Şirin'in de bu özelliklere uyduğunu söyleyebiliriz. Bu iki kahraman, aşk unsuru ile bir araya getirilerek hikâyenin merkezine yerleştirilmişlerdir. Böylece vak'anın seyrinde en etkili rolü oynayabileceklerdir.

Bu kısımda, hikâyedeki fonksiyonlarının önemine göre bu kahramanlar tahlil edilmeye çalışılacaktır.

Ferhad

Hikâyenin baş kahramanı olan Ferhad, Behzad ismindeki bir nakkaşın oğludur. Babası gibi, hatta ondan daha da hünerli olan Ferhad, hikâyenin başında 15-16 yaşlarında, çok yakışıklı bir delikanlıdır. Öyle ki görenler ona hayran olmaktadırlar. Fakat Ferhad hikâyenin başlarında verilen bilgilere bakılırsa bu güzelliğine rağmen kendi halinde babası ile sanatıyla uğraşmaktadır. Gönül ilişkileri içinde olmadığı anlaşılan Ferhad, işiyle meşguldür.

Ferhad'ın fiziki portresi şöyle çizilmiştir: "Ol dahi babası gibi hünerli idi ve henüz on beş yaşında, devlet tacı başında, izzet ve şeref kaftanı üzerinde, kaşı siyah, kirpikleri siyah, ak gerdan, benleri siyah, kendi gayet beyaz, ruhları gül, gözleri mahmur, sim ten, kâfuriden, bir mah-ı tab idi kim, yüzüne br kerre bakan can-ı gönülden meftun olur idi." (B1, s. 4)

Ferhad'ın, babasının tek oğlu olduğu anlaşılıyor.Hikâyede Şirin'e aşık olmadan önceki hayatı hakkında bir bilgi yoktur. Ferhad'ın hikâyedeki fonksiyonu Şirin'e aşık olması ile başlamaktadır. Ancak bu aşık olma Ferhad'ın kendi girişimi veya diğer pek çok hikâyede olduğu gibi rüya ile değil, Şirin'in girişimleri ile gerçekleşmiştir.Ferhad, bir çok halk hikâyesindeki erkek kahramandan farklı olarak , aşık olunan kız tarafından harekete geçirilmiştir.

Hikâye genelinde Ferhad'ın statik bir tavır içinde olduğunu ve olayların akışında kendi iradesi ile değil de başkalarının tesiriyle harekete geçtiğini

---

[99] SPIES, A.g.e. s. 52

görmekteyiz. Yalnızca dağ delme işine talip olması onun hikâyede kendi iradesini ortaya koyduğu olaydır.

Ferhad'ın aşkı için yaptığı tek şey dağ delmektir. Bunun dışında aşkı için mücadele yerine, hayattan vazgeçme, yemekten içmekten kesilme, başını alıp dağlara çıkma, insanlarla dünya kelâmı konuşmama gibi pasif bir isyan hareketi görülmektedir. Bu bakımdan Leyla ile Mecnun hikâyesindeki Mecnun'a benzerlik göstermektedir. Bu tavırlar sanıyoruz, anlatıcının hikâyedeki aşkı, İslâmî bir çehre ile gösterme gayretleri neticesinde olmuştur. Bunun yanında İran yoluyla, Türkler arasına yerleştiğini gördüğümüz mistik aşk anlayışının tesirleri de vardır.

İslâmiyet'ten sonraki Türk edebiyatında aşık tipi önemli bir yer tutmaktadır. Esas itibariyle aşık tipi ferdi hayatla ilgilidir. Fakat dini görüş, Ferhad ile Şirin hikâyesinde olduğu gibi bu tipe geniş şekilde tesir etmiş, ferdi ve dünyevi olan aşkı tasavvufi bir çehreye büründürmeye başlamıştır. Böylece hikâyedeki aşık kahraman da idealize edilerek toplumdan ayrı bir varlık ve şahsiyet olarak gösterilmeye çalışılmıştır. Ferhad'ın bu hali onu Türk kahraman tipinden ayırmaktadır.

Ferhad, Şirin'e beşeri duygularla ve görerek, güzelliğine hayran kalarak aşık olmuştur. Onunla buluşmaları ve ilişkileri hep beşerî bir mahiyet arzetmektedir. Fakat bu aşk engellenince Ferhad bir karşı koyma duygusuyla ailesini bile terk ederek dağlarda yaşamaya başlar. Beşerî aşk sevgilisinden koparılan Ferhad'ı böyle davranmaya itmiştir. Oysa hikâyenin bu kısmında Ferhad'ın babasına verdiği cevap bu aşkın onun katında daha değişik bir hal aldığını göstermesi bakımından önemlidir.

Ferhad kendisini eve dönmesi için iknaetmeye çalışan babasına şu cevabı vermektedir: "Ey sebeb-i vücudum, bais-i hayatım, başımın tacı peder-i azizim. Şimden gerü vücuduna siklet virüb göz yaşı dökmeyesün ve ben vebale bais itmeyesün ve kendüne cefa itmeyesün. Zira ben kendüme dünyada eza ceza idüb ahiretde safam bulayum ve sen kıyas idersin ki ben cefadayım. Bana bu sefadır. Şimden sonra sen ve gerek validem ahretde havz-ı Kevser başında görüşelim. Beni duadan unutma." Görüldüğü gibi Ferhad esasen babasına karşı gayet saygılı bir surette cevap vermekte ve ona sitemde bulunmamaktadır. Çünkü Ferhad'ın babası bu aşka mani olmamış fakat elinden birşey gelmediği için de oğluna yardımcı olamamaktadır.

Ferhad'ın evini barkını bırakarak dağlara çıkmasında ve hayvanlarla beraber yaşamasında , ferdi saadetine engel olan topluma karşı bir isyan duygusu vardır. Aynı duygu odasına kapanan Şirin'de de mevcuttur.

Ferhad'ın, Şirin'den ayrılmasına rağmen, dağlarda yaşamayı tercih etmesi, sadece yanık türküler söylemesi ve Mehmene Banu ile mücadeleyi düşünmemesi; onun içinde bulunduğu durumu benimseyerek bir ıztırap kahramanı olmaya karar verdiğini gösterir. Fakat Hürmüz Şah'ın yardım talebini geri cevirmemesi bu aşkın mahiyetinin, hiç de hikâyede verildiği şekliyle mistik bir hüviyette olmadığını göstermektedir.

Oğuz Kağan, Dede Korkut ve Manas Destanı gibi eserlerde, insanlar son derece hareketli, canlı, yaşama aşkıyla doludurlar. Ayrıca bu eserlerde insanların sosyal çevrelerine, ailelerine ve boylarına çok bağlı oldukları görülür.[100] İslamiyet'in tesirinden önce Türk kahramanların sevdikleri için mücadele ettiklerini, savaştıklarını görmekteyiz. Ferhad bütün davranış, zihniyet ve hayat felsefesi ile eski Türk kültürüne aykırı bir tiptir.

Diğer halk hikâyelerindeki erkek kahramanlar gibi Ferhad'ın da olağanüstü işler yaptığını görmekteyiz. Bu olaganüstü işler gerek aşktan alınan kuvvet gerekse olağanüstü güçlerin yardımıyla gerçekleştirilmektedir. Ferhad'ın iki defa dağ delmesi, yüz-iki yüz batmanlık külünkleri kullanması, savaş tekniğini bilmemesine karşılık harp meydanında gösterdiği büyük kahramanlıklar hep bu olağanüstü güçler yardımıyla gerçekleşir. Bu da Ferhad'ın esasen iradeye bağlı bir cüretkârlık değil birilerinin yardımı ile bu işlerde başarı gösterdiğini belli etmektedir. Bu yönüyle de Ferhad, gerçeklikten uzaklaşmaktadır.

Ferhad'ın idealize edilen asıl yönü, fedakârlık ve aşkına olan sadakatidir. Şirin'in ölüm haberini duyar duymaz intihar etmesi bu sadakatin diğer bir göstergesidir. Ancak Ferhad'ın sevgilisini ele geçirmek için gayret sarfetmek yerine dağlara çıkarak hayvanlarla beraber yaşaması hikâyedeki atmosferin zaman zaman mistisme kaydığını gösterir.

---

[100] Mehmet KAPLAN. Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar; 3 Tip Tahlilleri. İstanbul1991. Dergah Yay. s. 148

Şirin

Şirin, hikâyenin merkezinde bulunan ve diğer kahramanları etrafında döndüren kız tipidir. Öksüz kalan Şirin 13-14 yaşlarında ve güzelliği ile ünlüdür. Padişah olan teyzesi Mehmene Banû'nun yanında kalmaktadır. Şirin B1 varyantında şöyle tasvir edilmektedir:

"Gûya zelihayı sani idi. Çeşm-i ebrusu çar, kirpikleri tir, kaşları keman, bir afet-i zaman. Henüz on üç on dört yaşında, devlet külahı başında ve hem şehr-i mezkûrda hüsnü gayet meşhur idi. "

Hikâyenin kız kahramanı olan Şirin sosyal muhit itibariyle diğer hikâyelerde görüldüğü gibi yüsek tabakadan seçilmiştir. Bu durum hikâyedeki olayların gelişmesine, karmaşık bir hal almasına ve trajik unsurların devreye girmesine vesile olacaktır.

Şirin'in öksüz olmasına karşılık Ferhad'a aşık oluncaya kadar hayatından memnun ve teyzesinin yanında zevk ve sefayla meşgul olduğunu görüyoruz. Bu nokta Şirin'in aslında çocukluk devresinde olduğunu ve hayatın gerçek yönünü göremediğini göstermesi bakımından önemlidir.

Ferhad'ı gören Şirin hemen aşık olur ve aradaki sosyal farkı düşünmeden Ferhad'a aşkını belli ederek onu baştan çıkarmaya başlar. Şirin'in bu tutumu olayların başlamasına vesile olur. Esasen kızların bu gibi tutumları Türk-İslâm kültürüne yabancıdır.Hikâyede aşkın böyle başlaması Şirin'i bir çok halk hikâyesindeki kız kahramanlardan ayırır.

Ferhad ile Şirin arasındaki aşkın başlamasında ilk hareket Şirin'den gelmiştir. Sonrasında Ferhad'ı kendisine aşık eden Şirin, naz etmek yerine bu ilişkinin boyutlarının ilerlemesinde de etkili olur. Aradaki sosyal farka aldırmayan Şirin bütün imkânları kullanarak Ferhad ile buluşur ve sohbet eder.

Şirin, Ferhad'a hep görüntüsü ile destek olur. Ferhad'ın dağ delmesi sırasında onu devamlı ziyaret etmesi Ferhad'ı aşka getirmekte ve ona güç vermektedir.

Şirin de Ferhad gibi bu aşkın engellenmesinden son derece üzüntülüdür. Fakat o bu üzüntü ile yalnız kalmak veya içine kapanmak yerine tayesi ve dadısı ile dertleşir. Daha sonra sır cariyesi olan Gülbeyaz ile sıkıntılarını paylaşır.

Olayların başlamasında aktif bir rol oynayan Şirin, ayrılıktan sonra pasif bir durum sergiler. Sevgilisinin yolunu gözlemek ve kanlı yaşlar akıtmaktan başka bir şey yapmayan Şirin'in bu durumu ilgi çekicidir. Şöyle ki, sevgilisine kavuşmak için hiç bir gayret sarfetmez. Mehmene Banu ile konuşma gibi en küçük bir teşebbüs bile göze çarpmamaktadır. Ayrılık ateşi ile yanıp yakılan Şirin'in bu teslimiyetçi tutumu, onun Ferhad ile kavuşamayacakları yolundaki ileri görüşlülüğü ile tezat teşkil etmektedir.

Hikâyenin başında aradaki engelleri düşünmeden çocukça bir heves içinde gördüğümüz Şirin'in olayların karmaşık bir hal almaya başladıktan sonra Ferhad'dan daha gerçekçi tutumlar sergilemesi ve pasif bir durumda sevgilisinin yolunu gözlemesi kişiliğini tam olarak tespit etmemizi güçleştirmektedir.

Her şeye rağmen Şirin'in hikâyenin genel seyri içinde en az Ferhad kadar aşkına bağlı olduğunu söyleyebiliriz. Bu hükme katkıda bulunacak önemli bir olay da Ferhad'ın ölümünü üzerine kendisinin de intihar ederek ölmesidir.

Şirin'in, Ferhad'dan daha gerçekçi olduğunu söyleyebiliriz. En azından Ferhad gibi sevgilisinin öldüğü haberini duyar duymaz inanmamış, olay yerine giderek gördükten sonra kendini öldürmüştür.

Şirin'in aşkı kesin olarak beşeri duygulara dayalı bir aşktır. Ferhad'ın aşkı gibi dini duygularla bezenmeye çalışılmamıştır.

Şirin uyanık ve cilveli bir kızdır. Tavırları, yaşının üzerinde bir olgunluğa sahip olduğunu gösteriyor. Onun bu vasfı yetiştiği sosyal ortamdan kaynaklanmaktadır.

Mehmene Banu

Ermen diyarının kız padişahı ve Şirin'in teyzesidir.İsmi; incelediğimiz varyantlardan, Y de Mehmine Banu, B1 de Mehmene Banu, B2 de Mühmine Banu, S de ise Cihan Banu olarak geçer.

Y, B1, B2 varyantlarında Şirin'in teyzesi, S de ise Cihan Banu ismiyle Şirin'in büyük ablasıdır. İsim farkları olmasına karşılık hikâyede aynı fonksiyonu üstlenir.

Mehmene Banu, padişah olan babasının ölümünden sonra Ermen ülkesindeki adete göre; erkek kardeşi olmadığı için tahta geçmiştir. Gayet güzel

olan Mehmene, bekâr bir kızdır. Ülkeyi çok iyi yönetir. Ülke halkı onun yönetiminde gayet huzurlu ve rahattırlar.

Mehmene Banu, etraftaki ülkelerin beylerine karşı daima muzaffer olmuş ve onlara hükmetmeyi başarmıştır. Fakat bu işleri yaparken etrafındaki akıllı vezirleri ve yardımcılarının rolü büyüktür.

Mehmene Banu, yeğeni Şirin'i çok sever. Öyle ki onun yanından bir an olsun ayrılmasına tahammül edemez. Şirin'e olan sevgisi olayların gelişiminde önemli bir noktadır.

Sarayın nakışını yapan Ferhad'a karşı ilgi duyan Mehmene Banu, Şirin ile Ferhad arasındaki ilişkiyi duyunca hemen Ferhad'ı uzaklaştırmayı düşünmüştür. Ferhad'a karşı olan karşı çıkışı esasen bir çok hikâyede olduğu gibi Şirin'i bir kadın olarak kıskandığı, onun mutluluğunu gölgelemek istediği için değil, Şirin'e, daha önceden Ferhad hakkında söylediği sözlerden dolayı arada kalmasındandır.

Mehmene Banu, hikâyenin başlarında gösterildiği şekliyle merhametli bir hükümdardır. Ancak bu merhametin yanında son derece gururludur. Ferhad ile Şirin'in ayrılığı belki de bu gururun neticesinde gerçekleşmiştir. Çünkü eğer gerçekten zalim bir insan olsa idi, Ferhad ile Şirin arasındaki ilişkiyi duyar duymaz Ferhad'ı öldürebilir veya hapisten çıkarılmasına müsade etmezdi.

Mehmene Banu'nun çok gururlu oluğu ve adına bir leke gelmesinden çok çekindiğini gösteren diğer bir olay ise Şirin'in Ferhad ile ilişkisini haber veren cariyeyi, başkalarına da duyurur düşüncesi ile boğdurmasıdır.

Bir hükümdar olarak çok dirayetli ve basiretli görünen Mehmene Banu, kadınlık özelliklerinden soyutlanmamamış, gerek estetik gerekse zevk ve sefa ile meşguliyetini devam ettirmiştir. Şirin'e yaptırdığı köşk, bu köşke havuz yaptırma isteği, gezinti, içki alemleri ve her şeyden önemlisi geniş şekilde tasviri yapılan yönetimindeki memleket ve sarayın estetik görünüşü onun bu zevkini yansıtan unsurlardır.

Mehmene Banu'nun hikâyede özellikle Hürmüz Şah'ın devreye girerek meydan okumasından sonra daha katı ve zalimane bir tutum sergilemeye başladığını görüyoruz. Öyle ki, Ferhad'ın öldürülmesini çok içten istemektedir. Bu tutum, onun bir hükümdar olarak görevine son derece bağlı ve erkeklerden geri kalmayacak kadar hırslı olduğunu gösteriyor.

Dikkat çeken bir nokta da Mehmene Banu'nun Şirin'i çok sevmesine rağmen onunla sıkıntıları hakkında hiç konuşmaması, Ferhad ile ilgili hiç bir şey sormamasıdır. Bunu daha önce Ferhad'ı Şirin'e metheder şekilde anlattığı ve bu yüzden Şirin'den utandığı için mi, yoksa Şirin'le olan yaş farkından mı yaptığı tam anlaşılamıyor. Şirin'i çok sevmesine karşılık onun Ferhad'a olan aşkını görmezden gelmesi ve hazin bir sonu hazırlaması pek mantıklı bir tutum değildir.

Mehmene Banu savaşı kaybetmiş, bütün bu olanlardan sonra Şirin'e hiç sitem etmemiştir. Onu halâ çok sevmektedir. Şirin öldükten sonra yaptığı hatayı anlamış, çok üzülmüş ve yaptıklarına pişman olmuştur. Öyle ki onun ölümünden sonra elbiselerini ülkenin hazinesine koymuş ve zaman zaman çıkarıp bakmıştır.

Mehmene Banu'nun sergilediği fonksiyon gerçekçidir. Onun olağanüstü güçleri yoktur. Bütün işlerini uzman kişilere danışarak yapmaktadır. Ayrıca hayata karşı aldığı tavır da statik değil dinamik bir seyir içindedir. Diğer kahramanlar gibi çaresizlik içinde kıvranıp, hayata küsme yerine olaylarda hep aktif rol oynamaktadır. Bu kadar üzüntü ve hezimete rağmen hükümdarlığa devam etmesi de bu aktifliği gösteren başka bir amildir.

Hürmüz Şah

Nuşirevan'ın oğlu olan Hürmüz Şah, Amasyada padişahtır. Maiyeti ile birlikte ava çıktığı sırada dağlarda bulunan Ferhad'a tesadüf eder. Onun yanık türkülerinden etkilenerek, Şirin ile olan macerasını duyar ve çok üzülür. Hikâyeye, Ferhad'a yardımcı olma ve onu arzusuna kavuşturma fonksiyonu ile dahil olur.

Hürmüz Şah çok duygulu ve merhametli bir insandır. Ayrıca sözünün eri ve adil bir padişah tipi ile karşımıza çıkar. Ferhad'a acımasının yanı sıra onun söylediği türkü ve şiirlerden çok etkilenmiş olması, sanata karşı alakalı bir insan olduğunu göstermektedir.

Hürmüz Şah, Mehmene Banu'ya yazdığı mektuplarla Ferhad'ın muradını gerçekleştirmek istediğini bildirir. Olumsuz cevap alınca meydan okur ve tahtını tacını başına yıkacağını söyler. Fakat yine de hırsla ani hareket etmediğini ve babasının "zorla kız alınmaz" sözünü hatırlayarak iki kez daha ihtar mektubu

gönderir. Bu olay onun geleneklere ve törelere bağlı, bilgili ve babacan bir tip olduğunu gösterir.

Hürmüz Şah çok kuvvetli bir orduya sahiptir. O da çevresindeki bilgili insanlarla istişare etmek suretiyle karar verir. Merhametli olduğu kadar sert ve kararlı görülen Hürmüz Şah'ın oğluna karşı büyük bir sevgi beslediğini ve bu prensiplerinden oğlu için taviz verdiği, hikâyenin son bölümlerinde kendini gösterecektir.

Hürmüz Şah'ın, kahramana yardımcı tip olarak benzer fonksiyonda olanlarına diğer halk hikâyelerinde de rastlanmaktadır.

Hürmüz Şah'ın bir diğer özelliği de ileri görüşlü olmasıdır. Oğlu Hüsrev'in Şirin'e aşık olmasını duyunca, Şirin'in kendini öldürüp yine de Ferhad'dan ayrılmayacağını söylemiştir. Bunu bile bile Bahtikâr'ın ve Dadı'nın Ferhad ile Şirin'i ayırmak, Hüsrev'in aşkına çare bulmak gayesi ile teklif ettikleri çareleri kabul etmesi, Hürmüz Şah'ın hikâyede ilk ortaya çıkışında verdiği izlenimlerle tezat teşkil etmekte ve bir tutarsızlığa sebep olmaktadır. Bu tenâkuzu, ancak oğlu Hüsrev'e karşı olan zaafıyla açıklayabiliriz.

Hüsrev Şehzade

Hürmüz Şah'ın oğlu olan Hüsev, Ferhad'a hem iyilik hem de kötülük eden, halk hikâyelerinde pek alışık olmadığımız bir tiptir.

Hüsrev iyi bir savaşçı ve özenle yetiştirilmiş bir şehzadedir. Babasının yanında ve ordunun en iyi adamlarından biridir. Ferhad ile bir tanışıklığı olmamasına rağmen babası dolayısı ile Ferhad'a yardım etmiş olmaktadır.

Hüsrev'in hikâyedeki asıl fonksiyonu Şirin'e bir bezirgandan işittiği meth ile duyarak aşık olması sonucunda kahramana kötülük eden bir tip olarak ortaya çıkmasıdır. Bir çok mücadeleden sonra olayların mutlu bir sonla noktalanacağı sırada beklenmedik şekilde Şirin'e vazgeçilmez ve ilginç sayılabilecek bir aşkla bağlanması ve böylece Ferhad'a rakib olması hikâyedeki heyecan ve gerilimin yeniden artmasına sebep olmuştur.

Esasen Hüsrev, hikâyede kötü bir rakip olarak görülmüyor. Şirin'e olan aşkı tesadüf eseri , elinde olmayarak başlamış ve bu aşk amansız bir hastalık halini almıştır. Bu beklenmedik aşk neticesinde Hüsrev, yemeden içmeden kesilmiştir. Kendi içine kapanarak hiç bir yere çıkmamaktadır. Hikâyede

Hüsrev'in Şirin ile konuştuğuna ve görüştüğüne rastlanmıyor. Yalnızca tayasının bir bahane ile Şirin'i gülistana çıkardığı ve Hüsrev in bu vesile ile Şirin'i gizlice gözlediği müşahade ediliyor.

Hüsrev'in, Şirin'den habersiz olarak platonik şekilde beslediği bu aşk, başkaları tarafından babasına iletilmiştir. Böylece belki de padişah oğlu olduğu için saray çevresindeki insanlar, Hüsrev ile Şirin'i birleştirmenin yollarını araştırmaya ve belirledikleri bu planları ortaya koyarak iki sevgilinin ayrılmalarına ve trajik sahnelerin yaşanmasına sebebiyet vermişlerdir.

Hüsrev de bir aşık- üstelik bir şehzade ve kahraman bir insan olmasına rağmen- olarak pasif bir karakter sergilemektedir. Bu durgun tavırlar, Türk kültürüne ve halk hikâyelerinde rastladığımız benzer tiplere aykırı düşmektedir. Bunu hikâyenin anlatıldığı çevre veya musannifin tesirinde bulunduğu mistik kültüre bağlayacağımız gibi, Hüsrev'in, Ferhad'a ve babasına karşı duyduğu utanca da bağlayabiliriz.

Hüsrev, Şirin'e kavuşamadığı gibi çok üzücü olayların yaşanmasına ve birbiri için çok çile çeken iki aşığın da ölmelerine sebep olarak hikâyedeki olumsuz sonu hazırlayan şahıstır. Ancak onun bu olumsuz sonuçlar karşısında neler hissettiğini, nasıl davrandığını ve akıbetinin ne olduğunu hikâyeden öğrenemiyoruz. Bu da bizim Hüsrev ile ilgili tahlilimizin sınırlı olmasına vesile olmaktadır.

Behzad

Ferhad'ın babasıdır. Nakış ve boya ustası olan Behzad'ın en belirgin özelliği sanatında başarılı ve meşhur olmasıdır.

Gerek dış görünüşü gerek se iç dünyası ile ilgili bilgilere rastlayamadığımız Behzad'ın hikâyedeki olayların akışında hemen hemen hiç bir fonksiyonu bulunmamaktadır.

Bir baba olarak Ferhad ile ilişkileri son derece belirsiz olmakla birlikte sorumsuz bir tavır içinde olduğunu görülmektedir.

Behzad'ın, oğlu Ferhad'ın giriştiği bu mücadelede ona yardımcı olma veya karşı çıkma noktasında bir tutum sergilemediği gibi onun dağlarda yaşadığı ve evle alakası olmadığı zamanlarda da bir mücadelesinin olmadığını ancak üzüldüğünü ve çaresiz bir şekilde beklediğini anlıyoruz. Ferhad'ın, yanında

hayvanlarla beraber Şirin'i görmeye geldiği sırada Behzad'ın onu eve geri gelmesi için ikna etme çabası çok pasif bir şekildedir. Bu sahne dışında oğlu ile ilgili ilişkileri ve kendi dünyasında bunun yankılarını öğrenemediğimiz gibi olayların sonunda da Behzad ile ilgili bilgi bulunmamaktadır.

Behzad bir baba olarak doğal tepkiler içinde görülmemektedir. Çaresiz bir bekleyişten başka bir şey yapmayan Behzad gerçeğe pek uygun düşmeyen bir tutum sergilemektedir. Hikâyede de Behzad ile ilgili bilgiler, nakış ustası olması, Ferhad'ın babası bulunması ve oğlunun durumuna üzülmesi ile sınırlıdır.

Gülbeyaz

Şirin'in sır cariyesidir. Ferhad ile Şirin arasındaki iletişimin sağlanmasına pekçok yardımı olduğu gibi Şirin'i teselli etme konusunda da kahramanlara yardımcı olan bir tiptir.

Gülbeyaz, Şirin'e pek çok konuda fikir verir. Bir çok halk hikâyesinde olduğu gibi kız kahramanın sadık yardımcısıdır. Akıllı ve bilgili olmanın yanı sıra uyanık ve iş bitirici olan Gülbeyaz, Şirin'in ölümünden sora vasiyetini yerine getirerek elbiselerini bir sandığa koyarak Mehmene Banu'ya gönderir.

Şehmerd Ayyar

Hürmüz Şah'ın, babası Nuşirevan zamanından kalma casusudur. Çok becerikli ve akıllı olan Şehmerd, Mehmene Banu ile savaş sırasında pek çok faydalı görevler yapmış, kılıktan kılığa girerek düşman içine sızmış ve onların planlarını öğrenmiştir.

Şehmerd, kahramana yardımcı tiplerden biridir. Fonksiyon olarak keloğlan, ayvaz gibi diğer halk hikâyelerinde olan tiplerle benzerlik gösterir.

Şehmerd, Ferhad ile Şirin arasında da savaş ortamının karmaşasında haber getirip götürmüş bu yönüyle de kahramanlara yardımcı olarak iyilik etmiştir.

Azraka ve Tantana Cazular

Sihirbaz cadılardır. Mehmene Banu tarafından savaş için getirtilen bu sihirbazlar kahramanlara kötülük eden tipler arasındadır. Hikâyede anlatıldığı şekliyle olağanüstü güçler sergileyen bu cadılar sonunda öldürülmekten kurtulamamışlardır. Fonksiyon itibariyle masallardaki tipleri hatırlatmaktadırlar.

Bahtikâr

Bir nevi doktordur. Hüsrev'in sıkıntısını anlamak ve çare bulmak için Hürmüz Şah tarafından getirilen Bahtikâr, ondaki aşk derdini tesbit etmiş ve çare olarak da Ferhad'a yeniden bir dağ deldirilmesi fikrini Şah'a teklif etmiştir. Kahramana kötülük eden tipler arasında gösterilebilir.

Hüsrev'in dadısı

İsmi zikredilmeyen kötü tiplerden en kötü olanıdır. Yaşlı bir acuze olarak da tarif edilen bu şahıs Ferhad ile Şirin arasındaki aşka son ve hazin noktayı koymuştur.

Ferhad'ın dağı delerek Şirin ile evlenmeyi başaracağının anlaşılması üzerine, Ferhad'a bir tas helva götürerek Şirin'in öldüğü haberini verir. Ferhad'ın kendini öldürmesinden sonra bir arslan tarafından parçalanarak o da ölür.

Çok acımasız ve dalkavuk bir şahsiyete sahip olduğunu anladığımız dadı, akıbeti bakımından dinleyiciye hafızalarda kalır bir olumsuz örnek teşkil etmektedir.

Karun-i Acem

Ordusu ile Mehmene Banu'ya yardıma gelen, kahramana kötülük eden tiptir. Çok kuvvetli ve savaşçı olan bu şahıs Ferhad ile çarpışmasında uzun süren mücadele sonucunda yenik düşer ve ölür. Sinsi ve menfaatperest bir insandır. Yalnızca hikâyenin savaş sahnesinde ortaya çıkar ve öldürülür.

Bu kahramanların dışında talî olarak hikâyeye dahil olan ve hikâyenin asıl kahramanlarına iyilik veya kötülük etmek şeklindeki fonksiyonlara sahip

şahıslardan bazılarının isimleri verilmiş bazılarının ki ise verilmemiştir. Bu tali şahıslardan bazıları şunlardır: 1. Kahramana(Ferhad-Şirin) İyilik Eden Şahıslar : Şirin'in dadısı, Şaburhindi, Behram, Tahir, Kahir. 2. Kahramana Kötülük Eden Şahıslar: Gammaz cariye, Hüsrev'in annesi, Selime, Kehrab, Filsüvar, Simurg, Pürzengi

Bunlar dışında, tiyatro ve sinemada figüran rolündeki oyuncular gibi, anlatma esasına dayalı edebi metinlerde de dekoratif unsur durumunda bulunan kahramanlar vardır. Bu kahramanların olay içerisinde yüklendikleri bir fonksiyon yoktur. Eserde psikolojik hususiyetlerinden de söz edilmez. [101]

Ferhad ile Şirin Hikâyesinde de dekoratif unsur olarak kullanılan bazı kahramanlar vardır. Bunlara örnek olarak, Ferhad'ın dağı deldiği sırada dnu izlemeye gelen kalabalık, Ferhad'ın şiirlerini yazıp okuyan insanlar, Ferhad ve Şirin'in ölümü üzerine oraya biriken kalabalık, Mehmene Banu'nun sarayındaki insanlar v.s.

[101] Şerif AKTAŞ, Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş. Ankara 1991, Akçağ Yay. s.158

4. HİKAYEDE MEKAN VE ZAMAN

4.1. Mekân

Mekânı, anlatmaya dayalı metinlerde hadiselere sahne olan yer olarak tanımlayabiliriz. Bu tür eserlerde vakanın anlatımında mekân önemli bir rol oynar.

Ancak, "itibarî bir eserde mekânın da itibarî olması tabiîdir."[102] Yani bu tür eserlerde mekân, gerçek manada bir mekân değil okunduğu zaman vakanın mahiyetini aksettiren, hayalî ve yardımcı bir unsurdur.

Ferhad ile Şirin hikâyesinde mekân olarak belirtilen unsurlar gerçekle ilgisi olmayan ancak olayların akışında hayalimizde oluşan bir tablodur. Ferhad'ın boyadığı köşk, Şirin ile görüştüğü bahçe, su getirdiği dağ veya kaldığı ev v.s bizim tarafımızdan görülmediği ve hikâyede tasvir edilmediği halde, zihnimizde hikâyenin yapısına uygun manzaralar oluşmaktadır.

Şerif Aktaş, itibarî eserlerde vakanın mahiyetinin çoğunlukla mekân tasvirlerine ayrılan satırlarda sezdirildiğini belirterek, mekân tasvirlerinin sinemada film başlamadan önce yer alan musikiye benzer bir fonksiyon üstlendiğini belirtir.[103] Böylece eserdeki mekân tasvirinden hareketle, dinleyici veya okuyucu, anlatılacak olaylara karşı motive edilir ve itibarî alemin büyüsüne kendini kaptırır.

Ferhad ile Şirin hikâyesinde, Şirin'in yaşadığı ülke hikâyenin hemen başında ve kahramanlarla birlikte tasvir edilmektedir. Bu durumda okuyucu veya dinleyici hikâyedeki vakanın ne tarzda ve nasıl bir ortamda cereyan edeceğini önceden sezer . Böylece daha sonra gerçekleşecek hadiselere de zemin hazırlanmış olur. Hikâyenin başında olaylar dizisine sahne olacak mekân, şöyle tasvir edilmiştir:

"Cümleden birisi Ferhad ile Şirindir ki, rivayet olunur ki, diyar-ı Horasan'da yani Acem ikliminde bir şehr-i muazzam var idi. İsmine diyar-ı Ermen derlerdi." (Y. s.1)

---

[102] AKTAŞ, A.g.e. s. 141
[103] AKTAŞ, Ag.e. s. 143

"Raviler şöyle rivayet ve böyle hikâyet ederler ki, Acem ikliminde ve diyar-ı Horasan'da bir azim şehir var idi. Havası hub yerde vaki olub etrafı bağ bahçe, gül gülistan ve her bağçede bir ırmak akardı ve ol şehr-i azimin dört tarafı sahra idi. Çayır çemen, sünbül menekşe, lale idi." (B1, s.2)

Bu cümlelerden de anlaşılacağı üzere Şirin'in memleketi, Horasanda bulunan Ermen diyarıdır. Burası çok güzel bir şehir olarak belirtilmektedir. Ancak bu güzelliğin ayrıntılarına fazla girilmemiştir. Buna rağmen dinleyicinin zihninde, yemyeşil bitkilerle kaplı, su sesleri ve güzel kokularla bezeli, büyülü bir tabiat atmosferine sahip bir yer hayali canlanmaktadır. Esasen bir kaç cümle ile tasvir edilmiş olan bu yer, gerçeklikten yoksundur. Bu bir kaç cümlelik mekân tasviri dinleyicide algılandığı şekliyle asıl fonksiyonunu kazanır ve hikâyede anlatılacak olaylar da bu algılanan mekân içerisinde gerçekleşir.

Mekân tasvirleri yapılırken dış dünyada görülen objelerden yola çıkılmaktadır. Ancak bu objeler, hikâyenin seyrinde dinleyenin veya okuyanın algıladığı şekliyle var olurlar. Yukarıda bahsedilen şehir, bağ, bahçe, nehir, çayır, çimen gibi varlıklar bilinen objelerdir. Ancak bunların biraraya gelişleri ve oluşturduğu mekânın boyutları gibi hususlar geniş ve uzun tasvirlerle anlatılmamıştır. Fakat dinleyici bu objelerden yola çıkarak hayalinde bu şehri canlandırabilmektedir.

Mekân tasvirleri, hikâyedeki şahısların içinde bulundukları durumu anlatmak için de yardımcı bir unsur olarak önemlidir. Mesela, dağınık, kirli ve loş ışıklı olarak tasvir edilen bir mekânda yaşayan bir insan, mutlaka karamsar duygular içindedir. Ferhad ile Şirin hikâyesinde tasviri yapılan memlekette insanların da mutlu, huzurlu ve rahat bir hayat sürdükleri hemen belli olmaktadır ki, daha sonraki kısımlarda bu unsur belirtilmektedir.

Şirin de bu mekânda yaşayan bir insan olarak gayet duygulu, nazik, bakımlı ve güzel bir kızdır. Aynı zamanda Mehmene Banu da disiplinli, bilgili akıllı ve güzel bir kadındır. Böyle bir yerde insanların aşka ve sefaya meyletmeleri de hikâyedeki mantıki bağı güçlendirmektedir. Mekânın güzelliği ve estetik özellikleri insanlara da sirayet etmektedir. Şöyle ki, Şirin'e yaptırılan köşk gayet özenle yaptırılmaktadır ve estetik özellikleri haiz bir yapı olacaktır. Bunu boyayacak usta da ancak Ferhad gibi güzel ve zarif görünüşlü bir delikanlı olabilir. Yine aşk ateşi ile dağlara düşen, mağaralarda yaşayan

Ferhad'ın görünüşü ve ruhî durumu elbette bu mekânla uygunluk arzedecek şekilde karamsar bir durum sergileyecektir.

O. Spies, halk hikâyelerinde kahramanların yeri ve yurdunun daima bildirildiğini, bu kahramanların yurdunun doğuda bulunan memleketlerden seçildiğini belirterek, Türklerin, bilhassa Anadolu köylülerinin üzerinde doğu şehir ve diyarlarının etkili olduğunu ifade etmektedir. Spies, halk hikâyelerinde geçen şehir ve memleket adlarını şöyle sıralamaktadır:

"İsfahan (Kerem ile Aslı), Kandahor (Razınihan ile Mahıfiruze, Şah İsmail ile Güllüzar), Acemistan (Gül ile Sitemkâr), Tebriz (Aşık Garip), Horasan (Ferhad ile Şirin, Arzu ile Kamber), Buhara (Mahmud ile Elif), Erzincan (Asuman ile Zeycan). Sık sık, Yemen, Hindistan v.s. den de bahsedilir."[104]

Ferhad ile Şirin hikâyesinde de bu duruma uygunluğu tesbit ediyoruz. Seçilen mekânlar doğudandır. Ayrıca diğer hikâyelerde olduğu gibi bizim hikâyemizde de mekâna ait hususiyetler esasen vakanın anlaşılmasınayardımcı olması bakımından yer almaktadır. Öyle ki bu mekân kimi zaman kahramanın engellenmesi için geçit vermez bir dağ, bir ırmak, kimi zaman sevgili ile yaşanan güzel günlerin tamamlayıcısı durumunda bir gül bahçesi veya su kenarıdır.

Ferhad ile Şirin hikâyesinde mekân tasvirleri çok az yer tutmaktadır. En geniş tasvir hikâyenin başında yapılmıştır. Daha sonraki mekânlar daha belirsiz ve isimsiz yerlerdir. Hikâyede belirtilen yerlerden yola çıkarsak bunları bir haritada göstermemiz hatta gerçekten coğrafi manada bir bağ kurabilmemiz mümkün değildir.

Hikâyede ismi belirtilen yerler şunlardır:

Horasan, Ermen, Acem, Amasya, Medayin Sahrası(Y) Kervan Dağı(Y), Kale-i Ahen. Beyaz Su, Kûhistan, Diyarbakır(S). Bu yerlerden bazılarının gerçekle ilgisi yoktur. Ancak efsane olarak ortaya atılan halk rivayetlerinde bazı yerlerin gösterildiği bilinmektedir.

Ferhad ile Şirin de geçen mekânların büyük bir bölümü isimsizdir. Bu mekânlar çok basit bir şekilde ifade edilmekle beraber, diğer halk hikâyelerinde ve masallarda olduğu şekliyle kalıplaşmış yerlerdir. Bunları şöyle sıralayabiliriz: Şirin'in köşkü, Mehmene Banu'nun sarayı, Ferhad'ın evi, Hürmüz Şah'ın sarayı, bağ, bahçe, gülistan, kasr, büyük taş, dağ, sahra, havuz, zindan, kale, bir ağaç gölgesi, mağara v.s.

---

[104] SPIES, A.g.e. s. 50-51

Dikkati çeken bir husus da hikâyede uzaklıkların doğrudan belirtilmesi yerine, "Ferhad kande Şirin kande" gibi söz kalıplarıyla ifade edilmesidir.

4.2. Zaman

Anlatma esasına bağlı edebî eserlerin ilk vasfı itibarî olmalarıdır. Yani itibarî bir alemde meydana gelen hayat tezahürlerini anlatmalarıdır. Bu alemde zamanın da itibarî olması tabiîdir.[105]

Edebi eser bir süre zarfında oluşur, yazar tarafından belli bir sürede öğrenilir ve yazılır. Her edebî eserde belli bir iletişim söz konusu olduğu için okuyucunun eseri anlaması da bir süre gerektirir. Ancak bütün bunlar edebi eserin dışında cereyan eden zaman dilimleridir ve takvim, saat gibi ölçülerle belirlenebilirler.

"Vaka zamanı, itibarî olmasıyla bildiğimiz zamandan ayrılır."[106] Yani eserin kendi içinde, hadiselerin cereyanında geçerli olan bir zaman vardır. Bizim zamandan kastımız budur.

Bu zaman, anlatıcının kullandığı dile, bakış açısına, vakayı anlatışına bağlı olarak değişebilir. Ayrıca metin halkalarının sıralanışına göre kronolojik bir seyir arzedeceği gibi ileri fırlamalar, geri dönüşler de olabilir. Bütün bunlar eserdeki vaka zamanı olarak ifade edebileceğimiz zamanı etkileyecek unsurlardır.

Ferhad ile Şirin hikâyesinde vaka zamanı kronolojik bir seyir izler. Bu yönüyle hikâyedeki olayları takip edebilmek kolaylaşır. Ancak bu zaman bizim anladığımız manada ; takvim veya saat gibi ölçülerle ifade edilmekten uzaktır.

Hikâyedeki zamanı biz kullanılan fiiller ve metin halkalarından takip etmek durumundayız.

Hikâyede kullanılan fiiller geçmiş zaman kipindedir. Bu bize olayların daha önceden gerçekleştiğini göstermektedir. Yine hikâyenin başında kullanılan; "Raviyan-ı ahbar ve nakılan-ı asar şöyle rivayet ve böyle hikayet ederler ki.." klişe söz gurubu da vaka zamanının önceki zamanlar olduğunu bildirir.

Hikâye Şirin'in öksüz kalarak Mehmene Banu'nun gözetiminde günlerini geçirmesiyle başlar. Bu sırada Şirin 13-14 yaşlarındadır. Ferhad ise

---

105 AKTAŞ, A.g.e. s. 117
106 AKTAŞ, A.g.e. s. 118

Şirin için yaptırılan köşkü boyamakla hikâyeye dahil olmuştur. Onun yaşı da 15-16 dır. Kahramanların yaşları ile ilgili bilgilerimiz bunlarla sınırlıdır. Hikâyenin sonuna kadar bunların yaşları ile ilgili bilgi verilmemiştir. Hikâye her iki aşığın ölümü ile son bulur.

Ferhad ile Şirin hikâyesinde olayların başlama veya bitişi ile ilgili kesin bir zaman verilmediği gibi hikâyenin genelinde de belirsiz bir zaman hakimdir. Öyle ki, hikâyedeki vakanın kaç yıl , kaç ay , kaç saat sürdüğü belli değildir. Ancak bu vaka zamanını, metin parçalarından hareket ederek ve olayların kronolojik bir şekilde ilerlemesinden faydalanarak bu zaman dilimlerini birleştirmek suretiyle tahminler yapabiliriz. Yine de elde edeceğimiz sonuçlar çok belirsiz olacaktır.

Metin parçalarından, belirli bir zaman ifade edebilecek olaylar şunlardır:

1. Ferhad'ın ve Şirin'in yaşı (15-16 / 13-14)
2. Ferhad'ın, Mehmene Banu'nun sarayına su getirmek için dağ delme işlemi (Bir rivayete göre 40 gün, bir rivayete göre 1yıl)
3. Ferhad'ın ikinci dağ delme işlemi (40 gün sürmesine bir kaç gün kala ölüyor)
4.. Şirin'in ölümünden sonra 40 gün yas tutulması
5. Savaşta 3 gün ara verilmesi.
6. Hürmüz Şah'ın Bahtikâr'a oğluna bir çare için 3 gün mühlet vermesi

Saydığımız bu zamanlar dışında kalan ve gerek uzun gerek kısa zaman dilimlerini anlatan ifadeler hikâyede bir bağ kurma amacına yöneliktir denilebilir. Çünkü bu zaman tabirleri çok belirsizdir. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

Günlerde bir gün
Günden güne
Gece gündüz
Gecelerde ve gündüzlerde
Bu kadar gün
Yarınki akşam yatsu vakti
İkindi mahalli
Bazı vakit
Bir kaç gün
İrtesi gün
iki günden sonra
Yarın sabah alesseher

Akşam erişüb
Hemen eylenmeyüb
Bir mikdar
Sabah akşam
Bir zamandan sonra
Ol saat
Ol gün
Yarınki gün
Çün sabah oldı
Bir takrib
Akşama yakın
Bu kadar gün
Bir kaç güne kadar

5. FERHAD İLE ŞİRİN HİKAYESİNDE YER ALAN MANZUM KISIMLARIN KARŞILAŞTIRILMASI

Türk halk hikâyelerinin en belirgin ve ayırıcı şekil özelliği; nazımla nesrin karışık olmasıdır. Bu formal özelliği, diğer milletlerin edebiyatlarında da görmekteyiz.

O. Spies, Türk halk hikâyelerinde manzum kısımların nesir üslubu ile kaleme alınmış olan hikâyeyi süslemek ve sanat kıymetini yükseltmek gayesi ile ilave edildiğini belirttikten sonra bu manzumelerin olayların seyrini kendi başlarına asla devam ettiremeyeceğini, ancak bir hissin veya heyecanın açığa vurulması şeklinde karşımıza çıktığını ifade eder. Spies, ayrıca bu manzum kısımların vakanın devamını göstermedikleri taktirde çıkarılabileceğini, sonuçta kalan mensur hikâyenin, mevzu ve muhteva açısından masalla bir farkının kalmayacağını ilave etmektedir.[107]

Boratav, hikâyelerdeki manzum kısımlar için şunları belirtir: "Hikâyelerde, musanniften veyahut da hikâyeye mevzu olmuş ve hakikaten yaşamış aşıktan kalan yegane unsur manzum kısımlardır. Bu kısım, pek az ve ekseriyetle kasıtsız değişikliklere maruz kalarak, nesilden nesile intikal eder. Hikâyelerde, eskilerden intikal eden kısım bu manzum kısmı olunca, tasnif edildiği zamanın hususiyetlerini yalnız bunlar verecek demektir. Filhakika, hikâyecinin bilgisi, lisanî hususiyeti ne olursa olsun o kendini, şiirleri aynen nakletmekle mükellef sayıyor.

Nazım kısmı halk hikâyelerinin lirik hususiyetini veren unsuru teşkil ediyor."[108]

Fikret Türkmen ise: "Türkülü hikâyelerde, heyecan ve duygunun yoğunlaştığı kısımlar ile karşılıklı söyleşmeler şiirle olur. Bu şiirlerin hemen hepsi konuyla ilgilidir. Ancak metinden ayrılırsa ayrı bir şiir olarak da okunabilir. Hatta şiirlerden ayrılan nesir kısımlarında konuların akışı yönünde hiçbir eksiklik hissedilmez. " demektedir.[109]

---

[107] SPIES, A.g.e. s. 38-39

[108] BORATAV, A.g.e. s. 92

[109] TÜRKMEN, Tahir ile Zühre. Ankara, 1983, s. 101

Bu yorumlardan da anlaşılacağı gibi Türk halk hikâyelerinde manzum kısımlar, kahramanların yoğun duygularını anlatmak ve hikâyeci aşıkların anlatımına akıcılık kazandırmanın yanında, bir süs unsuru olma işlevine sahiptir. Nazım kısımların olayın akışı ile ilgili önemli bir bağı yoktur. Bunu, hikâyelerde nesirden nazma geçerken söylenen; "beyt-i Şirin", "Ferhad bu beyti söyledi", "aldı Tahir", "aldı bezirgan bakalım ne söyledi" gibi klişe sözlerden de çıkarabiliriz. Yine bazı hikâyelerin başlangıcında, konuyla ilgisi olmayan şiirler, başka aşıkların şiirlerinin hikâyede gereksiz bir yerde kullanılması bize manzum kısımların hikâyedeki olay örgüsünü etkilemediğini göstermektedir.

Ferhad ile Şirin hikâyesinde de şiirleri çıkardığımızda mensur kısmın olay örgüsünde bir değişiklik olmadığını, ancak hikâyedeki lirizmin kaybolduğunu söyleyebiliriz.

İncelediğimiz hikâyede manzum kısımların bulunduğu bölümleri, yer alan şiirlerin fazlalığına göre şöyle sıralayabiliriz.

1. Ferhad ile Şirin'in karşılıklı söyledikleri şiirler.
2. Ferhad ile Şirin'in yalnızken söyledikleri şiirler.
3. Ferhad ve Şirin'in diğer şahıslara söyledikleri şiirler.
4. Diğer şahısların Ferhad ve Şirin'e söyledikleri şiirler.
5. Hikâyedeki şahıslar dışında, musannif veya müstensih tarafından eklendiği tahmin olunan şiirler.

İncelemeye esas aldığımız dört varyanttan sözlü olanında şiir bulunmadığından, nazım bölümlerin karşılaştırılması B1, B2, Y olmak üzere üç varyant üzerinde yapılacaktır.

Karşılaştırmaya esas alınan varyantlarda toplam 58 şiir bulunmaktadır. Bunlardan 36 şiir üç varyantta da ortaktır. 9 şiir yalnız B1 ve Y de, 1 tanesi yalnız B1 ve B2 de, 6 sı sadece Y de, 6 şiir de yalnızca B1 varyantında bulunmaktadır. Böylece B1 de 52, Y de 51, B2 de ise 37 şiir yer almaktadır.

Ferhad ile Şirin hikâyesindeki şiirlerin büyük çoğunluğu ileride de görüleceği gibi bir dötlük veya bir beyitten oluşmaktadır. Yine bu şiirlerin bir kısmında gerek vezin gerekse kafiye yönünden hataların bulunduğu gözlenmektedir.

Hikâyedeki şiirlerin içinde divan edebiyatından etkilenilerek yazıldığını tahmin ettiğimiz bir kaç aruzlu şiir bulunmakla beraber bunlarda da hatalar görülmektedir.

Ferhad ile Şirin hikâyesindeki kimi şiirlerin, diğer halk veya divan şairlerinin şiirlerinden etkilenilerek veya küçük değişiklikler yapılarak hikâyeye dahil edilmiş olduğunu tesbit etmekteyiz. Buna örnek olarak ileride şiirlerin toplu olarak verildiği, bütün varyantlarda bulunan şiirlerden 18. sırada bulunan; Ferhad'ın, Şirin'in penceresi önünde söylediği, "ya bulunur ya bulunmaz / ya görünür ya görünmez" kafiyeli şiirin Karacaoğlan ve Erzurumlu Emrah'ın şiirlerine çok benzemesi bu fikrimizi kuvvetlendirmektedir. Emrah ve Karacaoğlan'ın bu şiirleri şöyledir:

Karacaoğlan:[110]

Gel gönül gurbete gitme
Ya gelinir ya gelinmez
Her güzele meyil verme
Ya sevilir ya sevilmez

Şam-ışeriftürzatımız
Yöğrüktür bizim atımız
Gurbetilde kıymatımız
Ya bilinir ya bilinmez

Karacaoğlan düşse yola
Hızır yardım etse bile
Yar dediğin demir kale
Ya alınır ya alınmaz

Erzurumlu Emrah :[111]

Gönül gurbet ele varma
Ya gelinir ya gelinmez
Her dilbere meyil verme
Ya sevilir ya sevilir ya sevilmez

[110] Muzaffer, UYGUNER, Karacaoğlan; Yaşamı, Sanatı, Şiirlerinden Seçmeler. Ankara 1993, s. 125-126

[111] Orhan, URAL, Erzurumlu Emrah; Hayatı, Şiirleri. İstanbul 1984, Özgür Yay. s. 153-154

Yürüktür bizim atımız
Yardan atlattı zatımız
Gurbet elde kıymetimiz
Ya bilinir ya bilinmez

Bahçenizde nar ağacı
Kimi tatlı kimi acı
Gönüldeki dert ilacı
Ya bulunur ya bulunmaz

Deryalarda olur bahri
Doldur da ver içeyim zehri
Sunam gurbet ilin kahrı
Ya çekilir ya çekilmez

Emrah derki düştüm dile
Bülbül figan eder güle
Güzel sevmek bir sarp kale
Ya alınır ya alınmaz

Yazma varyantta bulunan şiirlerin daha hatalı ve eksik olduğu ve cümlelerde olduğu gibi şiirlerde de bir çok yazım hatasının bulunduğu tesbit ediliyor. B1 de de Y kadar olmasa da çeşitli hata ve noksanlıklar özellikle şiirlerdeki kafiye ve vezin konusunda söz konusudur. B2 varyantında yer alan şiirlerde kafiye ve vezin konusunda düzeltme gayretlerinin ayrıca kelimelerin günümüz Türkçesine uyarlanması çabalarının bulunduğunu görmekteyiz. Bu yüzden B2 varyantındaki şiirler vezin ve kafiye yönünden daha az hatalı olmakla birlikte şiirler anlam ve ifade bakımından tahribata uğramışlardır.

İnccelemelerimiz sonucunda bu üç varyantta da şiirlerin- küçük farklar olmakla beraber- büyük çoğunluğu ortaktır.

Boratav, basılmış halk hikâyelerindeki şiirler hakkında şunları kaydetmektedir: "Basılmış hikâyelerden elimizde bulunanlar şiirleri bakımından ikiye ayrılıyor. Bunlardan birinciler, sözlü gelenekteki hikâyelerden farksızdır. İçlerine serpilmiş şiirler halk şairlerininkiler tipinde manzumeler, türküler,

koşmalardır. Vezinleri koşmanın 6+5 veya 8 li kalıptandır. Bunlar tipik halk hikâyeleridir.

Bir kısım ise meselâ Tahir ile Zühre (kitap şekli), Arzu ile Kamber, Ferhad ile Şirin, Gül ile Sitemkâr, Leyla ile Mecnun; içindeki manzumeler "mani" şeklinde olan hikâyelerdir. Bunlar öyle görünüyor ki halk şairlerinin elinden çıkmamışlardır." [112]

Boratav, Ferhad ile Şirin, Leyla ile Mecnun, Gül ile Sitemkâr gibi hikâyelerin türkülerinin kitaplarda *mani* şeklinde olmasını - bu hikâyelerin sözlü gelenekte yaşamamasından da yola çıkarak- kadınlar arasında anlatılmasına ve kitaplara da bu anlatmalardan geçtiği sebebine bağlar.[113]

İlhan Başgöz ise, "Manilerimiz" isimli kitabının önsözünde, şu tesbitlere yer vermiştir: "Gelenek, manicilerin piri olarak hikâyelerde sevişipte kavuşamayan iki insanı, Ferhad ile Şirin'i kabul ediyor. Bu dikkate değer bir işarettir. Manilerin doğup gelişmesinde en büyük rolü sevginin oynadığı söylenebilir. Bir yandan seven insan psikolojisi bir yandan da sevişenler arasına yasaklar koyan toplum kurumları manilerin doğmasını, gelişmesini ve yayılmasına sağlayan ortam hazırlamıştır." [114]

Yukarıdaki araştırıcıların da işaret ettikleri gibi Ferhad ile Şirin hikâyesindeki şiirlerin çoğunluğunu 7 ve 8 heceli, "aaba" kafiyeli, birer dörtlükten oluşan "mani" türündeki manzum parçalar oluşturmaktadır. Mani şeklindeki bu şiirlerin özellikle Ferhad ve Şirin'in karşılıklı konuşmaları sırasında kullanıldığını görüyoruz.

Ancak bunun dışında 11 li hece ölçüsüyle söylenen koşma tarzında şiirler ve az da olsa hecenin 13-15-16 lısı ile ve aruzla yazılan şiirler de bulunmaktadır. Bu şiirler özellikle Ferhad'ın saz eşliğinde söylediği ve musannif tarafından eklendiğini tahmin ettiğimiz kısımlarda yer almaktadır.

Sonuç olarak biz de önceden bahsedilen araştırmacıların fikrine katılarak, Ferhad ile Şirin hikâyesinin gelenekte yaşamadığını ve bu tür hikâyelerin kadınlar arasında söylenip, şiirlerinin de mani türünde olduğunu, hikâyede bu tür dışında yer alan şiirlerin musannifler tarafından eklendiğini tahmin ediyoruz. Buna misal teşkil edecek unsurlar yukarıda belirtilmiştir.

---

[112] BORATAV, A.g.e. s. 46

[113] BORATAV, A.g.e. s. 134

[114] İlhan BAŞGÖZ, Folklor Yazıları. İstanbul 1986, Adam Yay. s. 226

Bu bölümde gerek hikâyedeki bütün şiirlerin her varyantta uğradığı değişikliklerin toplu olarak gözlemek ve her varyanttaki şiir sayısını belirlemek gerekse şiirlerin söylendiği yerlerin tesbit edilerek manzum kısımların hikâyedeki fonksiyonlarını göstermek gayesi ile metinlerdeki bütün şiirleri aşağıya sıraladık.

Bu liste verilirken şu tasnif esas alınmıştır:

A. Yazma ve basma varyantlarda bulunan şiirler (Y,B1,B2)

B. Yalnızca B1 ve Y de bulunan şiirler

C. Yalnızca B1 ve B2 de bulunan şiirler

D. Yalnızca B1 de bulunan şiirler

E. Yalnızca Y de bulunan şiirler

A. Yazma ve Basma Varyantlarda Bulunan Şiirler

1. Şirin'in Ferhad'a yazdığı şiir:

Y

Bilmem melek misin cana yoksa ferişte
Heman aklım aldın efendim ol görüşde
Benim derd-i derunumdan haberdar olmayan bilmez.
Muhabbet bir beladur kim giriftar olmayan bilmez.

B1

Bilmem melek misin cana yoksa ferişte
Hemen aklım aldın efendim bir görüşde.

Benim derd-i derunumdan haberdar olmayan bilmez
Muhabbet bir bela şeydir, girifdar olmayan bilmez.

B2

Bilmem peri misin yoksa feriçte?
Aklımı kaptırdım ben ben görüşte

Benim derdi dermanımdan haberdar olmayan bilmez
Muhabbet bir bela şeydir giriftar olmayan bilmez

2. Şirin'in tenha bir yere oturup söylediği şiir:

Y

Şirin efendim Şirin düşdi
Ah etdikçe zari Şirin düşdi
Güzeller kısmet oldu
Ferhad Şirin'e düşdi

B1

Şirin efendim Şirin'e düşdü
Ah itdikce zarı Şirin'e düşdü
Güzeller hep kısmet oldu
Ferhad'a dahi Şirin düşdü.

B2

Şirin efendim Şirine düştü
Ah etti zarı Şirine düştü
Güzeller taksim edildi,
Ferhad da Şirine düştü

3. Ferhad'ın Şirin'e karşılık söylediği şiir:

Y

Güzelim Şirin imiş
Görünce şirin imiş
Ben ana şirin didim
Meğer candan şirin imiş

B1

Gözlerim Şirin imiş
Bakdıkça Şirin imiş
Ben ana Şirin didim
Meğer candan şirin imiş

B2

Gözlerim Şirin imiş
Baktıkça Şirin dermiş,
Ben Şirini gözlerken
Murada Şirin ermiş.

4. Şirin'in Ferhad'a söylediği şiir:

Y

Ben bir yare kul olmuşam
Yanub yolunda kül olmuşam
Kuş dilin bilmez iken
Şimdi bülbül olmuşam

B1

Ben bir yara kul olmuşum
Yanub yolunda kül olmuşum
Kuş dilin bilmez iken
Şimdi bülbül olmuşum

B2

Ben bir yare kul olmuşum,
Ona yanmış kül olmuşum
Kuş dilini bilmez iken,
Şimdi bir bülbül olmuşum.

5. Ferhad'ın Şirin'e söylediği şiir:

Y

Yari gözlerem içerudan
Yar bakarım kes içerudan
Çıkmadı yar içerudan
Gözlerim gülistanda kaldı

B1

Yar gözlerim içerüden
Yar bağrım kes içerüden
Gözlerim gülistanda kaldı
Çıkmadı ah yar içerüden

B2

Yar gözlerim içeriden
Yar bağrım kes içeriden
Gözüm gülistanda kaldı.
Çıkmadı yar içeriden.

6. Ferhad'ın gecelerde söylediği şiir:

Y

Benim derd-i derunumdan her hale bakub eğlenür
Gayrı yok eğlencesi ol kale bakub eylenür

B1

Benim derd-i derunumdan
Her kale bakub eğlenir
Gayrı yok eğlencesi
Ol hale bakub eğlenir.

B2

Benim dert derunumdan
Her hale yakıp eğleniyor
Gayri yoktur eğlencesi
O hale bakıp eğleniyor.

7. Şirin'in Ferhad'ı görmeğe geldiğinde saz eşliğinde söylediği şiir:

Y

Bana cefa eden kaşı keman karşumdadur
Akıbet soyunub bende-i üryan eden karşumdadur

B1

Bana cefa iden kaşı keman karşumdadır
Akıbet soyub bende-i üryan iden karşumdadır

B2

Bana cefa eden kaşı keman karşımdadır bekler
Beni de akibet soydu, beni uryan edip, bekler.

8. Ferhad'ın sazla karşılık olarak söylediği şiir:

Y

Bende bir cefa iden yar-ı garım gedi
Yine nasıl gülistandır güzelim
Her dem ol şuh-ı cihan güzelim
La'li dili efkarım
lutfeyle kerem kıl ba harr-ı civane güzelim

Benim haddim değil sevmek seni Ey hubların şahı
Kazayı asuman bendedir inan Vallahi ve Billahi

B1

Bendesin pür cefa iden
Yar-ı ğarıma geldi yine güzelim
Fasl-ı gülistandır güzelim
Her dem ol şuh-ı cihandır güzelim

La'l-i dili efkarım lutf eyle
Kerem kıl Ferhad-ı civana güzelim
Benim haddim değil sevmek hublarınşahı
Kaza-yı asumandır vallahi güzelim

B2

Beni de seni de pur cefa eden
Yar garim geldi, yine güzelim
Fasıl gülşandır, her sefa eden
Çeker bir cefayı sine, güzelim

Laal dili efkarımdır, lütfeyle
Kerem kıl Ferhada, civan görelim
Benim haddim değil, sen de havfeyle ,
Kaza-yı asuman, devran güzelim

9. Şirin'in Ferhad'a saz eşliğinde söylediği şiir:

Y

Aşikare olmazdı derdim
Dahi hicran olmasa
Nitekim bilmezdi kimse
Ah-u efgan olmasa

B1

Aşikar olmazdı derdim
Zehr-i hicran olmasa
Kimseler bilmezdi beni
Ah u figanım olmasa

B2

Aşıkar olmazdı derdim, zehr-i hicran olmasa ,
Kimse bilmezdi halim, ah-u figan olmasa.

10. Şirin'in Ferhad'ın ardından söylediği şiir:

Y

Kimse görmüş degildir can-u bedenden çıkduğun
Hele ben gözümle gördüm işte canımdır giden

B1

Kimseler görmüş değildir can bedenden çıkdığın
Hele ben gözümle gördüm işte canımdır giden

B2

Kimseler görmüş değildir can-ı bedenden yıktığın
Gözleriyle gördü Şirin işte canımdır giden

11. Ferhad'ın bezirganları görünce söylediği şiir:

Y

Ferhad'ın üryana döndi
Cigeri bir yana döndi
Ne dostumdan haber geldi
Ne işim bir yana döndi

B1

Ferhad'ın üryanına döndi
Ciğeri püryana döndi
Ne dostundan bir haber geldi
Ne işim bir yana döndi

B2

Ferhadın üryana döndü
Ciğeri puryana döndü,
Ne dostundan haber geldi,
Ne işi bir yana döndü.

12. Bezirganın Ferhad'a söylediği şiir:

Y

Bre yigit nerelisin
Söyle yüregi yarelisin
Söyle yigidim doğri söyle
Adın nerelisin

B1

Bre yigit nerelisin
Yüregi yarelisin
Doğru söyle yigidim
Adın nedir nerelisin

B2

Bre yiğit! nerelisin, bir yanığa yaralısın,
Doğrusunu söyle yiğit ! Adın nedir, nerelisin?

13. Ferhad'ın bezirgana cevap olarak söylediği şiir:

Y

Vatanım benim Ermendir
Dertli sinem büryandır
Bana aşık Ferhad diler
Asıl vatanımız Ermendir.

B1

Benim vatanım Ermendir
Dertli sinem büryandır
Bana aşık Ferhad dirler
Asıl vatanım Ermendir

B2

Benim vatanım Ermen'dir.
Dertli sinem bidermandır.
Bana aşık Ferhad derler, asıl
Vatanım Ermendir.

14. Bezirgan'ın Ferhad'a söylediği şiir:

Y

Nedengzersin burayı
Geldin sevdigin arayı
Senin gibi nev civan aşık
Suçun ne girdin burayı

B1

Ne gezersin burayı
Geldin sevdiğin arayı
Senin gibi aşık
Suçun nedir ne girdin buraya

B2

Ne gezersin sen burayı
Geldin sevdiğin arayı
Aşık suçun ne ki acep
Niçin sen girdin burayı

15. Ferhad'ın bezirgana cevabı:

Y

Koç yigit gelür meydana
Aşık Ferhad gelür merdane
Ben Şirin'in kuluyum
Can ile baş kodum şu meydane

B1

Çok yigit gelür meydane
Ferhad gelür merdane
Ben Şirin'in kuluyum
Can baş koydum meydane

B2

Çok yiğit gelir meydana
Ferhad gelir, bak merdane,
Ben Şirin Han'ın kuluyum
Can, başı koydum meydana

16. Şirin'in söylediği şiir:

Y

Şol kadar arayımşahid-i maksudumu ki
Güst-i cüda zulmü rahşana meydana(...)

B1

Şol kadar arayayım şahid-i maksudumu ki
Cüst-i cüda talebim rahşede meydan düğüne

B2

O kadar arayayım Şah-ı maksudumu ki
Cest-i cuda taklim raksede meydan tükene

17. Şirin'in Ferhad'ın hasretiyle söylediği şiir

Y

Gözlerim yollarda kaldı
Niçin Ferhadım gelmezsin
Seher vaktinde gün gibi
Şimşadım gelmezsin

B1

Gözlerim yollarda kaldı
Niçün Ferhad'ım gelmezsin
Seher vaktinde gün gibi
Niçün şimşadım gelmezsin

B2

Gözlerim yollarda kaldı
Niçin, Ferhadım, gelmezsin
Seher vakti gün gibi
Niçin şimşadım, gelmezsin

18. Ferhad'ın Şirin'in penceresi önünde söylediği şiir:

Y

Beri dön yüzün göreyim
Ya görünür ya görünmez
İşte geldim eş olayım
Sencileyin ya bulunur ya bulunmaz

Bir güneş doğmuş oradan
Kısmetimiz verir Yaradan
Çık salın devlethaneden
Gah salınur gah salınmaz

Sana derim hüsni zati
Yüğrek olur aşkın atı
Zalim yanında kıymeti
Gah bilinir gah bilinmez

Dağlarda eyledim yazi
Sahranın ötüşür kazı
Sencileyin şahın kızı
Ya bulunur ya bulunmaz

Ferhad aydur lebi gonca
Boyi uzun beli ince
Yanında hurilir bince
Ya bulunur ya bulunmaz

B1

Dön beri dön yüzünü göreyim
Ya görünür ya görünmez
İşte gidiyorum sencileyin
Ya bulunur ya bulunmaz

Bir güneş doğmuş oradan
Kısmetimiz virir Yezdan
Çık salın devlet haneden
Gah salınır gah salınmaz

Sana derim hüsn-i zati
Yüğrek olur aşkın atı
Zalimin yanında kıymeti
Gah bilinür gah bilünmez

Dağlarda eyledim yazı
Sahranın ötüşür kazı
Sencileyin şahın kızı
Ya bulunur ya bulunmaz

Ferhad aydur ey leb gonca
Boyu uzun beli ince
Yanında huriler bilece
Ya bulunur ya bulunmaz

B2

Dön bana dön gül yüzünü
Ya görünür ya görünmez
Yar çok ama sencileyin
Ya bulunur, ya bulunmaz.

Bir güneş doğmuş oradan,
Kısmetim varmış yaradan
Çık salın devlethaneden
Ya salınır, ya salınmaz.

Sana derim hüsnü zatı
Yürk olur aşkın atı
Zalimlerce yer kıymeti
Ya bilinir, ya bilinmez.

Dağlarda geçirdim yazı
Sahranın ötüşür kazı
Senin gibi şahın kızı
Ya bilinir, ya bilinmez

Ferhad der ki ey leb-i gonca
Boyu uzun, beli ince
Yanında huri belice
Ya bulunur, ya bulunmaz

19. Şirin'in Ferhad'a karşılık olarak söylediği şiir:

Y

Turnalar gezer gölde
Şahinler gezer kolda
Yarim olmadığı yerde
Benim mahzun gönlüm eğlenmez

Taşkın sular çağlar ola
Çevre yanı bağlar ola
Sadhezeran bülbül ola
Benim mahzun gönlüm eğlenmez.

Bir araya gelmeyince
Kuzum seni görmeyince
İnce belden kuçmayınca
Benim aşık gönlüm eğlenmez

B1

Turnalar gezer gölde
Şahinler gezer kolda
Yarim olmadığı yerde
Benim mahzun gönlüm eğlenmez

Taşkın sular çağlar ola
Çevre yanı bağlar ola
Şad hezar bülbüller ola
Benim mahzun gönlüm eğlenmez

B2

Turnalar gezerken gölde
Şahinler gezerken kolda
Yarim olmadığı yerde
Mahzun gönül hiç eğlenmez.

Taşkın sular çağlar ola
Çevre yanı dağlar ola
Şad, hezar bülbüller ola
Mahzun gönül hiç eğlenmez

20. Ferhad'ın söylediği şiir:

Y

Görmiyeydim ben gözi fettanımı
Nar-ı hasret yandırdı canımı
Pute-i gamda yanıb kül olmuşam
Yakar hasret yakar firkat narı canımı

Vade-i aşk ile zarım daima
Vuslata dest ire mi dilber yoluna
Eylemişim can u başım feda
Gitdi namus yakdı firkat canımı

B1

Görmeyeli sen gözü fettanımı
Nar-ı hasret yandırdı cananımı

Bu tenim gamze olub kül olmuşum
Yakar hasret yakar firkat cananımı

Vade-i aşkınla zarım daima
Vuslata dest idemedi dildarımı

Yoluna eylemişim can-ü başım feda
Gitdi namus yakdı firkat cananımı

B2

Görmiyeli sen güzel fettanımı
Nar-ı hasret yandırıyor canımı
Tenim gazme kesildi kül olmuşum
Yakar firkat, yakar hasret canımı

Vade-i aşkınla zarım daima
Vuslete el ermedi dildarıma
Yoluna ettim canı. başı feda
Nar-ı hasret yaktı cana canımı

21. Ferhad'ın ayrılırken söylediği şiir:

Y

Gider oldum, sağ sen kal yarim elveda
Senin için çekmişim çok gayret elveda
Ey güzeller padişahı gel Hüda'nın aşkına
Alemin fahri Muhammed Mustafa'nın aşkına

Yılda bir kere an beni nazlı yarim elveda
Dir ki Ferhad kulum gelmedi cihanda seda
Kahr-ı matemde etmiş münadiler nida
Ey diriğa birbirimizden olduk cüda
Sen bir yana ben bir yana nazlı yarim elveda

B1

Gider oldum sağ asan kal yar elveda
Senin çün çekmişim çok gayreti elveda

Ey güzeller padişahı kıl Hüda'nın aşkına
Ceher-i yar-i güzün-i ba-safanın aşkına
Alemin fahri Muhammed Mustafa'nın aşkına
Yılda bir kerre an beni nazlı yarim elveda

Dir ki Ferhad kulunum gelmedi canandan sada
Şehir-i matemden itmiş münadiler hem nida
Ey diriğa birbirimizden olduk cüda
Sen bir yana ben bir yana nazlı yarim elveda

B2

Gider oldum, sağ ve asan kal,
Yar, elveda!
Senin için çekmişim çok

Gayret ve ar, elveda!
Ey güzeller padişahı kıl,
Hüdanın aşkına

Çıkar yar-ı güzin-i bu sefanın aşkına
Yılda bir gez al beni ey nazlı
Yarim, elveda!

Der ki Ferhad, kulunum, gelmez
Bu candan sada
Şehir, matemden münadiler
Ederlerken nida

Ey derifa, birbirimizden yazık,
Düştük cuda
Bir yana sen bir yana ben
Nazli yarim, elveda!

22. Ferhad'ın Hürmüz Şah'a söylediği şiir:

Y

Eyledi ben aşık-ı şeydayı hayran ayrılık
Kametim hum kıldı du çeşmimi giryan ayrılık
Derd-i dil mülkini kıldı harab
Böyle acı görmedim gördüm hezeran ayrılık

Ağlamakdır karım ey şah-ı cihanım dem be dem
Oldu ben zare kadim-i aşina derd u alem
Kimi görse halime rahmeyle derim
Ey benim varsa gelmiş sana ey can ayrılık

Ahi kim aldırdım yüzi gülzarımı
Ey aceb kimler görür ol yüzi gülzarimi
Ey felek netdim sana aldın elimden
Alemi etdi başıma zindan ayrılık

B1

Ben aşık-ı şeyda hayran ayrılık
Kametim hadd kıldı çeşm-i giryan ayrılık
Ayrılık derdidil mülkünü kıldı harab
Böyle acı görmedim her an ayrılık

Ağlamakdır karım didim ey şah-ı cihanım
Oldu ben zade kadim-i aşina-yı derd-i elem
Kimi görsem halime rahm eyle dirim ey sanem
Varsa gelmiş sana ey can ayrılık

Ah kime aldı dirim elden ol gül yüzlü yarimi
Ey acep kimler görür ol munis-i yarimi
Ah felek netdim sana aldın elimden yarimi
Alemi etdi benim başıma zindan ayrılık

Ferhad aksine döndü yine bu çarh-ı zaman
Rayegan-ı dil mülküne gam kurdı otağ gibi kan
Adet oldı şimden gerü bana ehl-i figan

B2

Ben aşık-ı şeyda, hayran ayrılık,
Kıldı iki çeşmi giryan ayrılık,
Ayrılık dil-i meleğini kıldı harap
Böyle gördüm acı her an ayrılık
Ağlamak karım benim Şah-ı ahımı
Bana oldu aşına derd,ü elem.
Görse halini rahmederdi her sanem
Varsa gelmiş sana ey can ayrılık.

Elden aldırdım o gül yüzlü yarimi,
Gören var mı acep mücennes yarimi
Görmek isterken ter temiz yarimi,
Dehri boşa etti zindan ayrılık.

Ferhad der aksidir çark-ı zaman
Gönül meleği gamla dolu misli kan .
Adet oldu bence gam ile figan,
Aşkıma oldu atış, kan ayrılık.

23. Ferhad'ın Hürmüz Şah'a ikinci kez söylediği şiir:

Y

Ayrılık derdini edeyim tahrir
Ol kadar yari çok gördü felek
Bu bağ-ı alemde bir gonca-i rana
Komadı ayırdı çok gördü felek

Cüda kıldı Şirin yarımden beni
Tez buldum tez aldırdım elimden seni
Dağlarda kalmışım acır yok beni
Bu banuyi bana çok gördi felek

B1

Ayrılık derdini ideyim takrir
Ol kadar yari bana çok gördi felek
Nevbağ-ı alemde gonca-i ra'nayı
Komadı, ayırdı çok gördü felek

Cüda kıldı Şirin yarimden beni
Tiz buldum tiz aldırdım elimden seni
Dağlarda kalmışum acır yok beni
Bir banuyu bana çok gördü felek

Aceb eylesem mi ah ile zarı
Yakdı vücudumu hasret narı
Sergerdan eyledi firkatin narı
Bana bir mahpareyi çok gördü felek

B2

Ayrılık derdini edeyim takrir,
Yarimi, ah! bana çok gördü felek,
Gülzar alemde gül ile goncayı,
Koptu, ayırdı, çok gördü felek.

Cüda kıldı Şirin yarimden beni
Tiz buldum, aldırdım elimden seni,
Dağlarda kalmışım, acır yok beni
Bir banuyu bana çok gördü felek.

Acep eylesem mi ah ile zarı,
Yaktı vücudumu hasretin narı,
Yüzünü göreyim bir kere bari,
Bana mehpareyi çok gördü felek.

24. Ferhad'ın Karun-i Acem'e söylediği şiir:

Y

Var mıdır meydan-ı aşkın bir dilaver serveri
İşte er işte meydan merdim diyen gelsin beri
Dün gece seyrinde karalar giydin mi hiç
Düşmeni kılıçdan özge iyi deler gördün mü hiç

B1

Dün gice şirin içinde karalar giydin mi hiç
Düşmeni kılıncdan özge aralar gördün mü hiç

B2

Dün gece görürler, kareler giydin mi hiç
Düşmanı kılıcından uz ki aralar gördün mü hiç.

25. Karun-i Acem'in karşılık olarak Ferhad'a söylediği şiir:

Y

Dün gece seyrim içinde karalar giydim hele
Düşmanı kılıçdan ayruişde ben varım hele

B1

Dün gice seyrim içinde karalar giydim hele
Düşmeni kılınç aralar işte vardım hele

B2

Dün gece seyrim içinde karalar giydim hele,
Düşmanı kılınç aralar işte ben geldim hele.

26. Şirin'in savaş sırasında Ferhad'a söylediği şiir:

Y

Nasırın Allah ola
Her dem de Ferhad senin

Haşre dek ol cism-i tenin

B1

Ta sabrın Allah ola her demde Ferhad senin
Haşre dek selamet ola senin
Gül gül olsın cemalin hergiz irmesin hazan
Dergahında bendesi olsın ey şirin can

Temennam budur Hak'dan
Bu canım çıkmadan tenden
Ayırmasun hemen Mevlam
Beni senden, seni benden

B2

Nesirin Allah ola her demde, Ferhadını senin
Haşredek rahın selamet, rahat olsun bedenin.
Gül gül olsun, gül cemalini ermesin bir kez hazan,
Dergahında neden olsun Şirin han neden senin

Temennim budur haktan
Canım çıkmadan tenden,
Ayırmasın Hak mevlam
Beni senden, seni benden.

27. Ferhad'ın Şirin'e veda ederken söylediği şiir

Y

Gün gibi gülsün cemalin
Ayırmasın her giz hazan
Dergahında bende olsun
Ey Şirin gönül ile can

B1

Beni bu derd-i mihnetde
Unutma sen de alemde
Kavuşmaz dağ dağa
Kavuşur illa adam adama

B2

Beni bu derd içinde değişmesin aleme,
Kavuşmaz dağlar dağa, rastlar adem ademe.

28. Şirin'in Ferhad'ı görmek için izin alınca sevincinden söylediği şiir:

Y

Bak a (...) aşık ne derdi firak
Adak olsun bu esnalarda ırak
Nice müşkil imiş dostlardan iştiyak
Irak olsun bu esnalarda ırak

Söyle ey bad-ı saba ol gül yüzlü cananıma
Hasretle derdim bi beyan olur
Ara yerde bir gün kan olur
Söyle ey bad-ı saba ol gül yüzlü cananıma

Gam-ı hicrinle oldum aşina
Vahşi canavarlar yar olmuş sana
Yarsız zindan olur gülistan bana
Söyle ey bad-ı saba ol gül yüzlü cananıma

B1

Yakdı aşıkı yandırdı firak
Irak olsun bu esnalardan ırak
Hayli müşkül imiş dostlar iştiyak
Irak olsun bu esnalerdan ırak

Söyle ol gül yüzlü cananıma
Hasretinle derdim bi payan olur
Söyle ol gül yüzlü cananıma
Korkarım arada bir gün kan olur

Gam-ı hicrinle oldum aşina
Vahşi canavarlar yar olmuş sana
Yar sözünden olur gülistan bana
Söyle ey bad-ı saba sen cananıma

B2

Yaktı aşıkı yaktırdı firak
Irak olsun firak bizlerden ırak
Hayli müşkül imiş dosta iştiyak

Söyle gülyüzlü o canana
Hasretle derdimiz bi payan olur
Söyle gül yüzlü o canana
Korkarım orada bir gün kan olur

Gam-ı hicranınla oldum aşına
Vahşi canavarlar yar olmuş sana
Yar sözünden olur gülşen bana
Söyle bah-ı saba şen cananıma

29. Gülbeyaz'ın Şirin'e söylediği şiir:

Y

Ayrılık namesin yazdım
Gel sultanım meded kıl kerem eyle
Sensiz gülistana gidüb neylerim
Yalnız kalursam ben kan ağlarım

Senin cemalin ile gönül eglerim

Gitme şahım gitme gel kerem eyle
Hilafım yok sözümde ey Şirin
Sultanım çeşm-i pür ateşdür yüregim
Sana sözüm budur ey şah-u hubanım

Ağlatma beni gel kerem eyle
Gelmişdir Gülbeyaz sana yalvara
Destimden alub beni gel atma nara
Kul benim derdime ey şirin çare olmaz ise
Bir kebab eyle bari

B1

Ayrılık namesin efendim yazma
Gel sultanım meded sen kerem eyle
Cevr-i cefa ile bağrımı urma
Gel Şirin'im sen kerem eyle

Sensiz gülistana gidib neylerim
Yalnız kalursam ben kan ağlarım
Senin cemalinle gönlüm eğlerim
Gitme şahım gitme sen kerem eyle

Oldu ciğerim hicrinle kebab
Merhamet eyle ey Şirin ali cenab
Hilafım yok sözümde ey mahitab
Gel tuzla yaremi sen kerem eyle

Gelmişdir Gülbeyaz sana yalvara
Destimden alub atma beni nara
Derdime derman Şirin-i biçare
Rahmın olmaz ise pür kebab olur

B2

Ayrılmak namesin efendim yazma ,
Gel sultanım medet sen kerem eyle
Cevrü cefa ile bağrımı üzme,
Gel Şirinim gel sen kerem eyle

Sensiz gülistana girip neyleyim,
Yalnız kalırsam ben kan ağlarım,
Oldu ciğerim hicranla harap,
Merhamet eyle Şirin alicenap,

Hilafım yok sözümde ey mahitap
Düşmeden atma ona nara ,
Derdine derman Şirin biçare ,

Rahmeylemezsem harap olur.

30. Ferhad'ın dağda söylediği şiir:

Y

Şol benim ah idüb ağladığım bildir ya Kerim
Dükenmedi ömr-i gönlüm aşık olunan güldür ya Rahim
Ölürem ayrılmam dir idim senden
Hiç can ayrılır mı dostlar bedenden
Aceb vaz gelür mi Şirinim benden

Yoksa gamda mıdır bildir ya Kerim
Olmuşum avare cümle işimden
Alem harab oldu çeşmim yaşından
Yolun ırak olsun kullar başından

Aşkdan dönmek ne müşkildir ya Kerim
Ferhad aydur beni yakub yandırdın
Günde yüz bin belalara Kadir dem be dem
Beni şunda öldürme, hasretim Şirin'i gönder ya Kerim

B1

Şol benim ah edüb ağladığım
Yare bildir ya Kerim
Tutmadı asla gam gönlüm
Aşik olanı güldür ya Rahim

Ölür ayrılmam der idim senden
Hiç can ayrılır mı bedenden
Açeb vaz geçer mi Şirin'im benden
Yoksa gamda mıdır ya Kerim

Olmuşum avare cümle işimden
Alem bizar oldu çeşm-i yaşından
Bu derd ırak olsun kul başından
Aşka düşmek ne müşküldür ya Kerim

Ferhad eydür beni yakıb yandırma
Ayrılıkla cemalim soldurma
Kadir Mevlam beni sevindir öldürme
Hasretim Şirin'i gönder ya Rab

B2

Şol benim ah edip ağladığım,
Yara bildir ya kerim.
Tatmadı asla gam gönlüm,
Aşık olanı güldür ya rahim

Ölür ayrılmam senden

Hiç can ayrılmaz senden
Acep can ayrılır mı bedenden,
Yoksa gamda mıdır, bildir ya rahim

Olmuşam avare cümle işinde,
Alem harap oldu çeşmim yaşımdan,
Bu dert ırak olsun kul başından
Aşka düşmek ne müşkülmüş ya kerim

Ferhad eder beni yakıp kandırma
Ayrılık cemalin soldurma,
Kadir mevlam beni sundur, öldürme,
Hasretim, Şirin güldür yarab

31. Şirin'in Ferhad için söylediği şiir:

Y
Ya İlahi alma canım olmayınca vasl-ı yar
Sen kabul eyle duamı ey gani perverdigar

B1
Ya İlahi alma canum olmayınca vasl-ı yar
Sen kabuleyle duamı ay gani perverdigar

B2
Ya ilahi alma canım olmadan vaslı yar
Sen kabul eyle duamı ey gami pervardigar

32. Şirin'in Ferhad'a veda ederken söylediği şiir:

Y
Elveda ey gönlümün sultanı Ferhad elveda
Can u başım ayağın toprağına olsun elveda
Seni Allah'a ısmarladım etme hatırdan Ferhadım beni ihrac

B1
Elveda gönlümün sultanı elveda
Can-ı başum yoluna kurban elveda
Aşkın ateşinden dağlara düşdüm
Ey benim ruh-ı revanım elveda

B2
Nuru diden aşık Ferhadım elveda
Şirini unutma ey cihen şahım elveda
Hoşca emanet ettim hüdaya ben seni
Can bedenden ayrılır bu can'a elveda.

33. Ferhad'ın, Şirin geldiğinde söylediği şiir:

Y

Yüregim yaka Ferhad'ın
Şirin'im derde dermanım
Güle gülmek yaraşır
Bülbül gibi yine benim canım

B1

Yüreğin yakma Ferhad'ın
Şirin'im derde dermanım
Güle gülmek yaraşır
Bülbüle gül canım

B2

Yüreğin yakma Ferhadım ,
Şirinim derde dermanım
Güle gülmek yaraşır,
Bülbüle gül ey canım.

34. Ferhad'ın Şirin'i teselli etmek için söylediği şiir:

Y

Gider kalbindeki hüzni
Şürur eyyamları geldi
İrüşüb iyd-i vasla
Zevk-i muhabbet demleri geldi

B1

Gider kalbindeki hüznü
Sürur eyyamları geldi
Erişüb ıyd-i vaslınla
Safa eyyamları geldi

B2

Gider kalbinden hüzün
Surur eyyamları geldi
Erişir idi vasfına
Sefa eyyamları geldi.

35. Şirin'in Ferhad'ı ziyarete gelirken atının ayağının kırılması üzerine söylediği şiir:

Y

Bu dünyada murad kimler kam almışdır
Bizim de işimiz cana heman Allah'a kalmışdır

B1

Bu dünyada murad almak cana kimlere kalmışdır
Bizim de işimiz cana hemen Allah'a kalmışdır

B2

Bu dünyada murad almamak kimlere kalmış
Bizim de işimiz artık hemen Allah'a kalmış

36. Ferhad'ın Şirin'in anlattığı rüyayı dinledikten sonra söylediği şiir:

Y

İçmişim yar meclisinde bade-i gülguni ben
Gam değil yıkılsa şimdengeru bu cümle ten
Şirin'in ela gözleri kar etti canıma sözleri
Derdinle ölürsem unutma Şirin'im beni

Söyle Şirin'im söyle kalmaz bu firkat böyle
Ölünce aşıkın Ferhad ruhuna dua eyle
Ferhad öldi işin zar olmuş güle hem-dem hisar
Son muhabbetimizdir yar bu rüyada işaret var

Ferhadi dağı deldi,
Rüyayı işidince görmege Şirin'im geldi
Benzim sarardi soldi

B1

İçmişim bade-i gülgün-ı yar meclisinde ben
Gam değil yıkılsa şimden gerü bu can ile ten

Şirin'in ela gözü kar etdi bana hem sözü
Derdin ile ölürsem unutma Şirin'im bizi

Söyle Şirin'im söyle kalmaz bu firkat böyle
Ölürsem aşık Ferhad'ın ruhuna dua eyle

Ferhad işin oldı zar, olmuş güle her dem har
Son meclisimizdir ey yar, bu rü'yada işaret var

Ferhad bu dağı deldi Şirin'i görmeğe geldi
Rü'yayı işidince benzimiz sararub soldı

B2

İçmişim badeyi gülgüm ya meclisinde ben,
Gam değil yıkılsa şimdengeru bu can ile ten
Şirinim ela gözü kar etti bana hem sözü,
Derdim ile ölürsem unutma Şirinim bizi.

Söyle Şirinim söyle kalmaz bu firkat böyle ,
Ölürsem aşık Ferhad'ın ruhuna dua eyle
Ferhad işin oldu zar olmuş güle herdem han
Son meclisimizdir ey yar bu rüyada işaret var

B. Yalnızca B1 ve Y de Olan Şiirler

1. Ferhad'ın söylediği şiir:

Y

Günde bin kere helak eylerdi hicrin beni
Hakka yüz bin şükür sağsen gördüm seni

B1

Günde yüz bin kez helak eyledi hicranın beni
Hakka yüz bin şükür olsun sağ asan gördüm seni

2. Ferhad'ın sazı eşliğinde söylediği şiir

Y

Çokdan senin yollarına bakarım
Gelmezsin hey gözlerini sevdiğim
Gözlerimden kanlı yaşlar dökerim
Gelmezsin hey gözlerini sevdiğim

Gündüz senin hayalinde yürürüm
Gecelerde de şimdi seni görürüm

B1

Çokdan senin yolların gözlerim
Gelmez misin ey gözünü sevdiğim
Gözlerimden kanlı yaşlar dökerim
Silmez misin ey gözünü sevdiğim

3. Ferhad'ın söylediği şiir

Y

Çeşmim kebab oldi aşkın narına
Pervaneyim amma yanmağı bilmem
Meylim yokdur bu cihanın varına
Sanma ki yere soli sağı bilmem

Ferhad biçaredür edna gedayum
Hasretim gül ile güldür cayım
Bin can ile yar yoluna fedayım
Aşıkı maşuka kim sanmağı bilmem

B1

Çeşmim kebab oldı aşkın narına
Pervaneyim amma yanmağı bilmem
Bin can ile aşık yoluna yanayım
Aşıkın yoluna yanmağı bilmem

4. Şirin'in saz eşliğinde Ferhad'a cevaben söylediği şiir:

Y

Gönül melil olub eyle ahi
Aşıka ayrılık olagelmişdir
Gel dinle sözüm hubların şahı
Ağlıyanlar bir gün güle gelmişdir

Doğar aylar gibi doğub dolunur
Karşıdan melil melil salınur
Beni sever deyü sakın alınma
Severler güzeli olagelmişdir

B1

Gönül melil olub eyleme ahı
Aşıka ayrılık ola gelmişdir
Gel dinle sözümü hublar şahı
Ağlayanlar bir gün güle gelmişdir

Doğan aylar gibi doğub dolanma
Karşımda melul melul salınma
Beni sevmez diye sakın alınma
Severler güzeli ola gelmişdir

5. Ferhad'ın Şirin'in ardından söylediği şiir:

Y

İydi vaslın ile mesrur olmadım bir gün ah
Nur-i didem Şirin'im canım gitdi ömrüm penah

B1

Iyd-i vaslın ile meşrur olmadım bir kerre ah
Nur-ı didem-i Şirin'im gitti beni kıldı tebah

6. Şirin'in Ferhad'a söylediği şiir:

Y

Hamdulillah sağsın buldum hele canım seni
Can bedende iken ayurmasın Hüda benden seni

B1

Hamdülillah-i Teala sağ esen buldum hele seni
Can bedende iken Mevlam ayırmasun senden beni

7. Şirin'in söylediği şiir

Y

Kesmezem Hak'dan ümidim
Ta kim canım tendedir
Aklım fikrim ruz-i şeb
Geçmezem ben ruhları gülşendedir

Güldür ruhi Ferhad'ın
Ol kamet-i şimşadı
Yana yana kül oldi
Bu Şirin-i naşadın

Hoşçakal, ettik emenet Hüdaya ben Ferhad'ım seni
Can bedenden ayrılur yine bulur can teni

B1

Kesmem ümidim Hak'dan nitekim can tendedir
Akl-ıfikrim ruz ü şeb Ferhad'ım gel sendedir

Nur-ı didem aşık Ferhad'ım elveda
Şirin'i unutma ey cihan şahım elveda

Hoşça emanet etdim Hüda'ya ben seni
Can bedenden ayrılır bu can kanı

8. Gülbeyaz'ın, aşıkların ölümleri üzerine söylediği şiir

Y

Çünki iki aşık birbirine canların etti feda
Ruz-i mahşerde rahmet eylesun onlara bari Hüda

B1

İki aşık birbirine canların etdi feda
Ruz-ı mahşerde anlara rahmet ede bari Hüda

9. Mehmene Banunun iki aşığın ölüm haberi üzerine söylediği şiir:

Y

Ey diriğa ber murad etmedim ey Şirin seni
Kaldın ahir kan ile alude ol sim-teni

B1

Ey diriğa ber murad etmedim Şirin'im ben seni
Ahir libasını gördüm kan ile alude seni

C. Yalnızca B1 ve B2 de Olan Şiirler

1. Kahramanlar dışında söylenen şiir:

B1

Olacak olur çar hem naçar
Gerek gönlün geniş tut gerek dar

B2

Olacak olur çar-u naçar
İster gönlünü geniş tut, ister dar.

D. Yalnızca Y de Olan Şiirler

1. Ferhad'ın Karun-i Acem'in başına külüngü atmadan önce söylediği şiir:

Dağlardan halka duhan giderse
Yetime cübbe satmak nice olur gösterem

2. Hüsrev'in Şirin'e duyarak aşık olması ile ilgili şiir:

Demişler gelenler bizden önden
Kulakdan olurmuş, gözden önden

3. Sihirbaz kadının sihir yapması esnasında söylenen şiir

Aşk odi ol düşer maşuka andan aşıka
Şem'i gör kim yanmadan yandırmadı pervaneyi

4. Şirin'in Ferhad'a söylediği mani

Şirin'i bir ba'dı hasret haberin virdin
Etsin bu Şirin feryad

5. Ferhad'ın Şirin'in ölüm haberini duyunca söylediği şiir:

Çün degildi Nuhuzzamandan
Şirin nazenin cinnet içre haber idüb
Çekdiler hur-ı ayn gözlerinden kan ağlasun
Şimden geru Ferhad senin derd-ü mihnet yadın olsun
İşin ahile anın

6. Şirin'in Gülbeyaz'a söylediği şiir:

Cana ben seni bir dahi mahşerde görürsün
Ak üzre kara yazımı defterde görürsün

E. Yalnızca B1 de Olan Şiirler

1. Şirin'in güzelliğini anlatan şiir:

Devr-i ademden beri gelmemiş dünyaya sen gibi güzel
İsmi Şirin, kendi şirin, sözü şirin bir güzel

2. Ferhad'ın dağda söylediği şiir:

Gel ey nasıh ko pendi hal-i dilden bi-habersin sen

Beni divane kıldı ol peri bilmem ne dirsin sen

3. Ferhad'ın Hürmüz Şah'ın dağ deme teklifinde bulunduğu zaman söylediği şiir:

Ey felek neyleyüb dideyim ben senin elinden
Ey baht-ı siyahım yine ferdalara saldı beni

4. Ferhad'ın rüyada Şirin'in geldiğini haber alınca uyanır uyanmaz söylediği şiir:

Gam kasavet çeküb katlan cefaya
Sabr eyle Şirin efendim Hüda kerimdir
Bir gün erişürüz zevk-i safaya
Ağlama Şirin'im Hüda kerimdir

Şikayet eyleme bilmeyen yare
Gel yok yere verme ömrünü nare
Erenler sabr ile erdi murada
Sabr eyle Şirin'im Hüda kerimdir

Düşmenlerin melul görmesin seni
Hilaf etme doğru söyle sözün
Hatalardan saklasun Mevlam özün
Sabr eyle efendim Hüda kerimdir

Derviş olanlarda hal eksik olmaz
Cömerdler elinde mal eksik olmaz
Aşık başında hal eksik olmaz
Ağlama Şirin'im Mevla kerimdir

5. Şirin'in Ferhad'ın dağ delişini seyrederken söylediği şiir:

Niyazım budur benim senden ey bari Mevla
Ayırmasun beni senden seni benden Hüda

6. Hikâyenin sonunda yer alan şiir:

Tfl iken hace-i danadan almışdım sabak
Ben anı tahrir iderken yandı destimde varak

Zan iderdim bu gice destimde yar olmaz sabah
Nail ü vuslat olam dirken hemen etdi şafak

6. HİKAYENİN ETKİLERİ

Ferhad ile Şirin hikâyesi gerek Türk dünyasında gerekse diğer milletlerce sevilmiş ve yayılmıştır. Geniş bir sahada anlatılagelen bir hikâyenin toplum üzerinde bir takım tesirler meydana getirmesi tabiîdir.

Halk muhayyilesinde, Ferhad ile Şirin hikâyesinin tamamı unutulmuş olsa bile bazı motifleri unutulmamış ve anonim bir karakterde yaşamıştır. Aynı şekilde, hemen hemen bütün halk şairleri, hikâyeye ait bu motifleri gerek hikâyelerinde gerekse şiirlerinde telmih olarak kullanmışlardır.

Kimi zaman efsanelerde, kimi zaman türkülerde, kimi zaman seyirlik oyunlarda kendini gösteren bu etkiler Türkiye ile sınırlı kalacak ve üç başlık altında ele alınacaktır.

6.1. Halk Rivayetlerinde Ferhad ile Şirin

Ferhad ile Şirin maceralarına ait rivayetler, Anadolu'da, bazı yerlere bağlı efsaneler şeklinde yaşamaktadır. Biz bu efsanelerden bazılarını vererek hikâyenin halk arasında nasıl yankı bulduğunu açıklamaya çalışacağız.

Saim Sakaoğlu'nun "101 Anadolu Efsanesi" adlı eserinde Ferhad ile Şirin hakkında Amasya'da oluşturulmuş bir efsaneye rastlıyoruz. Efsane şöyledir: Amasya Beyi'nin Şirin adında , güzelliği dillere destan olmuş bir kızı vardır. Ferhad adında garip bir delikanlı bu kıza aşık olur. Kızın babası Şirin'i Ferhad'a vermeyecektir ama bir şart ileri sürerek Ferhad'ı oyalamayı düşünür. Ferhad'ın kırk gün içinde Kazankaya mevkiindeki suyu Amasya'ya getirmesi halinde Şirin'i vereceğini söyler. Ferhad var gücüyle çalışıp suyu getirmek üzeredir ki, bir cadı kadın Şirin'e Ferhad'ın suyu getiremeyip kendini kayalardan aşağı attığını söyler. Bunu duyan Şirin kendini öldürür. Haberi duyan Ferhad da kendini öldürür. Amasyada bulunan Ferhad dağının üzerinde üç mezar vardır. Bu mezardan yaz gelince iki gül fidanı biter ve kavuşacakları zaman ortadaki

mezardan çıkan diken bunları ayırır. Ferhad'ın getirdiği suyun aktığı yerlerin belli olduğu ve oralara Ferhad Arası dendiğinin rivayet edildiği belirtilmektedir.[115]

Benzer bir efsane, Mehmet Önder'in "Anadolu Efsaneleri" adlı eserinde de geçer. Ferhad, Şirin uğruna Şahinkaya'yı yararak Yeşil Irmak'tan su aldığı gibi, Sivas yolu üzerindeki kaynar havuz suyunu da Amasya'ya aktarmış fakat yine de Şirin'e kavuşamamıştır. Çünkü Şirin'in ölüm haberini alınca elindeki külüngü havaya atarak başı üzerine düşürmüş ve oracıkta can vermiştir.[116]

Erzurum'da da hikâye ile ilgili olarak halk tarafından belli yerlere bağlı bir çok efsane oluşturulmuştur. Bu efsanelerden birisi Bilge Seyidoğlu'nun bir makalesinde şöyle kaydedilmiştir:

" Erzurum'un 18 km kuzeyinde bulunan Umudum Köyü'nün 2 km batısında yer alan Kalor Tepesi ve buraya 2 km uzaklıktaki bir tepe etrafında Ferhad ile Şirin efsanesi teşekkül etmiştir.

Efsane şöyle anlatılmaktadır: Ferhat fakir bir duvarcı ustasıdır. Şirin de zengin bir beyin kızıdır. Ferhat köy köy dolaşarak hayatını kazanırken yolu Şirin'in köyüne düşer. Orada Şirin'i görür aşık olur. Şirin'de bu aşka karşılık verir. Ferhat'tan gidip kendisini babasından istemesini söyler.

Ferhat Şirin'i babasından ister. Bey kızını nasıl geçindireceğini sorar. Ferhat duvar yaparak geçindireceğini söyleyince bey, Kalor tepesini oyarak kızına bir ev yaparsa o zaman kızını kendisine eş olarak verebileceğini söyler. Bunun üzerine Ferhat işe koyulur, külüngünü ve çekicini alarak kayayı oymaya başlar. Bu arada Şirin de tırnakları ile toprağı kazar, etekleri ile bu toprağı taşıyarak bir tepe yapmaya başlar. Bu tepeden Ferhat'ı seyredecektir.

Bir cadı karısı Ferhat'la Şirin'in sevgisini çekemez. Onların arasını açmaya karar verir. Evvela itimatlarını kazanmak için onlara kendi elleri ile pişirdiği yemeklerden getirir, haberleşmelerini sağlar.

Ferhat da kayada oyduğu evi bitirir. Şirin'in tepesi de karşıda yükselmektedir. Şirin'in babası da evin tamamlandığını görünce düğün hazırlıklarına başlar. Ocaklar kurdurur, yemekler pişmeye başlar. Cadı kadın Ferhad'ın yanına gelir, Şirin'in öldüğünü, yıkanması için ocakların kurulduğunu söyler. Bunun üzerine Ferhat külüngünü başına vurur orada ölür. Cadı sonra

---

115 Saim SAKAOĞLU, 101Anadolu Efsanesi.Ankara1989,Kültür Bakanlığı Yay. s.102-103

116 Mehmed ÖNDER, Anadolu Efsaneleri. Ankara 1966. s. 131

Şirin'in yanına gider. Ferhat'ın kayadan düşerek öldüğünü haber verir. Şirin bu sıra yün eğirmekteymiş, o da yün tarağını başına batırır ve oracıkta ölür.

Halk bu iki sevgiliyi ölümlerinde ayırmamak için onları yan yana gömer. Rivayete göre her bahar bu mezarlardan iki gül çıkarmış, fakat güllerin arasında yetişen bir çalı dikeni onları yine de birbirinden ayırırmış..." [117]

Diğer bir efsanede; Ferhad, Şirin ile kalmak için dağda ev yapmaya başlamıştır. Şirin ise ona toprak taşımaktadır. Şirin'e bir gün Ferhad'ın yaralandığı haberi verilir. Bunun üzerine Şirin, Ferhad'ı alarak Suşehri'ne giderler. Erzurum'da türbeleri yoktur. Başka bir efsanede ise Ferhad ile Şirin'in mezarları Erzurum'un Kirinç köyü yakınlarındadır. Ferhad dağda ev yapmakta, Şirin toprak taşımaktadır. Bir cadı kadın bunlara ölüm haberlerini getirerek intihar etmelerine sebep olur ve mezarları da burada kalır. [118]

Ferhad ile Şirin Hikâyesinin tesirleri halk arasında yalnızca efsane olarak kendini göstermiyor. Boratav, "Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği" adlı eserinde, Nihat Sami Banarlı'nın bahsetmiş olduğu "Ferhat ile Şerife Hanım" hikâyesine değinmiştir. Şöyle ki, bu hikâye, Ferhad ile Şirin'i taklitten doğmuştur. Mevzular ve isimler arasında büyük yakınlık olmakla beraber bu hikâyenin müellifi belli değildir. [119]

İlhan Başgöz ise, "gelenek mânicilerin piri olarak, hikâyelerde sevip de kavuşamayan iki insanı, Ferhad ile Şirin'i kabul ediyor..." şeklinde bir ifade kullanmış ve Ferhad ile Şirin hikâyesinin halk arasında gördüğü rağbetin diğer bir yönüne işaret etmiştir. [120]

Ferhad ile Şirin hikâyesinden esinlenerek yapılan resimler Türk halkını hayli zaman etkilemiş; kahveler, hanlar ve dükkanlar bir zamanlar bu resimlerle donatılmıştır. Özellikle güzelliği ile meşhur Şirin'in yarı çıplak resimleri bunlar arasında en çok rağbet gösterilenlerdendir. [121]

Malik Aksel, "Anadolu Halk Resimleri" adlı yapıtında, Ferhad ile Şirin'in en çok resmi yapılmış hikâyelerimizden olduğunu vurgulamakla birlikte,

---

[117] SEYİDOĞLU, "Kalor Tepesi'nde Ferhad ile Şirin'in Evi" Kaynaklar 5/Kış-1987 s. 50-51

[118] Hatice Nilgün KOŞAR, Ferhat ile Şirin Hikâyesinin Erzurumda Bulunan Sözlü ve Yazılı Varyantlarının Karşılaştırılması. Erzurum 1979. A.Ü. Basılmamış lisans tezi. s. 97-98

[119] BORATAV, A.g.e. s. 121

[120] BAŞGÖZ, Folklor Yazıları. s. 226

[121] Malik AKSEL, "Ferhad ile Şirin" T.F.A.1968, Sayı : 229, s. 5037

bu resimlerin sadece kitaplarda değil, duvarlarda, oyalarda, halılarda gâh resim, gâh işaretler şeklinde belirtildiğini vurgulayarak ,bu hikâyenin halk arasındaki tesirlerini farklı açıdan gözler önüne sermiştir. [122]

6. 2. Halk Şiirinde Ferhad ile Şirin

Halk şiirinde, Ferhad ile Şirin hikâyesinin izlerini yoğun olarak görmekteyiz. Şöyle ki, sıradan bir halk şiiri antolojisini veya bir aşığın şiirlerini ihtiva eden eseri gözden geçirdiğimizde Ferhad ile Şirin arasındaki maceradan telmihler görmemiz kuvvetle muhtemeldir.

Ferhad ile Şirin hikâyesindeki dağ delme sahnesi en çok işlenen motiftir. Bu motif kimi zaman tasavvufî bir yorumla kimi zaman da beşerî bir aşkın ifadesi olarak kullanılmıştır.

Yunus Emre, bir beytinde Ferhad'ın dağı delmesini tasavvufî bir yorumla sunmaktadır:

Yüz bin Ferhad külünk almış kazar dağlar bünyâdını
Kayalar kesip yol eyler âb-ı hayat akıtmağa[123]

Karacaoğlan ise aşıkların çilesini ve samimiyetini dile getiren bir şiirinde bu motife baş vurarak şöyle der:

Ferhad derler şu dağları delene
İtibarım yoktur yüze gelene
Kefen kısmet olmaz güzel sarana
Meğer dostum çenberine saralar[124]

Bu motifin halk şairlerinin şiirleri üzerine tesirlerini göstermek için yüzlerce örnek verilebilir. Biz bunlardan bir kaçını belirteceğiz.

---

[122] Malik AKSEL, Anadolu Halk Resimleri. İstanbul 1960. s. 19
[123] Muztafa TATÇI, Yunus Emre Divanı. Ankara 1991, Akçağ Yay. s. 45
[124] UYGUNER, A.g.e. s. 74

Aşkın eyler beni âkıbet berbâd
Şirin deyu deldi dağları Ferhad
Mislin var diyenler eylesin ispat
Gelmemiştir bu cihana kaşların 125
(Kıymetî)

Ferhad gibi dağı yarsam
Gülmeden daim ağlasam
Viran oldu bağım desem
Güller bile düşman bana 126
(Adil Ali Atalay)

Ey Meydanî, durma görün yolunda
Mevlana, Tebrizî, Pirin yolunda
Can içinde canan Şirin yolunda
Ferhad gibi dağı deldik Konya'da 127
(İdris Eroğlu- Meydanî)

Aşık Gülhanî der sinemde yandı
Bu aşıklık bana Ademden kaldı
Kerem, Aslı için kavrulup yandı
Ferhad'a dağları deldiren sevda 128
(Aşık Gülhanî)

Öyle bir acayip derde uğradım
Kimse bu yarayı saramaz oğul
Engeller karşımda yüce dağ gibi
Ferhad da bu dağı yaramaz oğul 129

---

125 SAKAOĞLU, "Türk Saz Şiiri" Türk Dili-1989,(Türk Şiiri Özel Sayısı III), s. 179

126 Feyzi HALICI, Aşıklık Geleneği ve Günümüz Halk Şairleri" Ankara 1992, Atatürk Kültür Merkezi Yay. s. 60

127 HALICI, A.g.e. s. 211

128 HALICI, A.g.e. s.485

129 Dilaver DÜZGÜN, Aşık Yaşar Reyhani; Hayatı, Sanatı ve Şiirlerinden Seçmeler. Erzurum 1997, A.Ü.Yay. s. 161

(Reyhanî)

Gönül ne beklersin viran bağları
Dostun bahçesinden gül açtı gitti
Ferhat, Şirin için yardı dağları
Vurdu külüngünü, yol aştı gitti 130
(Mevlüt İhsanî)

Gün buluta girdi, hava karardı
Hayatım yaprağı soldu, sarardı
Ferhad, Şirin için dağları yardı
Ellerinde bir sır vardır bilinmez 131
(Çırağı)

Halk şairleri çoğu kez şiirlerinde Ferhad ile Şirin'in yanında diğer hikâyelerdeki aşıklardan da (özellikle klasik edebiyattan geçen hikâyeler) bahsetmiş ve kimi zaman bu aşkların boyutlarını karşılaştırmak kimi zaman da benzer yönlerini göstermek yoluna gitmişlerdir.

Her kime sordumsa aşk kitabını
Ferhad'ı Mecnun'dan taşkın sanırlar
Meşhur Nil nehrini görmeyen adam
Irmağı o Nil'den coşkun sanırlar 132
(Aşık Kemal)

Güzel sevdi, aşık oldu birine
Onun için boyun eğdi pirine
Kimisi Leyla'ya, kimisi Şirin'e
Seslendi çöllere bizim aşıklar 133
(Mevlüt İhsanî)

130 Dilaver DÜZGÜN, Aşık Mevlüt İhsani; Hayatı, Sanatı ve Şiirlerinden Seçmeler. Erzurum 1997, A.Ü.Yay. s. 87
131 DÜZGÜN, A.g.e. s. 270
132 URAZ, A.g.m. s. 342
133 DÜZGÜN, A.g.e. s. 161

Mecnun muyum dağ başını inletem
Ferhat mıyım kayaları çınlatam
Kerem miyim deryaları söyletem
Hak yanında kabul olur duam yok 134
(Mevlüt İhsanî)

Kayıs Mecnun oldu Leyla peşinde
Yedi yıl ağladı dağlar başında
Ölümsüz bir aşkın kudreti kaldı
Ferhat'ın dağları her delişinde 135
(Reyhanî)

Eşref'i de deryalara daldırdı
Emrah'ı Selvi Han için öldürdü
Kerem'i de Aslı için yandırdı
Kayalar deldirdi Ferhat'a sevda136
(Reyhanî)

Dağları delmekti Ferhad'ın demi
Şirin'i gördükçe artardı gamı
Ben Mecnun'um aldırmışım Leylâ'mı
Nice aşmadığım dağlar mı kaldı 137
(Aşık Halil)

Bir Ferhat misali dağlara çıksan
Dertli Kerem gibi canından bıksan
Mecnun olup Leylâ için yas yaksan
Benim derdim seninkinden başkadır138
(Arabî Demir)

---

134 DÜZGÜN, A.g.e. s. 161
135 DÜZGÜN, Aşık Yaşar Reyhani. Erzurum. 1997, s. 147
136 DÜZGÜN, A.g.e. s. 99
137 SAKAOĞLU, A.g.m. s. 138
138 HALICI, A.g.e. s. 167

Kerem Aslı'sına, Ferhad Şirin'e
Kamber Arzu'suna, Elif bir'ine
Tahir çok dolaşmış Zühre yârine
Mecnun Leyla için çölde dolaşır139
(Musa Merdanoğlu)

Ferhad ile Şirin hikâyesinin halk şairlerine tesir eden diğer bir motifi ise "intiehar ederek ölme" dir. Birbirine kavuşamayan iki sevgilinin intehar sahnelerinin etkisi halk şairlerini de derinden etkilemiş olacak ki bu motifi şiirlerine yansıtmışlar. Bu motifle ilgili bir kaç dörtlüğü örnek olması açısından aşağıya alıyoruz.

Ferhat öldü Şirin etti intihar
Söz vermişti sevgisinden caymadı
Aslı Kerem için etmedi karar
Haçperesti, ona boyun eğmedi 140
(Şeref Taşlıova)

Şerrinden korktuğum dert beni buldu
Zamansız har vurdu gül harap oldu
Şirin'im Ferhat'ım gelmedi öldü
Kayalar yarmaya ne hacet kaldı 141
(Reyhanî)

Ferhad ile Şirin'in macerasının acı sonu Kerem hikâyesinde şöyle geçmektedir:

Kim görmüştür Ferhad ile Şirin'i
Anlar da sevmişti birbirini
Attı külüngünü verdi serini

139 HALICI, A.g.e. s. 332
140 HALICI, A.g.e. s. 584
141 DÜZGÜN, A.g.e. s. 117

Böyle yar yolunda ölen olmadı142

Şirin'in dillere destan güzelliği ve Ferhad'ın ona aşık olması, su getirmesi gibi hikâyedeki çeşitli epizot ve motifler de zaman zaman halk şairleri ve aşıkların şiirlerinde kullanılan temlerdir. Biz vereceğimiz bir kaç misalle Ferhad ile Şirin'in yüzyıllardan beri süren bu tesirlerini göstermiş olacağımızı sanıyoruz.

Seyrettim birisi birinden güzel
Şu doğan güneşin nurundan güzel
Ferhad'ın yandığı Şirin'den güzel
Şu Karacalar'da üç güzel gördüm 143
(Aşık Yoksul Derviş)

Bir kişi bilirse açın halinden
Bir yarım ekmeği böler getirir
Ferhatlar ahdeder bir Şirin için
Aşılmaz dağları deler getirir. 144
(İsa Oğuz)

Aşık olan yalvarmaz mı pirine
Yetilir mi bu sevdanın sırrına
Ferhat oldum su getirdim Şirin'e
Bir yudum su veremeden giderim145
(Mevlüt İhsanî)

Güzellerin her ahvali böyledir
Yiğitleri sayıkladır söyledir
Ne Ferhat, ne Şirin, ne de Leyla'dır
Güzel seven yarar dağı yol eyler 146
(Mevlüt İhsanî)

Ferhad'ın gönlü Şirin'de
Benimki başka birinde
Muhabbetin güllerinde
Koku buram buram olur 147

142 URAZ, A.g.m. s. 8206
143 HALICI, A.g.e. s. 318
144 HALICI, A.g.e. s. 336
145 DÜZGÜN, Aşık Mevlüt İhsani. s. 132
146 DÜZGÜN, A.g.e. s. 176
147 Dilaver DÜZGÜN, Aşık Mustafa Ruhani: Hayatı, Sanatı ve Şiirlerinden Seçmeler.

(Ruhanî)

6. 3. Karagöz ve Ortaoyununda Ferhad ile Şirin

Ferhad ile Şirin hikâyesinin işlendiği sahalardan birisi de geleneksel Türk tiyatrosudur. Özellikle Türk gölge oyunu Karagöz'de bu mevzu değişik şekillere sokularak yeni bir versiyonla halka sunulmuştur.

Karagöz repertuvarında Ferhad ile Şirin, Leyla ile Mecnun, Tahir ile Zühre, Arzu ile Kamber, Kerem ile Aslı oyunlarına rastlıyoruz.

" Ferhad ile Şirin'de olduğu gibi başka halk hikâyelerinden çoğunun sonunda sevgililerin, talihin ters çehresiyle karşılaştığı görülür. Bu hikâyeleri dinleyen ve okuyan halk sonunda bunların muratlarına kavuşmalarını bekler. Karagöz ve Ortaoyunlarında da bu bekleyişe uyulmuş, Ferhad ile Şirin'in sonları tatlıya bağlanmıştır."148 Ancak bu mevzunun Türk gölge oyununu ne zaman konu olduğu hakkında kesin bir bilgiye sahip değiliz.

Bu konuda Reşat Oğuz şunları kaydetmiştir: "14. Asırda Türk edebiyatında görülen bu efsanenin halk romanı halinde ne zaman Karagöz perdesine aksettiği hakkında kat'i bir şey bilmemekle beraber, bu vakıanın 17. Asırdan sonra olduğuna hükmedebiliriz. Çünki bu asırda Karagöz'ün satirik mahiyet aldığını ve cemiyetin hissiyatına tercüman olmaya başladığını görmekteyiz."149

Ferhad ile Şirin gibi trajik bir konu, nasıl olur da Karagöz gibi komedi tarzında bir oyunda yer alır bilemiyoruz ama Muhittin Sevilen'in (Hayalî Küçük Ali), "Karagöz" adlı eserindeki metinden Ferhad ile Şirin oyununun özeti şeyledir:

Karagöz'ün evinin önünde moloz yığınları vardır. Hacivat'ın evinin önünde ise bir köşk vardır. Karagöz, bu molozları yığanın Hacivat olduğunu düşünerek ona bağırmaya ve bunun sebebini sorar. Hacivat ise o moloz yığınının Ferhad'ın deldiği dağ, köşkün ise Şirin'in sarayı olduğunu söyler. Karagöz'ün her zamanki gibi olayı alaya alan tavırları arasında Hacivat başlar Şirin'in babasından başlayarak olayları anlatmaya. Şirin'in babası zengin bir

---

Erzurum 1997, A.Ü.Yay. s. 77

148 URAZ, A.g.m. s. 8206

149 OĞUZ, A.g.e. s. 88

tüccardır. Ama hiç çocuğu olmamaktadır. Bir gün bir derviş bu adamın yanına gelerek ona bir elma verir ve bunun yarısını karısına vermesini yarısını da kendisinin yemesini, sonuçta bir kız çocuklarının olacağını, adını Şirin koymalarını öğütler ve kaybolur. Şirin'in babası denileni yapar ve Şirin dünyaya gelir. Babası Şirin'e yedi katlı bir köşk inşa eder. Bu köşkün boyasını Ferhad yapmaktadır. Şirin köşkü gezerken Ferhad'ı görür ve birbirlerine aşık olur bayılırlar.

Olayın bundan sonraki kısmında Şirin'in anası, Şirin ve Ferhad oyuna dahil olurlar. Ferhad ile Şirin birbirlerine şiirler söylerler. Ferhad bayılır kalır. Karagöz Ferhad'ın atını alır ve onu soymak ister. Hacivat duruma el koyar ve Ferhad'a yardımcı olmaya çalışır. Ferhad'ın derdini anlayan Hacivat, Şirin'in anasından kızını ister. Şirin'in anası kesinlikle vermeyeceğini söyler. Hacivat tekrar istemeye gider. Bu arada Karagöz, Hacivat'la alay eder ve düştüğü duruma sevinir. Hacivat Şirin'in anasından tekrar kızını isteyince kadın, Ferhad'ın Amasya'daki Elmadağını delerek şehre su getirmesi halinde Şirin'i vereceğini söyler. Hacivat, Ferhad'a bu işten vazgeçmesini, bu işin imkansız olduğunu anlatırsa da Ferhad bu işi başarabileceğini söyler. Ferhad'a bir külünk lazımdır. Bunu temin için demirci olan Karagöz'ü çağıran Hacivat, olayı anlatır. Karagöz Ferhad'dan para alır ve çok uzak bir yere eşeğiyle bu demiri almak için gider. Yolda canavarlar eşeğinin kafasını yerler. Karagöz geri gelir ve külünk yerine evdeki kazmayı tavsiye eder. Ferhad bununla dağdan su akıtma işini başarır.

Şirin'in anası durumu Karagöz'den haber alınca Karagöz'ün annesini, Ferhad'a Şirin'in ölüm helvasını götürmesi için görevlendirir. Cadı kadın Ferhad'a bu yalan haberi verince Ferhad tarafından öldürülür. Ferhad, tam kendini de öldürmek üzeredir ki, Şirin çıkagelir ve beraber mesut olurlar. Cadı kadını kaldırmak görevi ise Karagöz'e düşmüştür.150

Ortaoyununda konunun işleniş tarzı, olayların cereyanı ve sonucu Karagöz ile büyük bir benzerlik göstermektedir. Ortaoyununda da komedi ön plandadır ve olaylar aslında olduğu gibi acıklı değil alaylı bir yorumla ele alınır. Karagöz'ün yerini Kavuklu, Hacivatın yerini ise Pîşekâr almaktadır.151

İlhan Başgöz Ferhad ile Şirin hikâyesinin, Karagöz perdesine aksederken uğradığı değişikliklerin ikisi üzerinde durmuş, bunlardan birisinin

---

150 Muhittin SEVİLEN, Karagöz. İstanbul 1990, M.E.B. Yay. s. 344-368

151 Cevdet, KUDRET, Ortaoyunu I. İstanbul 1994. İnkılâp Kitabevi. s. 304-334

Ferhad ile Şirin'in buluşma sahnelerinin sosyal çevreye göre anlatımındaki fark, diğerinin ise netice kısmı olduğunu belirtmiştir. Başgöz'e göre: "Anadolu'da anlatıldığı şekliyle Ferhad ile Şirin'in buluşma ve içki alemleri İstanbul'da oynatılan karagöz perdesine halkın mutaassıp davranışları neticesinde sanatkâr tarafından aksettirilememiştir. Diğer bir değişiklik ise hikâyenin , kahramanların kavuşmalarıyla son bulmasıdır."152 Bazgöz, bunu da izleyicinin arzusuna bağlamaktadır.

Bu değişikliklere bir de olayların daha çok trajik çehresinden sıyrılıp komedi tarzında sunuluşunu eklemek gerekir. Bizce bunun sebebi, İstanbul gibi şehir merkezlerindeki izleyicinin daha gerçekçi boyutta düşünmesi ve böyle abartılı olaylara inanmama temayülüdür. Bu anlayış, Karagöz'ün alaylı ifadeleriyle dile getirilmiştir. Ancak dikkat çeken diğer bir nokta, Karagöz'e yansıyan hikâye, özellikle aşkla ilgili bölümlerde fazla bir kesintiye uğramamış hatta bazı şiirler aynen muhafaza edilmiştir. Yalnızca Ferhad ile Şirin arasındaki ilişkiler kısa tutulmuştur.

Reşat Oğuz, oyunun kavuşma biçiminde sonuçlanması ve cadının öldürülmesini Karagöz'ün bu tür olaylar karşısında aldığı realist tavır ile açıklar. " Onun için kötülük yapanlar cezasını çekmeli ve bu kadar ahü vahtan sonra ayrılık ve ölüm olmamalıdır. Madem ki bu kadar eziyet çekilmeştir, o halde visal zarurîdir." 153

Bunlar dışında Ş. Elçin, "Kerem ile Aslı" adlı çalışmasında, Azerbaycan'da Ferhad ile Şirin'in operaya konu olduğunu belirtmiştir. 154

152 İlhan BAŞGÖZ, Folklor Yazıları. İstanbul, 1986. s. 347
153 OĞUZ, A.g.e. s. 89
154 ELÇİN, A.g.e. s. 45

SONUÇ

Türk halk hikâyelerinin en yaygınlarından olan Ferhad ile Şirin hikâyesi, diğer halk hikâyeleri arasında, aşk ve kahramanlık konularını birlikte bulundurması itibariyle geçiş dönemini yansıtan bir türdür.

Klasik Türk edebiyatından kaynaklanan bu hikâye Türk halkının elinde işlenerek yeni bir çehre ile kültür tarihimizde yerini almıştır.

İncelediğimiz varyantların birbirine çok yakın olması bu varyantların aynı kaynaktan beslendiğini göstermektedir. Ancak hikâyenin aşık hikâyeciler tarafından fazla işlenmediğini, daha çok kadınlar arasında söylendiğini, bu yüzden de şiirlerinin pek çoğunun diğer şairlerden alınmış veya bozuk bir ölçüyle yazılmış olduğunu hatta kimi kısımlarda şiirlerin konuyla alakasız olduğunu gözlemekteyiz.

Çalışmamız sırasında dikkate değer bulduğumuz sonuçlardan birisi de, özellikle incelediğimiz metinlerde musanniflerin Arapça ve Farsça kelimelere özentileri yanında bunları kimi zaman anlamını bilmeden kimi zaman da yanlış olarak kullanmalarıdır.

Ferhad ile Şirin hikâyesinin kahramanları olan Ferhad ve Şirin, trajik bir aşk öyküsünün kahramanları olarak halkın muhayyilesinde yer etmiş, hakkında Anadolu'nun pek çok bölgesinde efsaneler oluşturulmuştur.

Ayrıca bu hikâye pek çok halk şiirine konu olmuş, ayrılık ve isyan duygularının ifadesinde baş köşeye kurulmuştur.

Karagöz'den ortaoyununa, halk resminden operaya kadar pek çok alanda özellikle Ferhad'ın aşkı için dağ delmesi mevzuu işlenmiştir.

Günümüzde bu hikâye aşıklar tarafından anlatılmamaktadır. Özellikle kadın toplulukları arasında rağbet bulan bu hikâyeden akılda kalan Ferhad'ın aşkı için dağ delmesi ve yine de muradına kavuşamamasıdır.

II. BÖLÜM

METİNLER

1. METİNLERE AİT NOTLAR

Çalışmamızda, yazma, taşbasma, yeni harfli basma ve sözlü olmak üzere 4 metni esas olarak aldık. Bu bölümde bu dört varyantın metnini aynen verdik. Bunun yanı sıra incelememizin sonuna yazma ve taşbasma varyantlarına ait metinlerin fotokopilerini de ekledik.

İncelemelerde "Y" harfi ile kısaca belirttiğimiz yazma nüsha, Atatürk Üniversitesi, Merkez Kütüphanesi, Seyfettin Özege Kitaplığında , yazma eserler kataloğunda "ASL 375" numarası ile kayıtlıdır. 27 yaprak ve 53 sayfadan oluşan hikâye kısmi olarak hasarlıdır. Özellikle sayfaların alt satırlarını okumakta güçlük çekildi. 23x16 cm öçülerinde karton ciltli olan yazmanın her sayfasında 21 satır bulunmaktadır. Hikâyenin müstensihi belli olmamakla birlikte, sonunda istinsah tarihi olduğunu sandığımız 1261 tarih kaydı vardır.

"B1" ile gösterdiğimiz taşbasma da Atatürk Üniversitesi, Merkez Kütüphanesi, Seyfettin Özege Kitaplığında "22618" numara ile kayıtlıdır. Resimli olan hikâyenin kenarında, "Hikâye-i Razınihan" ve "Melikşah ile Güllü Han" adlı iki hikâye bulunmaktadır. Hikâyede tarih ve yazan kaydı bulunmamaktadır. Bu metin 64 sayfadan oluşmaktadır.

Çalışmamızda "B2" işareti ile kısaca sembolize ettiğimiz yeni harfli basma nüsha resimli olup "Yazan: N.B." şeklinde bir bilgi vardır. Ancak bu ismin kime ait olduğunu bilmemekteyiz.1982 yılında İstanbul, Şenyıldız Yayınevi tarafından yayımlanan bu kitap 48 sayfadan ibarettir.

"S" harfi ile çalışmalarımızda belirttiğimiz sözlü varyant ise Hülya Akay tarafından 1973 yılında Atatürk Üniversitesi'nde hazırlanan "Sivas'ta Halk Hikâyeleri" adlı lisans tezinden alınmıştır. Manzum kısmın bulunmadığı bu hikâye Sivas'ta , Musa Koçak adlı 1934 doğumlu bir çiftçiden derlenmiştir.

Metinleri aktarırken dil hususiyetlerini azamî derecede korumaya çalıştık. Resimli olan B1 ve B2 varyantlarında resimleri bulundukları yerlere yerleştirerek verdik.

Çalışmamızda metne sadık kalma prensibini benimsediğimiz için dikkatimizi çeken yanlışlıklara müdahale etmeden olduğu gibi verdik. Metinde silik çıkan veya bizim emin olmadığımız tahmini okunuşları [ ] şeklinde köşeli

parantez içerisinde gösterdik. Okunamayan kısımları (...) biçiminde belirttik. Ayrıca B1 ve Y nüshalardaki sayfa numaralarını sayfanın başında [2], [29], [35] v.s şeklinde göstererek metnin aslına ulaşmada ve karşılaştırmada kolaylık sağlamayı hedefledik.

Yazma ve taşbasma nüshalarında tutarsız yazılışlar ve özellikle musannif veya müstensihlerin Arapça , Farsça kelime ve tamlamaları kullanmadaki özentileri yanında bu konudaki bilgi eksiklikleri dikkatimizi çeken önemli bir noktadır. Biz bu yanlış kullanımlara müdahale etmedik. Bu konuda şu bir kaç örnek verilebilir.

Yanlış kullanım	Olması gereken
Zülfi kemend (B1-s.2)	Kemend-i zülf
Çeşmi ebrû (B1-s.3)	Çeşm ü ebrû
Kalb-i cenah (B1-s.33)	Cenah-ı kalb
Canı gönül (Y-s.2)	Can ü gönül

Ayrıca dikkatten kaçarak yanlışlıkla yazılmış olduğunu tahmin ettiğimiz kısımlarda olması gereken ifade veya kelimeleri, metin içerisinde dipnotla gösterdik

2. FERHAD İLE ŞİRİN HİKAYESİ
YAZMA (Y)

Atatürk Üniversitesi, Merkez Kütüphanesi
Seyfettin Özege Kitaplığı - ASL 375

[1] Cümleden birisi Ferhâd ile Şirindir ki rivâyet olunur ki diyar-ı ~~Horasan'da yani Acem~~ ikliminde bir şehr-i muazzam var idi. İsmine diyar-ı Ermen dirlerdi. Amma ol diyarın padişahı bir kız idi. İsmine Mehmine Bânû dirler idi. Etrafın beğleri ve padişahları emrine muti idi. Birkaç kere bunın üzerine birkaç padişah asker cem idüp gafil iken şeb-hun idüp zafer bulamayup güc ile can baş halas eylediler. Amma bu Mehmine Bânû'nın güzellikde naziri yoğ idi. Şöyle ki zeliha-yı sani idi ve bunın diyar-ı ahirde bir padişah kız karındaşı var idi. Merhum olup anın kızı kaldı. Bu kızın sarayı Mehmine Bânû'ya yakın idi ve hem Mehmine Bânû ile kız alaka etmişlerdi. Zira kızın misli yoğidi ve ol kızın nam-ı şeriflerine Şirin dirlerdi. Bir gün kendi yanında bir köşk bina eylemek murad eyledi. Mimarlar çağırup yapdırmak murad eyledi ve başladılar temel bıragup yapmağa, çünki tamam oldı. Elbette buna bir üstad nakkaş lazımdır deyüb üzerine ta'yin olunan mimar ağaya tenbih eyledi. Mimar ağa cümle nakkaşları cem idüp müşavere eyledi. Lakin Mehmine Bânû'nın sarayın nakş iden bir nakkaş varidi. Cümleden üstad idi ve kamil nakş iderdi. Ol sarayı evvel ben nakşiderim deyüb hiç noksan itmem didi. Mimarbaşı Ağa Şirin'e i'lam eyledi. Şirin [2] dahi ma'kul görüb ol üstad-ı kamil oğlanı alub gelüb ol köşki nakşitmeye başladı. Her marifette mahir idi. Lakin oğlı babasından kamil ve mahir idi. Onbeş ve onaltı yaşında devlet tacı başında , izzet ve şeref kaftanı üzerinde kaşı siyah kirpikleri siyah ak gerdanında benler siyah ve gayet beyaz idi. Bunlardır baba oğul nakşitmekte iken günlerde bir gün Şirin dedikleri nazenin ol köşki seyritmeğe gelüb halvet idüb Mehmine Bânû ile geldiler. Şirin bu köşki gezer iken gözleri nakkaşın oğlı gözine tuş oldı. Heman derun-ı dilden ve can-ı gönülden aşık-ı serasime olub güc ile kendüni cem idüb mimar başı ağa yer öpüb "sultanım iki nakkaşdır ve hem baba ve hem oğuldur. Babasının ismine Behzad dirler ve

oğlunun ismine Ferhâd dirler" didi. Şirin bunlara biraz altun virüb ihsan eyledi. Ferhâd'a ol kadar muhabbet eyledi ki vasfı kabil değildi. Andan sonra Mehmine Bânû ile saraya geldiler. Yemeye ve işrete meşgul oldılar. Ama Şirin'in derununa aşk ateşi tesir etdüğünden sabra kararı kalmayub Şirin günlerden bir gün bir bahane ile eline bir altun turunc alub alem ağyardan hali iken bağçeye gizlenüb Ferhâd'a nezaket ile kendüni gösterdi. Ferhâd bakayım dirken ol altun turuncu atub sinesine urub kendüni girü çekdi. Ferhâd ol turuncı tutub karşusına nazar eyledi. Şirin'i görüb kendüden geçdi. Mest olub bayıldı. Ahşam hanesine gidüb ale's-seher kalkub babasından üç saat evvel gelüb işe mübaşeret eyledi. Amma râvî aydur Şirin ateşlenüb yanmağa başladı. Yine Şirin günlerden bir gün altından bir limon yapub eline alub [3] aheste aheste bağçeye gelüb gülistan arasında o limonu Ferhâd'a atub derdmend Ferhâd bakub Şirin'i gördükde şaşurduğundan nakış kalemin düşürdi. Yine saraya gelüb Mehmine Bânû'ya ayıttı. "Padişahım bugün seyrana gidelim" didi. Mehmine Bânû nola deyüb emreyledi. Taht-ı revanlar gelüb, bunlar binüb seyrana gitdiler. Yemeğe içmeğe meşgul oldılar. Derdmend Ferhâd ol gün evine gelüb sabah alesseher işine mübaşeret eyledi. Yine Şirin bir gün sabra takati kalmayub alem ağyardan hali iken gelüb biçare Ferhâd gördügi gibi düşüb bihud oldı. Şirin yanına varub aklı yok iken yanaklarından oğlanın birkaç buse aldı ve bu beyti yazub başı ucına bırakdı.

Bilmem melek misin cana yoksa ferişte
Heman aklım aldın efendim ol görüşde
Benim derd-i derunumdan haberdar olmayan bilmez.
Muhabbet bir beladur kim giriftar olmayan bilmez.

didi. Çünki Ferhâd'ın aklı başına gelüb bu kağıdı bulub ol beyitleri okuyub ah idüb tekrar kendünden geçdi. Neden sonra kendüni cem idüb hanesine gelüb altun hal-i laciverd ile afitab-ı Şirin'in tasvirin yapub koynuna kodı. Her gün sabah ahşam ol tasviri çıkarub nazar idüb divane gönlün eğlendirirdi ve gözlerinden kanlı yaş ağlardı. Amma ez-in cânib Şirin dahi bu tarafdan sararub solub alesseher varub gülistan arasında bir yere oturub bu beyti okudı. Beyt:

Şirin efendim Şirin düşdi

Ah etdikçe zari Şirin düşdi
Güzeller kısmet oldı
Ferhâd Şirin'e düşdi

Ferhâd işlerken bülbül veyahud tuti kuşu gibi bir ağaze işidüb mürde dil iken hayat buldu ve Ferhâd dahi karşuluk bunı söyledi:

Güzelim Şirin [4] imiş
Görünce şirin imiş
Ben ana şirin didim
Meğer candan şirin imiş

didikde Şirin-i nazenin dahi ol dem bunı söyledi:

Ben bir yare kul olmuşam
Yanub yolunda kül olmuşam
Kuş dilin bilmez iken
Şimdi bülbül olmuşam

didikde Ferhâd-ı biçare bunı nazire söyledi:

Yari gözlerem içerüden
Yar bakrım* kes içerüden
Çıkmadı yar içerüden
Gözlerim gülistanda kaldı

dedikde Şirin'in sabra kararı kalmayub heman gelüb bunlar birbirine sarulub bir zeman mest-i medhuş oldılar. Bir zamandan sonra kendülerin cem idüb biraz dahi sohbet-i has idüb ba'de Şirin kalkub sarayına gelüb karar eyledi. Ferhâd-ı biçare dahi gicelerde bu beyti okurdı.

Benim derd-i derunumdan her hale bakub eğlenür
Gayrı yok eğlencesi ol kale bakub eylenür

* "Bağrım" olmalı

Elkıssa işte ol köşk tamam olub mimarbaşı cümlesine izin virdi ve Şirin ile Mehmine Bânû gelüb köşki seyr eylediler. Hikmet-i Hüda Mehmine Bânû beğenmedi. Mimarbaşıyı çağırub "aferin üstadlığına, lakin senden isterem ki yarınki gün bu köşkün karşusında bir mikdar küçük bir köşk isterem ve bundan ma'ada ziyadece hurde nakş olursa hazz iderem" didi. Mimar Ağa "ferman sultanımındur" deyüb ertesi günü başlayub yapmağa birkaç gün içinde köşki yapub hazır idüb içinden dülgerleri ve sıvacıları çıkarub nöbet nakkaşa geldi. Ferhâd ile babası Behzad'ı getürüb boyayub nakşetmeğe başladılar. Amma bir gün Şirin'in tayesi bunların ahvallerine vakıf olub gözetmeye mukayyed oldı ve gönlünden fikr idüb [5] aytdı: "Bir nakkaş oğlı ile bir padişah kızı ne münasebet" diyub aşk halini başına gelmeyen ne bilsün. Bunlar böyle yanub yakılmakda taye gözetmekde. İşte hasılı köşk tamam olub nakkaşlar gitdiler. Mehmine Bânû Şirin ile gelüb seyr idüb yine saraya gitdiler. Bir gün Mehmine Bânû ile bunlar bir cay buldılar. Bir azim büyük taş Süleyman devleri ağız berkitmişler. Amma bunın kenarında cariyeler gezüb aceb bu kuyu mıdur deyüb kulak tuttılar. Kulaklarına su sedası geldi. Mehmine Şah'a haber verdiler. Mehmine emr eyledi. Hademeler zahmet ile ol taşı bir mikdar açub kaldırdılar. Altında bir çah var imiş. İçine bir bakraç saldılar. Bir mikdar su çıkdı. İçmeğe havf idüb kimse içmedi. Bir ölüme müstehak herif zindandan getürüb içirdiler. Asla zarar olmadı. Herifi azad eylediler. Ba'zılar dahi içti. Heman şeker şerbetine benzer. Dönüb Şirin'e aytdı. "Şu su bizim kasrımıza yakın olaydı kenarında bir havz akıtdıraydık" didi. Mehmine Bânû üstadlar çağırub keşf eylediler. Kabil olmadı. Zira kasr ile çahın mabeyninde bir dağ var idi. Ol dağı delüb geçmek ister. Mehmine Bânû şehirde münadiler nida ederler idi. Bu dağı kim delerse her ne muradı varsa vireyim didi. Kimesne başın urmadı. Bu sadayı Ferhâd işitdi. Ben bunı ederem didi. Ferhad'ı Mehmine Bânû'ya getürdiler. Ayıtdı: "sen bu işin uhdesinden gelürsen her ne muradın var ise vireyim " didi. Ferhâd aytdı: "sultanım kapu ağalığını isterem" didi. Mehmine Bânû aytdı : " o ne şikardur dahi büyük mansıb vireyim" didi. Ferhâd aytdı:" benim katımda [6] kapu ağalığı sultanımın tatından ziyadedir. Ben ol mansıbı isterem" dedikde Bânû'ya bu söz hoş gelüb kahkaha ile gülüb ol saat menşurnamesini yazub virdi eline ve mimarbaşıya emrolındı. "Her ne taleb iderse viresin nola" deyüb taşra çıktıkda Ferhâd, mimarbaşıya aytdı: "Ey ağa iki külüng yapdırasın. Senden isterem, biri yüz batman ve biri ikiyüz batman olsun" didi. Mimar ağa dahi yapdırub

Ferhâd'a virdi. Amma bu tarafdan Mehmine Bânû'ya haber olub yarınki gün Ferhâd işine mübaşeret eylese gerek didiler. Şirin işidüb sabr u kararı kalmayub Mehmine Bânû'ya aytdı: "Sultanım lutfunuzdan mercudur ki yarın varub ol Ferhâd'ın ol dağı deldiğin seyr idelim" didi. Mehmine Bânû "pek güzel" deyüb çünki sabah oldı. Taht-ı revanlara binüb gitdiler. Bu tarafdan Ferhâd'a çadır kurmuşlar. Çadıra girüb karar eyledi. Amma Ferhâd, Mehmine Bânû ile Şirin geldiğini görüb aşka gelüb ol külüngi kapup dağa urdukça cihan inlerdi. Her bir kayaları hamam kubbesi gibi koparub yol iderdi. Amma ol gün ol kadar seyirci halk Ferhâd içün seyrana çıkdı ki iğne bıraksan yere düşmez idi. Ferhâd'ın aşkıyle dağı deldügine insan şöyle dursun feleklerde melekler tahsin-i aferin iderlerdi. Mimarbaşı bir rivayetde Ferhâd bu işe mübaşeret etmezden evvel ulemadan birkaç salih kimseler da'vet idüb ba'de Ferhâd üryan olub ulemalardan dualar olunub bu kadar asker-i feravan tekbir getürüb amin deyüb dua tamam oldıkda Ferhâd öyle [7] bir ah eyledi ki anda olan bütün halk gördiler. Ferhâd'ın ağzından burnundan alevler çıkdı. Andan Ferhâd-ı namurad külingi alub ya Allah senden inayet deyüb kaldurub külüngi aşk eyledi. Her urdukça yüz batman kayaları kırardı. Halk buna hayran oldılar. Kimi de sihir alametidir didiler. Kimi de hayr evliya nefesine uğramışdır, kerameti oldığındandır. Deyüb her biri bir söz söyleyüb günlerde ve gicelerde asla gözine uyku girmezdi ve taam yemez, su içmez idi. Rahat kendüye haram idi. Râvî öyle rivâyet ider ki, bu tarafda Şirin-i nazenin dahi günden güne aşkı alevlenüb Mehmine Banu'dan Ferhad'ı seyretmege icazet taleb eyledi. Ol da izin virdi. Bu kadar kızlar ve cariyeler yanınca gidüb mahalli murada varub bir küçük halvet-i bargâh kurub karar eylediler. Acele ile Ferhâd'a bir sofra sekri taamlar gönderdi. Kendünin bir has hazinedar cariyesi var idi. Servinaz dirlerdi. Anın eline virüb gönderdi. Ol da getürüb Ferhâd'ın önüne kodi. Ferhâd kıza ayıttı: "Ey cariye, bu taamı ve şarabı bizim içün mi getirdiniz? Şimden geru bizim içün dünya taamı gerekmez. Zira biz aşk şarabından kanub mest-i şeyda olmuşuzdur ve canan rayihasından taamlanub tok olmuşuzdur. Ne kadar zahmet ise yine getürin" didi. Ol da alub girü getürdi. Şirin cariyeyi gördü ki geldi. Sual eyledi. Cariye dahi sözlerin nakl-i beyan eyledi. Şirin ol sözleri işidicek, gözlerinden dolu danesi misali yaşlar döküb bir ah-ı serd öyle çekdi ki az kaldı bargâh değil kubbe-i gerdan ihrak-ı binnar olayazdı. [8] Sabra takati kalmayub siz bu taamı yeyince benim karadüzenimi virin (...) bir mikdar gezüb def-i sevda ideyim. Sizler bunda

bekleyüb (...) hem Ferhâd dağı deldügin minval üzre (...) Ferhâd tarafına geldi. Ferhâd-ı biçare dahi gördü ki Şirin gelür. Elinde külüngi bırağub selama durdi. Merhabalaşub Şirin bülbül gibi şakıyub bu beyti söyledi:

Bana bir cefa iden kaşı keman karşumdadır
Akıbet soyunub bende-i üryan eden karşumdadır

deyüb sazı Ferhâd'ın eline sundi. Ferhâd alub hem çalub bu beyti söyledi.

Bende bir cefa iden yar-ı garım geldi
Yine nasıl gülistandır güzelim
Her dem ol şuh-ı cihan güzelim
La'li dili efkarım
lutfeyle kerem kıl ba harr-ı civane güzelim

Benim haddim değil sevmek seni Ey hubların şahı
Kazayı asuman bendedir inan Vallahi ve Billahi

deyüb sazı Şirin'e sundı. Şirin dahi alub çalub çağurub bu beyti söyledi. Beyt:

Aşikare olmazdı derdim
Dahi hicran olmasa
Nitekim bilmezdi kimse
Ah-u efgânım olmasa

Birbirlerine sarulub nihayet naçar birbirinden ayrulub ısrarımıza kimse vakıf olmasun deyub Şirin'in çeşm-i ahularından yaşın dökerek bargâhına geldi. Bu hal üzre kırk gün üç günde bu Mehmine Banu'dan Şirin izin alub temaşa ideyim deyu gelürdi. Ez-in cânîb râvî aydur bir rivayetde derdmend Ferhâd, Şirin'in aşkıyle suyu kırk günde akıtdı ve rivayetde bir yılda akıtdı derler. Bu taam suyu havuza her ne hal ise getürdigi gün bi hesab kurbanlar kesülüb ve fukaraya [9] tasadduklar eylediler. Mehmine Bânû da Ferhâd'a başından ayağa dek libaslar ve samur kürkler giydirmek murad eyledi. Ferhâd asla itibar eylemedi. Ferhad'ı hamama koyub Şirin bir boğçe çamaşur götürdi. Hamamdan çıkınca ol libasları giydirdiler. Andan Mehmine Bânû'nın karşusında gelüb zemin-bus idüb turdı. Mehmine Bânû emredüb bir oda ve pak döşemeler ile döşediler Şirin libaslar

içerüden gönderir idi. Mehmine banu etbağından bu vezir mesabesinden bir kapu ağası idi. Buna bir alay kapu yoldaşları ta'yin eylemek istediler. Ferhâd didi ki," bana hizmetkar lazım değildir. Ben kendim hizmetkarım" didi. Lakin Mehmine Bânû, bunın içün aşçıbaşıya tenbih ile "yeni günde üç sofra yemek benim taamdan Ferhâd'a viresin" didi. Amma kim yesün bu kadar leziz taamlar gelüb naçar ya bir lokma alur ya almaz. Yine alub gerüye götürürler. Bir gün içerüden Şirin ile Mehmine Bânû işret arasında aytdı: "Gözüm nuri kalbim sururi Şirin, tahkik mümkün olaydı şahlıka üzerimde olmasaydı, kendimi Ferhâd'a nikah etdirirdim" deyüb ziyadesiyle Medh eyledi. Bu Ferhad'ı medh eyledikçe Şirin ol kadar mesrur oldı ki vasfi mümkün değil. Günlerde bir gün Mehmine Bânû def-i sevda içün köşke gitmek murad eyledi. Tedarik görülüb Mehmine Bânû ise her kande gitse Şirinsiz gitmez idi. Amma üstad aydur Şirin kendüye bir sancı peyda eyledi. Gitmemek diledi. Mehmine Bânû da bu kadar macunlar ve mualicler eyledi. Güc ile geçdi. Niyaz eyledi. Sultan-ı huban dahi mahzun gitdi. Çünki Şirin birkaç cariye ile kaldı. Birkaç saatten sonra Şirin tayeyi davet [10] idüb ol da geldikde Şirin aytdı: " Ey taye, ömrüme sermayesinden bir ricam vardır. Elbette bu recam, katında hasıl olacakdır. Yok yok dersen kendimi helak iderüm. Zira sen de görüyorsun, aklım başımda değil. Günden güne zaif oliyorum. Benim derdime derman senin elindedir. Ben seni valide bilürem. Elaman elaman şimden gerü sabre kararım kalmadı" deyüb buna ol kadar niyaz eyledi ki eğer bu lat olsa nerm olur su gibi akardı. Bu mel'un asla merhamet etmeyüb Şirin gördü ki niyazı heva oldı. Pür gazab olub "bre mel'un, benim niyazım sana geçmedi" dedikde taye gördü ki iş gayrı dönüb hüsn-i muamele ile aytdı: "Sen benim sebeb-i devletim ve bais-i rif'atimsin. Benden bu kadar niyaz eyledigin bir şey değil. Lakin benim havfım budur ki, bunda bu kadar cariyeler Ferhâd'ın içerü girdigin görürler, Mehmine Şah'a söylerler, gammazlık iderler, sonra efendimi gözden dur ider" didi. Şirin aytdı:"Çünki içerü girmesinde havf idersin. Gülistan içinde, suyun başında ve küçük küçük köşkde oturub sende maa sohbet idelim " didi. Hele tayenın gönlün eyledi. Taye aytdı: "Gözüm nuri, sen var gülistan içinde cariyeler ile temaşa eyle. Ba'de uykum geldi. Köşkde yatub ben de cariyeleri halvet idüb andan Ferhad'ı alub getüreyim" didi. Öyle eyleyüb Şirin uykum var dedikde, taye cariyeleri halvet idüb Ferhad'ı alub bakış eyledigi köşke geldiler. Şirin karşulayub oturdular. Tez bize meclis getür didi. Taye hazır olan [11] taamdan cümle getürdi. Bu iki aşık-ı sadıklar birbirinin yüzüne bakmağa hicab

iderler. Heman taye kadehi alub ibtida Ferhâd'a sonra Şirin'e sundi. Bunlar nuş eylediler. Şirin baş kaldurub aytdı: "Elhamdülillah-i Teala efendim. Nazlı canım ile bir yere geldik." Deyüb birbirine arz-ı niyazlar ve hallerin ayan ve beyan etmeğe başladılar. Ta kim ikindi mahalli olunca bunlar ol gün ne şerab taam ve ne birbirlerine buse alub ahşam yakın bunın nazı ve bunın hicabı ile işve iderken Ferhâd gitmek dileyüb "sultanım ma'zur olsun . bu kadar efendim ile sohpet itmege Hak Teala ruzi kıldı"deyüb Ferhâd icazet isteyüb Şirin'e veda idüb bade Şirin selvi gibi kıyam etdi. Gülistan kapusına varınca gidüb birbirlerine sarılub, buseler alub gitdi. Şirin baka kaldı. Ol zeman bu beyti söyledi:

Kimse görmüş degildir can bedenden çıkdığın
Hele ben gözümle gördüm işte canımdır giden

deyüb biraz Ferhâd'ın firakıyla nalan-u giryan olub taye aytdı:"Efendim niçün mahzun olursın? Ben size bir gün bir gice Ferhad'ı getürürem. Lakin belki Mehmine Bânû gele. Benim havfım kethüda cazudandır." didi. Aydur râvî, Mehmine Bânû gelüb Şirin dahi karşılayub ol gün beşyüz kat tazim ve tekrim eyledi ve gâhice Mehmine Bânû seyire gitdikde Şirin bir aziz bahane idüb gitmeyüb Ferhâd ile sohbet ederler idi. Amma aralarında öyle birşey vaki olmazdı. Mukaddema zikrettiğimiz gammaz cariye bunların ahvallerine vakıf olub Şirin-i derdmendin haberi yok. Mehmine Bânû'ya beyan eyledi.Mehmine Bânû aytdı: [12] "Ey mel'un, sakın bu sırrı kimseye söyleme. Sonra sen bilürsen, seni katl iderem " didi. Amma Mehmine Bânû fikr eyleyüb, böyle gammazlığın tenbih eyledim, bu sırrı saklamaz deyüb came habında kalkub celladı katına davet idüb, ol cariyenin emreyledi. Boynun urdı. Ol gice cariyeler uyku yüzün görmediler. Çün sabah oldı. Ol güzeller şahı havfından bidar olub Mehmine Bânû tarafından davet olundu. Şirin gelüb adet üzere işrete oturub safaya başladılar. Bade Mehmine Şah emr idüb tacilen taht-ı revanlar hazır olub Şirin ile binüb kendi sarayına revane oldı. Şirin asla bir özr bahane etmedi. Birkaç gün sahralarda gezüb geldiler. Amma Şirin'in arzusu Ferhaddır. Taye ol cazunun başına geleni Şirin'e ilam eyledi. Amma günlerde bir gün Mehmine Bânû yine seyrana gitmek murad eyledi. Şirin özri bahane eyledi. Mehmine Bânû şüpheye vardı. Amma hiç tınmayub güya bir yakın bağçeye varub yine dönüb saraya geldi. Amma Mehmine Bânû gitdikde Şirin taye ile kalub bundan eyü fırsat

olmaz deyüb Ferhad'ı içerü aldı. Zevk u safa eylediler. Amma bir buse filan olmadı. Hüda saklıyacak ikindi vakti oldıkta bunlar vedalaşub gitdiler. Lutf-ı Hak olunca böyle olur. Meğer Mehmine Bânû bir pusudan bunları seyr iderdi. Hallerin gördi. Sadıkne fi'l-i kabahatleri yok. Fikr idüb, "bunların asla kabahatlari yokdur. Cürm benden oldı. Yanında Ferhad'ı medh etdim. Muhabbeti düşdi. " deyüb bu fikr ile saraya gelüb ayşınuş meşgul oldı. Râvî aydur ki, biçare Şirin mest [13] oldıkda Mehmine tayesin da'vet idüb, dürlü ta'zim idüb, kolların sıvayub, divit kalem kağıt getürüb bir hattı hümayun yazub taşradan kethüdasın çağırub hattı eline virdi. "Lisanen hattım mucibince amel idesin" deyüb tenbih eyledi. Kethüda taşra çıkub yarınki gün ahşam oldıkdu yatsu mahallinde kapucılık hizmetinde olan Ferhâd ağamı bir an bir saat eman virmeyüb kale-i Ahen'e bend-i zencir idesin.

Amma bizim kıssamız Mehmine Bânû'ya geldi. Cümle cariyeleri ve Şirin'i alub Beyazsu'ya revane oldıler ve gelüb ayş-u işrete meşğul oldıler. Ol zeman Mehmine Bânû tenbih etmişti ki, Ferhâd-ı biçare aleminde iken kethüda Ferhad'ı odasına davet eyledi ve kethüda aytdı: "Oğlum hakkında hat sadir olmuşdur. Kale-i Ahen'de bend-i zindasın" diyince Ferhâd-ı biçare ayak üzre şahdan gine havf gelmesin. Helâke kasdı yokdur. Bir mahalde biz reca idüb cürmün bağışladırım deyüb, kendüsinden bir kese mikdarı altun virüb, yanına adamlar koşub Ferhad'ı odasından her nesi var ise bir heybeye koyub yanınca adamlar kale-i Ahenkde kağıdları yazılub vusulunda zencir ile de reh-i mahbus edesin didi. Anlar da varub öyle itdiler. Ferhâd-ı biçare ağlayub, ibadet ve niyaz idüb mahbusluk bir tarafdan, firak-ı canan bir tarafdan (...) merhamet idüb bir pare etmek virürdi. Derdmend Ferhâd gice ve gündüz Şirin'in aşkı ile suzan olu ah-u enin etmekde, halkın kala içinde Ferhâd'ın efganından rahatı kalmayub aciz oldıler. Şirin firkati ile hasbihaller ve şiirler söyleyüb [14] ve bazı beyitler yazub zindanın delüginden bıragub taşra atardı. Gelüb giden bezirganlar bulub alub mecmualarına yazarlardı. Her kim Ferhâd'ın beyitlerinden okuyub yahud dinleyüb Ferhad'ı görmeden elbette firak-i ateşile yanub nâlân-ı aşk olurdı. Bazirganlar, dervişler, Mehmine Bânû'ya getürüb giderlerdi. Şirin'in nedimi olan Servinaz, Ferhâd'ın beyitlerinden çalub Şirin'e getürürdi. Yüzüne gözine sürüb ağlardı. Bu tarafdan Ferhâd zindancıya bir kaç altun virüb aytdı:"Bana bir karadüzen getür" didi. Ol da varub alub getürdi. Ferhâd'a virdi. Ferhâd kendüye başladı çalıp çağırmaya. Amma hikmet ol gün bir azim kervan gelüb ol sahraya

kondı. Bazirgan kala tarafına çadırın kurdı. Bazirgan başı bir mikdar uykuya yatmışdı. Derdmend Ferhâd bu kere bazirganların geldügin görüb eline sazı alub bu beyti söyledi.

Ferhâd'ın üryana döndi cigeri bir yana döndi
Ne dostumdan haber geldi ne işim bir yana döndi

Bazirgan başının bir adamı var idi. Ana beyan eyledi. Ol da saz bilür. Eline alub bu beyiti söyledi:

Bre yigit nerelisin söyle yüregi yarelisin
Söyle yigidim doğri söyle adın nerelisin

didikde, Ferhâd gözleri kan ile dolub zindandan bu beyti söyledi:

Vatanım benim Ermendir, dertli sinem büryandır
Bana aşık Ferhâd diler, asıl vatanımız Ermendir.

didikde nedimi de bu beyti söyledi:

Ne gezersin burayı
Geldin sevdigin arayı
Senin gibi nev civan aşık
Suçun ne girdin burayı

Ferhâd dahi bu beyti ah idüb didi, bu beyti söyledi:

Koç yigit gelür meydana
Aşık [15] Ferhâd gelür merdane
Ben Şirin'in kuluyum
Can ile baş kodım şu meydane

deyüb elinden sazı koyub başladı kanlu yaşlar akıtmağa. Aşağıda bazirgan, Ferhâd'ın firakile çağırduğına tahammül edemeyüb Ferhad'dan ziyade ağlaşdılar.

Ol gice kalkub yollarına revan oldılar. Zira karuban senin benim içün yolundan kalmaz. Derdmend Ferhâd-ı namurad zindanda kalub gice ve gündüz halıkına ibadet idüb gözünden kan akıtmakda, amma hikmeti gör ki Mehmine Bânû bir korkulu rüya görmüş. "Ferhadımı salıvermek üzere ol, yoksa helak olursun" deyü rüyasında tenbih etmişlerdi. İrtesi gün tacilen adamlar gönderüb Ferhâd'ın bendin alub bin altun verüb azad eylediler. Ferhâd ol bin altuni fukaraya yağma itdirdi ve üzerinde olan esbabları pare pare idüb, başın alub dağlara doğru çıkub gitdi. Ol halkı ulemalar söyledigi beyitleri yazarlardı. Amma Ferhâd'ın ağzından cevahirler nisar olur didi. Amma hikmeti gör kim, güya tazim ile gelüb hayvanlar ve yırtıcı canavarlar , arslanlar ve kaplanlar ve sairleri Ferhad'ı karşulayub önüne düşüb, kûhistanlara çıkub gitdiler. Halk Ferhâd'ın ardından bakakaldılar. Ferhâd-ı namurad zindandan çıkdığı zeman küçük batman ile çıkmışdı. Dağa götürdi. Ferhâd dağları gezüb dururken, yağmur yağdı . Cümle hayvanlar mekanına gidüb Ferhâd açıkda kaldı. Külüngi alub bir mağara bulub içine girüb kendüni hıfz eyledi. Yağmur def' olub, yine ol mahlukat yanına cem oldı. Gice ve gündüz arslanlar ve kaplanlar karşusında divan tururlar idi. Bazı zeman sevdası hareket iyledikçe Şirin içün şiirler söyler idi. Gözlerinden yaş yerine kan [16] akardı. Iraktan geçen ben-i adem gelmedikçe geçmezdi. Her kim dinlese firaka gelüb, kan ağlar giderdi. Canavarlar kendüye munis olub her kande giderse giderlerdi. Günlerde bir gün, şehre gelüb nakkaşa müteallik ecza alub bina ettügi mağaraya gelüb boyaların tertib idüb Şirin'in tasvirin nakş idüb, anınla gönlüni aldayub kasaba ve şehre gezüb nalan ve giryan gicelerde yıldıza karşu kaçar feryad etdügi vakit ağzından, burnundan ateşler saçub elindeki külüngi urduğu zamanda hâr hâşâki yakub kül iderdi. Hikmet-i Hüdâ; gezdigi zeman güya Hazreti Süleyman sahraya gider gibi bu kadar mahlukat maa beraber giderlerdi. Nice şiirlerini şairler arzu idüb varub bunı görürlerdi. Zira gice gündüz şiir söylerdi. Varanlar yazarlardı. Amma bir kimesne ile dünya kelamı söylemezdi. Bir gün Ferhâd'ın gözine Şirin'in hayali düşüb arslanlar ve kaplanlar ve canavarlar ile azm-ı diyar-ı Ermen deyüb revane oldı. Ez-in cânîb râvî rivâyet ider ki, Şirin kande Ferhâd kande. Amma kişinin gönlü sevdigi ile beraberdir. İki gönül bir olunca cihan halkı düşman olsa aşıka kar eylemez. Şirin ahşamdan sabaha dek Ferhâd'ın aşkıyle gözünden yaş yerine kan akıdub bir mikdar uyurdi. Ferhâd'ın tefekküri, gönlünden bir an hali olmazdı. Naçar gönlüni aldadırdı. Buni fikr iderdi ki; yarın tayemi yanıma alub taht-ı revana binüb, varub bir kere gözüm ile

göreyim didi. Zira gice güdüz şiir söylerdi. Varanlar yazar idi. Bir gün Ferhâd'ın gözine varub Ferhadım dağlarda arayub bulam deyüb buni okudi:

Şol kadar arayım [17] şahid-i maksudumu ki
Güst-i cüda zulmü rahşına meydan dögüne

deyüb bu efkar ile habe vardı. Bir gice rüyada bir pir gelüb işaret eyledi ki, "niçün uyku uyursun? Kalk Şahnişin penceresinden nazar eyle" didi. Şirin yerinden turub pencereye varub açtırdı. Gah ağlayub gâh bu beyiti okurdı:

Gözlerim yollarda kaldı niçin Ferhadım gelmezsin
Seher vaktinde gün gibi şimşadım gelmezsin

deyüb nazar iderken gördü ki etrafdan halk kaçub giderler. Aceb bu nedir derken gördü ki, aşkıyle üryan namurad Ferhâd etrafın hayvanlar almışlar. Geldi Şirin penceresi önünde bir taş vardı. Ol taşın üzerinde karar eyledi. Şirin'in aklı başından gidüb bayıldı. Ferhâd dahi Şirin'i gördükde bihuş oldı. Bir zamandan sonra aklı başına gelüb, başını kaldırub bu beyti söyledi:

Beri dön yüzün göreyim
Ya görünür ya görünmez
İşte geldim eş olayım
Sencileyin ya bulunur ya bulunmaz

Bir güneş doğmuş oradan
Kısmetimiz verir Yaradan
Çık salın devlethaneden
Gâh salınur gâh salınmaz

Sana derim hüsni zati
Yüğrek olur aşkın atı
Zalim yanında kıymeti
Gâh bilinir gâh bilinmez

Dağlarda eyledim yazi

Sahranın ötüşür kazı
Sencileyin şahın kızı
Ya bulunur ya bulunmaz

Ferhâd aydur lebi gonca
Boyi uzun beli ince
Yanında hurilir bince
Ya bulunur ya bulunmaz

deyüb ağladı. Şirin dahi bu beyti söyledi:

Turnalar gezer gölde
Şahinler gezer kolda
Yarim olmadığı yerde
Benim mahzun gönlüm eğlenmez

Taşkın sular çağlar ola
Çevre yanı [18] bağlar ola
Sad hezeran bülbül ola
Benim mahzun gönlüm eğlenmez.

Bir araya gelmeyince
Kuzum seni görmeyince
İnce belden kuçmayınca
Benim aşık gönlüm eğlenmez

deyüb Ferhâd dahi bu beyti söyledi:

El urub hançer çeküb kan iden karşumdadır
Ben kulun üryan idüb cinan iden karşumdadır

didikde Şirin dahi bu beyti söyledi:

Görmiyeydim ben gözi fettanımı
Nar-ı hasret yandırdı canımı

Pute-i gamda yanûb kül olmuşam
Yakar hasret yakar firkat narı canımı

Vade-i aşk ile zarım daima
Vuslata dest ire mi dilber yoluna
Eylemişim can u başım feda
Gitdi namus yakdı firkat canımı

Ferhâd dahi bu beyti söyledi:

Gider oldım, sağ sen kal yarim elveda
Senin içün çekmişim çok gayret elveda
Ey güzeller padişahı gel Hüda'nın aşkına
Alemin fahri Muhammed Mustafa'nın aşkına

Yılda bir kere an beni nazlı yarim elveda
Dir ki Ferhâd kulum gelmedi cihanda seda
Kahr-ı matemde etmiş münadiler nida
Ey diriğa birbirimizden oldık cüda
Sen bir yana ben bir yana nazlı yarim elveda

deyüb çün Ferhâd veda idüb gitdi. Bunca canavarlar ile gitdiler. Varub ağacın sayesinde oturub beyitler söylerdi. Bu tarafdan Şirin, aceb bir dahi cananımı görmek müyesser olur mu deyüb Bari Tealaya münacat eylemeye başladı. Bunun ikisinin hali böyle giryan olmakda.

Bizim kıssamız Ferhâd'ın babasına geldi. Ol zeman ki Şirin Ferhâd söyleşdikde birkaç kimseler Behzad'a gelüb haber virirler ki, oğlun Ferhâd meğer Şirin içün aklın aldırmış. Gelmiş Şirin'in şahnişini altında oturmuş. Birbirlerine hasbihaller söyleşürler didiler. Behzad [19] ayak segürdüb gelüb gördi anda yok. Haber virdiler ki ol ağaç altındadır. Anda varub gördi. Oğlu Ferhâd, üryan olmuş nalan-u giryan etrafdan canavarlar tudmuş. Bir zeman ağlayub aytdı: "Gözüm nuri, niçün bir kız avrat içün bu hale girüb kaldın? Validen sana pek muntazırdır. Ağlamakdan gözleri alil oldı. Benim duamı istersen gel gidelim. Şimdi mekanın mağaralar oldı" deyüb gâh ağlar ve gâh niyaz eyledi.

Ferhâd aytdı: "Ey sebeb-i vücudum ve bais--i hayatım, başım tacı peder-i azizim. Şimdengerü vücuduna keder virme ve göz yaşın revan etme. Beni vebale bais eyleye ve kendüme cefa idüb ahiretde sefasın bulam. Sen kıyas idersin ki ben cefadayım. Bana bu sefadır. Şimden sonra gerek sen ve gerek validem havz-ı kevser başında görüşelim." Veda idüb bu beyti söyledi:

Gel ey nasi ko pendin hal-i dilden bihabersin sen
Beni divane kıldı ol peri bilmem ne dersin sen

Pederi ağlayarak gitdi. Ferhâd-ı namurad berü yabanlarda Ferhâd'ın narasın işiden kendünden geçerdi. Hitabı ve tefekkürü Şirin ile ve yıldızlarla gice ve gündüzlerde aşkından nalan u giryan ve üryan oldığum Şirin efendimin haki payına yüzler sürer misin?"deyüb Ferhâd aydur, Ferhâd'ın hali, böyle Şirin'in hali kezalik böyle bizim kıssamız Hürmüz Şah'a geldi. Ravi aydur Hürmüz Şah, günlerde bir gün şikara çıkmıştı. Dağlarda gezerken nagâh kulağına bir hazin seda geldi. Atından inüb bir draht sayesinde etba'ilerine emr eyledi. Şu bir adam sedasın işiddüm; "tiz anı bulun" didi. Bir tarafa gitdiler. Ferhad'ı bulub tuddiler. Bir beni adem şeklinde sureta, lakin insanlıkdan çıkmış, bir ağacın sayesinde oturub elinde sazı ve dahi [20] yanında yüz batman külüngi, etrafında arslanlar ve kaplanlar ihata eylemişler, kendü zevkünde saz çalub oturur. Yanına varmağa korkdiler, ırakdan gelüb Hürmüz Şah'a haber verdiler. Şah aytdı:" ırakdan işaret idüb getürün." Bunlar varub Ferhâd'a işaret idüb, Ferhâd bunların yanına geldi. Ayıtdılar: " Şahımız seni isder" didiler. Ferhâd aytdı: "Padişah müsahibi değilim, benden ne ister?" didi. İçinde bir söz ağnar kişi var idi. Senin feryadın padişah işitdi. Benim katuma getürün, sazın alub gelsün didi. Böyle diyince Ferhâd anlar ile şah önüne geldi. Canavarlar bile geldiler. Şahın müsahibleri Ferhad'ı bilüb Mehmine Bânû'nın zindana koyub çıkardığın şaha beyan eylediler. Hürmüz Şah, Mehmine Bânû'nın buna hayf ettügine pür ateş olub, müsahiblerine aytdı: "Şimdi Şirin didikleri karındaşı kızı sağ mıdır?" didiler. Ahvallerin bilürleri beli sağdır deyüb haber virdiler. Hürmüz Şah, Ferhâd'a , "Yigidim,elinde olan sazı bir mikdar benim içün ve dostun hasbihallerinden bir şiir söyle" didi. Ferhâd sazın eline aldı. Hem ağlar hem söyler belki şah ve yanında olanlar bile kan ağlarlardı. Bu beyti söyledi:

Eyledi ben aşık-ı şeydayı hayran ayrılık
Kametim hum kıldı du çeşmimi giryan ayrılık
Derd-i dil mülkini kıldı harab
Böyle acı görmedim gördüm hezeran ayrılık

Ağlamakdır karım ey şah-ı cihanım dem be dem
Oldu ben zare kadim-i aşina derd u alem
Kimi görse halime rahmeyle derim
Ey benim varsa gelmiş sana ey can ayrılık

Ahi kim aldırdım yüzi gülzarımı [21]
Ey aceb kimler görür ol yüzi gülzarimi
Ey felek netdim sana aldın elimden yarimi
Alemi etdi başıma zindan ayrılık

deyüb bir zeman gözlerinden kan akıdub görüb hayran oldiler. Tekrar aytdı.Şah; "Benim hatırım içün bir şarkı dahi çağır, ahdim olsun eğer benim tac-ı tahtım Mehmine Bânû alursa dahi ahdimden dönmem. Şirin'i sana alıvireyim" didi. Ferhâd aşka gelüb bu beyti söyledi:

Ayrılık derdini edeyim tahrir
Ol kadar yari çok gördü felek
Bu bağ-ı alemde bir gonca-i rana
Komadı ayırdı çok gördü felek

Cüda kıldı Şirin yarımdan beni
Tez buldum tez aldırdım elimden seni
Dağlarda kalmışım acır yok beni
Bu banuyi bana çok gördi felek

deyüb ah idüb sazın elinden bırakdı. Hürmüz Şah bunın ahvaline hayran oldı. Ferhâd'a semaî teklif itdikde üç kere ya dost deyüb nağra urub ağzından külhan gibi ateşler, alevler saçdi. Bir zeman Hürmüz Şah ile Müsahabet idüb Hürmüz Şah aytdı: "Yigidim senden bi niyazım vardır; benden diriğ etme. Seninle saraya

gideriz. Seni pak hamama kodurub traş ettürüb libas giydireyim. Ba'de bir name yazdırub Mehmine Bânû'ya gönderelim. Zira seni bu kıyafette gören divaneye kim kız virür deyü bahane eder "didi. Ferhâd razı oldı. Çak saraya geldiler. Şah Ferhad'ı sincap ve samura gark, envai cevahirlere müstağrak idüb, hamama gönderüb, haddinden ziyade riayet idüb, alub Hürmüz Şah divanını getürdiler. Hürmüz Şah Ferhad'ı bu kıyafette görüb muhabbet idüb musahib eyledi ve emr idüb Mehmine Bânû'ya [22] bir muhabbetname yazdı. Kapucılar kethüdasına teslim eyledi. Ferhâd, Hürmüz Şah'ın hizmetinde kaldı. Bu tarafta kapucılar kethüdası varub vezirlerine buluşub nameyi virdi. Anlar da Mehmine Bânû'ya arz idüb okudılar. Divan efendisi kıraat eyledi. Mefhumunda tahrir olunmuş ki: "Benkim Hef-i Kişver şahı Hürmüz-ü tacdar ibn-i şah-ı nuşi revan, sen ki Mehmine Bânû. Ali cenab tazimü ve tekrim ve selamdan sonra, namem vüsulunda malum oluna ki bir gün tehir etmeyüb ve benden deriğ etmeyüb nedimim olan Ferhâd ağama kız karındaşın kızı Şirin'i akd idüb cihazın muhkem görüb kapucılar kethüdasına teslim idüb gönderesin. Hattım mucibince amel eyleyüb ihmalinden gayet hazer idesin" demiş, kafes ardında hubların şahı Şirin bu kelamları dinleyüb gönlünden şad oldı. Amma Mehmine Bânû gazaba gelüb nameyi papare idüb elçinin üzerine atdı. Var bildiğinden kalmasun. Öyle söyle şaha didi ve emreyledi; "seferim vardır. Otaklarım sahraya kurub hazır olsun" didi. Elçi ta'cilen gelüb Hürmüz Şah'a cevabın didi. Hürmüz Şah aytdı: "Hayıf anın etdügi fiil ki, benim gibi şaha bu kadar laf urub bir kızı benden diriğ tuta. Vireceğim yok diye. Bildim ki divane imiş" didi. Müsahibleri ayıtdılar : "Bre va'desine durmaz avratdur. Akıl nakısa oldığundan diriğ eyledi. Mukaddema Ferhâd ağaya virse gerek idi" deyüb Hürmüz Şah'ı ateşlendürüb veziri çağırub Mehmine Bânû'nın cevabın nakl eyledi. Vezir hamuş olub şah aytdı: "Niçün [23] hamuş olursun?" Vezir aytdı: " Ey padişah-ı ali şahım, tuğları taşra kursunlar" andan aytdı: " Tehir idüb yarınki gün tuğları çıkarıb birkaç günden sonra bargâhı taşre çıkaralım" didi. Hürmüz Şah, "vezirin sözin makul gördüm. Akılane hareket etdüginden pek güzel" didi. Andan vezir paşa kapusına gelüb etraf ve eknafa nameler yazub, ferman idüb Medayin sahrası önüne gelüb cem' oldıler. Asker gelüb ol sahraya cem' oldıler. Birkaç günden sonra vüzerasıyla azm-ı asker idüb hesab etdikde yüz altmış bin tuvane dilaverler cem' olmuşlar, andan Hürmüz Şah azim divan idüb baş kaldırub buyurdi ki : "Ey vezirlerim, benim muradım oldır ki, Mehmine Bânû'nın vezirine azimet idüb fethi müyesser

oldıkda hazinesini yağmalayın. Heman hatırınızda olsun amma şimdi ayyarımızdan birkaç Mehmine Bânû'nın kalesine varub ne alemdedür ve ne tedarikdedir, bize bir haber getürsün" dedikde ayyar başı olan şehrimizde olan ayyarlara izin alub tabanlar kaldırub Mehmine Bânû'nın bargâhına oldılar. Ayyar, bir hadim şeklinde bargâha dahil olub halkın arasına turub Mehmine Banutaşrada tahtına geçmiş ve Şirin perde ardında yüzlerinde nikab. Ol mahalde Mehmine Bânû'nın vezirine Selime dirler. Mehmine Bânû Sual etti: "Şimdi bizim ne kadar askerimiz geldi?" didi. Veziri cevab etdiki : "İki kere yüz bin tuvane cengaver asker ile, lakin birkaç güne dek altmış bin asker ile Karun-i Acem gelür" didi. Mehmine ayıttı: "Anlar geldikde Hürmüz Şah'ın üzerine varalım" [24] didi. Vezir aytdı: "Münasibi budur ki, anlar bizim üzerimize gelsünler. Şimdi bizim askerimiz kuvvetlidir. Ko gelsünler, nihayet gelürse kal'aya girüb zahmet çekmeyüz" didi. Ba'de işrete başladı. Şehrimize ayyar bir sazende şeklinde girüb bargâhlar arasında oturub çalmağa başladı.Şirin aytdı: "Çalçı, şahlara senin çalduğun var mı?" Ayyar aytdı: "Be hey sultanım! Yedi iklim şahı Nuş-i Revan ve oğli Hürmüz huzurunda çok çaldım, çağırdım" didi. Şirin aytdı: "Hiç bu yakında karşusında çaldın mı?"didi. Muradı Ferhad'ı sual etmek. Ayyar: "Geçenlerde vardım. Şimdi sefere çıkmışlar. Otakları taşrada, ziyaretden gelürem. Beni görmüşler. Bargâha getürdiler. Çalub çağırdım. Amma oğlı makamında karşusında müsahib bir yigit oturur. Hürmüz Şah ile sohpet iderdi. Lakin kafirlerden degildir. Benim de gördügüm gibi muhabbetim düşdi. Galiba Hamza-i sahibkıran evladlarından ola. Amma pek güzel yigit" deyüb Şirin'in gülruhlarına nazar idüb, anı gördi ki ahu gözleri yaş ile dolmuş. Şirin bildi ki ayyardır. Hiç tanımadı. Mehmine Bânû'nın katına çağırdı. Mehmine Şah yüz altun virdi. Ayyar Şirin'e "Bir şeyim yok, bir yağlık virin" didi Şirin muradın bilüb ve çıkarub koynundan bir yağlık virdi. Altunları bağlayub yer öpüb çıkub gitdi. Hürmüz Şah'a gelüb min evvelihi ila ahirihi nakl eyledi. Ferhâd'a dahi , Şirin şol yağlığı virdi deyüb eline sundı. Hürmüz Şah memnun olub ayyara vafir ihsan eyledi. Andan bunlar göc idüb mehterhanesin dögerek azm-i Şirin, kazayı Mehmine idüb bir gün [25] Mehmine ve Şirin gördiler. Tozlar peyda olub bir rüzgar karşı varub şur eyledikde içinde alemler, tuğlar peyda olub önünce Baba Ömer'in oğlı Şabur ayyar hele alayların gösterüb iki asker birbirine mukabil olub nameleşüb cenk mukarrer olub meydan açılub kim gire dirken, Mehmine Bânû tarafından Kehrab meydana girüb na'ra urub er taleb itdi. Hürmüz askerinden Behram

mukabil olub cenge başladılar. Ve andan sonra ahşam olub irtesi güni Hürmüz tarafından Kahir girib Mehmine tarafından Pürzengi girüb üç cenk idüb Kahir akdardı. Karındaşı Tahir girüb Mehmine tarafından Filsüvar girüb : "Ey nabekar, bir bahadır yigit gibi meydana girdin" didikde la'in kalkub "ey nabekar! Tez evvel hamle eyle" didi. Filsüvar, "be hey mel'un! Sahipkıran mısın, hamle teklif idersin" deyüb mel'una bir na'ra urdu ki arkasından çıkub la'in yıkılub canı cehenneme gitti. Hasıl-ı kelâm ol gün Filsüvar meydanı tutub geleni tepeledi. Ahşam döndiler. İrtesi gün yine meydan açıldıkda Ferhâd meydana girüb, Mehmine Bânû Ferhad'ı görüb pay-i taht pehlivanın karşısına çağırıp aytdı: "Şol meydana giren Ferhâd didikleri zalimi sizden diri isterim ki, keşan ber keşan bağlayıb benim katıma getürin. Ben kendi elim ile muradım üzre her lokmasını kuşlarıma gıda ideyim" didi.

Cild-i evvel bunda tamam oldı. İkinci cildi de beyan oluna

[26] Ferhâd ile Şirin'in ikinci cildi beyan olunur. Raviyan-ı ahbar ve nakılan-ı asar şöyle rivâyet ider ki, Ferhâd meydana at sürüb er taleb eyledi. Mehmine Bânû, pehlivanını çağırub aytdı: "Şol Ferhad'ı meydana girib tutub katuma getüresin. Kendi elimle pare pare ideyim ve her kim benim katıma getürerse Şirin'i kendi elimle vireyim" didi. İşte bundan ol zikr eylediğimiz Karun-i Acem, Mehmine Bânû 'nun karşusında zemin-bus idüb andan önüne ayyarlar düşüb meydana getürdiler. Ferhâd'ın mukabelesine varub aytdı: "Ey Ferhâd! Bu senin etdigin iş nedir? İki şahı birbirine düşürüb." Ol mahalde Karun-i Acem bu beyti söyledi:

Kûh-ı Kafın divlerin etdim zebun cengile
Ölü helvası sandın beni ey Ferhâd sen

deyüb ba'de Karun-i Acem Ferhâd'a aytdı: "Gel bana teslim ol. Seni Mehmine Bânû 'ya götürüb suçun reca ideyim." Şehrimezd ayyar Ferhâd'a aytdı: "Bu pehlivan-ı acem seni bağlayub şah huzurına getürse gerek. Mehmine Bânû ahd eyledi ki, her kim Ferhad'ı tutub katıma getirirse Şirin'i ana nikah edeyim." Ferhâd anlayıb Karun-i Acem'e aytdı: "Eğer hünerin varsa icra eyle, erlik eyle, beni zebun eyle" deyüb Ferâd bunı söyledi:

Var mıdır meydan-ı aşkın bir dilaver serveri
İşte er işte meydan merdim diyen gelsün beri
Dün gice seyrinde karalar giydin mi hiç
Düşmeni kılıçdan özge iyi deler gördün mü hiç

Karun-i Acem karşılık bu beyti söyledi:

Dün gice seyrim içinde karalar [27] giydim hele
Düşmeni kılıçdan ayru işde ben varım hele

deyib eline nizesin alub Ferhâd, Karun-i Acem'in üç nizesin men eyledi. Nevbet Ferhâd'a geldi. Mehmine Bânû tarafından Şirin'in duası asumana çıkdı. Hürmüz Şah'ın tarafından cümlesi duada Ferhâd'ın babası ve cümle akrabası duada. Derdmend Ferhad'ı bilirler ki cenkden haberi yokdır. Ferhâd elindeki külingi başının üzerine atub bu beyti söyledi:

Dağlardan halka duhan giderse
Yetime cübbe satmak nice olur gösterem

deyüb bir kere ya Allah deyüb elinde olan külüngi Karun-i Acem'in kellesine nice urdı ise hurd oldı. Şehrimezd ayyar Karun-i Acem'in libasını soyub leşini Mehmine Bânû tarafına atub Kehrab meydana girüb yine Ferhâd, Kehrab ile üç nizesin men eyledi. Nevbet Ferhâd'a geldi. Külingi Kehrab'ın başına havale eyledi. Kehrab dahi men etmek murad eyledi. Kehrab yüz batman külüngi nasıl men ide. Hemen hurd oldı. Ferhâd, Mehmine Bânû 'nun yedi pehlivanın helak eyledi. Gayrı kimse meydana girmeğe Ferhâd'dan havf eylediler. Andan yerlerine gitdiler. Meğer ayyar Şirin'in bargâhına varub meclis-i müheya eylemiş. "Sizin kudumunuza müntazırdır. Beni size gönderdi. Buyurun gidelim" didikde, Ferhâd'ın can başına sıçrayub yani canına minnet tebeddül olub Şehrimezd ayyar önüne düşüb bargâhına vardular. Şirin, Ferhâd'ın gördigi gibi [28] şad u handan olub Ferhad'ı karşılayub , birbirlerine sarılub meclis başına gelüb birbirine kâse sunub işrete başladılar. Şirin Ferhâd'a aytdı: "Ah başımın tacı gönlümün ilacı, bu gün meydanda bir kimseden havf itmedim. İlla Karun-i Acem'den havf ittim

idi." Ferhâd'ın başından aşağı bir tabak cevahir nisar eyledi. Şehrimezd ayyar ol gice vafir ayyarlıklar eyledi. Şirin aytdı: "Benim canım, ah bir kimseden havf kılmam, lakin yarınki gün Fi'l meydana çıksa gerek." Ferhâd-ı derdmend-i biçare aytdı: "Bak a benim canım, ben za'if-i biçareyim. Beni yokdan var iden Mevla'ya dayandım. Bahdım bu kadar. Ben işimi, umurumu Bari Teala'ya sığındım. Andan gayrı benim penahım yokdur" didi. Derdmend Şirin Ferhâd'a derun-i dilden ve canı gönülden aşık-ı sadık oldığundan vücuduna bir hata gelmesin deyü ne edeceğin bilmedi. Ta sabaha dek birbirlerine sarılıp göz yaşların dökdiler. Şirin; "seni Hak Teala'ya emanet eyledim. Hak Teala ol yüzi kara habisin üzerine galip eyleyüb bana selâmet ile kavuşmak müyesser eyleye" deyib bu beyti söyledi:

Nasırın Allah ola
Her dem de Ferhâd senin
Haşre dek ol cism ü tenin

Ferhâd bunı söyledi:

Gün gibi gülsün cemalin
Ayırmasun her giz hazan
Dergâhında bende olsun
Ey Şirin gönül ile can

Andan Şirin veda idüb ağlayarak gitdi. Amma Ferhâd, kendüni yenemeyüb yaş yerine kan ağlardı. Ayyar teselli iderdi. Ferhâd yüzüni yerlere sürüb Hüda-i Mutaal Hazretine tazarru' ve niyaz iderdi. Ol halde uyku galebe olub [29] habe vardıkda bir pir gelüb vafir cenk ta'lim eyledi. Derhal habden bidar olub ibadete meşgul oldı. Andan iki asker birbirine mukabil oldılar. Fil meydana çıkıb bunca laf-ı güzaf eyledi. Andan ayyarlar Ferhâd'ın önüne düşüb meydana getirüb alkış idüb girü döndiler. Ferhâd, Filsüvar'a mukabil olub selâm virdi. Selâmın almadan yek nizeye urub hamle eyledi. Ferhâd dahi men eyledi. Şimdi Ferhâd elinde olan iki yüz batman külüngi bir kere başına devritdirüb Filsüvar'ın depesine havale eyledi. Filsüvar, siper beraber virüb külüng sipere dokunub çini tabak gibi tarumar oldı. Hay deyib başına enerken kaçayım dirken külüng depesine inib başın iki pare eyledi. Andan çadırına gelüb biraz rahat edeyim derken Hürmüz

Şah tarafından adamlar gelüb, "buyurun, şahımız sizleri ister" didiler. Ferhad'ı alıb şahın huzuruna getirdiler. Ferhâd şahın önünde baş kodu. Hürmüz Şah, cümle pehlivanların cem' idüb Mehmine Bânû 'ya bir name yazub Şehrimezd ayyara teslim eyledi. Ol dahi doğrı Şah Mehmine Bânû'ya nameyi getirüb sundı. Açub okudı. Öyle yazmış ki: "Bunca gündür cenk olunub bu kadar adam telef oldı. Layık olan budur ki, Şirin'i bir taht-ı revana koyub bu tarafa gönderesin" dimiş. Mehmine Bânû gazaba gelüb nameyi pare pare eyledi. Ayyara aytdı: "Var şahına söyle; hazır olsun. Anın ile cenk etmek mukarrerdir" didi. Ayyar dahi Hürmüz Şah'a böyle haber getürdi. Üç gün asayiş, dördüncü gün meydan-ı muhabbet açılub meydana girmeğe Hüsrev Şah [30] zade, Hürmüz Şah'dan izin taleb idüb meydana girüb Mehmine Bânû tarafından er taleb eyledi. Simurg namında seksen arşın kaddile kamet çekmiş bir pehlivan Şehzadeye mukabil oldı. Birbirlerine hamle teklif eylediler. Heman Simurg nizesin alub Hüsrev'e havale eyledi. Hüsrev siper ile men' eyledi. Hüsrev dahi bir gürz urdı. Simurg red eyledi. Birbirlerine zafer idemediler. Akıbet Simurg gazaba Hüsrev'e bir darb-ı şedid hamle eyledi. Hüsrev dahi siper beraber virdi ki men ede. Amma çefaide siper paydar olmayub elinde kırıldı. Hemen Hüsrev var kuvvetin bazuya getirüb Simurg'a bir gürz havale eyledi. Dımışkı ayine gibi pare pare ider. Simurg, zemine atılub kılıcı uryan idüb Hüsrev'e havale eyledi. Hüsrev, Simurg kolundan kapub zemine öyle çarptı ki, Simurg'un aklı başından gidib seraseme oldı. Hüsrev Şah'ın misali göğsü üzerine çıkıb muhkem bende çeküb ayyarlar gelüb Hürmüz Şah'ın bargâhına getirdiler. Hüsrev yine Er taleb eyledi. Mehmine Bânû tarafından bir pehlivan meydana çıkdı. Anı dahi bende çeküb ikindi olunca yedi pehlivan bende çekib alem dibine gönderdi. Ferhâd asla kimseyi helak etmedi. Zira dedesi vaktinden sahibkıranlardan nakş eylemişdi ve Hüsrev ziyade bahadır pehlivan idi. Darbına devler takat getüremezler idi. Babasının yanına geldi. Şah emreyledi. Oğli Hüsrev ile bende çekdügi pehlivanları karşusına getürüb biraz söyletdi. Sonra [31] mahbushaneye bende gönderdi. Amma Mehmine Şah, aklı kesdi ki bu şah ile başa çıkılmaz. Vüzerasını, vükalasını ve cümle seraskerlerini ve söz sahiblerini ve pehlivanlarını da'vet idüb müşavere idüb aytdı: "Ey benim iş erlerim ve pehlivanlarım. Hüsrev'in ve Ferhâd'ın hakkından kim gelebilür?" derken ayyarlardan birisi aytdı:" Ben kulunuza ferman iderseniz, filan köyde bir mekkare sihrinde kamil cazu vardır. Anı getüreyim. Hüsrev ve Ferhad'ı değil belki şahın hakkından gelür." Mehmine

Bânû bir kağıda name yazub gönderdi. Ayyar, cazunın evine varub cazu kapuya geldi. Ayyardır nameyi cazu eline sundi. Yazmış ki: "Ey sultan-ı sihiran, Hürmüz Şah üzerime asker çeküb bu kadar pehlivanlarım katl eyledi. Hususan oğli Hüsrev, cümle pehlivanları zebun eyledi. Bir vecihle cevaba iktidarım kalmadı. Gelüb haklarından gelesin" didikde cazu "gitmem" didi. "Meğer beni arkana alub götüresin" Cazu aletlerin alub ayyarın arkasına bindi. Mehmine Bânû katına geldiler. Bu cazunın adına Ciger Gûşe Azraka dirler idi. Ziyade sihrinde mahir idi. Mehmine Bânû, ahvali cazuya beyan eyledi. "Hoş amedi şahım, hatırın hoş eyle. Mahbus olan pehlivanların bu gice kurtarayım" deyüb bir sihir eyledi. Habsden pehlivanları kurtardı. Cazuya bir çadır kurub içine girüb sihrine meşgul oldı. Amma bu tarafdan Hürmüz Şah'a haber verdiler. Ayyarlar işidüb mukayyed olmadılar. Sabah oldı. Cengi harbler çalınub meydane geldiler. İki [32] tarafdan mukabil oldılar. Hüsrev meydane girüb er taleb eyledi. Kehrab meydana girdi. Şehzadeye yakın gelüb hal hatır soruşdılar. Şehzade aytdı: "Ya Kehrab, senden gayrı pehlivan bulunmadı mı ki, benim meydanıma gelmege heves eyledin?" Kehrab aytdı: "Ya şehzade, niçün mağrurane hareket idersin?" Şehzade aytdı: "Benim sana ziyade muhabbetim vardır. Sana gürz urmağa hicab iderim." Andan birbirlerine hamle teklif eylediler. Heman Kehrab el nizeye urub şehzadeye nize havale eyledi. Hüsrev men' eyledi. Ba'de üç gürz urdı. Akıbet Hüsrev, Kehrab'ı atından yıkub üç hamle hata geçdi. Birbirine zafer bulmadılar. Meydandan çıkıb gitdiler. Ol gice Ferhâd, ayyarı ile Şirin'in bargâhına gitdiler. Subh-ı kazib olunca işret itdiler. Gidecek zeman Şirin, Ferhâd'a aytdı: "Azraka cazuyı getürdiler, eger meydane çıkacak erlerin kanına girer" deyüb gözlerinden kanlı yaşlar dökdi. Ferhâd ziyade mahzun olub gitdi. Ayyar ile müşavere eylediler. Şimdi meydane Hüsrev çıkarsa bir hata vaki olur. Hüsrev'e ifade idelim derken sabah oldı. Hüsrev meydana girib er taleb eyledikde cazu meydane gelüb sihirler etmege başladı. Şehmerd ayyar, Hüsrev'e gelüb cazuyı bildirdi. Şehmerd ayyarın, sihiri batıl ider hamayılı var idi. Hüsrev'e virüb hamayıl eyledi. Ayyar okumağa başladı. Cazu mel'unun elinde bir nize var idi. Kalyon direği gibi nişan virür. Hüsrev'e [33] havale eyledi. Hüsrev siper virüb ism-i azam berekâtıyla men' eyledi. Hüsrev dahi cazuya üç hamle eyledi. Evvelde sihr kuvvetiyle men' eyledi. Cazu aytdı: "Ey Hüsrev, al bu benim yadigarımı" deyüb hamam kubbesi gibi havale ile. Hüsrev dahi siperin beraber virüb gürz sipere dokundukda alevler çıkub Hüsrev ateş içinde kaldı. İki tarafdan asker

Hüsrev'den kat-i ümid itdiler. Hüsrev'i cazu ol dem kıyas idüb altında olan arslani sürüb meydan başına vardı. Hüsrev dahi ateş içinden çıkub meydan başına vardı. Nevbet Hüsrev'e geldikde bir gürz havale eyledi. Cazu men' eyledi. Cazuya el sundı ki bende çeke. Cazu sihr ile okuyub asumanı çıkdı ve aşağa bir şişe bırağub Hüsrev ateş içinde kaldı. Hürmüz Şah, oğlundan ümid kat eyledi. Amma Şehrimerd ayyara ismi azam duasını okuyub sihri ibtal iderdi. Hele ahşam oldı. Tabl-ı asayiş çalınub dönüb kondılar. Mekkare aytdı: "Ey Hüsrev, bu gün elimden kurtuldun, yarın seni dünyaya gelmedüge döndereyin" didi. Andan Hüsrev, babası tarafına gitdi. Sehhare Mehmine tarafına gitdi. Bânû mekkareye ikram eyledi. Cazu aytdı: "Ey şah-ı cihan, bir ana, bir karındaşım cazu vardır. Sihirinde ğayet mahirdir. İzniniz olursa bir ayyara nişan vireyim, getürsün" didi. Bir beyit yazub ol cazuyu dahi getürdiler. Anın adına Tantana cazu dirlerdi. Bu iki cazu ayıtdılar: "Ey şah, bundan sonra elem çekme. Hüsrev'in işini dünyaya gelmedüge dönderevüz" didiler. Amma ol gice bir kaç bazirganlar [34] Hüsrev'e misafir gelmişler idi. Ayyar Hüsrev'i tenhaya çeküb ahvalleri nakl eyledi. Hüsrev ayyara aytdı: "Elinden geleni diriğ etmesünler" deyüb, gelüb bazirganlar ile sohbete başladı. Amma bazirganların birinin namına Şabur Hindi dirler idi. Gezmedigi vilayet kalmamış idi ve görmedigi güzeller yokdi. "Şah ile cenge sebeb nedir? Kal'e içün midir, yoksa ğayrı mıdır?" dedikde Hüsrev aytdı:"Hayır geçende babam şikara gitmişdi. Bir dağın içinde Ferhâd dirler bir dilber-i rana rast geldi. Ferhâd'ın Şirin'e aşık oldığun dinleyüb gendüni öldürmek murad etmiş. Ol da kaçub bir dağa pünhan idüb babama ahvali beyan eylemiş. Evvel ve ahiri Şabur Hindi'ye nakl eyledi. Şabur aytdı: "Ey şehzadem, ol kız kadar dünyaya gelmiş değil. Anın tasvirin gördüm. Aklım çak oldı." Ol kadar medh eyledi ki, Hüsrev görmeden aşık oldı. Beyit:

Demişler gelenler bizden önden
Kulakdan olurmuş, gözden önden

Hüsrev, gice gündüz Şirin içün ah idüb amma Şirin, Ferhâd'ın aşkından yüreginden kan giderdi. Zira ol iki cazu sihre mukayyed olub Hüsrev ile Ferhad'ı helak etmek murad iderlerdi. Beyit:

Aşk odı evvel düşer maşuka andan aşıka
Şem'i gör kim yanmadan yandırmadı pervaneyi

Çün sabah oldı. İki tarafdan askerbirbirine karşu saflar bağlayıb durur idi. Meydane kim gire derken Hüsrev meydane girüb bir na'ra urub andan aytdı: "Ey Mehmine Bânû, çünki bizimle muradın cenk etmekdi. Hile idüb cazu getürmek şahlar işi midir?" didi. Tantana [35] cazu sihir ile bir ejderha üzerine binüb Hüsrev'e mukabil oldı, aytdı: "Bak a oğlan, bu erenler meydenıdır. Sen de çağırmakla adam korkudayım dirsin." Hüsrev gazaba gelüb cazuya bir nize öyle urdu ki, cazu sihir kuvvetiyle men' eyledi. Amma hayli meşekkat çekdi. Cazu aytdı: "Pehlivanlığın bu mudur? Al imdi benden şu yadigarı" deyüb çam ağacından nizesin havale eyledi. Ayyar, gafil olma deyüb İsmi Azam okumaya başladı. Hüsrev gelen nizeyi cazunun elinden alub iki pare eyledi. Cazu gürzi havale eyledi. Ayyar İsmi Azama meşgul oldı ve okurdi. Hüsrev aytdı: "Bak a cazu, senin sihirin bana bu gün hiç kâr etmez" dedikde, cazu koynundan bir şişe çıkarub yere urdi. Ol sihir dopdolu yılan oldı. Hüsrev yılan içinde kaldı. İki tarafdan asker şaşdı. Hürmüz Şah, ciger güşesi derya misali askere urduğun görüb heman Ferhâd-ı namurad elinde olan polad külüngi kapub bir na'ra urub aytdı: "Ey banu, bu gün Şirin içün şahadet nuş etsem gerek" deyüb iki yüz batman külüngi saldıkda, onar onbeşer adam helak iderdi ve alemdaşları akdarub banu tarafına hücum eyledikde banu gördi. İş işden geçdi. Bi-z zarure tabl urdı. Hüsrev cenkden el çekdi. Amma Ferhâd, kaideyi bilmez, cenkden dönmedi. Hüsrev Ferhad'ı döndürdi. Asker dahi dönüb bargâhlarına geldiler. Amma Ferhâd'ın aklı fikri Şirin'de. Ferhâd da Hürmüz Şah'ın şem'ine cem' oldılar.

Bizim hikayemiz Mehmine Bânû'ya geldi. Şehid olanları [36] defin eylediler. Tantana cazu aytdı: "Şahım, izniniz olursa varub Hüsrev'i bende çeküb huzurunıza getürelim" didi. Bânû aytdı: "Meydana çıkdıkda bağlayın" didi. "Meydanda biz anlara zafer bulamayız. Biz ancak Hüsrev'in üzerine bir iş idelim" didi. Şirin'in yanına gelmege Ferhâd fırsat buldı. Heman sağ olasın deyüb şimdengeru ol benimdir, ben onun didi. Amma inşallah demedi. Herkes rahata vardılar. Ravi aydur iki asker saflar çeküb turdılar. Mehmine Bânû tarafından Tantana cazu bir acayib kıyafet ile meydane girüb Hüsrev'e mukabil olub Hüsrev'in üzerine bir şişe ile su serpüb ol saat bir ayu oldı. Bir zencir boğazına geçirdi. Alıb şahın katına getürüb bir kazığa bağladı. Andan yine meydana girdi.

Koynundan bir şişe çıkarub orta yere saçdı. Bütün asker ateş içinde kaldı. Bir sihir dahi idüb ateşi def itdi. Hürmüz Şah gördi, oğli meydanda yok, herkes dönüb gitdiler. Amma Hüsrev için şah matem eyledi. Pehlivanların çağırub müşavere iderken gördiler ki, müjdeciler geldi. Kator namında bir pehlivan, kırk bin kafir ile geldi. Bunlar ile cenk etmek olmaz. Bir gice şeb hun etmeden gayrı çare yokdur. Ayyarlar varub Hüsrev'i çalub cazuları katl eyledikden sonra şeb hun idelim deyüb askeri agâh eylediler. Mehmine Bânû da habs olanları iki cazu beklemede. Şirin ile şah zevkde amma Hürmüz Şah, ayyarları çağırub her birine sekiz yüz altun ikrar idüb oğlumi sizden isterim didi. Ayyarlar birer hadim şekline girüb [37] bakdılar cazu avratlar yaturlar. Hançer ile cazuların başların kesdiler. Hüsrev'i ve gayrı esirleri helas idüb bu tarafdan Hürmüz Şah askeri cümle süvar olub gafil yatan İslam askeri üzerine hücum eylediler. Zira Şah Bânû, cazulara sığınub yatur idi. Bu tarafdan Hüsrev, nağra urub bir tarafdan Ferhâd ve bir tarafdan kırk bin gelen asker islam askeri gafil başlarından sıçrayub amma çe faide. Şehmerd ayyar Ferhâd'ın yanından ayrılmayub, birkaç pehlivan ile Şirin'in çadırına geldiler. Ayyar bir taht-ı revan bulub, Ferhâd, Şirin'e aytdı: "Benim efendim, şimden sonra vaktimiz vuslata irüb. Buyurun." Ferhâd ile Şirin bilmezler ki, akıbetleri neye müncer olacakdır. İş takdire bağlı. Tekrar Şirin ayyara Bânû'yı sual eyledi. Ayyar aytdı: "Sultanımı bırağub kal'aya firar itdiler. Cümle islam askeri kal'aya kaçdılar. Zira Hürmüz Şah'ın şebhunu zalim idi. " Şirin murad eylese kaçardı amma firkate takat getüremeyüb kaçmadı. Şirin taht-ı revana binüb Ferhâd şikarın almış, arslan gibi yola revan oldılar. Hürmüz Şah'a Şirin'i iletdiler. Herkes zevk ve sefalarında amma Ferhâd-ı derdmendin aklı fikri, "acaba kangı nigâh iderler? Nail-i meram olam" deyü ümid iderdi. Hürmüz Şah, Şirin'e dibalar kesüb Şirin dahi aydırdı: "Kangı gün nigâh olur da Ferhâd ile bir murad olurduk" dirdi. Amma Hüsrev'in gice ve gündüz Şirin'in aşkından zaif oldı. Bir mekkare tayesi var idi. Bir gün Hüsrev'e aytdı: "Şehzadem, ben bir şeyi mülahaza itdim. Benden [38] saklama. Sende aşk eseri var." Hüsrev aytdı: "Ey taye, biz cenkde iken filan bazirgan gelüb bana Şirin'i medh eyledi. Görmeden aşık oldım. Ol günden beri ne gicem gice, ne gündüzüm gündüz" didi. Taye aytdı: "Şehzadem, andan ötüri ümid etme. Baban yemin eyledi. Ferhâd bu kadar cenk u cidal eyledi. Anlar için ve lakin bir iş bulsak da Ferhad'ı helak eylesek de ba'de sana nigâh olsa olur" didi ve Hüsrev'e Şirin'i göstermege taahhüd eyledi. "Yarınki gün ben Şirin'i alub gülistan gezmek bahanesiyle, sultanım sen

de bir köşeden temaşa eyle" didi. İrtesi gün oldı. Namurad Şirin, tefekkür iderken taye gelüb aytdı: "Niçün mahzun olursun? Şahımız azim dügünlere mübaşeret idecekdir. Buyurun bağçeye, gülistan içre temaşa eylen" deyüb ol nazenini kaldırub gülistana götürdi. Yine hanesine geldi. Amma taye Hüsrev'in ahvali içün tedarik görmege mukayyed oldı. Amma Şirin'in gitdikçe Ferhâd'a aşkı ziyade olub amma Hüsrev'in sevdası Şirin içün günden güne belini büküb şah babası şikara giderken sordi. Hüsrev bunda yokdur. Adamlar gönderüb çağırdı. Hüsrev aytdı: "Nizacım nahoşdur" deyüb, şaha haber virdiler. Şahdır andan sonra oğlunun hatırın sual eyledi. Varub hekimbaşıyı gönderdi. Hekimbaşı gördi; vücudunda bir illet yokdur. Ancak aşk sevdası hareketi var. Şah katına gelüb haber virdi. "Ana ilac olmazsa gayri helak olmak [39] mukarrerdir" didi. Taye dahi gelüb şaha bir bir nakl eyledi. Şah dahi bu ahvali Bahtikara nakl eyledi. Bahtikar aytdı: "Şahım bana üç gün mühlet vir. Buna bir ilac bilürem" deyüb müle't fikr etmege gitdi. Hürmüz Şah, Hoca Dana'ya bir remil ile niyet eyledim. Hoca Dana'dır idüb istihrac eyledi. Dönüb aytdı: "Bu niyet yerinde. Lakin husule gelmez" didi. Şah, Hoca Dana'nın sözi yerindedir deyüb at gören bağçeye gidelim didi. Bahtikar'ın dahi üç gün mühleti temam olub, gün geçüb Ferhâd'ın canı kendinde amma ruhi revan-ı cananesinde idi. Namurad Şirin, cinlerin sözini gerçek kıyas iderdi. Şehhare şeytanlığı temam idüb şah huzuruna geldi. Şah ile halvet oldılar. Ayıtdı: "Şahım, şol kervan dağında bir su vardır. Anı şadırvana akıtmağa çare mümkün degildir. Heman bir (...) baş ile Ferhad'ı bile alub gideriz" didi. Şah dönüb Ferhâd'a söyledi: "Eger şol suyu, dağın eteginden olan suyu şehre akıdırsan, ol gün sana dügün idüb Şirin'i koynuna kodım"didi. Mehmine Bânû'nın havzına suyu sen akıtmışsın. Suyu getürecek şehre Amasya dirler. Ferhâd'ın deldügi, Amasya'nın üzerindeki dağdır. Bu zikr etdügümüz, Ferhâd'a teklif eylediler. Ferhâd'ın aklı başından gidüb buni yani bu beyti okudı:

Neyleyim ateşim elenden ey baht-ı siyah
Ferdalara saldın elinden ah
Başı üzre Hak Teala'nın hikmetivar imiş
Yine böyle oldı

Ferhâd aytdı: [40] "Benim külüngimi gönderesiniz" didi. Şah emr idüb külüngi gönderdi. Şah ol gice anda kaldı. Ferhâd-ı namurad, külüngi eline alub mahal

yerine varub Cenab-ı Kibriya'ya tazarru ve niyaz idüb,"ya Rab, ben zaif kuluna imdad senden isterim. Bu alemleri yokdan var iden perverdigar" deyüb ibtida külüngi urdugi gibi bi emr-i Hüda ol kuh sada virdi. Katı taşlar toz gibi pare pare olurdi. Şah ve Bahtikar anı görüb taaccüb iderlerdi. Ferhâd aytdı: "Şahım üçyüz batman külüng yapdırub tacilen gönderin." Şah, Ferhâd'a acıyub, "İki yüz ırgad göndereyim. Bu taşları taşınsunlar" didi. Ferhâd aytdı: "Hüner oldır ki yalnız itmekdir" didi ve bu beyti söyledi:

Merd-i kamil olana vahşiler hem rah
Aşık-ı sadık olanların yardımcısı Allah

deyüb, gözlerinden yaş yerine kan akıtdı. Aytdı: "Şahım, bana külüngi tiz gönder. Kırk günde temam olsun." İnşallah dimedi. Eğer Hüsrev bu derde giriftar olmasa, şah bir gün tehir etmeyüb nigâh iderdi. Şah üç yüz batman külüngi yapdırub gönderdi. Ravi aydur, şah Şirin'e beş on cariye ta'yin idüb, hizmet iderler idi. Cariyenin birisi, Şirin'e gayet muhabbet eyledi. Bir an yanından ayrılmazdı. İslâm ile müşerref olmuş idi. Ol cariyeyi gâhice Ferhâd gönderüb getürirdi. Beyit:

Aşık oldur ki seve sevmezlene
Ma'şuk oldur ki bile bilmezlene

Günlerde bir gün Şirin tayesine, "ey benim yar-ı garım, [41] benim aşkımla dağları toz gibi idüb ayırdın. Ferhâd nevcivana benden selam eyle. Bu sevda ile yanub yakılan dildarını hatırdan feramuş eyledi mi? Bir kere cemalini gör de gel. Ben de senin cemaline bakub gönlümü teselli ideyim." Gülbeyaz dahi taşra çıkub Ferhad'ı bulamadı ve sonra yine Gülbeyaz aytdı: "Bir kaç günden sonra gidelim, Ferhad'ı görelim" didi. Amma şah ve Bahtikar gâhice ol dağa varub Ferhâd'ın işledügini temaşa iderler idi. Sen de gidelim. Vardılar, gördiler; Ferhâd'ın yanında arslanlar, kaplanlar, canavarlar bi hesab etrafın alub durmuşlar. Ferhâd gördiki, Şah ve Bahtikar gelürler. Ferhâd sıçrayub arslanlara ve canavarlara işaret idüb Hak Teala'nın izniyle geri çekildiler. Şah dahi gelüb bir mikdar oturdiler. Ferhâd taş kesdügi yerleri gördiler. Ferhâd, külüngi alub ya aşk deyüb taşa urduğu zeman hikmet-i Hüda, çakmak kayası toz gibi pare pare olurdi. Eger Kaf'ın

divleri gelse, Ferhâd'ın kesdügi taşları kesmege kadir olamazlardı. Şah ve Bahtikar, Ferhâd'ın bu halini görüb hayran olurlardı. Andan dönüb geldiler. Şah'ın hatununa Gülbeyaz aytdı: "Sultanım, eger siz gitmezseniz bari bize Şahdan izin al. Şirin ve bir kaç banular ile varub Ferhad'ı seyr-i temaşa idelim" didi. Akşam oldıkda şah geldi. İzin taleb eyledi. Şah aytdı: "Yarınki gün ben gitsem gerek. İrtesi gün anlara izin" didi. Sabah oldıkda [42] banu, Gülbeyaz'a aytdı: "Şahdan size izin aldım. Yarınki gün gidin" didi. Şirin kemal-i sürurundan bu beyti söyledi. Beyit:

Bak a (...) aşık ne derdi firak
Adak olsun bu esnalarda ırak
Nice müşkil imiş dostlardan iştiyak
Irak olsun bu esnalarda ırak

Söyle ey bad-ı saba ol gül yüzlü cananıma
Hasretle derdim bi beyan olur
Ara yerde bir gün kan olur
Söyle ey bad-ı saba ol gül yüzlü cananıma

Gam-ı hicrinle oldım aşina
Vahşi canavarlar yar olmuş sana
Yarsız zindan olur gülistan bana
Söyle ey bad-ı saba ol gül yüzlü cananıma

deyüb gözlerinden kanlı yaşlar akıdub, buna karşuluk beyit söyledi:

Ayrılık namesin yazdım
Gel sultanım meded kıl kerem eyle
Sensiz gülistana gidüb neylerim
Yalnız kalursam ben kan ağlarım
Senin cemalin ile gönül eglerim

Gitme şahım gitme gel kerem eyle
Hilafım yok sözümde ey Şirin

Sultanım çeşm-i pür ateşdür yüregim
Sana sözüm budur ey şah-u hubanım

Ağlatma beni gel kerem eyle
Gelmişdir Gülbeyaz sana yalvara
Destimden alub beni gel atma nara
Kıl benim derdime ey Şirin
Çare olmaz ise bir kebab eyle bari

Gülbeyaz, latifeye başladı. Ol gün ahşamı güc ile eylediler. Derdmend Şirin ol gice ne yedi ve ne içdi ve ne uyudi. "Acaba şahdan izin olur mi?" Pes ol gün şah Ferhad'ı varub gördi. Ba'de eve geldi. Hatununa aytdı: "Ferhad'ı gördüm. Yanında [43] arslanlar, kaplanlar, cümle canavarlar ihata eylemişler. Teaccüb itdim" didi. "Keşki oğlum bu sevdadan vazgele idi. Ben de acıdım Ferhâd'a. Zira Ferhâd bir hal olursa Şirin oğluma teslim olmaz" didi. "Hele sabah varsınlar, birbiriyle görüşsünler" didi. Çün sabah oldı. İki taht-ı revan geldi. Gülbeyaz murad eyledi ki, banuları ve Şirin'i ve kendi maa binüb azm-ı Ferhâd ide. Amma hikmet-i Hüda, ol gün bir mikdar habe varmış idi. Rüyasında bir pir aytdı: "Oğlum Ferhâd, niçün hab-ı nazdasın? Şirin geliyor. Arslanları men' ile." Ferhâd kalkub bu beyti okudı.

Şol benim ah idüb ağladığım bildir ya Kerim
Dükenmedi ömr-i gönlüm aşık olunan güldür ya Rahim
Ölürem ayrılmam dir idim senden
Hiç can ayrılır mı dostlar bedenden
Aceb vaz gelür mi Şirinim benden

Yoksa gamda mıdır bildir ya Kerim
Olmuşum avare cümle işimden
Alem harab oldı çeşmim yaşından
Yolun ırak olsun kullar başından

Aşkdan dönmek ne müşkildir ya Kerim
Ferhâd aydur beni yakub yandıran

Günde yüz bin belalara Kadir dem be dem
Beni şunda öldürme, hasretim Şirin'i gönder ya Kerim

Ol dağı deldügi servi kamet, melek suret, dili bülbül, saçı sümbül, yüzi gülli, lebi mercan, mah-ı taban, ince miyan,, gül-i handan, tuti zeban, hublara sultan olan Şirin, derdmend Ferhâd'a bakub gözlerinden kan yaşlar döküb muhabbeti bin kat ziyade oldı. [44] Ferhâd, buni söyledi:

Günde bin kere helak eylerdi hicrin beni
Hakka yüz bin şükür sağsen gördüm seni

Şirin dahi bunı söyledi:

Ya İlahi alma canım olmayınca vasl-ı yar
Sen kabul eyle duamı ey gani perverdigar

deyüb aytdı: "Ey yar-ı munisim ve ey aşkım ile mübtela olan Ferhad'ım. Aceb benim derdim ile bu hallere uğrayan efendim. Cenab-ı Bari, beni senden, seni benden ayırmaya" deyüb Ferhâd dahi sazın eline alub bunı didi. Beyit:

Çokdan senin yollarına bakarım
Gelmezsin hey gözlerini sevdiğim
Gözlerimden kanlı yaşlar dökerim
Gelmezsin hey gözlerini sevdiğim

Gündüz senin hayalinde yürürem
Gecelerde de şimdi seni görürem

deyüb Şirin dahi Ferhâd'a veda idüb, taht-ı revana binüb bunı söyledi:

Elveda ey gönlümün sultanı Ferhâd elveda
Can u başım ayağın toprağına olsun elveda
Seni Allah'a ısmarladım etme hatırdan Ferhadım beni ihrac

deyüb şehre revan oldıler. Ferhâd-ı namurad, Şirin'in ardından bakakaldı ve bu beyti söyledi:

İydi vaslın ile mesrur olmadım bir gün ah
Nur-i didem Şirin'im canım gitdi ömrüm penah

deyüb şehla gözlerinden yaşlar revane oldı. Bari Teala'ya, tazarru-u niyaz iderdi ve her gün ol taşı delüb hamd -u sena etmede. Şirin dahi gelüb saraya dahil oldı. Şah bir gün Ferhâd'ın yanına gitdi. Ferhâd ile mesahebet idüb ol taşın dibine geldi. Ferhâd, külüngi aşk ile urdukda taş pare pare olurdı. Şah, Ferhâd'ın bu halini görüb [45] yüregi acıyub ol kadar muhabbet eyledi kim Şirin'i Ferhâd'a ahdi üzere vermek murad eyledi. "Benim gayri yüzine bakmağa yüregim dayanmayub. Bilmem ne idelim? Oğlum Hüsrev'den de geçilmez." Yine sabah oldı. Şah izin virdi. "Ferhâd'ın Şirin yanına varsun. Bir mikdar gönlü teselli bulsun" didi. Şirin, Gülbeyaz ve bir kaç banu otağa vardılar. Ferhad'ı gördiler. Ne hallere giriftar olmuş. Andan Ferhâd bu beyti söyledi:

Yüregim yaka Ferhâd'ın
Şirin'im derde dermanım
Güle gülmek yaraşır
Bülbül gibi yine benim canım

Andan birbirlerinin yüzlerine bakub ağlaşdılar. Ferhâd şimdi sazım eline alub bu beyti söyledi:

Çeşmim kebab oldı aşkın narına
Pervaneyim amma yanmağı bilmem
Meylim yokdur bu cihanın varına
Sanma ki yere soli sağı bilmem

Ferhâd-ı biçare der edna gedayım
Hasretim gül ile güldür cayım
Bin can ile yar yoluna fedayım
Aşıkı maşuka kim sanmağı bilmem

Andan sonra Şirin buni söyledi. Beyt:

Gönül melîl olub eyle ahı
Aşıka ayrılık olagelmişdir
Gel dinle sözüm hubların şahı
Ağlıyanlar bir gün güle gelmişdir

Doğar aylar gibi doğub dolanur
Karşıdan melîl melîl salınur
Beni sever deyü sakın alınma
Severler güzeli olagelmişdir

deyüb Şirin sazını yere bırağub, Ferhâd'ın kesdügi taşı seyreylediler. "Hak Teala, seni benden, beni senden ayırmıya" deyü dua eyledi. Bu mani Şirin söyledi. Mani demek beyit manilerin. Ey Ferhâd aytdı:

Şirin'i bir ba'dı hasret haberin virdin [46]
Etsin bu Şirin feryad

deyüb Şirin ah idüb, Ferhâd'ın yüzine bakub ahu gözlerinden inci danesi gibi yaşlar döküb ol gül ruhları üzerine revan oldı. Ferhâd-ı namurad, Şirin'i böyle ağlar gördükde aytdı: "Ey canımın canı benim efendim, ağlama, dört beş gün kaldı visale irmege. Hürmüz Şah dügün idüb ahdi üzere ber murad ider" deyüb bu müfredi söyledi; beyit:

Gider kalbindeki hüzni
Sürur eyyamları geldi
İrüşüb iyd-i vasla
Zevk-i muhabbet demleri geldi

Şirin, "ey benim yolumda sadık Ferhad'ım, benim kalbimdeki budur ki, gelürken atımın ayağı kırıldı. Alemet-i hayr değildir" deyüb buni söyledi; beyit:

Bu dünyada murad kimler kam almışdır
Bizim de işimiz cana heman Allah'a kalmışdır

deyüb, birbirine veda idüb, Gülbeyaz banu ile gelüb hanesinde karar eyledi ve gözlerine hiç uyku girmedi. Sabaha yakın biraz uyku galebe idüb rüyasında gördü ki, Ferhâd'ın üzerine bir kancık hınzır hamle ider. Ferhâd men' idemeyüb, hınzır bir kere atılub Ferhâd'ın üzerine bindi. Ol vakitde Şirin uyandı. Ol rüyadan gayet eleme düşdi. Şirin Gülbeyaz banuya aytdı: "Ey benim gamkesarım, Ferhad'ım hakkında bu gice bir rüya gördüm. Bilmem canavarlardan Ferhadıma bir zarar mı erişdi?" deyince Gülbeyaz banu, "hayır ola efendim, canavarlar ana hem-dem olmuşlar." "Muradım budur ki, ahşam alem ağyardan hali iken Ferhad'ı varub görem." Gülbeyaz aytdı: "Efendim yakın değil ki sabah olmadan varub, Şah duyub gazaba gelür [47] Şirin aytdı: "Eğer Ferhad'ım sağ ise bana zararı yokdur. Eğer değil ise bana dünya haramdır. Onun uğrına kurban olayım. Var seni Allah'a ısmarladım" deyüb, Şirin tebdil-i suret oldı. Amma şimdi Şirin yola çıkdı. Amma Ferhâd, yatsu mahalli bir rüya gördi. Bir Pir gelüb aytdı: "Ya Ferhâd, Kalk! Ne yatursun? Maşukun Şirin geldi. Yalnız sana." Ferhâd gözin açdı. Gördi; henüz Şirin gelmiş. Karşusında Şirin'e aytdı: "Benim efendim, bu ne haldir?" Şirin aytdı: "Ey Ferhad'ım, elhamdülillah sağsın" deyüb bu beyti söyledi:

Hamdulillah sağsın buldum hele canım seni
Can bedende iken ayurmasun Hüda benden seni

deyüb andan Şirin Ferhâd'ın hakkında gördigi rüyayı nakl eyledi. Ferhâd'ın dahi kalbi mahzun oldı. Şirin'e bildirmedi. "Hayır ola benim efendim" deyüb oturdiler. Ferhâd sazın eline alub bu beyti okudı:

İçmişim yar meclisinde bade-i gülguni ben
Gam değil yıkılsa şimdengeru bu cümle ten
Şirin'in ela gözleri kar etti canıma sözleri
Derdinle ölürsem unutma Şirin'im beni

Söyle Şirin'im söyle kalmaz bu firkat böyle
Ölünce aşıkın Ferhâd ruhuna dua eyle

Ferhâd öldi işin zar olmuş güle hem-dem hisar
Son muhabbetimizdir yar bu rüyada işaret var

Ferhadi bu dağı deldi,
Rüyayı işidince görmege Şirin'im geldi
Benzim sarardı soldı

deyüb gözlerinden yaşlar revan oldı. Ferhâd aytdı: "Benim efendim, üç güne dek dağı delerim. Şah dahi ikrarı üzre bizi ber murad ider." Şirin bu müfredi söyledi :

Kesmezem Hak'dan ümidim
[48] Ta kim canım tendedir
Aklım fikrim ruz-i şeb
Geçmezem ben ruhları gülşendedir

Güldür ruhi Ferhâd'ın
Ol kamet-i şimşadın
Yana yana kül oldı
Bu Şirin-i naşadın

Şirin bu mağnaları Ferhâd'a veda idüb bu beyti okudı:

Hoşçakal, itdim emenet Hüdaya ben Ferhad'ım seni
Can bedenden ayrılur yine bulur can teni

Deyüb sağa sola bakmayub eve geldi. Kendüni yenemeyüb bütün gün ağlardı. Amma Hüsrev'in validesi, Şirin Ferhâd'a ne güne muamelelerin haber alub Hürmüz Şah'a nakl eyledi. Hürmüz Şah, Hüsrev'in tayesini çağırub, "ey taye, oğlum Hüsrev'i Şirin'den vaz gelmesine bir çare eyle. Ba'de ahdım üzre Şirin, Ferhad'ı ber murad ideyim" didi. Taye aytdı: "Şehzadenin Şirin'den vazgelmesine bu kadar sa'y eyledim, mümkün olmadı. Bana aytdı; eger babam Şirin'i Ferhâd'a virer ise ben kendimi helak iderim. İmdi ey şah, ko şehzade ber murad olsun. Eger böyle etmez iseniz, bir evlatdan dur olursunuz" didi. Hüsrev'in haberi

olmadığı cevabları mel'una söyledi. Şah Hürmüz'i murad etdigi niyetden döndürdi. Şah, gönlünden, "ne mümkün Şirin Ferhad'ı gönlünden çıkara, Oğluma muhabbet ide. Meğer kim bir kazaya uğraya." Amma taye mel'una aytdı: "Şahım, izin virirseniz Ferhâd'ın helakine ben çare iderim" deyüb mutbaha varub, bir tava helva pişirüb, bir tasa koyub , eline bir asa alub, Ferhâd'ın yanıa varub salem virdi ve bir kere ah eyledi. "Ey biçare, yazıkdır [49] sana. Kimin içün zahmet çekersün?" deyüb ağladı. Derdmend Ferhâd, karının ağladığın görüb aytdı: "Ey valide, niçün ağlarsın? ve bu tas da nedir?" deyü sual etdi. Kafire dönüb aytdı: "Şahbazım senin içün ağlarım. Tasımdaki helvadır. Keşki ayağım kırılaydı da şehre varmaya idim. Hürmüz Şah'ın sarayında bir galebe var. Birinden sual eyledim. Dediler ki, Şirin derler bir kız var idi. Ferhâd'ın maşukası, derdmend Şirin, bir gice içinde merhum oldı. Cenazesin çıkardılar. Bütün alem acıdı." Ferhâd bu cevabları işidicek, güya bir tas zehir kanın nuş eyledi. Kendini ğayıb itdi. Taye-i mel'una bir yere gizlendi. Ferhad'ı gözetmeğe başladı. Bir zamandan sonra Ferhâd uykudan uyanur gibi uyanub gördi; ol avrat gitmiş. Bir ah çeküb bu beyti okudi. Beyit:

Çün degildi Nuhuzzamandan
Şirin nazenin cinnet içre haber idüb
Çekdiler hur-ı ayn gözlerinden kan ağlasun
Şimden geru Ferhâd senin derd-ü mihnet yadın olsun
İşin ahile anın

Deyüb külingi elinden yere koyub aytdı: "Bu dağı delüb zahmet çekdügüm, Şirin'im içün idi. Çünküm Şirin dünyadan el çeküb beni böyle yetim koydi gitdi. Andan sonra bana dünya haramdır. Anın ile diyar-ı bekada buluşmak nasib müyesser eyleye ya Rab!" deyüb bir kere ya Allah deyüb külüngi havaya atdı. Bir minare boyi yukarı çıkub, aşağı inerken Ferhâd göksüni altına virdi. Külüngdür, göğsüne inüb ruh teslim eyledi. Çünki taye-i mel'una muradını hasıl eyledi. Sür'atle gelüb Şah'a ve hatununa ve Hüsrev'e haber virdi. Şah, [50] emreyledi. Helva pişirdiler. Bir kaseye koyub Gülbeyaz banuya virüb Ferhâd'ın canı içün oldığını söyledi ve Şirin'i Hüsrev'e murad eylediklerini beyan eyledi. Gülbeyaz banu, helvayı alub Şirin'in yanına geldi. Amma güzelleri tasa pürhuna dönmüş Şirin aytdı: "Ey vefadarım, niçün mahzunsın?" didi. Bânû aytdı:

"Maşukun Ferhâd cefadan el çeküb sefaya rihlet etmiş. Dünyanın muradından el çeküb seni bu halde koyub darı fenadan darı bekaya rihlet etmiş. Şimden sonra ol namuradı unutma" deyüb ağlamağa başladı. Şirin şaşduğından mest olub bir zamandan sonra kendin cem' idüb Gülbeyaz'a aslın sual eyledi. Ol da bir bir nakl eyledi. Ol aralıkda Hüsrev'in validesi, Şirin gül endamı çağırub teselli-i hatır idüb, "kızım, seni oğlum Hüsrev'e virüb, bir ala dügün ideriz" deyüb hatırın hoş eyledi güya. Amma Şirin, "imdi kazaya rıza, belaya sabr. Amma benim Ferhâd'ın öldügüne itikadım yokdur. Bir kere varub görelim" dedikde, olsun, sabah tahtürrevana bakarsınız didiler. Çün sabah oldı. Şirin binüb gidecek mahalde Gülbeyaz banuya aytdı: "Ey benim vefadarım, senden niyazım budur ki; bu gice Hüda-i Müteal Hazretine çok niyaz eyledim. Öyle eger kabul olub dar-ı fenadan dar-ı bekâya rihlet idersem, benim libasımı bir taht-ı revana koyub üzerini siyah kumaşlar ile donadub Mehmine Bânû'ya gönder. Beni kendi eliyle Ferhâd'ın kabrine defn eylesün ve taşıma öyle yazsın ki, aşk içinde namurad giden Şirin tahrir [51] itdirsün." Çün geldi gördi. Kendi yolunda terk-i sır iden Ferhâd, dağ gibi sarılüb yatur. Şirin kendin taht-ı ravandan aşağı inüb Ferhâd'ın başı ucuna gelüb feryada başladı. Ayıtdı: "Ey beni terk-i diyar itdiren Ferhâd, ey beni aşk odına büryan iden, ey beni terk idüb fenadan bekaya giden. Ya Rab! Beni Ferhâd ile firdevs-i alada kavuşmak müyesser eyle." ve Gülbeyaz'a aytdı: "Bana tuz ekmek hakkını helal eyle. Sana eyledigim vasiyeti Allah emaneti. Yerlü yerüne getür" deyüb bu beyti söyledi:

Cana ben seni bir dahi mahşerde görürsün
Ak üzre kara yazımı defterde görürsün

deyüb bir mikdar ağlayub zar-ı efgan eyledi. Meger beline bir hançer sokmuş idi. Kabzasın Ferhâd'ın göksüne dayayub ucunu kendi göksüne dayayub üzerine şöyle düşdi kim, hançerdir arkasından çıkdı. Ol nazen vücudundan kan revan oldı. Beyit:

Çünki iki aşık birbirine canların etti feda
Ruz-i mahşerde rahmet eylesun onlara bari Hüda

İşte benim canım, bunları görüb ve işiden ağlamadık kimse kalmadı. Hürmüz Şah'a haber eylediler, geldi. Bunlara bir mezar kazdılar. Yan yana koyub defn

eylediler. Bir rivayetde Ferhad'ı mezara koydukları vakitde Şirin bir kere atılub Ferhâd'ın mezarına atılub Ferhâd'a sarıldı. Bu kadar sa'y idüb iremediler. Taye-i mel'uneyi murad eyledi. Ferhâd'ın ve Şirin'in ardında celad eylediler. Bir rivayetde taye bakarken bir arslan gelüb tayeyi iki pare eyledi. Meşhur olan budur. Amma hikmet-i Hüda, ikisinin [52] ara yerine bir düşdi ve Hürmüz Şah şehre geldi. Ferhâd'ın ve Şirin'in ruhları içün ihsanlar eyledi. Ferhâd'ın mezarından bir kızıl fidan ve Şirin'in mezarından bir ak gül fidanı bitüb kaçan ikisi kemalin buldukda birbirine kavuşacak mahal, arayerde bir karaçalı bitüb kavuşdurmaz. Şimdi anların üzerinde bir ali kubbe bina olunmuşdur. Ne kadar aşık-ı sadıklar var ise, varub ziyaret iderler. Bari Teala'ya tazarru-ı niyaz iderler. Nail-i meram olurlar. İşte Gülbeyaz Bânû, Şirin'in vasiyeti üzere bir mermer taş yapdırub nakl eylediklerimizi yazdırub başı uçlarına dikdi. Gelenler, hallerine vakıf olub ibret alalar deyü ve ruhlarını hayır ile şad ideler. Andan Gülbeyaz, Şirin'in libaslarını bir taht-ı revana koyub üzerine bir siyah atlas çeküb, bir name yazub, Mehmine Bânû'ya gönderdiler ve helallık diledügin bildirdiler. Mehmine Bânû, ahvallerine vakıf olub taht-ı revanı açub gördi ki Şirin-i nazeninin kan ile alude olmuş libaslarını. Mehmine Bânû, Şirin'in libasları üzerine kapanub ağladı ve bu beyti söyledi. Beyit:

Ey diriğa ber murad etmedim ey Şirin seni
Kaldım ahir kan ile alude ol sim-teni

Saray halkına bütün siyah libaslar giydürüb, ağlayub zar-ı efgan etmedik kimse kalmadı ve Mehmine Bânû, anları ber murad etmedügine peşiman oldı. Kırk gün Şirin'in yasın tuddiler. Mehmine Bânû, Şirin'in kanlı libaslarını hazineye koyub [53] gâh u bigâh açub teselli iderdi. İşte benim sa'detmendim, bu kitabı okuyub dinleyenler Ferhâd'ın ve Şirin'in ruhları içün bir Fatiha-i şerif okuyub ruhlarına ihda kılalar.

TEMMET
1261

3. HİKAYE-İ FERHAD İLE ŞİRİN

TAŞBASMA (B1)

Atatürk Üniversitesi, Merkez Kütüphanesi
Seyfettin Özege Kitaplığı . Katalog No: 22618

[2] Raviler şöyle rivâyet ve böyle hikâyet iderler ki, Acem ikliminde ve diyar-ı Horasan'da, bir azim şehir var idi. Havası hub yerde vaki olub etrafı bağ bağçe, gül gülistan ve her bağçede bir ırmak akardı ve ol şehr-i azimin dört tarafı sahra idi. Çayır çemen, sünbül menekşe, lale idi. Ve ol sahranın orta yerinde bir nehr-i azim çağlayub akardı. Ve ol şehrin halkı cümle ayş u safaya mail idi ve hem ol şehrin er ve gerek avreti gayet hesna idi. Birisinin yüzüne bakdıkda zülfi kemendine bendi esir iderdi. Ol vilayetin padişahı bir hatun idi. Ol vilayetde adab u kaide bu idi kim vilayet padişahının erkek evladı kalmaz ise kızın tahta geçürüb padişah iderler idi. Ve bu padişah olan hatunun ismine , Mehmene Bânû dirlerdi. Bunun birkaç dane akıllı vezirleri var idi. Her biri akl ü tedbir sahibi idi. Bu padişahın eyyam-ı devletinde cümle alem halkı asude iderler ve askeri çok etraf (ü) eknafta olan şahlar Mehmene Banu'dan havf idüb her sene hediye virirler idi. Bu Mehmene Bânû'nın bir kız karındaşı kızı var idi. İsmine [3] Şirin dirlerdi. Gûya zelihayı sani idi. Çeşmi ebrusu çar, kirpikleri tir, kaşları keman, bir afet-i zaman. Henüz on üç, on dört yaşında, devlet külahı başında ve hem şehr-i mezkûrda hüsni gayet meşhur idi. Beyt:

Devr-i ademden beri gelmemiş dünyaya sen gibi güzel
İsmi Şirin, kendi şirin, sözü şirin bir güzel

Amma Mehmene Bânû, Şirin için bir köşk-i ziba ve bir kasr-ı dilküşa bina etmek murad eyledi. Zira Mehmene Bânû, Şirin'i ol kadar severdi ki bir an görmese kararı kalmazdı. Meğer Mehmene Bânû'nın bir üstad mi'marı var idi. Gayet hezar-fenn ve her bir türlü san'atı öğrenmiş idi. Ve hendese ilminde yed-i tûlâsı var idi ve bir kaç şakirt öğrenmiş idi. Anlar da ilm-i hendesede mahir idi. Pes Mehmene Bânû, ol mi'marı da'vet idüb aytdı: "Ey mi'mar, ben Şirin içün bir köşk

yapdırmak isterem, lakin öyle bina etmek gerekdir ki emsali rub'-ı meskunda dahi bulunmaya" didi. Mi'mar yer öpüb, "ferman şahımın" didi. Mehmene Bânû emr idüb iklim haraci denir bir hil'at giydirdi. Mi'mar da huzur-ı şahdan taşra çıkub ilm-i hendese kuvvetiyle istihrac idüb her gün yıldız hükmünce bu yedi kasrı, yedi feleğe teşbih idüb, her biri bir feleğe mensub olmak üzere; evvelki kasr, Kamer'e mensub, rengi beyaz, ol gün olduğu zaman ehl-i divan beyaz giyeler, padişahın da giydiği beyaz ola. İkinci kasrın adı, Ütarid'e mensub, rengi mai, işte ol gün ehl-i divan ve padişah dahi mai giyeler. Üçüncü kasrın adı, Zühre'dir, rengi aldır. Divan hep [4] al giyeler. Dördüncü, kasr-ı Kamer'dir, rengi sarıdır. Ehl-i divan, sarı giyeler. Beşinci, kasr-ı Merih'dir, rengi kırmızıdır. Ehl-i divan kırmızı giyeler. Altıncı, kasr-ı Müşteri'ye mensub, rengi yeşildir. Ehl-i divan yeşil giyeler. Yedinci kasr-ı Zühal'e mensub, rengi siyahdır. Ehl-i divan siyah giyeler.

İşte bu minval üzre Mi'marbaşı ol kasırları tamam eyledi. Lakin ol şehirde bir üstad nakkaş var idi. Behzad nakkaş dirler idi. Mi'marbaşı Behzad'ı da'vet idüb köşkün nakşını ana sipariş eyledi. Amma bu nakkaşın bir oğlu var idi. Adına Ferhâd dirler idi. Ol dahi babası gibi hünerli idi ve henüz on beş yaşında, devlet tacı başında, izzet ü şeref kaftanı üzerinde, kaşı siyah, kirpikleri siyah, ak gerdan, benleri siyah, kendi gayet beyaz, ruhları gül, gözleri mahmur, sim ten, kâfuriden bir mah-ı tab idi kim, yüzüne bir kerre bakan canü gönülden meftun olur idi. İşte bunlar baba oğul, ol köşkü nakş etmekte iken bir gün Şirin-i nazenin, köşkü seyr etmege gelüb Mehmene Bânû da beraber gelüb bağı halvet idüb Mehmene Bânû, Şirin ile bağa geldiler. Şirin bu köşkü gezerken nâgâh gözleri, nakkaşın oğlu Ferhâd'a düş oldı. Heman ol saatde derûn-ı dilden, canü gönülden aşık olub, hele güc ile kendini cem' idüb mi'marbaşıya aytdı: "Bunlar kaç nakkaşdır?" didi. Mi'marbaşı aytdı: "Sultanım, bunlar iki nakkaşdır ve hem baba oğuldur. Babasının adına Behzad, oğluna Ferhâd dirler" didi. Şirin, bunlara ihsan idüb ve Ferhâd'a ol kadar [5] mahabbet eyledi ki, bir dürlü vasfı kabil değildir. Mehmene Bânû ile Şirin saraya gelüb ayşu işret ve bezm-i sohbete başladılar. Amma Şirin'in derununa aşk ateşi düşüb sabra kararı kalmayub bir bahane ile bir altun tuhaf turunc alub alem ağyardan hâlî iken bağçeye gizlenüb Ferhâd'a nezaketle kendini gösterdi. Ferhâd, bakayım dirken Şirin ol altun turuncı atub ta sinesinden urub kendini girü çekdi. Ferhâd ol turuncu yere düşürmeyüb tutdı. Karşusına nazar idüb Şirin'i görünce bu dahi

bin can ile aşık oldı. Ba'de Şirin dahi bunun kendine aşık olduğun anlayub heman eylenmeyüb saraya geldi. Amma bu tarafdan Ferhâd, ah vah ile ahşama güç hal yetişüb andan hanesine gelüb ta sabaha dek gözlerine uyku girmeyüb babasından üç saat evvel işe başladı. Amma râvî aydur; bu tarafda Şirin'in aşkı alevlenüb yanmağa başladı. Eline bir altun limon alub aheste aheste gelüb güller arasında mahitab gibi görinüb ol limonı Ferhâd'a atdı. Derd-i mend Ferhâd bakdı, Şirin'i gördükde elinden nakış kalemi yere düşüb bayıldı. Ba'de Şirin saraya geldi. Ferhâd biraz yatub ah vah iderken yine ahşam erişüb evine gelüb yarın sabah alesseher gelüb işine başladı. Ba'de iki günden sonra yine Şirin'in sabra takati kalmadı. Alem ağyardan halî iken bağçeye geldi. Biçare Ferhâd gördügi gibi akıl dairesinden çıkub beyhoş olub bayıldı. Şirin bu hali görüb fırsatı ganimet bilüb heman gelüb ol gül yanaklarından bir kaç buse alub ve bu beyti yazub divane Ferhâd'ın başı ucuna bırakdı. [6] Beyt-i evvel-i Şirin:

Bilmem melek misin cana yohsa ferişte
Heman aklım aldın efendim bir görüşde.

Benim derd-i derunumdan haberdar olmayan bilmez
Mahabbet bir bela şeydir, girifdar olmayan bilmez.

Ba'de Şirin dönüb saraya gitdi. Hun-ı Ferhâd'ın aklı başına gelüb ol kağıdı bulub okudı. Tekrar ah idüb kendinden geçdi. Ba'de aklı başına gelüb altun ve laciverd boyalar ile Şirin'in tasvirini resm eyledi. Ahşam sabah ol tasvire nazar idüb

Ferhâd köşgü nakş iderken Şirin'i gördükde kendüni şaşırub elinden boya çanağı ve fırçaların düşdügünin resmidir.

[7]gönlün eğlerdi ve gice gündüz gözlerinden yaş yerine kan akardı. Amma bu tarafda Şirin dahi sararub soldı. Yine tenhaca alesseher gülistana varub köşke karşı oturub bu beyti söyledi. Beyt-i Şirin:

Şirin efendim Şirin'e düşdi
Ah itdikce zarı Şirin'e düşdi
Güzeller hep kısmet oldi
Ferhâd'a dahi Şirin düşdi.

Ferhâd-ı derd-i mend işlerken bülbül gibi bu avazı işidüb mürde-dil iken hayat buldı ve sabra takati kalmayub heman dahi bir ah çeküb bu beyti söyledi. Beyt- i Ferhâd:

Gözlerim Şirin imiş
Bakdıkça Şirin imiş
Ben ana Şirin didim
Meğer candan şirin imiş

Beyt-i Şirin:

Ben bir yara kul olmışam
Yanub yolunda kül olmışam
Kuş dilin bilmez iken
Şimdi bülbül olmışam

Beyt-i Ferhâd:

Yar gözlerim içerüden
Yar bağrım kes içerüden
Gözlerim gülistanda kaldı
Çıkmadı ah yar içerüden

didikde Şirin'in sabra mecali kalmayub heman gelüb bunlar birbirine sarılub mest-i la-ya'kıl oldılar. Bir zamandan sonra kendilerin cem' idüb biraz dahi sohbet-i has idüb ba'de Şirin kalkub saraya geldi. Ferhâd-ı biçare dahi yalnız kalub[8]gicelerde bu beyti okuyub eğlenürdi. Beyt-i Ferhâd:

Benim derd-i derunumdan
Her kale bakub eğlenür
Gayrı yok eğlencesi
Ol hale bakub eğlenür.

İşte ol gün ahşam olub mi'marbaşı cümlesine izin virdi. Ve Şirin ile Mehmene Bânû gelüb köşgü seyr eyledi. Her ne kadar beğendi ise de yine tekrar bir küçük köşk yapdırmak murad eyledi. Mi'marbaşı çağırub aytdı: "Aferin üstadlığına, lakin bu köşgün karşusında bir küçük köşk daha isterim ve bundan ziyade hurdalıca ala nakkaş isterim" didi. Mi'marbaşı, "ferman sultanımın" deyüb irtesi gün başlayub bir kaç gün içinde köşkü tekmil eyledi. Ba'de Behzad, oğlıyla gelüb nakş itmeğe başladı amma Şirin'in tayesi bunların ahvallerine vakıf olub gözetmeğe başladı ve gönlünden fikr idüb aytdı, bir nakkaş oğluyla bir padişah kızı ne münasebet deyüb - ateş-i aşk başına gelmemiş bilmez - bunlar ise gice gündüz yanub yakılmakta idi. İşte hasıl-ı kelâm bu köşk tamam oldu. Nakkaşlar dahi gittiler, amma Mehmene Bânû, Şirin ile köşki seyr eyleyüb yine saraya gitdiler. Bir gün Mehmene Bânû gezerken bir cah* bulub, bir azim büyük taşı Hazreti Süleyman divleri ağzına berketmişler amma bunun kenarında cariyeler gezerken acaba bu kuyu mıdır deyüb kulak tutdılar. Suyun aktığını anlayub Mehmene Bânû'ya haber virdiler. Mehmene Bânû emr eyledi. Hüddamlar dürlü zahmet ile ol taşı bir mikdar açub bir bakraç salub bir parça su çıkardılar amma kimse [9] içmeğe cesaret edemedi. Katle müstehak bir ademi azâd idüb bu sudan içirdiler, bir şey olmadı. Cümlesi içdiler. Şeker şerbetine benzer bir su. Haz idüb Şirin aytdı: "Şu su bizim kasrımıza yakın olaydı bir havuz yapdırub akıdırdık" didi. Mehmene Bânû dahi üstadlar çağırub keşf eylediler, çare olmadı. Zira kasr ile çahın ortasında bir dağ var idi. Ol dağı delüb suyu geçirmeli. Mehmene Bânû emr idüb münadi nida itdirdi ki, her kim şu suyu getürse, her ne muradı var ise virem didi. Kimse cesaret idemedi. Zira kabil değil idi, amma Ferhâd işitdikde, "ben getürürem" didi. Bunu alub Mehmene Bânû'nın huzurına getürdiler. Mehmene Bânû aytdı: "Eğer sen de bu işin uhdesinden gelürsen, her ne muradın var ise virirem" didi. Ferhâd aytdı: "Ey şahım, benim de senden muradım kapı ağalığıdır" didi. Mehmene Bânû aytdı: "Ol ne olacak, dahi büyük mansıb vireyim" didi. Ferhâd, "benim indimde kapı ağalığı

* "Çah" olmalı

senin tahtından ziyadedir" didi. Mehmene Bânû'nın hoşuna gelüb ol saat menşurun yazub virdiler ve mi'marbaşıya emr olunub, her ne lazım ise viresin deyü ferman eyledi. Çün Ferhâd, taşra çıkdıkda mi'mar ağaya aytdı: "Bana iki külünk yapdır. Biri yüz batman ve biri iki yüz batman ola" didi. Mi'mar ağa dahi, pek eyü deyüb, yapdırub, Ferhâd'a virdi. Amma bu tarafda Mehmene Bânû'ya haber virdiler. Yarınki gün Ferhâd işe mübaşeret idecek didiler. Çün sabah oldı. Şirin, Mehmene Bânû'ya, "efendim, bizler de varub seyr idelim" didi. Taht-ı revan hazır olub binüb gitdiler. Amma Ferhâd'a çadır [10] komuşlar idi. Çadıra girüb karar eyledi. Bir de Ferhâd, Mehmene Bânû ile Şirin'in geldiklerin görüb, aşka gelüb, ol külüngi eline alub dağa urdukda cihan inlerdi. Her bir kayayı hamam kubbesi gibi koparub arasını yol iderdi. Amma ol gün ol kadar seyirci geldi ki iğne bıraksan yere düşmezdi. Ferhâd'ın dağı deldiğine halk-ı alem taaccüb idüb hayran oldılar ve aferin idüb hüner ise ancak böyle olur didiler. Ravi öyle rivâyet ider ki, Ferhâd, bu işe mübaşeret itmezden evvel ulemadan bir kaç salih kimse da'vet olunub dua ve sena idüb bu kadar asker amin deyüb dua tamam oldukda Ferhâd bir ah çeküb ol kadar halk gördüler kim, Ferhâd'ın ağzından ve burnundan alevler çıkdı. Andan Ferhâd-ı namurad külüngü alub, "ya Rab, inayet senden" deyüb, kaldırub külüngi aşk ile her urdukça yüz batman kayaları kırar idi. Halk bu işe hayran olub; kimi sihirdir ve kimi, hayırlı evliya nefesine uğramış deyüb her biri bir söz söylerdi. Amma günden* ve gicelerde asla gözüne uyku girmezdi ve taam yemeyüb su içmez idi. Kendüye rahat haram idi. Ravi öyle rivâyet ider ki, bu tarafda Şirin-i nazeninin hali günden güne perişan olub aşkı alevlenüb, Mehmene Banu'dan Ferhad'ı seyritmeğe icazet taleb eyledi. Ol dahi izin virdi. Bu kadar kızlar ve cariyeler yanınca gidüb mahall-i murada varub bir küçük halvet-i barigah kurub karar eyledi. Acele Ferhâd'a bir sofra taam gönderdi. Kendinin bir has hazinedar cariyesi var idi. Adına Servinaz dirlerdi. Anınla gönderdi. Ol dahi getürüb Ferhâd'ın önüne kodı. Ferhâd aytdı: "Ey cariye, bu taamı [11] ve bu şarabı bizim içün mi getürdün. Şimden girü dünya taamı yemezem ve içmezem. Zira ben aşk şarabından kanub mest-i la-ya'kıl olmuşum ve canan rayihasından taamlanub tok olmışam. Ne kadar zahmet ise de yine bu taamı getürin" didi. Cariye taamı alub girüye geldi. Şirin gördü ki, cariye geldi. Sual eyledi. Cariye dahi Ferhâd'ın sözlerin nakl-u beyan eyleyüb Şirin dahi ol sözleri işidicek, ol ahu gözlerinden

* "Gündüz" olmalı.

dolu danesi yaşlar döküb bir ah çeküb az kaldı ki barigah yanacak idi. Ve barigah değil kubbe-i gerdun ihrak ola yazdı. Artık sabra mecali kalmayub aytdı: "Siz bu taamı yeyince benim kara düzenimi virin. Şol dağın kulesinde bir mikdar gezüb

Ferhâd, Şirin'in aşkına dağı delüb su yolu getirdiğinin resmidir.

[12]def-i sevda ideyim. Sizler bunda durub kimseye yol virmeyesiz" didi "ve hem Ferhâd dağı deldiğini seyr ideyim" deyüb Ferhâd tarafına revan oldı. Amma bu tarafda Ferhâd-ı biçare gördi ki Şirin geliyor, heman elinden külüngi bıragub selama durdı. Merhabalaşub, Şirin bülbül gibi şakıyub bu beyti söyledi. Beyt-i Şirin:

Bana cefa iden kaşı keman karşumdadır
Akıbet soyub bende-i üryan iden karşumdadır

deyüb sazı Ferhâd'ın eline sundı. Bakalım Ferhâd dahi ne söyledi. Beyt-i Ferhâd:

Bendesin pür cefa iden
Yar-ı garıma geldi yine güzelim
Fasl-ı gülistandır güzelim
Her dem ol şuh-ı cihandır görelim

La'l-i dili efkârım lutf eyle
Kerem kıl Ferhâd-ı civana görelim
Benim haddim değil sevmek hublarınşahı
Kaza-yı asumandır vallahi görelim

deyüb sazı Şirin'e virdi. Şirin bakalım ne söyledi. Beyt-i Şirin:

Aşikar olmazdı derdim zehr-i hicran olmasa
Kimseler bilmezdi beni ah u figanım olmasa

olmasun deyü ayrılub, Şirin, çeşmi ebrularından yaşlar döküb sarayına geldi. Bu hal üzre Şirin üç günden sonra (...) lim deyü gelürdi. Ravi aydur işte Ferhâd [13] bir rivayetde kırk günde, bir rivayetde bir yılda Şirin'in aşkıyla suyu akıtdı. Tamam su havza geldikde bihisab kurbanlar kesildi. Mehmene Bânû da Ferhad'ı baştan ayağa samurlara gark etmek murad eyledi. Amma Ferhâd asla itibar etmedi. Ferhad'ı hamama koyub Şirin bir bohça çamaşur gönderdi. Hamamdan çıkınca o libasları giydirdiler. Andan Mehmene Bânû'nın karşusına gelüb zemin bus eyledi. Mehmene Bânû emr idüb bir oda döşediler. Hidmetkar ve kul ta'yin etdiler. Sanki bir vezir mesabesinde idi. Amma Ferhâd, "ben kendim hidmetkarım, bana hidmetkar lazım değil dir idi. Lakin Mehmene Bânû, Ferhâd içün aşçıbaşıya emr idüb, "günde üç sofra benim taamımdan Ferhâd'a viresiz" didi. Amma kim yesün. Bu kadar leziz taamlar gelür, ya bir lokma alub ya almaz. Yine alub getürirler. Bir gün içerüden Şirin ile Mehmene Bânû işret arasında Mehmene Bânû aytdı: "Ey gözüm nuru, kalbim süruru Şirin, tahkik mümkün olsa, padişahlık üzerimde olmasa, kendimi Ferhâd'a nikah etdirirdim" deyü ziyadesiyle Ferhad'ı medh eyledi. Şirin ol kadar mesrur oldu ki vasfı mümkün değildi. Günlerde bir gün Mehmene Bânû def-i sevda içün köşke gitmek murad eyledi. Tedarik görülüb Mehmene Bânû ise Şirinsiz bir yere gitmez idi. Amma Şirin kurnazlık ile kendüye bir sancu özr idüb kasdi gitmemek ve bu kadar mualeceler yapub, "aman efendim, bu gün beni afv idin" didi. Mehmene Bânû dahi ol gün mahzun gitdi. Şirin bir kaç cariye ile kaldı. Bir zaman nururunda Şirin tayesini da'vet idüb [14] aytdı: "Ey taye, ömrüm içinde sana bir ricam vardır. Elbetde bu recam katında hasıl olacakdır. Eğer yok dirsen kendimi helâk iderim. Zira sen görüyorsun benim aklım başımda değildir.

Günden güne zaif oluyorum. Benim derdime derman senin elindedir. Ben seni validem makamında bilürüm. Aman ey canım taye, şimden sonra sabra takatim kalmadı. Bir kerre Ferhâd'ın yüzünü göreyim. Buraya al gel mahfice" didikde bu mel'une asla rahm itmeyüb Şirin'in buna eylediği niyazlar ber- heva gitdi. Şirin gördü ki kabul olunmadı, bu defa pür gazab olub aytdı: "Ey mel'une, sana bu kadar niyaz eyledim, geçmedi" dedikde taye gördü ki iş yanlış, bu defa hüsnü muamele idüb, "efendim, sen benim sebeb-i rif'atim ve sebeb-i devletimsin. Benden başka bu kadar cariyeler vardır. Ferhâd'ın içerüye girdigin görüb, sonra Mehmene Bânû'ya gammazlık iderler. Efendimi gözden düşürürler. Anın çün ihtiyat iderim" didi. Şirin aytdı: "Çünki içerü girmesinden havf idersin bari gülistanda küçük köşkde oturub, sen de beraber sohbet idelim" deyince hele tayenin gönlü olub aytdı: "Ey gözüm nuru, sen var cariyeler ile gülistan içinde temaşa eyle. Ba'de uykum geldi deyüb, küçük köşke git. Ben de cariyeleri halvet idüb andan Ferhad'ı getürüb sohbet idin" didi. Ba'de Şirin dahi, uykum var didikde, taye cariyeleri halvet idüb Ferhad'ı alub köşke geldiler. Şirin karşulayub oturdı. Tiz taye meclise hazır olan taamdan getürdi. Bu iki aşık-ı sadıklar bir yere gelüb [15]

Ferhâd ile Şirin köşkde oturub birbiriyle muhabbet eyledigi.

lisanlarından bir kelâm sadır olmadı. Birbirinin yüzüne bakmağa hicab iderlerdi. Heman taye kadehi eline alub aytdı. Ferhâd'a ba'de Şirin'e sundı. Bunlardır nuş eylediler. Şirin baş kaldırub aytdı: "Elhamdülillah, efendim, nazlı canım ile bir yere geldik" deyüb birbirlerine arz-ı cemal ve hallerin ayan ve beyan etmeğe başladılar. Ta kim ikindi vakti olunca bunlar ol gün taamdan yemeyüb heman ahşama yakın Şirin, bin naz u bin şive ile gitmek dileyüb, "efendim ma'zur olsun. Bu kadarca kifayet ider. Elhamdülillahi Teala efendim ile beraber sohbet itmek müyesser oldı" deyüb veda idüb Ferhâd dahi kıyam idüb gülistan kapusına varınca orada dahi birbirlerine sarılub, buseler alub [16] gitdi. Şirin Ferhâd'ın arkasından baka kaldı ve hem bu beyti söyledi. Beyt-i Şirin:

Kimseler görmiş değildir can bedenden çıkdığın
Hele ben gözümle gördüm işte canımdır giden

deyüb Ferhâd'ın firakıyla nalan ve sergerdan olub kaldı. Tayesi aytdı: "Ey canım niçün mahzun olursın? Ahdim olsun bir gün ve bir gice Ferhad'ı getürirem. Benim havfım, Mehmene Bânû gelür veyahud kethüda cazu gelür görür de araya bir fitne bıragur" didi. İşte bunlar saraya geldiler. Mehmene Bânû dahi geldi. Şirin karşulayub evvelkinden bin kat ziyade ta'zim eyledi. Amma mukaddeme zikr itdiğimiz gammaz cariye bunların sırlarına vakıf olub Şirin-i derd-mend ise haberi yok zanniderdi. Cariye Mehmene Bânû'ya bütün hal-i keyfiyyeti nakl eyledi. Mehmene Bânû aytdı: "Ey mel'une, sakın bu sırrı kimseye söyleme, sonra sen bilürsin" didi. Amma Mehmene Bânû fikr idüb böyle gammaz bu sırrı saklamaz, faş ider deyüb gice ile celladı da'vet idüb ol cariyeyi yok eyledi. Sair cariyeler ol gice havflarından uyku uyumadılar. Çün sabah oldı. O güzeller şahı Şirin habdan bidar olub Mehmene Bânû tarafından da'vet olundı. Şirin gelüb adet üzre safaya başladı. Ba'de Mehmene Bânû emr idüb taht-ı revan hazırlanub Şirin ile binüb gitdiler. Şirin ol gün asla bir özür banene idemedi. Bir kaç gün sahralarda gezüb yine geldiler amma Şirin'in arzusı Ferhad'da idi. [17] Taye dahi ol cazunın başına geleni Şirin'e beyan eyledi. Günlerden bir gün Mehmene Bânû yine seyre gitmek diledi. Şirin bir özür bahane idüb gitmedi. Mehmene Bânû hiç tınmayub heman bir yakın bağçeye varub dönüb geldi. Amma Mehmene Bânû gitdikde, Şirin taye ile kalkub

bundan eyü fursat olmaz deyüb Ferhad'ı içerüye alub zevku safaya başladı. Amma Hak sakladı; bir buse filan almadı. İkindi mahalli olunca Ferhâd veda idüb gitdi. Mehmene Bânû bunları ber takrib seyr idüb ve haller ne gördi. Sadıkane, bir fena fi'il yok. Fikr idüb kendi kendine aytdı, "asla bunların cürmü yok, kabahat bendedir, Ferhad'ı kızın yanında çok medh etdim, mahabbeti düşdi" deyüb gitdi. Bu fikr ile saraya gelüb işrete meşgul oldı. Ravi aydur, biçare Şirin mest-i la-ya'kıl oldukda Mehmene Bânû kolların sığayub kalemi eline alub bir hatt-ı hümayun yazdı ve kethüdasını çağırub hattı eline alub, "lisanen hattım mucibince amel idesin" didi. Kethüda taşra çıkub hattı okudı. Öyle yazmış ki: "Yarınki ahşam yatsu mahalli oldıkda kapucılık hidmetinde olan Ferhâd'a bir an ve bir saat aman vermeyüb kal'a-i Ahene getürüb bend-i zencir idesin" dimiş. Amma Mehmene Bânû cümle cariyeleri alub ve Şirin ile ma'an beyaz suya revan oldılar. Gelüb işrete meşgul oldılar. Ol zaman Mehmene Bânû tenbih itmişdi ki, "Ferhad'ı kal'a-bend idesiniz" deyü. Ferhâd-ı biçare kendi aleminde iken kethüda Ferhad'ı kendi odasına da'vet idüb aytdı: "Oğlum [18] Ferhâd, hakkında hatt-ı hümayun sadır olub kal'a-i Ahen'e bend-i zencir-i zindansın" deyince, biçare Ferhâd ayak üzre gelüb şaşdı. Kethüda yine aytdı, "oğlum sakın hatırına gelmesün ki kasdı yokdur. Bir mahalde ben seni reca idüb suçın bağışladıram" didi. Kendinden bir kise altun virüb, yanına adamlar katub Ferhâd'ın odasında her nesi var ise bir arabaya koyub kal'ai Ahen'e kağıd yazub vusulında zencir ile Ferhad'ı mahbus idesin didi. Anlar da varub zencir ile bend itdi. Ferhâd-ı biçere ağlayub can ciğer dağlayub, Halık'ına ibadet ve niyaz idüb mahbuslık bir tarafdan, firak-ı canan bir tarafdan. Yine dizdar merhamet idüb bir pare etmek virüb; derd-mend Ferhâd gice gündüz Şirin'in aşkıyla suzan olub ah itmekde idi. Halkın ise Ferhâd'ın feryadı figanından rahatları selb olub, aciz kalub Şirin'in derd-i firakıyla şiir yapub söyler idi. Bazı beyitler yazub zindan deliğinden taşra atub gelen giden bazirganlar ol kağıdları bulub mecmualarına yazarlardı. Her kim Ferhâd'ın beytlerinden okusa, ya dinlese Ferhad'ı görmeden firakî ateş ile yanub nalan aşık olurdı. Bazı bazirganlar ve dervişler bulub, Mehmene Bânû 'ya getürürlerdi. Şirin'in nedimi olan Servinaz, Ferhâd'ın beytlerinden çalub Şirin'e getürirdi. Şirin dahi alub yüzine sürüb ve ah idüb ağlardı. Amma bu tarafda Ferhâd-ı biçare, zindancıya bir kaç altun virüb aytdı, "bir karadüzen getür" didi. Zindancı [19] dahi alub getürdikde Ferhâd dahi başladı kendi kendine çalub çağırmaya. Amma hikmet-i Hüda, bir gün bir

kervan gelüb ol sahraya kondı. İttifak bazirganın çadırı kal'aya yakın kurulmuş idi. Ferhâd'ın çağırmasını çadırdan işidirdi. Çün gice oldı. Bazirgan uykuya yatub rahata vardı. Amma Ferhâd-ı derd-mend, bezirganları gördükde sazı eline alub ah idüb ağlayarak bu beyti söyledi. Beyt-i Ferhâd:

Ferhâd'ın üryanına döndi
Ciğeri püryana döndi
Ne dostundan bir haber geldi
Ne işim bir yana döndi

Çün Ferhâd böyle söyledikde bezirganın bir hidmetkarı var idi. Ol dahi işidüb karşulık bu beyti söyledi, beyt-i hidmetkâr:

Bire yigit nerelisin
Yüregi yarelisin
Doğru söyle yigidim
Adın nedir nerelisin

Dedikde Ferhâd dahi işidüb gözleri kanla doldı. Ba'de Ferhâd dahi bu beyti söyledi, beyt-i Ferhâd:

Benim vatanım Ermendir
Dertli sinem büryandır
Bana aşık Ferhâd dirler
Asıl vatanım Ermendir

Didikde hidmetkâr dahi Ferhâd'a karşulık bunı söyledi, beyt-i hidmetkar:

Ne gezersin burayı
Geldin sevdiğin arayı
[20] Senin gibi aşık
Sucun nedir ne girdin buraya

Beyt-i Ferhâd:

Çok yigit gelür meydane
Ferhâd gelür merdane
Ben Şirin'in kuluyam
Can baş koydum meydane

Deyüb sazı elinden bıragub başladı gözünden kanlı yaşlar döküb, aşağıda olan bezirganlar ağlaşdılar. Andan bezirganlar kalkub yola revan oldılar. Derd-i mend Ferhâd, yine zindanda kaldı. Amma gice gündüz Halıkına ibadet ider idi. Hikmet-i Hüda, bir gice Mehmene Bânû 'nun vakıa'sında didiler ki, yarın Ferhad'ı zindandan salıvir, yoksa helâk olursın deyince Mehmene Bânû, uyanub korkuya düşdi. İrtesi gün acele adamlar gönderüb ve bin altun dahi virüb salıvirdi. Ferhâd dahi çıkdığı gibi ol bin altunı fukaraya tasadduk idüb ve başını alub bir tarafa çıkub gitdi. Amma ol şehrin halkı Ferhâd'ın ağzından nisar olan şiirleri bütün yazarlar idi. Hikmet-i Yezdani, dağlardan yırtıcı canavarlar gelür, ana ram olub beraber dağlara gitdiler. Amma zindanda çıkdığı zaman küçük külüng yanında idi. Anı dahi dağa götürüb kendini yağmurdan ve kardan hıfz içün bir mağara yapdı. Ve yine mahlukat başına cem' olub gice gündüz arslan ve kaplanlar karşusında divan dururlar idi. Bazı vakit sevdası galeyan itdikde Şirin içün şiirler söylerdi. Gözlerinden yaş yerine kan [21] akardı. Uzakdan geçen adem dinlemedikce geçmezdi. Her kim dinlese firaka gelüb ağlardı. Zira lisanı, fasih ve gayet halavetli idi. Günlerde bir gün şehre gelüb nakkaşa müteallik eczalar alub yatdığı mağaraya varub boyalar tertib idüb Şirin'in tasvirin nakş eyleyüb anınla gönlün eğleyüb, gezüb nalan ve giryan olurdı. Gicelerde yıldıza karşu katı feryad ile ağzından ve burnundan ateşler saçub elindeki külüngi urduğu zaman hâru hâşâkı yakub kül ider idi. Hikmet-i Hüda, gezdiği zaman güya hazret-i Süleyman sahraya gider gibi bu kadar mahlukat ma'an giderlerdi. Amma bir kimse ile dünya kelamı itmez idi. Ve ağzından çıkan şiirleri, şairler arzu idüb gördükce yazarlardı. Bir gün Ferhâd'ın gözine Şirin'in hayali düşüb arslan ve kaplan ve canavarlar ile azm-i diyar-ı Ermen idüb revan oldı. Ravi öyle rivâyet ider ki, Şirin kande Ferhâd kande. Kişinin gönülü sevdigine beraberdir. İki gönül bir olunca cihan halkı düşman olsa ana kar eylemez. Şirin dahi ahşamdan sabaha değin Ferhâd'ın aşkıyla gözünden yaş yerine kan akıdub

Ferhâd'ın fikri bir an halî olmazdı. Naçar gönlini aldadub bu fikri iderdi ki, yarın tayemi yanıma alub taht-ı revana binüb varub Ferhad'ımı dağlarda bulayım deyüb ve bu beyti söyler idi, beyt-i Şirin:

Şol kadar arayayım şahid-i maksudımı ki
Cüst-i cüda talebim ruhside meydan döğüne

[22] Deyüb bu efkar ile habe varub vakıa'sında bir pir gelüb işaret eyledi ki, "niçün uyursın, kalk! Şahnişin penceresinden nazar eyle" didi. Şirin habdan bidar olub pencereye varub gördi ki, halk o yana bu yana kaçarlar. "Aceb aslı ne ola?" deyüb bakdı ki, karşudan Ferhâd geliyor. Bu beyti söyledi, beyt-i Şirin:

Gözlerim yollarda kaldı
Niçün Ferhad'ım gelmezsin
Seher vaktinde gün gibi
Niçün şimşadım gelmezsin

Deyüb bir de gördi ki, gice gündüz aşk ile giryan olduğı Ferhâd, başında bütün canavarlar etrafını ihata eylemiş geliyor. Tamam Şirin'in penceresi önünde bir taş üzerinde karar eyledi. Şirin'in aklı başından gidüb bayıldı. Ferhâd da Şirin'i gördikde ol dahi beyhuş olub bir zamandan sonra aklı başına gelüb Ferhâd böyle söyledi, beyt-i Ferhâd:

Dön beri dön yüzin göreyim
Ya görünür ya görünmez
İşte gidiyorum sencileyin
Ya bulunur ya bulunmaz

Bir güneş doğmuş oradan
Kısmetim virir Yezdan
Çık salın devlet haneden
Gah salınur gah salınmaz

Sana direm hüsn-i zati
Yüğrek olur aşkın atı
Zalim yanında kıymeti
Gah bilinür gah bilinmez

Dağlarda eyledim yazı
Sahranın ötüşür kazı
Sencileyin şahın kızı
Ya bulunur ya bulunmaz

[23] Ferhâd aydur ey leb -gonca
Boyu uzun beli ince
Yanında huriler bilece
Ya bulunur ya bulunmaz

Deyüb ağladı ve ciğerini başından dağladı. Şirin dahi bu beyti söyledi, beyt-i Şirin:

Turnalar gezer gölde
Şahinler gezer kolda
Yarim olmadığı yerde
Benim mahzun gönlüm eğlenmez

Taşkın sular çağlar ola
Çevre yanı bağlar ola
Sad hezar bülbüller ola
Benim mahzun gönlüm eğlenmez

Ferhâd dahi ah idüb bunı söyledi:

Görmeyeli sen gözü fettanımı
Nar-ı hasret yandırdı cananımı
Bu tenim gamze olub kül olmuşum
Yakar hasret yakar firkat cananımı

Vade-i aşkınla zarım daima
Vuslata dest idemedi dildarımı
Yoluna eylemişim can-ü başım feda
Gitdi namus yakdı firkat cananımı

Deyüb ağladı. Ferhâd dahi candan bunı söyledi:

Gider oldum sağ asan kal yar elveda
Senin çün çekmişim çok gayret ar elveda

Ey güzeller padişahı kıl Hüda'nın aşkına
Cehar-ı yar-i güzün ba-safanın aşkına

Alemin fahri Muhammed Mustafa'nın aşkına
Yılda bir kerre an beni nazlı yarim elveda

Dir ki Ferhâd kulunam gelmedi canandan sada
[24] Şehir-i matemden itmiş münadiler hem nida

Ey diriğa birbirimizden olduk cüda
Sen bir yana ben bir yana nazlı yarim elveda

Deyüb Ferhâd veda idüb canavarlar ile gitdiler. Varub bir ağacın sayesinde, aceb bir dahi cananımı görmek müyesser olur mu deyüb Bari Teala'ya münaca'at itmeğe başladı. Bunun ikisinin dahi hali böyle amma biz gelelim Ferhâd'ın babasına. Ol zeman Şirin'in il Ferhâd'ın söyleşdiğin bir kaç kimse gelüb haber virdiler ki, oğlun Ferhâd, Şirin içün

Ferhâd dağda hayvanlar ile ağaç gölgesinde saz çaldığıdır.

[25] aklın aldırmış. Şimdi Şirin'in şah-nişi altında oturub birbiriyle hasbühal iderler deyince Behzad yalın ayak seğirdüb gördi ki anda Ferhâd yok. Haber vir didikde ol ağaç altındadır; anda varub gördi ki, Ferhâd üryan ve nalan giryan, etrafında canavarlar durur. Bir zaman ağlayub aytdı: "Ey gözüm nuru ciger-gûşem oğlum, niçün bir avrat içün bu hale girdin? Validen sana müntazırdır. Ağlamakdan gözleri alile oldı. Benim duamı ister isen gel gidelim. Şimdi mekanın dağlar oldı" deyüb gah ağladı gah niyaz eyledi. Ferhâd aytdı: "Ey sebeb-i vucudum, bâis-i hayatım, başımın tacı peder-i azizim, şimden girü vücudına sıklet virüb gözyaşı dökmeyesin ve beni vebale bais itmeyesün ve kendine cefa itmeyesin. Zira ben kendime dünyada eza ceza idüb ahiretde safasın bulayım ve sen kıyas idersin ki, ben cefadayım; bana bu safadır. Şimden sonra gerek sen ve gerek validem ahiretde havz-ı kevser başında görişelim. Beni duadan unutma" deyüb pederine veda idüb ah eyledi ve bu beyti söyledi. beyt-i Ferhâd:

Gel ey nasih ko pendi hali dilden bi-habersin sen
Beni divane kıldı ol peri bilmem ne dirsin sen

Diyüb gitdi. Pederi dahi ağlayarak baka kaldı ve Ferhâd'ın nalesini işidüb kendinden geçerdi. Gah gice oldukda yıldızlara ve gündüzlerde güneşe hitab ve kelam idüb, acep benim aşkımdan nalan ve giryan ve üryan oldığım Şirin efendimin hak-i payına yüzler [26] sürer misin deyü feryad iderdi. Ferhâd'ın hali böyle, Şirin'in dahi kezalik. Bizim kıssamız Nuş-i Revan'ın oğlu Hüsrev* Şah'a geldi. Ravi böyle rivâyet eder ki, ol zaman Hürmüz Şah cihan şahı idi. Ve bu kadar askere hükm iderdi. Hamzaname okuyanların mağlumudur. Hürmüz şah, günlerde bir gün şikara çıkub dağlarda gezerken nagah kulağına bir hazin sada geldi. Atından inüb bir draht sayesinde oturub etbaîlerine emr eyledi. "Şunda bir adem sedası işitdim. Tiz bunu bulun" didi. Her biri bir tarafa gitdi. Ferhad'ı bulub gördiler ki, beni adem şeklinde lakin insan suretinden çıkmış, bir ağaç sayesinde oturub, elinde saz, yanında yüz batman bir külüng ve etrafını arslanlar ve kaplanlar ihata eylemiş, kendi zevkinde saz çalub oturur. Yanına varmağa havf itdiler. Gelüb Hürmüz Şah'a haber virdiler. Şah aytdı: "Uzakdan işaret idüb getürin" didi. Bunlar varub uzakdan işaret eylediler. Bunların yanına gitdikde, şahımız seni ister didiler. Ferhâd aytdı, "ben şahın müsahibi değilim, beni ne ister?" deyince içlerinden bir söz anlar var idi. "Senin feryadını padişah işitdi, anı alub benim yanıma getürin, sazın dahi getürsin" didi deyince, Ferhâd anlar ile padişah huzuruna geldi, canavarlar ile beraber. Padişahın müsahibleri Ferhad'ı bilüb, Mehmene Bânû'nın zindana koyub yine çıkardığın şaha beyan eylediler. Hürmüz Şah, Mehmene Bânû'nın buna itdiği işlere [27] pür ateş olub müsahiblerine aytdı: "Şirin didikleri kız sağ mıdır?" didi. Anlar da ahvali beyan eyleyüb, beli sağdır didiler. Hürmüz Şah, Ferhâd'a aytdı, "yiğidim, şol elinde olan sazı bir mikdar çal. Benim içün ve dostun Şirin içün, hasbühallerinden bir mikdar şiur söyle" didi. Ferhâd dahi sazı eline alub bakalım ne söyledi, şi'r-i Ferhâd:

Ben aşık-ı şeyda hayran ayrılık
Kametim hadd kıldı çeşm-i giryan ayrılık
Ayrılık derdi dil mülkünü kıldı harab
Böyle acı görmedim gördüm her an ayrılık

* "Hürmüz" olmalı.

Ağlamakdır karım didim ey şah-ı cihanım
Oldı ben zade kadim-i aşina-yı derdi elem
Kimi görsem halime rahm eyle derim ey sanem
Varsa gelmiş sana ey can ayrılık

Ah kime aldı direm elden ol gül yüzlü yarimi
Ey acep kimler görür ol munis-i yarimi
Ah felek nitdim sana aldın elimden yarimi
Alemi itdi benim başıma zindan ayrılık

Ferhâd aksine döndü yine bu çarh-ı zaman
Rayigan dil mülküne gam kurdı otağ gibi kan
Adet oldı şimden girü bana ehl-i figan
[28] Ağladıkça çalışdı gam bana kan ayrılık

Deyüb zari zari ağladı. Bunlar hayran oldılar. Şah aytdı: "Benim hatırım içün bir şarkı dahi çağır, ahdım olsun eğer benim tac u tahtımı Mehmene Bânû elimden alursa dahi ahdımdan dönmem. Şirin'i sana alivirem" didi. Ferhâd dahi şevke gelüb bu beyti söyledi beyt-i Ferhâd:

Ayrılık derdini ideyim takrir
Ol kadar yari bana çok gördi felek
Nevbağ-ı alemde gonca-i ra'nayı
Komadı, ayırdı çok gördü felek

Cüda kıldı Şirin yarimden beni
Tiz buldum tiz aldırdım elimden seni
Dağlarda kalmışam acır yok beni
Bir banuyı bana çok gördi felek

Aceb eylesem mi ah ile zarı
Yakdı vücudumu hasret narı
Sergerdan eyledi firkatin narı
Bana bir mahpareyi çok gördi felek

deyüb ah idüb sazı elinden bırakdı. Hürmüz Şah, bunun haline hayran olub ba'de aytdı: "Sana bir recam var. Ya Ferhâd, seninle saraya gidelim. Bir name yazub Mehmene Bânû'ya gönderelim. Amma sen bu kıyafetde iken olmaz. Geydirüb kuşadayım, andan Şirin'i taleb ideyim" didi. Ferhâd razı olub, saraya geldiler. Ferhad'ı hamama getürüb, pak yıkayub ve temiz libaslar geydirüb, divan-ı şaha getürdiler. Hürmüz Şah dahi ol kıyafetde görüb, aferin didi. Andan Mehmene Bânû'ya bir name yazub kapucılar kethüdasına teslim idüb gönderdi. Ferhâd dahi şahın hidmetinde kaldı. Kethüda dahi [29] Mehmene Bânû'nın sarayına gelüb nameyi vezire virdi. Vezir dahi Mehmene Bânû'ya virüb divan efendisi kıra'at eyledi. Öyle yazılmış ki; "ben ki Hürmüz Şahım ve sen ki Mehmene Bânû şahsın. Namem vusulinde ma'lum ola ki, nedimim Ferhâd ağaya karındaşın kızı Şirin'i akd idüb cihazıyla ma'an gönderesin. Eğer yok dirsen benim zorıma dağlar tahammül idemez. Muharebe idüb zor-ı bazumla aluram. Sonra bildim bilmedim dimeyesin" dimiş. Şirin dahi kafes ardından bu kelamı dinleyüb şad oldı. Amma Mehmene Bânû gazaba gelüb nameyi pare pare idüb elçinin üzerine atdı. "Var söyle seferim vardır. Şimdi sahraya ordumu kuram" didi. Elçidir acele gelüb Hürmüz Şah'a ahvali beyan idince Hürmüz Şah, aytdı: "Bir kızı benden diriğ itdi. Ben de bildim ki, hayf ana divane dimiş" didi. Ferhâd dahi mahzun oldı. Müsahibleri aytdı, "şahım, avratlar nakısa tül akıldır. Mukaddema Ferhâd gibi yiğide virse gerek idi" diyerek her biri bir söz söyledi. Hürmüz Şah dahi gazaba gelüb, "orduyı taşra kursunlar" didi. Vezir aytdı: "Sabreyleyin. Bir kaç gün biraz etrafda asker cem' ideyüm"didi. Cümle asker gelüb ol sahraya cem' oldılar. Hisab etdiler, yüz altmış bin dilaver pehlivan cem' olmuş. Hürmüz Şah, divan eyledi ki, "fetih nusret oldukda Mehmene Bânû'nın hazinesini yağma idiniz, hatırınızda olsun. Amma şimdi ayyarlarımız Mehmene Bânû'nın kal'esine varub, ne tedarikde olduğunu bize haber getüre" didi. Ol dem [30] Hürmüz Şah'ın pederi Nuşi Revan ayyarlarından kalma Şehmerd ayyar taban kaldırub Mehmene Bânû'nın barigahına varub bir canım kamil şeklinde girüb halkın arasına vardı. Gördi, Mehmene bala taht üzerinde karar eylemiş, yüzünde nikab ve Şirin perde arkasında anın dahi yüzünde nikab var. ol mahalde Mehmene Bânû, veziri Selim'e aytdı: "Tahminen ne kadar askerimiz var?" didi. Veziri aytdı: "İki yüz bin kadar askerimiz var. Lakin Karun-ı Acem, bir kaç güne kadar altmış bin asker ile gelür imiş" didi. Mehmene Bânû,

"Hürmüz Şah üzerine varalım" didi. Vezir aytdı: "Münasib olan; anlar bizim üzerimize gelsünler, bizim askerimiz çokdur, yol zahmeti çekmesünler" didi. Ba'de işrete başladı. Şehmerd ayyar bir hanende şekline girüb bargahlar arasında oturub çalub çağırmaya başladı. Halk başına üşüb dinler idi. Birisi Şirin'e gelüb, şunda bir sazende gelmiş, amma gayet eyü çalar. Huzurınızda bir kerre çalsa yanınızdan koyuvirmezsiniz didikde Şirin, "varın getürin, göreyim. Ne hallu kimesnedir? Haz idersem yanımda alıkorum" didi. Bir kaç kimseler gelüb, "seni Şirin hanım ister. Ana da çal. Eğer beğenürse sana çok ihsan ider" didiler. Şehmerd ayyar aytdı, "Eyü amma anlar büyük kimesnedir, ben fakirem. Şayed beğenmeyüb beni öldürür" didi. Bunlar aytdılar: "Elem çekme. Bunda çaldığın gibi çal, beğenür" didiler. Mehmene Bânû'nın ve Şirin'in karşusına götürdiler. Şehmerd, bunlara başın koyub dualar eyledi. Mehmene Bânû, Şehmerd'e [31] aytdı: "Ey sazende, söyle görelim ne çalarsın" didi. Şehzade aytdı: "Sultanım, ben fakirem amma ne bulursam çalarım" deyince Mehmene Bânû, "ya! sen hırsız mısın" deyüb kahkaha ile güldi. "İmdi çal bakalım" didi. Şehzade şimdi çalub çağırmaya başladı. Şirin aytdı: "Hiç şahlara çaldığın var mı?" Şehmerd aytdı: "Be hey sultanım, Nuşi Revan 'ın oğlu Hürmüz Şah'a çok çaldım" deyince, Şirin, muradın bilüb, "hiç bu yakında çaldın mı?" didi. Şehmerd aytdı: "Beli, geçenlerde vardım çaldım. Amma oğlu makamında bir yiğit müsahibi var. Hürmüz Şah ile sohbet iderken pek güzel yiğit, beğendim, gönlüm düşdi" deyüb ve Şirin'e göz ucıyla bakdı. Şirin'in gözleri dolmuş, Şirin dahi bildi ki, Hürmüz Şah'ın ayyarıdır. Hiç tınmadı. Hele çalub çağırdı. Mehmene Bânû, yüz altun virdi. Şehmerd, Şirin'e aytdı: "Efendim, bir nesnem yokdur, bu altunları bağlayayım. Kerem idüb bir çevre vir" didi. Şirin koynundan bir çevre çıkarub virdi. Şehmerd ayyar, altunları bağlayub taşra çıkub yola revan oldı. Gelüb Hürmüz Şah'a min evvelihi ila ahirihi nakl eyledi. Ferhâd[a] aytdı: "işte bu çevreyi Şirin virdi" deyüb çevreyi Ferhâd'a virdi. Hürmüz Şah dahi haberdar alub, göç idüb mehterlerin döğerek yola revan olub gitdiler. Amma bu tarafda Mehmene Bânû ile Hürmüz Şah'ın askerini Şirin seyr itmek içün yüksek bir yere barigah kurub Hürmüz Şah'a müntazır oldılar. Amma ol demde yüzler belürdi. Yakın geldikde tablu nakkare sadası aleme velvele saldı. [32] Bad-ı sabah, ol tozu iki idüb, gördiler ki, on iki altun başlı alem belürdi. On iki bin erin nişanesidir. Behram gelüb geçdi. Anın ardınca bir toz dahi zahir oldı. Asumana çıkub, içinde mehterhane sadası tam feleğe irişdi. Rûzigar ol tozı iki şak

eyledikde, kırk alem zahir olub cümle altun başlu, güneşde par par gayetle müzeyyen asker, kırk bin asker ile yakın gelüb her alem dibinde, bir ejder-i heft ser gibi dilaverler, sim cebelere gark olmışlar, omuzlarında amudlar, cümleden mukaddem iki dane minare gibi alemlere arka virmişler. Biri Kahir ve biri Tahir. Cenk gününde kahrımanlara yol virmezler. İşte bunlarda geldi geçdi. Anın ardınca, andan bir alay zuhur eyledi. Hay huy dadgir avazı asumana çıkdı. Bad-ı sabah, iki şak eyledikde, bir sarı rahşa suvar olmuş, yüzi aya benzer, dört kaşları samurlara müstağrak olmış, kolında yüz batman külüng, Ferhâd dahi gelüb geçdi. Şirin görüb, içinden ah idüb felek ayinesin siyah eyledi. Aram bulsa kendini üzerine atar idi. Amma ne çare, sabr itdi. Elin* ardından bir toz dahi kopdı. Elli alem zahir oldı. Elli bin erin nişanesidir. Altun cebelere müstağrak olmışlar, dahi taze Hürmüz Şah'ın oğlı Hüsrev Şehzade, önünde bu kadar kürsler çalınub arkasında bir takım asker gelüb geçdi. Ba'de bir toz dahi kopdı. Hürmüz Şah, taht üzre karar eylemiş, yanında ve önünde ve ardında bu kadar ayyarlar; Şehmerd ayyar sağında [33] ve Şabur ayyar dahi solunda, bu azamet ile gelüb geçdi. Bunın arkasından bunca piyade askeri dahi gelib geçdi. Beğler ve kahramanlar bargahlarına varub, karar eylediler. Çün sabah oldı. Yine tekrar nameleşüb cenk mukarrer oldı. İki tarafdan meydan açılub alaylar saflar bağlayub meymene meysere kalb-i cenah arasına ve peraste olub durdılar. Acaba meydana kim gire ve erlik namın kim kazana dirken, Mehmene Bânû tarafından Kehrab nam pehlivan azm-i meydan idüb er taleb eyledi. Hürmüz Şah tarafından Behram nam dilaver girüb birbirlerine azgışub cenge başladılar. Kehrab üç hamle eyledi. Behram men' eyledi. Ba'de Behram hamle eyledi. Kehrab men' eyledi. İşte bunlar birbirlerine zafer bulamayub ahşam olunca cenk idüb, galib mağlub bellü olmayub ahşam oldukda dönüb kondılar. İrtesi gün yine meydan açılub, acaba bu gün meydana kim gire dirken Hürmüz Şah tarafından, Kahir nam pehlivan azm-i meydan idüb hüner gösterüb, er taleb eyledi. Mehmene Bânû tarafından bir zengi pehlivan girüb azğışub cenge başladılar. Aralarında bir kaç hamle hata geçüb ahir, zengi pehlivan, Kahir'e bir gürz urub, Kahir'i rahşından ayırdı. Andan karındaşı Tahir girüb, Mehmene Bânû tarafından Filsüvar girüb, "ey na-bekar, ben bir bahadır yiğit gibi meydana girdin" didikde "senin gibi mel'unların ipliğini pazara çıkarıram, heman durma, hamle eyle" didikde Filsüvar dahi kuvvetlü dilaver idi. "Hamle eylediğim vakit

* "Anın" olmalı.

ne lazum gelür, sende [34] benim başıma sahib-kıran mı kesildin" deyüb hamle eyledi. Bir hamlede Tahir'i alude eyledi. Andan Hürmüz Şah tarafından bir pehlivan dahi meydana girüb ne hal ise ahşam olunca cenk idüb ahşam oldukda dönüb kondılar. İrtesi gün yine meydan açılub, Ferhâd-ı namurad azm ü meydan idüb arslan gibi meydana gelüb na'ra urub aytdı: "Bilen bilsün, bilmeyen agah olsun. Benim, Ferhâd-ı namurad. Her kim ölüm arzu iderse meydana gelsün, görsün ki alemde erlik nice olur" didi. Amma bu tarafdan Mehmene Bânû meydanda Ferhad'ı görünce Karun-ı Acem Pehlivan'ı çağırub aytdı: "Şol meydanda duran Ferhâd-ı zalimi senden isterem. Meydanda tutub usul ile huzurıma getüresin. Kendi elimle pare pare ideyüm. Her kim tutub getürürse; ahdım olsun, Şirin'i ana vireyim" didikde Karun-ı Acem, Mehmene Bânû'nın karşusında zemin pus idüb ayyarlar önünce meydana getürdiler. Ferhâd'a mukabil olunca aytdı: "Ey Ferhâd, bu senin itdigin iş nedir? İki şahı birbirine düşürdün. Hiç beni bilür misin? Ben, Kûh-ı Kaf divlerini zebun itdim. Gel bana teslim ol, seni Mehmene Bânû'ya götürüb, suçun rica ideyim" didi. Ol vakit Şehmerd ayyar, Ferhâd'a aytdı: "Pehlivan seni Mehmene Bânû'ya götürüb Şirin'i kendüye nikah idecekdir. Gafil olub sakın sözüne itimad itme" didi. Amma Ferhâd, Karun-i Acem'den bu sözleri işüdüb pür ateş olub gözleri dünyayı görmez [35] oldı. Zira derunında Şirin'in aşkı ateşi var. Heman hışm ile yüzine bakub, "ey senin haddin midir ki; böyle herzeler yirsin. Tiz durma, hamle eyle. Seni domuzlar gibi tepeleyim" deyüb sinesi gülmeğe başladı. Aytdı: "Eğer er isen erlik ile, zor ile andan sonra getür" didi ve bu beyti, gazubane söyledi. Beyt-i Ferhâd:

Dün gice şirin içinde karalar giydin mi hiç
Düşmeni kılıncdan özge aralar gördün mü hiç

Deyince Karun-ı Acem dahi karşulık bu beyti söyledi:

Dün gice seyrim içinde karalar giydim hele
Düşmeni kılınç aralar işte vardım hele

Diyüb Ferhâd'a hamle eyledi. Ferhâd da yüz batman külüngi karşu virüb men' eyledi. Amma vücudı sarsılub, anasından emdiği süt burnundan geldi. Uyurdı

uyandı, mest idi ayıldı. Nevbet Ferhâd'a geldi. Dost düşman, Ferhad'ı görüb aferin eylediler. Ferhad'dır heman var kuvvetin bazuya getürüb, "ya Allah" deyüb elinde olan yüz batman külüngi nice urdıysa külüng Karun-ı Acem'in başına inüb, başı hurda haş ve kendi mürd olub canını cehenneme ısmarladı. Ol saat Şehmerd ayyar, Karun'ın libasını soyub, leşi Mehmene Bânû tarafına fırlatdı. "Alın pehlivanınızı, cehennemde size yer hazırlamağa gitdi" didi. Mehmene Bânû, bir ah çeküb, Şirin; mesrur [36] öpdi* . Andan Mehmene Bânû tarafından Kehrab meydana gelüb cenge başladılar. Kehrab, Ferhâd'a hamle eyledi, Ferhâd dahi Kehrab'ın hamlesin men' eyledi. Kehrab dahi üç hamle eyledi. Ferhâd dahi men' eyledi. Nevbet Ferhâd'a geldi. Külüngi Kehrab'ın başına havale eyledi. Kehrab dahi men' eyledi zannetdi amma yüz batman külüng hiç men' olur mı? Ol dahi külüngi beğenemeyüb helak oldı. Hele uzatmayalım. Ol gün Ferhâd, yedi pehlevan helak eyledi. Artık Ferhad'dan havf idüb kimse meydana girmedi. Akşam oldı. Dönüb kondılar. Ol gice Ferhâd, Şehmerd ayyara Şirin'i getürmek içün niyaz eyledi. Ayyar dahi tebdil suret olub Şirin'in barigahına gelüb, "buyurun efendim, sizi Ferhâd ister" didi. Zira Şirin'in barigahı ayrı idi. Şirin'in dahi canına minnet, heman tebdil-i suret olub, kalkub Ferhâd'ın barigahına geldiler. Bunlar birbirlerine sarılub meclis başına gelüb işrete başladılar. Şirin Ferhâd'a aytdı: "Ey benim başımın tacı, gönlümün ilacı, bu gün meydan yerine gitmeğe kimseden havf itmedim amma Karun-ı Acem'den havf itdim idi. O da cezasın buldı" deyüb Ferhâd'ın başına tabak tabak cevahir nisar eyledi ve yine aytdı: "Efendim artık kimseden havfım kalmadı. Yarın Filsüvar meydana girse gerek; andan bek havf iderim" didi. Ferhâd aytdı: "Bak efendim, kendimi yokdan var iden Sübhanıma sığınub ve işimi ana tevfiz eyledim. Andan gayrı benim penahım yokdur" didi. Derdmend Şirin, vafir dua eyledi. [37] Aşık-ı sadık oldığından vücudına bir zarar gelmesün deyü ne ideceğin bilmez idi. Hele sabaha kadar birbirlerine sarılub öyle göz yaşı dökdüler ki, vasfı kabil değil. Şirin aytdı: "Efendim, Hak teala seni ol yüzi kara habeşi üzerine galip eyleye" diye dua eyledi. Andan sonra bu beyti söyledi. Bakalım ne didi:

Ta sabrın Allah ola her demde Ferhâd senin
Haşre dek selamet ola senin

* "Oldı" olmalı.

Gül gül olsun cemalin hergiz irmesün hazan
Dergahında bendesi olsun ey şirin can

Tekrar bunı söyledi:

Temennam budur Hak'dan
Bu canım çıkmadan tenden
Ayırmasun heman Mevlam
Beni senden, seni benden

Deyüb Ferhâd, Şirin ile veda iderken,

Beni bu derd-i mihnetde
Unutma sen de alemde
Kavuşmaz dağ dağa
Kavuşur illa adem ademe

deyüb Ferhâd, Şirin ile veda idüb ağlayarak kendüni yenemeyüb gözlerinden yaş yerine kan dökerdi. Şehmerd ayyar dahi teselli iderdi. Ferhâd, yüzin yerlere sürüb, Hak Tealadan tazarru ve niyaz iderek dururken, bir vakitden sonra kendine uyku galebe idüb çadırında yatdı. Vakıasında bir pir gelüb cenk usullerin ta'lim [38] eyledi ve "kalk" deyüb uyandırdı. Hak Teala'ya şükr ü hamd eyledi. Andan ibadete meşgul oldı. Çün sabah oldı. İki asker birbirine mukabil olub, Filsüvar meydana gelüb cevelan eyledi ve er taleb eyledi. Bu tarafdan Ferhâd'ın önüne düşüb meydana getürüb ülfetler idüb gerüye döndiler. Ba'de Ferhâd, Filsüvar'a mukabil olub ve söyleşerek azğışub cenge başladılar. Andan Filsüvar, el nizeye urub Ferhâd'a üç nize urdı. Ferhâd, men' eyledi. Andan nevbet Ferhâd'a geldikde yüz batman külüngi eline alub Filsüvar'a hamle eyledi. Ol dahi siperin beraber virdi. Külünk sipere inüb çini tabak gibi tarumar eyledi. Filsüvar hay deyüb başını kaçırayım dirken külüng başına inüb başın iki pare eyledi. Mehmene Bânû, bunu görüb gözü korkdı. Tabl-ı aram çaldırdı. Dönüb iki asker kondılar. Ferhâd, çadırına gelüb, biraz rahat ideyim dirken, Hürmüz Şah tarafından adem gelüb, "buyurun, sizi şah ister" deyüb Ferhad'ı alub şahın huzuruna getürdiler. Ferhâd, Şah'ın huzuruna girüb baş yere koydı.

Şah, aytdı: "Biz bunlar ile ne zamana dek cenk idelim" deyüb heman bir name yazub Şehmerd ayyara virüb, "tiz bunun cevabın getür" didi. Şehmerd ayyar, name alub Mehmene Bânû'nın huzurına gelüb nameyi virdi. Mehmene Bânû, nameyi açub okudı. Öyle yazmış ki, "ey Mehmene Bânû, bu kadar günden cenk olub iki tarafdan bu kadar adem helâk oluyor. Bir yiğit kırk [39] yılda hasıl olur. Size layık olan budur ki, Şirin'i, muazzez ve mükerrem taht-ı revana koyub bu tarafa gönderesin" dimiş. Mehmene Bânû, nameden bu cevabı işidince gazaba gelüb pare pare idüb elçinin üzerine atub ayyara aytdı: "Var şahına söyle bildiğinden girü kalmasun. Böyle söz ile kız virilmez" didi. Ayyar dahi şahın huzurına gelüb böyle söyledi,"Hürmüz Şah dahi nola, kendi bilür, başına gelecek var" deyüb emr eyledi. "Üç gün cenk yokdur, şikara gidelim" didi. Cümle beğler dahi rahişlerine binüb şikara gitdiler. Dördünci gün alessabah yine iki tarafdan asker meydan-ı merkeze gelüb alaylar ve saflar bağlanub durdılar. Acaba bu gün meydana kim gire dirken, Hüsrev şehzade, pederinden izin alub meydana gelüb bir zaman lub ü hüner gösterdi. İki tarafdan aferin didiler. Andan nara urub, "beni bilen bilsün, bilmeyen agah olsun. Benim, Hüsrev Şehzade ciğer güşem". Hürmüz Şah, "Mehmene Bânû bugün meydanıma er göndersün" deyü çağırdı. Mehmene Bânû tarafından Simurg nam pehlevan, seksen arşun kaddile meydana gelüb Hüsrev Şehzade'ye mukabil olub, aşk eyledi. Bunlar bir zaman elleşüb ba'de azguşub cenge başladılar. Hüsrev Şehzade, bir nize urub, Simurg siper virüb men' eyledi. Ba'de Simurg urdı. Ol dahi men' eyledi. İşte bunların aralarında bir kaç hamle hata geçdi. Akıbet Simurg gazaba gelüb Hüsrev Şehzade'ye bir gürz havale eyledi. Hüsrev [40] Şehzade, siper virüb men' eyledi. Amma çi faide, gürz boşa gitdi. Heman Hüsrev Şehzade, var kuvvetin bazuya virüb Simurg'a bir gürz urub, Simurg, kalkan virüb siperden kayub gürz anın başını hurd eyledi. Simurg zemine düşdi. Ba'de kılıcın çıkarub şehzadenin başına havale eyledi. Heman Hüsrev şehzade kendini zemine atub bunun dirseğine bir muşta atdı. Kılınç elinden yere fırladı. Muşta muştaya, yumruk yumruğa oldılar. Ba'de şehzade, Simurg'un kemerinden yakalayub zemine öyle urdu ki, Simurg'un aklı başından gidüb yıkıldı. Hüsrev Şehzade, heman şahin misali üzerine atılub iki elin kafasına bend itdi. Ayyarlara teslim idüb

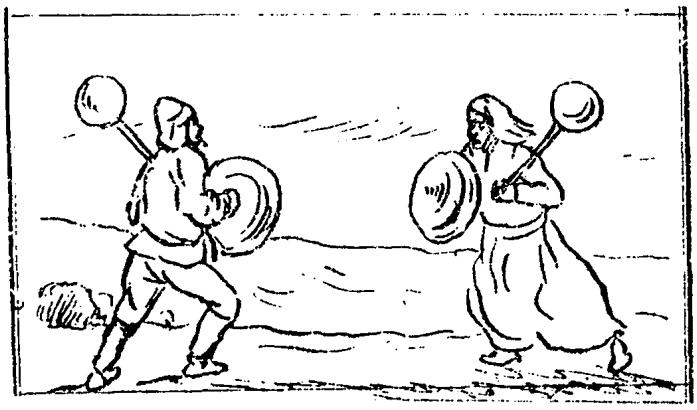

Hüsrev Şehzade'nin Simurg ile muharebesi

[41] alem altına gönderdi. Hüsrev Şehzade yine meydana girüb er taleb eyledi. Mehmene Bânû tarafından Sehlan nam pehlivan meydane girdi. Hüsrev Şehzade, anı dahi bende çeküb alem altına gönderdi. Ferhad'ı* kimse yenemedi. Zira babası, dedesi vakitlerinde sahipkıran idi. Cenk ilmin Hüsrev'e öğretmişler idi. Ziyade bahadır pehlivan olub, divler darbına takat getüremezdi. Andan dönüb babasının yanına geldi. Şah emr eyledi. Şehzadenin bende çekdiği pehlivanları karşusına getürüb biraz söyletüb yine habse koydılar. Amma Mehmene Bânû'nın aklı başından gitdi. Hürmüz Şah ile birer birer başa çıkılmaz. Vezirleri, beyleri cem' olub müşavere eylediler. Mehmene Bânû, aytdı: "Bu Hüsrev Şehzade ile Ferhâd'ın hakkından kim gelür?" didi. Ayyarlar aytdılar: "Şahım, ben kulına ferman idersen filan yirde sihrinde kamil bir cazu vardır. Anı getüreyim. Hüsrev ve Ferhâd'a gele, belki Hürmüz Şah tacdarı elinden kurtulmaya" didi. Mehmene Bânû, bir name yazub ayyara virdi. Ayyar nameyi alub cazunın mekanına dahil olub nameyi cazuya sundı. Cazu dahi name okudı. Mevhumu anladı. Ayyara aytdı: "Giderim amma beni arkana alub götürmelisin" didikde ayyar aytdı: "Burası fena amma ne çare". Razı oldukda, sihir aletlerini alub ayyarın arkasına binüb sihirin kuvvetiyle bir anda Mehmene Bânû'nın huzurına geldi. Bunun ismine Ciğer Azraka dirler idi. Sihrinde mahir idi. [42]

* "Hüsrev'i" olmalı.

Mehmene Bânû, cazuya ikram idüb, bütün ahvali nakl eyledi. Cazu aytdı: "iptida mahbus olanları kurtarayım" deyüb bir sihr eyleyüb mahbusları kurtardı. Andan cazuya bir çadır virdiler. İçinde karar eyledi. Ravi rivâyet ider; bu tarafdan mahbusların halas oldığını Hürmüz Şah'a söylediler. Ziyade elem çekdi. Çün sabah oldı. İki tarafdan cenk harbileri çalınub asker meydana girüb cevelan idüb kol kaldırub, çalınan cenk harbilerin dindirüb bülend avaz ile Mehmene Bânû tarafından Kehrab meydane girdi. Şehzade didi: "Ya Kehrab, senden gayrı pehlivan yok mıdır ki meydane hep sen girersin?" didi. Kehrab aytdı: "Ya Hüsrev, beni beğenmez misin, mağrurane hareket idersin?" deyince şehzade aytdı: "Ya Kehrab, benim sana ziyade muhabbetim vardır. Sana gürz urmağa hicab iderim" didi. Kehrab, "kayırmazam" didi. "Elinden geleni diriğ itme" deyüb bunlar cenge başladılar. Heman Kehrab, el nizeye urub Hüsrev Şehzade'ye bir nize urdı. Ol dahi men' eyledi. İşte bunlar bir zaman hasmane cenk eylediler. Ahir, Hüsrev Şehzade buna bir darbe urub yıkdı. Andan yine davrandı. Yine cenk eylediler. Çün ahşam oldı. Birbirlerine zafer bulamayub dönüb kondılar. Andan Şirin, ayyar ile Ferhâd'a gelüb yine işret eylediler. Sabaha kadar, çün sabah yakın oldukda Şirin aytdı: "Ya Ferhâd, gafil olma. Mehmene Bânû bir sihirbaz cazu getürdi. Yarın meydana girüb sihr itse gerek. Anın şerrinden seni Hüda'ya emanet eyledim. Basiret üzre ol" didi. Ferhâd dahi, [43] "Allah teala bana muin olur" didi. Amma şehzadenin ayyarda bir hamaili var idi. Sihri batıl iderdi. Ol hamaili Ferhâd'a virdi. Çün sabah yakın oldı. Şirin usul ile yine çadırına geldi. Çün sabah oldı. İki tarafdan askere alaylar bağlayub meydan açılub, Hüsrev Şehzade meydane girdikde heman cazu da meydane girüb Hüsrev'e mukabil oldı, hamle eyledi. Hüsrev Şehzade, ism-i azam okuyub men' eyledi. Hüsrev dahi cazuya bir gürz havale eyledi. Cazu dahi sihir kuvvetiyle men' eyledi. Bu defa cazu sihr okuyub hamam kubbesi gibi bir gürz havale eyledi. Hüsrev Şehzade, siper virüb gürz sipere tokındıkda ateşler saçıldı. Hüsrev Şehzade,

Hüsrev Şehzade ile Azraka cazunun muharebesinin resmidir.

[44] ateş içinde kaldı. Şehzade kendinden ümid kesdi. Cazu, Hüsrev'e aldım kıyasıyla at sürüb meydanda cevelan eyledi. Ba'de Hüsrev Şehzade at sürüb meydandan çıkdı. Cazu bunı görüb, "hay sağ mısın" didi. Amma nevbet Hüsrev Şah'a geldi. "Al sen de benden şol yadigarı" deyüb cazuya bir nize havale eyledi. Cazu men' eyledi. Andan cazu koynından bir şişe çıkarub sihr idüb Hüsrev'in üzerine atdı. Şişe çatladı, ateşler saçıldı. Derd-i mend Hüsrev Şehzade, ateş içinde kaldı. Hürmüz Şah, oğlından ümidini kat' eyledi. Şehmerd ayyar, ism-i a'zamı okuyub ol sihri men'. İşte bu minval üzre ahşam olunca cenk eyleyüb tabl-ı aram uruldukda girü dönüb kondılar. Cazu da mahalline geldi. Mehmene Banu, cazu mekkareye ikram eyledi. Cazu söze gelüb aytdı: "Ey şahım, benim bir cazu arkadaşım vardır. Tantana cazu dirler. Benden sihrinde mahirdir. Ayyara bir nişane vireyim varsun getürsün" didi. Amma Şehmerd ayyar anda tebdil idi. Bu haberi işidüb gelüb Hüsrev Şehzade'ye haber virdi. Hüsrev Şehzade'nin ol gice bir bazirgan müsafiri var idi. Anın yanında Hüsrev aytdı: "Elinden geleni diriğ etmesün" didi. Amma bu bezirganın adına Şaburhindi dirler idi. Gezmediği vilayet ve görmediği şehir yok idi. Şimdi Hüsrev Şehzade'ye aytdı: "Ey şehzade, Mehmene Banu ile cenk itmenin sebebi nedir? Kal'e içün mi yohsa [45] ne içün?" deyince Hüsrev Şehzade aytdı: "Aslı heman

budur ki, Ferhad, Şirin'e aşık olmuş. Babam dahi Ferhad'a acıyub Şirin'i Ferhad'a alıvirmek istedi. Mehmene Banu dahi virmeyüb inad itdi. Cenk itmenin aslı budur" didi. Şaburhindi aytdı: "Ey şehzadem, haddizatında Şirin'e aşık oldığı kadar vardır. Ferhad'ı ayıblama. Zira ben Şirin'in tasvirini gördüm. Dünyada güzel olursa bu kadar olur. Bir misli daha bulunmaz" didi. Hüsrev Şehzade bezirganın medhinde yüreğine mahabbet düşüb bu dahi Şirin'e can ve gönülden aşık oldı. Amma Şirin'in gönli Ferhad'da idi. Amma bu tarafdan Tantana cazu gelüb iki cazu beraber olub sihr ile Ferhad ve Hüsrev Şehzade'yi helak itmeğe çalışurlar idi. Çün sabah oldı, asker iki tarafdan saflar bağlayub, acaba meydane kim gire dirken Hüsrev Şehzade, Şirin'in aşkıyla bir na'ra urdu ki, çok kimseler serasime oldılar. Amma bu tarafdan Tantana cazu, Mehmene Banu'nın önüne gelüb aytdı: "Sultanım, izniniz var mı, Hüsrev'i zabt idüb huzuruna getürelim" didi. Amma ol gice Ferhad ile Şirin buluşamadı idi. Olacak olur işde. Hüsrev Şehzade, meydane girüb er taleb eyledi. Tantana dahi meydane girüb şehzadeye mukabil oldı. Şehzadenin üzerine bir şişe ile su serpdi. Hüsrev Şehzade, ol saatde ayü olub cazu bunı alub boğazına zencir takub Mehmene Banu tarafına gönderdi. Şahın önünde bir kazığa bağladılar. Andan yine meydane girüb koynundan bir şişe [46] çıkarub askerin üzerine saçdı. Cümlesi ateş içinde kaldı. Ba'de, bir sihr eyledi, ateş def' oldı. Meydan açıldı. Hürmüz Şah, gördi ki, oğlı meydanda yok. Herkes dönüb kondılar. Ayyarlar gelüb, "Hüsrev Şehzade, zencirde bağlıdur" didiler. Şaha haber virdiler. Şahın aklı başından gidüb aytdı: "Bunlar ile başa çıkılmaz, heman bu gice şeb-hun idelim." Ayyarlar aytdılar: "Varub Hüsrev Şehzade'yi çalub, cazuları katl idelim, sonra şeb- hun idelüm" didiler. Amma ravi aydur, bu tarafdan Mehmene Banu tarafında habisleri iki tane cazu bekler idi. Ayyarlar, kendilerin hadım kıyafetine koyub varub gördiler ki, cazular yatarlar. Fırsatı ganimet bilüb cazuların başların kesüb Hüsrev Şehzadeyi ve sair habisleri dahi alub geldiler. Hürmüz Şah, oğlunı görünce şad oldı ve emr eyledi. Cümle asker hazırlanub, gice yarısında ansızdan Mehmene Banu'nın askeri içine girüb bir hay huy ve bir velvele eylediler ki, tabiri mümkin değildir. Mehmene Banu dahi cazulara sığınub yaturdı. Bakub gördi ki, bir kızılca kıyamettir, ol gice dahi karanlık idi. Mehmene Banu'nın askerine girüb bir nara urdılar ki, şimdi bunlardır uyku sersemligiyle gözlerini uran barigahlarından baş çıkarub, bre nedir bu, diyenlerin başları top gibi zemine nakış olurdı. Kimi şaşırub şaşdığından cizmesin

başına geyüb ve sarık yerine bargir kolanın sarub ve kimi nize deyü tütün çubuğun [47] kabub ve atına ters binüb yular kıyasıyla atlarının kuyrığın tutub at dahi yere urub helak ider ve kimi miğfer diyü mangalı koluna alub birbirinin üstüne basub helak iderlerdi ve atlar ürküb yerlerinden boşandı. El hasıl, bir şaşkınlık oldı; vasfı mümkin değil. Ferhad tarafında Hüsrev Şehzade bir tarafda amma Mehmene Banu dahi ne hale uğradığını bilmeyüb kendi başını gücile kurtardı. Dahi askeri kaçan kaçana oldı. Amma bu tarafdan Şehmerd ayyar, Ferhad'ın yanında idi bir kaç pehlivan ve bir taht-ı revan ile Şirin'in barigahına varub, "buyurun" didi. Şirin ayyara aytdı: "Bunun aslı nedir?" Şehmerd ayyar

Ferhad meydanda muharebe iderken Hürmüz Şah dürbin ile seyritdiği

[48] aytdı: "Sultanım, bu gice şeb-hun eyledik. Mehmene Banu sizi bırakub kaçdı. Cazular dahi helak oldı. Buyurun gidelim" didi. Ferhad aytdı: "Efendim, şimden sonra vuslata erişürsiniz, elem çekme" didi. Amma bilmezler ki, halleri nice olur. İş takdire göredir. Şirin, murad itse kaçar idi. Heman Ferhad, Şirin'i taht-ı revana koyub şikarın alub Ferhad, arslan gibi yola revan olub Hürmüz Şah ile beraber yiye içe, kona göçe Amasya şehrine gelüb karar eylediler. Ferhad ile Şirin, acaba ne vakit nikah oluruz deyü intizarda iken amma Hüsrev Şehzade'nin bir mekkare tavesi var idi. Şehzadeye aytdı: "Şehzadem, bir şey

müşahade iderim, benden saklama" didi. "Senin günden güne benzin sararub solıyor." Hüsrev Şehzade aytdı: "Cenk iderken bana Şirin'i medh eylediler, görmeden aşıku efgendesi* oldum" Taye aytdı: "Şehzadem, sakın ümid itme, baban yemin eyledi; Şirin'i Ferhad'a virse gerek, bu kadar cenk anınçündür" didi. "Lakin ben bir tedbir eyledim, Ferhad'ı helak eylesen ba'de Şirin'i sana nikah ider" didi. Amma bu tarafdan Şirin-i nazenin kendi kendine fikr iderken "efendim, buyurun has bağçeye gidelüm" didi. "Gezüb gönlün eğlene " deyüb Şirin'i alub bağçeye getürdi. Temaşa etdikden sonra yine saraya getürdi. Amma Hüsrev Şehzade'nin günden güne aşkı artdı. Divaneye döndi. Babasının yanına varamaz oldı. Bir gün Hürmüz Şah, divan idüb gördi ki oğlı Hüsrev Şehzade divanda yokdur. [49] sual eyledi ki "oğlum, niçün divanıma gelmedi?" deyince aytdılar, "sultanım, mizacı olmamağla gelmedi" didiler. Padişah, tiz hekimbaşısını getürüb aytdı: "Var şehzadeye bak nicedir mizacı" didi. Hekimbaşı varub bakdıkda, "bunda aşk alameti var, hastelik değil" deyü babasına söyledi. Padişah dahi tayesini çağırub aytdı: "Şehzade zade** sual eyle kime aşıkdır? Senden saklamaz" didi. Taye dahi bilürdi. Aytdı, "şahım şehzade Şirin'e aşıkdır" didi. Hürmüz Şah, veziri olan Bahtigân Cuhud'ı çağırub aytdı: "Buna çare nedir?" didi. Bahdigân aytdı: "Bana üç gün mühlet virin, anın çaresini bulayım" didi. Padişah, "pek eyü" didi. Bahdigân, hanesine gelüb şeytan gibi fikre vardı. Ba'de gelüb şaha aytdı: "Şahım, fülan dağın eteğinde bir su vardır. Akmağa çare yokdur. Ferhad'ı çağırub dirsin ki, eğer şol dağdaki suyı akıdub bu tarafa getürürsen, Şirin'i sana nikah iderim" di didi. Hürmüz Şah dahi Ferhad'a bu teklifi aytdı ve hem yine aytdı: "İşitdim, Mehmene Banu'nın havzına suyı getürmişsin" didi. Ferhad, bunı işidince bir ah-ı ser çeküb felek ayinesin siyah eyledi ve bu beyti dahi söyledi:

Ey felek neyleyüb dideyim ben senin elinden
Ey baht-ı siyahım yine ferdalara saldı beni

deyüb aytdı: "Şahım, baş üstüne, canım kurban olsun yar yoluna [50] bunda da Hak Teala'nın hikmeti vardır. Bana külüngi getürün" didi. Şah emr eyledi, külüngi getürdiler. İrtesi gün oraya vardılar. Ferhâd, Bari Teala Hazretlerine

* Doğru şekli: "aşık-ı efgende" olmalıdır.
** İkinci "zade" fazladan yazılmış.

niyaz idüb, "ya Rab, ben zaif kuluna kuvvet ve derman vir, senden medet inayet" deyüb dua eyledi. Ba'de külüngi eline alub ism-i Hakkı zikr eyleyüb külüngi urdı. Ol koca dağ gürlerdi. Hamam kubbesi gibi taşlar koparub atardı. Şah ve Bahtigân Cuhud görüb taaccüb itdi. Amma Ferhâd, şaha aytdı: "Şahım, bana acele üç yüz batman bir külüng yapdırub gönder" didi. Ferhâd, şah ile, kırk güne dek suyun akmasına kavl-i karar eyledi, "kırk güne dek tamam iderim" didi. Amma inşa Allah dimedi. Beyt:

Olacak olur çar hem naçar
Gerek gönlün geniş tut gerek dar

Fehvasınca işte Ferhâd üç yüz batman külüngi salub ol koca kayaları kırub önüni açmağa başladı. Amma râvî aydur, Hürmüz Şah dahi Şirin'e bir cariye ta'yin itmişti. Ol cariye dahi Şirin'e geyet mahabbet idüb ve hem İslâm ile müşerref ve Şirin'den gayrı kimse bilmezdi. Şirin, ol cariye kendine hem dem itmişti. Gah Ferhâd'a selam getirüb giderdi. Adına Gülbeyaz dirlerdi. Günlerde bir gün Şirin, sırdaşı olan cariyeye aytdı: "Ferhâd'a benden selam eyle, hem bir kez cemalini gör de gel" didi. "Ben de sana bakub sefalanam" [51] didi. Gülbeyaz, heman taşra çıkub vardı, buldu. Kırk güne dek dağı delüb düğün olacağını nakl eyledi ve Şirin ah idüb ağlamağa başladı. Gülbeyaz, Şirin'e teselli idüb, "elem çekme, akibet Ferhâd senindir" deyü birbirine hasbuhaller söyleşdiler. Bir gün Hürmüz Şah, vezire ve Hüsrev Şehzade'ye aytdı: "Bu gün Ferhâd'a gidüb bakalım" didi. Bunlar dahi ucı gitdiler. Gördiler ki, Ferhâd'ın yanında arslan ve kaplan, etrafında bi-hisab cem' olmuş seyr iderler. Ferhâd, şahın geldiğin görüb külüngi bıragub canavarları def' eyledi. Bunlar gelüb rahat uyurdılar. Ferhâd'ın dağı yarım yardığın görüb hayran oldılar. Kaçan taşa urdığı zaman taşları toz gibi iderdi. Yani divlerin tahammül idemeyeceği şey. Şah ve vezir hayran oldılar. Saraya geldiler amma Gülbeyaz cariye, sultana aytdı: "Bir gün biz de varub Ferhâd'ın dağı yardığın görsek"didi. Çün ahşam şahdan izin aldılar. Sabah oldukda cariyelere aytdı: "Sizlere şahdan izin aldım, gidin Ferhad'ı seyr idin" didi. Şirin aytdı: "Ben dahi giderem" deyü sevindi. Beyt-i Şirin:

Yakdı aşıkı yandırdı firak
Irak olsun bu esnalardan ırak

Hayli müşkil imiş dostlar iştiyak
Irak olsun bu esnalardan ırak

Söyle ol gül yüzli cananıma
Hasretinle derdim bi payan olur
Söyle ol gül yüzli cananıma
Korkarım arada bir gün kan olur

[52] Gam-ı hicrinle oldum aşina
Vahşi canavarlar yar olmuş sana
Yar sözünden olur gülistan bana
Söyle ey bad-ı saba sen cananıma

Deyüb gözlerinden kanlı yaşlar dökdi. Buna karşulık, Gülbeyaz dahi bu beyti söyledi. Beyt:

Ayrılık namesin efendim yazma
Gel sultanım meded sen kerem eyle
Cevr-i cefa ile bağrımı urma
Gel Şirin'im sen kerem eyle

Sensiz gülistana gidib neylerim
Yalnız kalursam ben kan ağlarım
Senin cemalinle gönlüm eğlerim
Gitme şahım gitme sen kerem eyle

Oldı ciğerim hicrinle kebab
Merhamet eyle ey Şirin-i ali cenab
Hilafım yok sözümde ey mahitab
Gel tuzla yaremi sen kerem eyle

Gelmişdir Gülbeyaz sana yalvara
Destimden alub atma beni nara
Derdime derman Şirin-i biçare
Rahmın olmaz ise pür kebab olur

Deyüb, Gülbeyaz latifeye başladı. Çün ol gün ahşam oldı. Derd-imend Şirin, yeyüb içmedi. "Acaba Ferhâd'ın yüzin görsem" deyüb ahuzar iderdi. Çün şah aytdı: "Bu gün ben gideceğim, yarın siz gidin" didi. Çün Hürmüz Şah gidüb seyr eyledi. Ahşam saraya gelüb sultana aytdı: "Bu gün Ferhad'ı gördüm, Şirin'in aşkıyla yanına varılmaz, arslan ve kaplanlar başına üşmişler. Divane Ferhâd'a pek içim acıdı, keşki oğlum şu sevdadan vazgeçse. Zira Ferhâd'a bir hal [53] olursa Şirin ana teslim olmaz. Hoş imdi iki aşık yari sabah varub birbiriyle görüşsünler" didi. Sabah oldukda taht-ı revana bindirüb Şirin'i gönderdiler. Hikmet-i Hüda, Ferhâd dağı yararken bitab olub habe varmış idi. Rüyasında bir pir gelüb, "oğlum Ferhâd, niçün uyursın? Kalk arslanları def' eyle, şimdi Şirin geliyor" didi. Heman Ferhâd bidar olub sağa sola bakub bu beytleri söyledi:

Gam kasavet çeküb katlan cefaya
Sabr eyle Şirin efendim Hüda kerimdir
Bir gün erişürüz zevk-i safaya
Ağlama Şirin'im Hüda kerimdir

Şikayet eyleme bilmeyen yare
Gel yok yere verme ömrünü nare
Erenler sabr ile erdi murada
Sabr eyle Şirin'im Hüda kerimdir

Düşmenlerin melul görmesün seni
Hilaf itme doğrı söyle sözün
Hatalardan saklasun Mevlam özün
Sabr eyle efendim Hüda kerimdir

Derviş olanlarda hal eksik olmaz
Cömerdler elinde mal eksik olmaz
Aşık başında hal eksik olmaz
Ağlama Şirin'im Mevla kerimdir

Sonra bu beyti söyledi:

Şol benim ah idüb ağladığım
Yare bildir ya Kerim
Dutmadı asla gam gönlüm
Aşık olanı güldür ya Rahim

Ölür ayrılmam dir idim senden
Hiç can ayrılur mı bedenden
Aceb vaz geçer mi Şirin'im benden
Yoksa gamda mıdır bildir ya Kerim

Olmışım avare cümle işimden
Alem bizar oldu çeşmi yaşından
[54] Bu derd ırak olsun kul başından
Aşka düşmek ne müşkildir ya Kerim

Ferhâd aydur beni yakıb yandırma
Ayrılıklacemalimsoldırma
Kadir Mevlam beni sevindir öldürme
Hasretim Şirinim gönder ya Rab

Böyle deyüb gördi ki gice gündüz yanub yıkıldığı Şirin geliyor. Gözlerinden kanlı yaşlar dökerek bu beyti söyledi:

Günde yüz bin kez helak eyledi hicranın beni
Hakka yüz bin şükür olsun sağ asan gördüm seni

Didi. Andan Şirin dahi karşusında bu beyti söyledi: beyt-i Şirin:

Ya İlahi alma canum olmayınca vasıl yar
Sen kabuleyle duamı ey gani perverdigar

Deyüb, "ey benim munis aşık-ı mübtelası oldığım canım ve çiğer guşem Ferhad'ım, aceb benim derdimle bu hallere girifdar oldun. Canım, bari Teala hazretleri buni senden, seni benden ayırmasun" didikde aldı Ferhâd. Beyt:

Çokdan senin yolların gözlerim
Gelmez misin ey gözini sevdiğim
Gözlerimden kanlı yaşlar dökerim
Silmez misin ey gözini sevdiğim

Deyüb gözlerinden yaşlar dökdi sonra Şirin ağlayarak sazı eline alub [55] bu beyti söyledi:

Elveda gönlümün sultanı elveda
Can başım yoluna kurban elveda
Aşkın ateşinden dağlara düşdüm
Ey benim ruh-ı revanım elveda

Deyüb birbirinden can bedenden ayrılur gibi ayrıldılar. Ferhâd-ı biçare Şirin'in ardından bakakaldı. Bu beyti aşk ile cigergâhdan söyledi; beyt-i Ferhâd:

Iyd-i vaslın ile mesrur olmadım bir kerre ah
Nur-ı didem Şirinim gitti beni kıldı tebah

Deyüb nergis mestanelerden yaşlar revan olub bari Teala hazretlerine çok tazarru ve niyaz eyleyüb işte yine Ferhâd, yalnız dağda kalub dağı delmekde, bu tarafda Şirin saraya gelüb gice ve gündüz ah-ı enin itmekde amma Hürmüz Şah, Ferhâd'ın yanına varub ve Fehad'a gayrı pek yüreği yanub içi acıdı. Heman Şirin'i Ferhâd'a nikah itmek zamirine gelüb saraya geldi. Sultana aytdı: "Benim banu'yu cihanım, benim gayrı Ferhâd'a bakmağa sabır takatim kalmadı" deyüb biraz buna dair sohbetler oldı. Ba'de, "Şirin'e ferdası şah ruhsat varsan, bari bir dahi Ferhâd ile görüşsün. Zira ne olur ne olmaz, dünya halidir" didi. Şirin, Gülbeyaz ve bir kaç dahi cariyeler ile dağa vardılar. Ferhad'ı görüb ne hallere girifdar olmuş bildi [56] ve çok ağladı. Amma Ferhâd da Şirin'i görüb bu beyti söyledi; beyt:

Yüreğin yakma Ferhâd'ın
Şirin'im derde dermanım
Güle gülmek yaraşur
Bülbüle gül canım

Deyüb birbirine melul mahzun bakub ağlaşdılar. Ferhâd yine sazın eline alub bir ah-ı ser çeküb bu beyti can-ı dilden söyledi: beyt-i Ferhâd:

Çeşmim kebab oldı aşkın narına
Pervaneyim amma yanmağı bilmem
Bin can ile aşık yoluna yanayım
Aşık yolına yanmağı bilmem

Deyüb Şirin'e sazı virdi. Şirin dahi bu beyti söyledi; beyt-i Şirin:

Gönül melûl olub eyleme ahı
Aşıka ayrılık ola gelmişdir
Gel dinle sözümü hublar şahı
Ağlayanlar bir gün güle gelmişdir

Doğan aylar gibi doğub dolanma
Karşumda melul melul salınma
Beni sevmez diye sakın alınma
Severler güzeli ola gelmişdir

Deyüb Ferhâd'ın kesdiği taşı seyr eyledi. Bakdı az kalmış idi. Aytdı: "Hak Teala beni senden, seni benden ayırmasun" deyüb buni söyledi:

Niyazım budur benim senden ey bari Mevla
Ayırmasun beni senden seni benden Hüda

[57] Ferhâd'ın yüzine bakub ahu gözlerinden incü daneleri gibi yaş döküb ağladı. Ferhâd'ın yüreğin dağladı. Ferhâd, Şirin'e aytdı: "Ağlama, ciğerin dağlama, şunda dört beş gün kaldı" deyüb, bu beyti söyledi:

Gider kalbindeki hüzni
Sürur eyyamları geldi
İrişüb ıyd-i vaslınla
Safa eyyamları geldi

Deyüb ol zaman Şirin aytdı: "Benim aşık-ı sadık Ferhad'ım, benim kalbimde olan, gelürken atımın ayağı kırıldı. Alemet-i hayr değildir. Amma Rabbim heman hayra tebdil eyleye" didikde Ferhâd bir ah çeküb bu beyti söyledi; beyt-i Ferhâd:

Bu dünyada murad almak cana kimlere kalmışdır
Bizim de işimiz cana heman Allah'a kalmışdır

Deyüb birbiriyle veda idüb Gülbeyaz ile Şirin saraya geldiler. Şirin ol gice vakıasında gördü ki, Ferhâd'ın üzerine bir yırtıcı gelüb hamle idüb Ferhâd'a atılub üzerine bendi men' idemeyüb kaldı. Şirin-i biçare, habdan bidar oldukda Gülbeyaz'a vakıayı söyleyüb Şirin eleme düşdi. Gülbeyaz,"hayr ola efendim" didi. Şirin aytdı: "Canım Gülbeyaz, gidüb Ferhad'ı gör, yine sabah olmadan gel" deyüb sonra kendi yine tahammül idemeyüb tebdil olub [58] nısf-ı leylde gidüb Ferhad'ı sağ gördiğinde Hakka çok hamd-ü senalar ve şükürler idüb lakin Ferhâd'ın vakıasında yine kendiye beşaret olub, "kalk Şirin'in geliyor" deyü Ferhâd dahi can havliyle habdan bidar olub müntazır oldı. Bu tarafdan Şirin-i nazenin gelüb Ferhad'ı gördükde, "Elhamdülillah, Ferhad'ım, seni sağ gördüm" deyüb vakıayı ifade eyleyüb Ferhâd dahi hayr ile ta'bir eyledi. Şirin-i nazenin bu beyti söyledi; beyt-i Şirin:

Hamdülillahi Teala sağ esen buldum hele seni
Can bedende iken Mevlam ayırmasun senden beni

Deyüb lakin Ferhâd, Şirin'in rü'yasına kalbi gayet mahzun ise de bildirmezdi. Hayr ile ta'bir idüb aldı Ferhâd:

İçmişim bade-i gülgûnı yar meclisinde ben
Gam değil yıkılsa şimden girü bu can ile ten

Şirin'in ela gözi kâr itdi bana hem sözü
Derdin ile ölürsem unutma Şirin'im bizi

Söyle Şirin'im söyle kalmaz bu firkat böyle
Ölürsem aşık Ferhâd'ın ruhuna dua eyle

Ferhâd işin oldı zar, olmuş güle her dem har
Son meclisimizdir ey yar, bu rüyada işaret var

Ferhâd bu dağı deldi Şirin'i görmeğe geldi
[59] Rü'yayı işidince benzimiz sararub soldı

Deyüb gözlerinden yaşlar revan oldı. Ciğergahı kebab oldı. Şirin'e aytdı: "Efendim, üç güne dek bu dağı delerim, muradımıza ireriz" dedikde Şirin dahi bu beyti aşk ile söyledi:

Kesmezem ümidim Hak'dan nitekim can tendedir
Akl-ıfikrim ruzı şeb Ferhad'ım gel sendedir

Nur-ı didem aşık Ferhad'ım elveda
Şirin'i unutma ey cihan şahım elveda

Hoşça emanet etdim Hüda'ya ben seni
Can bedenden ayrılur bu can kanı

Deyüb sağ u soluna bakmayub saraya geldi. Amma Hürmüz Şah'ın hatunu bunların muamelelerini haber alub Hürmüz Şah'a nakl eyledi. Şah da Hüsrev'in aytdı: "Oğlum Hüsrev'i şu sevdadan vazgeçürsen, şunları ber murad iderdim. Zira bunlar birbirinden ölür ayrılmaz" didi. Taye, Hüsrev'e gelüb ahvali beyan idüb, "efendim bunun çaresi Ferhâd'a bir iş iderim amma senden izin isterem" didi. Şah dahi izin virdikde heman ol mel'une mekkare varub bir tabak lokma

alub, kocakarı şekline girüb eline bir asa atub [60] Ferhâd'a geldi. Hile mekr ile ah bana iderek aytdı: "Ferhâd, oğlum, bu dağı kimin içün delersin?" Ferhâd aytdı: "Şirin'im içün delerim" didi. Heman acuze aytdı: "Sarayın önünden geçerken feryad fiğan işitdüm. Acaba bu feryad ne ola deyü sual eyledim ve lokma dağıdırlar, bu lokma nedir dedigimde; Şirin dirler Ferhâd'ın maşuka-i dil keşidesidür, bu gice füc eten ecel-i mev-udesiyle vefat eyledi, anın. Lokma sahan sahan dağılır deyü bir tabak dahi bana virdiler. Yazık sana oğul" didi. Ferhâd dahi bu musibet haberi ol mel'uneden işiddikde ah idüb, " bu kadar zahmetim heba gitdi, hayfa" deyüb külüngi yere bırakdı. Amma ol mel'une çekilüb bir yere gizlenüb Ferhâd'a bakardı. Ferhâd, kendi kendine aytdı: "Şirin'im elden gitdikden sonra bana dünya haram olsun." Heman elindeki külüngin havaya atub başın külünge virdi. Külünk başına indikde ol saat can-ı azizin, hallak-ı aleme teslim eyledi. Acuze mel'une heman segirdüb şaha müjde eyledi. Sanki lokma gibi Ferhâd'a dökmüşler. Şimdi Gülbeyaz dahi bu haberi işidüb ağlayarak Şirin'in yanına girüb aytdı: "Senin yar-ı vefadarın olan, dünyadan ahirete intikal itmiş" didikde, Şirin heman bir na'ra urub ol saat yıkıldı. Yüzine gülab saçub bir saatdan sonra güç ile aklı başına geldi. Ba'de Şirin aytdı: "Kendi gözümle görmeyince inanmam" didi. Hüsrev'in validesi aytdı: [61] "Yarın taht-ı revan getüreyim, seni göndereyüm" didi. Çün sabah oldı. Taht-ı revan getürüb Şirin hazırlanub Gülbeyaz'a aytdı: "Bu gice çok dua itdim. Eğer ben de ölürsem beni duadan unutmayasun. Libasımı taht-ı revana koyub üzerini kumaşlar ile örtüb Mehmene Bânû'ya gönder" deyü vasiyet eyledi. "Ve hem beni Ferhâd'ın kabri yanına defn idin " didi. Andan taht-ı revana binüb dağa geldiler. Bir de Şirin gördü ki, Ferhâd, dağ gibi yatur, heman Şirin taht-ı revandan inüb Ferhâd'ın üzerine kapanub feryada başladı. "Ey aşk oduna yanan, dünyayı terk iden, bekaya giden Ferhad'ım, şimden sonra beni canımda görürsen ak üzre kara yazımı defterde mi görürsin" fehvasınca râvî öyle rivâyet ider ki, meğer Şirin'in belinde bir hançer var idi. Heman hançeri çıkarub Ferhâd'ın göğsüne yatub ucunı kendi göbeğine koyub üzerine şöyle düşüb hançer arkasından çıkub kan revan oldı. Ol vakit Gülbeyaz bu beyti söyledi: aldı Gülbeyaz, beyt:

İki aşık birbirine canların itdi feda
Ruz-ı mahşerde anlara rahmet ide bari Hüda

Deyüb Gülbeyaz dahi başladı feryad ü figane. İşte benim canım, bunlara ağlamadık erkek ve hatun kalmadı. Herkes acıdı. Ol saat [62] Hürmüz Şah'a haber virdiler. Şimdi orası tenha kaldıkda ol karı dahi, şunlara bakayım deyüb dağa gelüb seyr iderken dağdan bir arslan inüb orada mel'uneyi pare pare eyledi. Kanından bunların arasına bir damla sıçradı.

Ferhâd dağı delerken acuze karı elinde lokma çanağı gelüb Ferhâd'a Şirin vefat itdi didikde Ferhâd, külüng ile kendini urduğı, Şirin dahi gelüb hançer ile kendini urdığı ve bir arslan min-tarafillah gelüb acuzeyi parelediği.

[63] Amma bu tarafdan Hürmüz Şah gelüb gördi, ziyade acıdı. Bunların ikisini bir yere, yan yana defn eyledi. Ba'de Hürmüz Şah, şehre gelüb bunların ruhları içün fukaraya in'am ve ihsan ve tasadduk eyledi. Amma bunların mezarları üzerinde birinin kırmızı ve birinin beyaz gül fidanları bitüb, tamam büyüyüb birbirlerine kavuşma raddelerine gelecek zaman arasında bir kara çalı dikeni bitüb ol fidanları kavuşmağa bırakmaz. Meşhur-ı alem oldığı bedihi şimdi halâ anların üzerinde bir kubbe türbe bina olmuşdur. Aşıklar varub ziyaret ve ruhlarına bir fatiha dua iderler. Halbu ki Gülbeyaz Şirin'in vasiyyeti üzre libaslarını taht-ı revana koyub, üzerine siyah atlas örtüb Mehmene Bânû tarafına

gönderdi. Helallığın diledi. Mehmene Bânû, Şirin'in kanlara alude libaslarını gördükde üzerine kapanub bu beyti söyledi. Beyt-i Mehmene Bânû:

Ey diriğa ber murad itmedim Şirin'im ben seni
Ahir libasını gördüm kan ile alude seni

Deyüb zari zari ağladı. Na murad Şirin'in firakından aklı perişan oldı. Andan sarayda olanlar hep siyahlar giydi. Ber murad itmediğine peşiman oldı. Kırk gün yas ve matem tutdılar ve Şirin'in libasların bir boğçeye koyub hazineye sakladı. Gah gah [64] çıkarub ziyaret idüb yüzüni ve gözüni sürer ve koklar idi. İşte Ferhâd ile Şirin'in hikayesi dahi bunda tamam oldı. Beyt:

Tifl iken hace-i danadan almışdım sabak
Ben anı tahrir iderken yandı destimde varak

Zan iderdim bu gice destimde yar olmaz sabah
Nail-i vuslat olam dirken heman atdı şafak

TEMMET

4. FERHAT İLE ŞİRİN

SÖZLÜ (S)

Bir varımış, bir yohumuş, Allah'ın gulu çohmuş. Çoh söylemesi günahımış, az söylemesi sevabımış. Saman saman içindeyken, saman halbur içindeyken, deve telleliken, serçe imamiken , zaman o zamanımış.

Zamanın behrinde Amasya civarında bir kale varımış. Kalenin padişahı vefat ediyor. Bunun iki tane gızı var. Böyük gızına Cihan Banu diyollar, güççük gızına da Şirin diyorlar. Bu ahıllı kişileri sayasında bu devleti idare etmiye başlıyor. O zamanlarda da her bir kale bir dölet sayılırmış. Arada böyük gız gocaya getmiyşin güççüğün de gocaya getmesine engel oluyor. Diyor ki; "Ben bekliyorum babamın ocanı, bu da bekliyecek, gitmeyecek". Şirin ne tarafa şey olsa engel oluyor. Heç bi tarafa goymuyor. O zaman diyor ki, "gardaş saha ey bir köşk yaptırdım, bir köşk daha yapdıracam" deyişin "peki bacı" diyor. Buna köşkü yaptırıyorlar. O zamanın behrinde de bir tane Bahset isminde boyacı varıdı. Bunun bir de oğlu varıdı. Oğlunun ismine de Ferhat dellerdi. O zaman bunu da çağırıyorlar. Köşkün planını çiziyollar. Köşkün temeli atılıyor. Bunlar da boyasını, nahışını yapmıya başlıyorlar. Aradan bir zaman geçdikden sonra, dünyada emsalı bulunmadıh köşk yapıyollar. Yalnız Fahretinen babası Bahset de devamlı şekilde nahış boyasını yapıyollar. Artuh herkeşi, marangoz, ustanın işi bitiyor. Boya işi galıyor. Boya işi bitmek üzere, Şirin'nen bacısı Cihan Banu köşkü ziyaret için geliyollar açma törenine. Bir de içeri giriyor, gezerken Bahset'in oğlu Fahret'e rasgeliyor. Şirin bahıyor ki, eyle bir yiğit ki, dünyada emsali yoh. O zaman gız ahlından diyor ki, "Yarabbi, nolaydı şunu Yarabbi, bana nasib eteydin" diye ahlından geçiriyor. Yalınız bacısının gorhusuna heç sesini çıharmıyor. Dolanıyorlar, fırlanıyorlar, efendime söyliyim, bahşışlarını veriyorlar. Bunlar hedagelesini verdikden sonra, bunlar dışarı çıhıyollar.

Her gün sabah namazını gılıyor, Fahret babasından evvel boya çananı alıyor, boya fırçasını alıyor, dışarının, balkon gısmının nahışlarını yapmaya başlıyor. O arada gız yatanda yatamıyor. Köşkün önündeki gül bahçasına geliyor. Bahıyor ki, Fahret dışarda nahış yapıyor. O zaman bir elma atıyor. Elmayı atışın oğlanın önüne düşüyor. Bahıyor, sağa sola heç bişey yoh, gendiği gül ağaçlarının arhasına sahlıyor. Oğlan tekrar işe başlıyor. Bir elma daha atıyor.

Yine sağa sola bahıyor, heç birşey yoh. O arada bir elma daha atıyor. Atışın gendiği dışan çıhadıyor. Gız bu oğlanı görünce canı gönülden aşıh oluyor. O arada elinden fırça taba düşüyor. Bütün yapduğu nahışları harab ediyor.

O anda babası birde dışan çıhıyor. "Ne oğlum, derdin ne, niçin böyle yapdın yavrum, bütün emehlerimizi zay etdin" deyişin "Baba ayam şurya dolaşdı da, birden bir ye çanah elimden düşdü, boya döküldü, harab etdük baba" deyişin,

O arada gız annıyor ki "Yarabbiye çoh şükür, benim başıma verdi belayı Fahret'in başına verdi" diyor. Bu orda gediyor, o günden daha Fahret esgisi gibi daha nahış yapamıyor. Bu nahış yapıyım derken Şirin'in resmini yapıyor.

O arada Bahset diyor ki, "Oğlum sen hele sakın ol, hestelendin, gafan garışdı, hele birez sakin ol. Bu arada köşkün boyası bitiyor. "Bacı" diyor, Cihan banu, "köşkün bitdi, yalunuz bir gusuru galdı, şuraya bir havuz yapdıracan, izde filan yerde ki çeşmeyi de bir getirirsek, dünyada emsali bulunmaz köşkün. (Bacı o çeşmeyi kim getirebilir) Diyor ki "Tellal nida etdürek, her kim getirirse se dünyalını verirök, ahiretine garışmah" diyor. Tellal baartdırıyorlar, heç kimse garışmıyor, çünkü çürük dağdan geçiriyor. Heç kimse cesaret edemiyor o işe. O zaman Fahret diyor ki, "Baba ben bu işi üzerime alacam diyor.

"Aman oğlum biz bir boyacıyız, biz gendi umuzumuznan ekmek yiyoruz, şimdi sen gider de bu işe havas edersen, beylik çeşmesinden su içenin gözünden geri gelir, göz yaşına dalalettir, nedeceksin" diyor. "Hayr baba getürecem, o işi de ben yapacam" diyor. Müsade alıyor gediyor. O zaman tellalcının yanına gediyor. "Get söyle o işi ben üzerime alıyorum" diyor. Neyse Fahreti huzuruna çağrıyor. "Efendim" diyor, "Müsade ederseniz" diyor. "gırh günde yapığın ününe suyu ahıdacam" diyor. "Gabul etmezsen ahıtmam" diyor. Yalınuz bir şartla, ben bu köşkün gapıcılığını isdiyorum" diyor. Fermanı yazıyor. "Fahret bu köşkün gapıcısıdır" diye etrafa bildiriyor. O arada bana iki tane külük yaptıracahsın" diyor. "Peki" diyor. Gediyor demirciye ısmarlıyor. Eyle deyişin, "ya demirci bir de dua edeceksin Allah bütün guvvetimi o keküçlere bağlıyacah" diyor. Bu dua ediyor. İki külük yapıyor.

Allah ta bütün sırrını o iki külününe veriyor. Ve Şirin bu çeşmeye başlamak üzere mühendisler planı çiziyor, bu işe başlıyor, herkes hayran kalıyor. Bunu seyrediyorlar.

O arada Şirin de gidiyor tahtı ravanına, "Ya Şirin gelip benim çalıştığımı seyredersen ben yirmi günde bitiririm" diyor. Tabi bu arada Şirini gördükçe yüz kiloluğu bırakıp ikiyüz kiloluk külüngünen çalışıyor. Bu efendi o kadar çalışıyor ki, yirmi iki gün deyişin dağı bu yannı deviriyor. Su gelecek müjde diyorlar. Şirin gediyor diyor ki: "Ya Fahret çalıştıkların nafile, benim eyle bir bacım var ki, beni guştan gısganır" diyor. "Allah büyük ben çalışayım da Allah ememi zaya vermez" diyor. Otuz iki günde suyu köşkün önüne ahıdıyor.

Su ahmıya başlayışın bahçe yeşeriyor. Hezaran bülbülleri, Lehistan gumruları ötüyör. Ferhat gapıcılıga gayetin iyi bahıyor. Gizli gizli Şirinen buluşmaya başlıyor. Buna Şirin'in hizmetkeri seziyor. Gediyor bacısına haber veriyor, bacısı bunu Şirine söyliyor, Şirin'i sıkıştırıyor. Şirin inkar ediyor. "O bir gapıcı, dünyayı yıhsak ki ne, ben bir padişah gızıyım. Bu olacak iş degil bacı, bana büftan ediyorlar." Bu gine Fahredinen gizli gizli buluşuyor. Bu arada kölenin işine yaramadı. Bir gün böyle gelince, dedi ki, "ey teyze, bu sırrımızı kimseye ayan eyleme, elini, ayağını öpeyim, sen bilirsin" didise de Cihanbanu'ya haber verdi. O arada Cihanbanu'yu yahalayışın bunu Diyarbekir'de yeraltı mahsenlerinde gizli mahsene hapsetti Fahret'i. O zaman Fahret, orda altı sene kaldı gayet etti. Yalnız külüklerin ikisi yanında, mahsenin duvarlarına Şirin'in resmini çiziyor. Dedi ki, "Yarabbi, bu belayı başımdan al yarabbi" deyişin bir gece rüyasında bir ey kimse tarafından Cihanbanu'nun karşısına çıhdı. "Ey cadı kadın, eğer Fahret'i serbest bırakmasan; tacını, tahtını elinden alırım" dedi. Kadış milleti korkak olur, hemen Fahreti serbest bırahdılar ama bir şartınan; bu vilayetden gelmeyecek diye name yazdı. Bu nameyi gönderdiler, bırahdılar. Bu dağlara düşdü, Mecnun gibi çöllere düşdü. O zaman bir kayalık yere geldi, kedü için bir mağara yaptı. O zaman, Cenab-ı Allah ona bir sır vermişdi. Sultan Süleyman gibi yazıdaki çahallar, aslanlar, bunun hep ehbabı oldular, Gündüz onlarla şikar ederdi.

Bir gün Şirin'ini görmege karar verdi. "Beni idam mı edecehler" dedi. "Gidiyim" dedi. Bir ordu gibi hayvanlarlan şehre yürüdü. Herkes, "bu delirmiş" diye gaçtılar. Şirin'in de bu arada bir tek gün dişi ışılamadı. Dışarı çıhmadı, marandan sesini duyan olmadı. Fahred'in sesini işidince yola bahan pencereye geldi. Bir de bahdı ki, Fahret garşıdan geliyor, önünde hayvanlar, beyi selamlar şeklinde, saçı, sakalı uzamış, arhasındaki elbise mahlugat derilerinden, "ey yarabbi, Fahret'i böyle göreceme ölsem daha iyi idi. Benim yüzümden şunun

düşdügü hallere bak" dedi. Pencere önünde yıgıldı galdı. Fahrat bahdı ki Şirin gafasını geri çekdi. "vay vefasız vay, senin yüzünden dağlara düşdüm de, bir cemalini bana göstermedin" dedi. "Bana yapdını düşman yapmadı" dedi. Cumnanın önüne geldi. Yaptıgı çeşmede elini yüzünü yıhadı. "Ey su, bir aşk ile seni getirdim, bir aşk ile seni gaybediyorum"dedi. O zaman bunun buralarda gezdigini Cihanbanu eşitdi. Bahsetin yanına vardı. "Yahu o senin oğluna, mecnuna söyle def olsun" dedi.

"Ey Fahretim, şu dertleri bırah, nedir bu halin?" dedi. "Baba dohunma bana. Ben buldum belamı." "Bana işgence ediyorlar sen bilirsin" dedi. "Baba tek sen intizar etme gidiyorum" dedi. O zaman gene o daga çekildi. Şirin de gayet feryat etti orada.

Amasya padişahı şikara gidiyor oradan oraya. Ahırı Fahret'in olduğu tarafa geliyor, bir de bahıyor ki çeşmede biri saz çalımip türkü söylüyor. Bütün mahlugat da bunu dinliyor.

Padişah: "Ey beni adem, yanındaki hayvanlara müsade et seninen bir çift laf gonuşacam" deyor.

"Buyurun" diyor. "Senin ismin ne? Buralarda ne arıyorsun?" diyor.

Bunun dırnahları uzamış, saçları sakalları birbirine garışmış. "Ben Bahset'in oğluyum, böyle böyle başıma bu felaketler geldi" deyişin, padişah. "beninen gel, o gızı sana alıyım" diyor. "Peki" diyor, şehre gidiyorlar.

Hayvanlar orada galıyor. Bunu hamamda yıhandırıyor. Traş ediyor, elbise geydiriyorlar. Baya bir şehzade oluyor.

Buna bir mektup yazıyor: "Ey Cihanbanu, Allah'ın emri, Peygamberin gavli ile bacın Şirin'i Fahred'e istiyorum. Verirsen ver, vermezsen bu nağmenin altına vermiyorum diye yaz" diyor. "Şayet vermezsen tacını tahtını yernen bir ederim" diyor. Cihanbanu, bunu okuyunca gorhuyor. Bahset'i çağırıyor. Adamları: "O er de biz avrat mıyız, gelec varsa görecede var" diyorlar. Nagmeyi gönderiyorlar.

Padişah, Harbe karar veroyor. Bunun bir de ihtiyar, münevver bir babası varıdı. Babası. "harple kız alınmaz". Yalnız Fahret'in hatırı için bir nagme daha gönderiyorlar. Üçüncüyü de gabul etmeyişin harbe garar veriyorlar. Orduyu çekiyorlar. Çadırları galenin garşısına guruyorlar.

Gene dünürcü oluyorlar. O zaman Cihanbanu, "ne yapacaz" diyor. Bir hafta mühlet istiyorlar. Gizli asker topluyorlar. Galenin içini askerle dolduruyorlar.

Bir haftadan sonra nagmeye gene cevap gelmiyor. Harbe karar veriliyor. Harp meydanında bir iki katlolunuyor.

O zaman Fahret, "sultanım, bana müsade et, ben önce ölüyüm, bu askerler benim yüzümden ne hah yere ölmesinler" diyor. İhtiyar padişah, "benim bir oglum var, o ölene kadar sana harp meydanına girmek yoh" diyor.

Harp devam ediyor. Fahret müsade alıyor, meydana giriyor. Yüz kiloluk külüngünü eline alıyor. Kılıç kalkan yoh, kim gelirse öldürüyor. Bunlar üç sihirbaz getiriyorlar, afsunluyorlar.

Fahretin tarafının eli golu tutmuyor. Fahret külüngünen sihirbazlara da vuruyor, öldürüyor. Fahret diyor ki, "Şirin'i müsade edin, ben bir haber edeyim" diyor. Bir türkü söyleyecek, üç gün savaş yoh ilan ediyorlar.

Şirin'e türkü söylüyor. "Fahret seni bekliyor" diyor. Şirin de çoh seviniyor. Şirin aşağı enince aldıhları gibi tahtıravana bindirip, ver elini Amasya diye gidiyorlar.

Bu padişahın oğlu Hüsrev, gızı görüyor, aşıh oluyor Şirin'e. "Eğer Şirin'i bana vermez de Fahret'e verirlerse, gendimi öldürürüm" diyor.

Fahretnen Şirin'in düğün hazırlıkları başlıyor. Hüsrevse of dedikce dumanı tepesinden cıhıyor.

Hocalar, hacılar geliyor. Padişaha diyorlar ki, Hüsrev, Şirin'e aşıh oldu diyorlar. "Eyle iş olmaz" diyor. Neyse bunu razı ediyorlar. Fahret'i şehre su getirme bahanesinen gönderdiler. "Suyu ahıtamazsam kellem sana feda olsun"diyor. Şirin, "bizim işe gine bir şeytan garışdı" diyor. "Hakkını helal et" diyor. "ben çalışmaga gidiyorum, sen iki günde bir gel yanıma" diyor.

Amasya'da yardıgı yerde hala bellidir. "Gırh gün deyişin ahıdırım suyu" diyor. Şirin'in her gün yanına gidiyor. Suyu getirişin, padişah, düğünü yapayım, isterse oğlum gebersin diyor.

Düğün başlıyor. Cadı garılar helva yapıp Fahret'in yanına gidiyorlar."Şirin öldü de, canı için helva yapıldı. Sana getirdik ki canı için yiyesin" diyorlar.

Bu haberi alan Fahret, elindeki külüngünü kafasına atarak canını hakka teslim ediyor. Bir de haber yayılıyor ki, Fahret öldü diye. Geliyorlar ki, gafası parça parça olmuş.Fahretin ölüsünü görmege gelin Şirin de goynunda zehirli

hançer taşırmış. "Bu dünya bana haram oldu" diyor, ona sarılmak bahanesinen hançeri galbine saplıyor.

İki aşıh şimdi ahiretde olsa gerek. Her sene iki gül olup birleşeceği zaman, guşburnu çıkıp bunların arasına girip ayırıyor. Hala daha Amasya'da türbeleri dururmuş. Gökten üç elma düşdü. Biri bana, biri söyleyene, biri de anlatana.

5. FERHAT İLE ŞİRİN

Yeni Harfli Basma (B2)

Raviler şöyle rivayet ve böyle hikaye ederler ki, İran'da, Horasan eyaletinin bir köşesinde büyük bir şehir vardı. Bu şehrin hususiyetleri, evvela şehrin bir sahra ortasında oluşu, içinde ve sahrasında gül, lale veya suhan bahçeleri bulunuşu, ortasından akan berrak sulu bir billur nehrin buraya hayat verişi, şehrin kızlarının gayet güzel oluşu ve en nihayet de hükümdarın kadın oluşu idi.

Buradaki adete göre, Şah öldüğü zaman erkek çocuğu bulunmazsa en büyük kızı padişah olur, memleketi idare ederdi.

Şehir halkı zevk ve sefa ile meşgul olur, melikeleri olan Mümmine Banu, bir kaç akıllı veziri vasıtasiyle devleti öyle kuvvetlendirmiş, ordusunu o kadar teçhiz etmişti ki, etrafta olan bey ve padişahlar bu ordudan çekinerlerdi. Bu yüzden de her sene kendisine hediyeler gönderirlerdi.

Melike Mühmine Banu'nun evladı yoktu. Yalnız kendi kız kardeşinin bir kerimesi vardı ki, güzelliği dünyanın dört bucağında malum. Züleyha'ya taş çıkartacak derecede idi. Kaşları keman, kirpikleri kalb delen ok, hülasa, on dördünde bir afeti devrandı.

Mühmine Banu bu yeğeni Şirin'i o kadar çok severdi ki, bir an olsun yanından ayırmağa kıyamazdı.

Bir gün, Şirin'e kendi gibi güzel bir köşk yaptırmak arzu etti. İlim, hendese de çok usta, mimarlıkta eşi bulunmayan kendi baş mimarını çağırttı. Ona:

- Mimar başı! Ben Şirin için bir köşk yaptırmak istiyorum. Fakat bu öyle bir köşk olacak ki, dünya üzerinde güzelliği, kullanılışlığı süs, her şey ve her şeyi ile bir tane olacak. Dünya üzerinde şöhreti söylenecek. Masraftan kaçmaya lüzum yok. Fakat, dediğim mutlaka yapılmalıdır.

Mimar yer öptü:

- Emir ve ferman efendimizindir.

Sultan memnun oldu. Mimare öyle bir elbise ihsan etti ki, bahası binlerce altından fazla idi. Mimar başı hemen kendi yetiştirdiği kalfalarını alıp işe başladı. Köşkü yedi parçadan ibaret bir bütün halinde yapıyor, her birini o günün yıldızı hükmünce bina ettiriyordu. Birinci kasrı Kamere mensup yaptığı için burada duvarlar beyazlar giyecekler ve boyası da beyaz olacaktı. İkinci köşkün adı Ütarit kondu: Bunu maviye boyayacaklar buradaki eşya ve insanlar da mavi olacak ve giyeceklerdi. Üçüncü köşkün adı Zühre kondu. Buranın rengi de

kırmızı olacak ve orada bulunacakların elbiseleri de kırmızı olacaktı. Dördüncü köşkün adı Şems kondu: Bunun rengi sarı ve orada bulunacakların da giyecekleri elbiseler ve oradaki eşyalar daima sarı olacaktı. Beşinci köşk Merih isimli oldu. Bunu da al rengine boyadılar. Eşyası da o renk seçildi. Altıncı köşk Müşteri yıldızı ile adlandırıldı. O da renk olarak yeşile boyanacaktı. Yedinci ve son köşk ise Zühal ismini aldı. Burası da siyaha boyanıp, bütün eşyası o renkte olacaktı.

Köşkler bitince boya işini mimar başı Horasanın meşhur boyacısı nakkaş Behzad'a sipariş etti.

Bu nakkaşın on beş yaşlarında Ferhat adında bir ollu vardı ki, daha o yaşta nakkaşlıkta babası ile bir ayar olmuştu. Sonra bu hünerinden başka, delikanlı bütün dünyanın en güzel erkeği idi. Uzun boyu, geniş omuzları, ince beli, gür kaşları ve bakır renginde sıhhatli teniyle onu gören kız mutlaka aşık olurdu:

İşte bu dünyanın en güzel köşkünü yine bu dünyanın en güzel delikanlısı boyayacaktı.

Ne ise, nakkaşlar baba oğul işe başladılar.

Bir gün, Şirin, teyzesi Mümnüne Banu ile birlikte inşaata bakmak için bahçeye geldi. Köşkü gezerlerken orada çalışan Ferhat gözüne çarptı. Kızın adeta başı döndü. Ferhat'a o saat can ve gönülden aşık oldu. Fakat şaşkınlığını belli etmemek için mimarcıbaşıya sondu:

-Bunlar kaç nakkaştır burada?

- Sultanım, bunlar iki kişidirler. Hem de baba oğuldurlar. Babasının ismine Behzad, oğlununkine de Ferhad, derler.

Şirin her iki nakkaşa da bol ihsanlar verdi. Fakat Ferhad'a tarif edilmeyecek bir sevgi ile aşık olmuştu.

Oradan ayrılıp saraya dönünce Mühmine Banu ile Şirin zevk ve sefa ile meşgul oldular. Fakat Şirin kalbine düşen aşk ödü, onun rahat ve huzurunu tamamen selbetti.

Bir gün kalktı eline altından bir turunç aldı. Bahçeye çıktı. Kendini nezaketle Ferhat'a bir defa gösterdi. Ferhat bakayım derken, elindeki turuncu delikanlının göğsüne doğru attı, kaçtı. Ferhat turuncu yere düşürmeden tuttu. Şirin'i dikkatlice bir defa süzdü. O da Şirine o dakikada deli gibi aşık oldu. Şirin onun da kendisine aşık olduğunu anlayınca, artık orada durmadı, saraya döndü.

Ferhad'a gelince, o andan itibaren ah, vah ederek akşamı zor getirdi. Evine dönünce o gece gözüne uyku girmedi. Nereye baksa Şirinin hayalini orada görüyor, ağzından yalnız alevli ahlar çıkıyordu. Sabahleyin babasından üç saat evvel köşke gelip çalışmağa başladı. Şirin de aşkın pençesinde kıvır kıvır kıvranıyordu. Bir ara dayanamadı, kalktı, eline bir altından limon aldı. Ağır adımlarla gül bahçesine girdi. Gül dallarının arasında bir defa Ferhada göründü. Elindeki limonu delikanlının göğsüne fırlattı.

Ferhad, kızı görünce elindeki fırçası düştü, yere çöktü, şaşkın bakakaldı. Şirin saraya döndü.

Ferhad bir müddet sonra kendine geldi. Biraz ahladı, ofladı ve nihayet akşam olunca evine döndü. o geceyi uykusuz geçirdi.

Ertesi sabah, namaz vakti işinin başına geldi. Etraf tenha, saray uykuda idi. Fakat aşkı başına sıçramış olan Şirini uyku tutmadığı için, kız pencereden Ferhadın işe başladığını görünce, tahammülü kalmadı. O saatte yalnızca bahçeye indi. Gül ve yasemin fidanları arasından kendini Ferhada gösterdi. Ferhad, kızı görünce her defaki gibi yine aklı başından gitti, elindeki işi unuttu.

Bu hali gören Şirin baktı ki, bahçede ikisinden başka kimse yok. Şaşkın delikanlıya sokuldu. Onun püskürme benli, karanfil renkli yanaklarından bir kaç defa öptü, kokladı. Sonra şu beyti kağıda yazıp delikanlınınbaş ucuna yere bırakdı. Koşa koşa saraya döndü.

Beyit:

Bilmem peri misin yoksa feriçte?
Aklımı kaptırdım ben ben görüşte

Benim derdi dermanımdan haberdar olmayan bilmez
Muhabbet bir bela şeydir giriftar olmayan bilmez

Ferhad kendine gelip gözlerini açınca başucunda kağıdı buld. Üzerindeki beyitleri okudu. Gene bir ah çekti ve tekrar bayıldı.

İkinci defa ayılınca kalktı, bir kağıda altın ve lacivert boyalarla Şirinin resmini yaptı. Bunu evinin en güzel bir yerine koydu. Sabah akşam gider, bu resmi seyreder, böylece avunmağa çalışırdı. Gece gündüz gözlerinden kavli yaşlar dökerken sarayında bunca rahat içinde Şirin de günden güne sararıp

solmağa başladı. Yine bir sabah. erkenden bahçeye çıktı. Ferhad orada çalışıyordu. Şu beyti söyledi:

Şirin efendim Şirine düştü
Ah etti zarı Şirine düştü
Güzeller taksim edildi,
Ferhad da Şirine düştü

Ferhad orada boya yaparken bu bülbül gibi tatlı sesi duyunca düşük omuzları sevinçle doğruldu. Sanki yeniden hayat buldu. O da ciğerden bir ah çekib şu beyti söyledi:

Gözlerim Şirin imiş
Baktıkça Şirin dermiş,
Ben Şirini gözlerken
Murada Şirin ermiş.

Tekrar Şirin söyledi:

Ben bir yare kul olmuşum,
Ona yanmış kül olmuşum
Kuş dilini bilmez iken,
Şimdi bir bülbül olmuşum.

Aldı Ferhad:

Yar gözlerim içeriden
Yar bağrım kes içeriden
Gözüm gülistanda kaldı.
Çıkmadı yar içeriden.

deyince Şirinde sabra mecal kalmadı. Koştu Ferhadın kollarına atıldı. İki hasretzede aşık birbirinin göğsünde kaç zamanlık iştiyaklarını biraz olsun dinlendirdiler. Az sonra kendilerini topladılar. Biraz daha muhabbet ettiler.

Sonra sonra Şirin kalktı ve saraya döndü. Zavallı Ferhad da yine yine derdiyle başbaşa kaldı. Artık geceleri evinde şu beyti okuyor, onunla avunuyordu. Beyit şu idi:

Benim dert derunumdan
Her hale yakıp eğleniyor
Gayri yoktur eğlencesi
O hale bakıp eğleniyor.

O gün akşam oldu. İşler bittiği için Mimarbaşı bütün çalışanların hesabını gördü. Hepsini savdı. Bu arada nakkaş Behzad ile Ferhad'a da yol verilmişti. Ertesi günü Mühmine Banu Şirin ile birlikte geldi. Köşkleri gezdi. Beğendi. Mimarbaşıya döndü:

-Aferin Mimarbaşı! İnşaat güzel olmuş memnun oldum. Yalnız şu büyük kasrın karşısında bir küçük köşk daha isterim ama o, bütün bunlardan daha süslü adeta oymalı bir kanarya kafesi gbi bir şey olacak. Bilhassa bu noktaya dikkat edilmesini istiyorum, dedi. Mimar başı:

-Baş üstüne, Sultanım. Yarından tezi yok. Hemen başlarım, cevabını verdi. Ve ertesi günü bir çok amele ile işe başladı. Bir haftede köşkü tamamladı. O zaman yine nakkaş Behzad ile oğlu boya ve nakiş için Saraya çağırıldı.

Şirin, orada fırsat buldukça bahçeye çıkıyor, uzaktan Ferhadı gözlüyor, delikanlı da o zamanlar ateşli ahlar, oflarla nazarı dikkati celp ediyordu.

Bu vaziyet, Şirinin Taya kadınına şüpheli göründü. Onları gözetlemeğe koyuldu. Yeni köşkün boya işi de az zamanda sona erdiğinden yine Ferhad saraydan ayrıldı.

Aradan bir müddet geçti. Bir gün Mühmine Banu bahçede dolaşırken gözüne bir büyük kuyu ilişti. Bunun ağzında Hazreti Süleyman zamanında devlet tarafından yerleştirilmiş muazzam bir kapak taşı vardı. Yanındaki cariyeler ve Muhmine Banu:

- Acaba bu kuyu mudur, suyu nasıldır? diye düşündü. Emir verdi. Bir çok adam güçlükle taşı biraz araladılar. Buradan bir kova sarkıttılar. Berrak bir su çekildi. Fakat bu suyu kimse içmeye cesaret edemediği için zindanda katle mahkum bir suçluyu çıkardılar. Sudan içirdiler. Baktılar ki bir şey olmadı. Kendileri de içtiler. Çok tatlı, çok hafif bir su idi. O zaman Mühmine Banu yanındakilere:

- Bu suyu bizim kasra getirmek acaba mümkün müdür? diye sordu.

Şirin söze karıştı:

- Bu su bizim yeni köşke getirilse idi bir havuz yaptırır, bahçenin revnedeki fazlalaşırdı! dedi. Bunu duyan Mühmine Banu, usta kuyucu ve su yolcuları çağırttı. Onlar işi tetkik ettiler ve şu kararı verdiler.

- Yeni köşk ile bu menbağın arasında bir dağ var. O dağdan suyu aşırmak mümkün değildir. Ancak dağ delinirse bu iş olur.

Mühmine Banu emir verdi. Tellallar çıktılar. Her kim şu suyu köşke getirirse istediğini Melikemiz Mühmine Banu hazretleri verecek, diye bağırarak sokak sokak dolaştılar. Kimse bu işe cesaret edemedi.

Dellalları Ferhad da duymuştu. Hemen ortaya atıldı.

- Ben dağ delir, suyu getiririm! diye Mühmine Banuya müracaat etti. Huzura aldılar. Melike:

- Eğer sen bu işi başarsan istediğini veririm, dedi. Ferhad hemen yer öptü:

- Sultanım, benim sizden bir isteğim var. O da sizin kapı ağalığınızdır.

- Olur, işi bitir. Seni, kapı ağası edeyim. Ama bundan ne çıkar. Sana daha büyük rütbeli mevki veririm, dedi. Ferhad izahat etti:

- Yok! Kapı ağalığı bence sizin tahtınızdan daha büyüktür.

Bu cevap Mühmine Banu'nun çok hoşuna gitti. Emir verdi.

Hemen Ferhad'ın kapı ağalığı fermanı yazıldı, eline verildi. Mimarbaşıya da Ferhad'ın dağı delmek üzere her ne isteği olursa kimseye danışmadan vermesi tenbih olundu.

Ferhad, Mimarbaşıdan iki tane klünk istedi. Birisi yüz batmanlık, öteki ikiyüz.

Mimarbaşı:

- Başüstüne, dedi. Hemen bunları yaptırdı. Ferhad'a teslim etti.

Mimarbaşı, Mühmine Banu'ya Ferhadın yarın dağı delmeye başlayacağını haber verdiler. Sabahleyin erkenden Şirin kalktı, Mühmine Banuya gitti:

Efendimiz, şu dağın delinişini biz de seyretsek, dedi. Mühmine Banu emir verdi. Hemen tahtirevan hazırladı. Bindiler gittiler. Ferhad onların geldiğini görünce öyle bir şevke geldi ki, klünkü kaptığı gibi dağa vurunca bütün etraf inledi. Her vuruşta kopan kaya parçaları hamam kubbesi kadar büyüktü. Ve bu parçalar koptukça kayaların arasından taşlar bir kanal meydana getiriyordu.

O gün oraya bütün şehir halkı seyre geldi. O kadar ki iğne atılsa yere düşmezdi.

Ferhad'ın dağı delişine herkes hayran oluyordu. Bütün halk:

- Gayret böyle olur. Aferin arslanlar gibi delikanlıya, diye takdirler savuruyor, hüner de gayret de böyle olur, diyorlardı.

Yine rivayete göre Ferhad işe başlarken oraya asker ve ülema toplanmış, gürül gürül bir duvadan sonra, Ferhad ilk klünkü taşa çaldığı zaman ağzından ve burnundan alevler fışkırdığını görmüşler. Bu aşkın ateşi imiş.

Ferhad'ın bu dağı delişini kimi sihir ve efsun, kimi de evliya nefesi almış olduğundan hamlederlerdi. Delikanlı gündüz ateş gibi çalışıyor, geceleri de eteş'i aşk ile kavrularak gözleri uyku yüzü görmüyordu. Fakat Şirin de aşkın pençesinde zebun bulunuyordu. Bir gün artık sabrı mecail kalmadı. Mühmine Banu'dan dağın parçalanışını seyretmek için müsaade istedi. O da izin verdi. Şirin yanına cariyelerini alıp oraya gitti. Kendisine hususi bir çadır ayrılmıştı. Oraya bindi. Sonra da Ferhad'ı düşünerek ona bir tabla yemek hazırlattı. Bir cariye ile gönderdi.

Cariye Servinaz, sofrayı götürdü. Ferhad'ın önüne koydu. Ferhad bunu görünce:

- Ey cariye! bu sofra ile bu şarabı bana mı getirdin. Ben kaç günden beri dünya yemeği yemem ve içkisini kullanmam. Bunu bilmiyor musun? Çünkü ben aşk şarabından sarhoş olup, kendimden geçmiş ve canımın ten kokusundan gıda alıp tok kesilmişim. Sana zahmet olacak ama, sen bunları getirdiğin yere götür, dedi.

Cariye hiç sesini çıkarmadan getirdiklerini aldı, geriye götürdü. Şirin bunu görünce cariyeye hal ve keyfiyeti sordu. O da olanı biteni anlattı.

Şirin ahu gözlerinden inci taneleri gibi yaşlar dökerek ağladı. Sonra öyle ciğerden bir ah çekti ki, onun hasretinden az kalsın çadır tutuşub cayır cayır yanacaktı. Gömleğindeki aşk ateşinin sabır vermeyen mecburiyetiyle kalktı. Kızlara:

- Siz bu yemeği yiyinceye kadar ben şu dağın tepesine çıkıp Ferhad'ın dağı nasıl deldiğini seyredeceğim. Oraya kimseyi bırakmayın, emrini verdi, çıktı gitti.

Ferhad, Şirinin geldiğini görünce elindeki klünkü bıraktı, selama durdu. Birbirini selamladılar. Şirin bülbül sesiyle şu beyti söyledi:

Bana cefa eden kaşı keman karşımdadır bekler
Beni de akibet soydu, beni uryan edip, bekler.

dedi. Şirin sazı Ferhad'a uzattı. Aldı Ferhad, bakalım ne söyledi:

Beni de seni de pur cefa eden
Yar garim geldi, yine güzelim
Fasıl gülşandır, her sefa eden
Çeker bir cefayı sine, güzelim

Laal dili efkarımdır. lütfeyle
Kerem kıl Ferhada. civan görelim
Benim haddim değil. sen de havfeyle .
Kaza-yı asuman. devran güzelim

dedi, kesti, sazı Şirine verdi. Aldı Şirin sazı bakalım ne söyledi:

Aşıkar olmazdı derdim, zehr-i hicran olmasa .
Kimse bilmezdi halim, ah-u figan olmasa.

dedi, kesti ve gözlerinden yaşlar akıtarak dönüp sarayına geldi.

Ferhad bir rivayete göre kırk günde, diğer bir rivayete göre bir yılda Şirinin aşkıyle dağı deldi, suyu akıtdı:

Su havuza ulaşınca Mühmine Banu yüzlerce kurban kesti. Mühmine Banu Ferhadı huzuruna getirtip binlerce altın ve kıymetli elbiseler vermek suretiyle onu memnun etmeye çalıştı...

Ferhad bütün bu yapılanlara zerre kadar ehemmiyet vermedi. Hamama gitti. Şirin ona bir bohça çamaşır gönderdi. Ferhad yıkandı. Sevgilisinin çamaşırlarını giydi. Oradan Mühmine Banunun huzuruna çıktı. Sultanın emriyle ona sarayda bir daire ayırdılar. Hizmetine adamlar verdiler.

Ferhad:

- Ben kendim hizmetkarım. bana hizmetçi gelemez. dedi. Mühmine Banu ahçıbaşıyı çağırttı. ona:

- Bana çıkan yemekten günde üç sofra Ferhad'a vereceksin. diye emretti. Fakat bütün bunlar Ferhadın yanında bir değer ifade etmiyordu. O emsalsiz yemekler geldikçe ya bir lokma alır. yahut elini bile sürmeden geri çevirirdi.

Bir gün Mühmine Banu işret sırasında Şirinle konuşurken Ferhadı methe başlayıp:

- Eğer üzerimde melikelik olmasa Ferhadın karısı olurdum. dedi. Şirin bundan çok memnun oldu. Yine bu sırada bir gün Mühmine Banu eğlenmek için yeni yapılan köşke gitmek istedi. Halbuki Şirin o gün sarayda kalmak için sancılanmış gibi yaptı. Hekim. ilaç para etmedi. Şirin sarayda kaldı. Mühmine

Banu mahzun olarak yalnız köşke gitti. O gün bir kaç saat sonra Şirin tayasını çağırttı. Onu yanına oturttu:

- Tayacığım, sen benim annem sayılırsın. Benim bir gizli derdim var ki onu halletmek de senin elindedir. Görüyorsun ki bir zamandan beri yemekten, içmekten kesildim. Gün günden zayıflıyorum. Şimdi senden bir ricam var. Eğer bunu yapmazsan kendimi öldürürüm. Benim derdimin dermanı senin elindedir. Bunu benden esirgemiyeceksin. Şimdi gelelim maksadıma:

Ben nakkaş Ferhadı deli gibi seviyorum. Onu görmek için içim titriyor. İşte bugün burada yalnızız. Onu bir an için gizlice buraya getir. Bir defa yüzünü göreyim, dedi. Taya kadının yüzü değişti. Başını geriye sallayarak Şirinin bu isteğini reddetti. Bunun üzerine Şirin hiddete kapıldı:

- Ey mel'un karı! Sana bu kadar yalvarışım tesir ekmedi. Öyle mi? diye haykırınca, taya siyaset yoluna saptı:

- Benim küçük sultanım. Senin her emrin benim başımın tacıdır. Fakat biliyorsunuz ki, burada bir sürü cariye var. Bunlardan biri Ferhadı görürse Mühmine Banuya söyler. O zaman benim gönderileceğim bir celladın satırıdır. Onun için tereddüt ettim.

- Peki, madem ki onu buraya almağa korkuyorsun. Yeni köşklerin en küçüğü olan Gülistan köşküne gidelim. Ferhadı oraya davet et, olmaz mı?

Bu teklif tayanın hesabına geldi.

- Olur sultanım. Sen şimdi cariyeleri al, gülistanda dolaşmağa çık. Sonra yoruldum, uykum geldi der, küçük köşke yatmak üzere çekil. Sen orada yalnızken beeen de Ferhadı gizlice köşke sokarım. Orada sohbet edersiniz, dedi. Şirin tayasının dediğini aynen yaptı.

"Uykum geldi" diye küçük köşke çekilince Taya da gidip Ferhadı aldı, köşke getirdi. Şirin, Ferhadı kapıdan karşıladı. El ele tutuşup salona geldiler. Oturdular. Taya kadın onlara kahvaltı çıkardı. Fakat ikisi de mahçup bir eda ile oturuyor, aralarında tek kelime konuşulmuyordu.

Taya kadın bir kadeh doldurdu. Evvela Ferhada, sonra da Şirine birer tane sundu. Bu bir kadeh evvela Şirini dile getirdi:

- Elhamdülillah, efendim, nazlı canım ile buluştuk, diye söze başladı. Ferhad da ona aynı nezaketle karşılık verdi. O kadar sohbet ve muhabbete daldılar ki ikindi olduğu halde önlerindeki yemeğe el uzatmadılar.

Nihayet akşam yaklaştı. Şirin bin naz-u işve ile:

- Bu günlük bu tatlı sohbet bu kadarla kalsın. Çünkü akşam oldu, bana izin vermenizi rica ederim. Ne mutlu bana ki, bu gün sevgili efendim ile buluşup konuşmak kısmet oldu, dedi. Ferhad da onu gülistan kapısına kadar götürdü. Orada tekrar birbirlerine sarıldılar. Sonra Ferhad salınarak yürüdü gitti. Şirin meftun bakışlarla onu süzerek şu beyti söyledi:

Kimseler görmüş değildir can-ı bedenden yıktığın
Gözleriyle gördü Şirin işte canımdır giden

ve Ferhadın ayrılışı ile öksüz kalan kalbinin göz yaşlarına yol verdi.

Taya kadın dayanamadı:

- Niçin kendini üzüyorsun, sultanım. Ben, her gün, her gece sizi buluşturmak isterdim ama, Kethüda denilen cadı kadın ile cariyelerden korkuyorum. Bir şey görürler veya sezerler ise Mühmine Banuya gidip araya fitne koyarlar. Sonra benim başım, sizin de işiniz gürültüye gider, diye korkuyorum, dedi. Az sonra Mühmine Banu Saraya geldi. Şirin onu kapıda karşılayarak her zamankinden fazla tazim gösteri. Evvelce Şirinle Ferhad arasındaki macerayı hisseden bir cariye o gün Mühmine Banu'ya bütün bildiklerini, gördüklerini gizlice anlattı. Aklı sıra iltifat görecek, ihsan alacaktı. Fakat onu dinleyen sultan hiddetle:

- Sakın bunlardan kimseye bir şey söyleme, sonra karışmam! dedi.

Fakat kalbi müsterih olmadı. Gece vakti celladı çağırttı ve o cariyeyi boğdurdu.

Ertesi sabah Mühmine Banu erkenden Şirini çağırttı. Beraber kahvaltı ettiler. Sultan tahterevan hazırlanmasını emretti. Şirin bir bahane bulamadı. Beraber bindiler, gittiler, üç gün çeşitli yerlerde gezdiler. Tekrar saraya döndüler. Şirin Ferhadın hasretiyle üç günde çok sıkıntı çekti. Saraya döndükleri zaman ilk fırsatta hasretini dindirmeyi kararlaştırdı.

Ertesi günü yine Mühmine Banu bir gezme daha istedi. Şirin bahane bularak sarayda kaldı. Mühmine Banu çabucak gülistane döndü, köşke gizlendi.

Yine Şirin Taya kadınla Ferhada haber gönderdi, küçük köşkte buluştular. İkindi vaktine kadar sohbet ettiler. Sultan bunları gözetledi. Bereket versin

birbirlerini öpmediler bile. İkindi vakti Ferhad da Şirin de saraydaki dairelerine döndüler. Mühmine Banu kendi kendine:

- Bunların arasında fenalık yok. Elleri bile birbirine değmedi, sadece sohbet ettiler. Ama, yine kabahat Şirin de değil bendedir. Ferhadı kıza o kadar methettim ki, onunla sohbet etmeğe kelktı, dedi. Az sonra da o saraya döndü.

Şirin uykuya yatmıştı. Mühmine Banu hemen kağıt kalem getirtti. Kethüdaya ferman yazdı. Bunda:

- Kapı ağası Ferhadı yarın yatsı vakti Ahen kalesine götürüp, zincire vuracaksın! yazılı idi. Kethüda bu fermanı aldı. Ertesi günü Mühmine Banu Şirin ile cariyelerini alıp yeni köşke gitti. Yatsı vaktinde Kethüda Ferhadı çağırttı, ona:

- Oğlum, hakkında fermen çıktı. Ahen kalesinde, zindanda zincire vurulacaksın, deyince zavallı delikanlı şaşkınlıktan dona kaldı. Kethüda ona teselli verdi:

- Her şey geçer, oğlum. Belki bir yanlışlık yüzünden bu muameleye maruz kaldın ama, ben bir fırsatını bulursam, Mühmine Banu'ya senin kurtulman için iltimas ederim!. diyerek bir kese altın çıkardı, Ferhada verdi. Sonra, başmuhafızı çağırdı. Ferhadın odasındaki bütün eşyasını bir arabaya koydurup kendisini de bindirip Ahen kalesine götürdüler. Orada zincire vurdular.

Bir taraftan zindan, diğer taraftan Şirinin hasreti zavallı Ferhadı azaptan öldürüyordu.

Delikanlı her dakika ah ediyor, bu ahlar kale halkının rahat ve huzurunu kaçırıyordu.

Bütün gün vaziyeti anlatan beyitler düzüyor, okuyor, bunları kağıtlara yazarak zindanın kapısından dışarı atıyor, bulanlar defterlerine not ediyorlar. Bazıları da bunları Mühmine Banuya götürüp ihsan ediyorlardı. Şirinin cariyesi Servinaz da bunları gizlice topluyor. getirip Şirine veriyor, Şirin göz yaşlarıyla bunları okuyor, durmadan ağlıyordu.

Bir gün Ferhad, zindancıya biraz altın verdi. Kendisine bir saz aldırdı. Ondan sonra vakti saz çalıp beyit söylemekle geçiyordu.

Bir gün kalesinin yakınlarındaki sahraya bir kervan kondu. Bezirganın çadırı da hemen kale duvarına bitişik kuruldu. Ferhad bunu görünce geceyi bekledi. Gece olup herkes uykuya yatınca, aldı sazını bakalım Bezirgana ne söyledi:

Aldı Ferhad:

Ferhadın üryana döndü
Ciğeri puryana döndü,
Ne dostundan haber geldi,
Ne işi bir yana döndü.

Ferhad'ın bu beytini Bezirganın hususi hizmetkarı duydu. Aldı sazı, bakalım ne cevap verdi:

Aldı Bezirganın hizmetkarı:

Bre yiğit! nerelisin, bir yanığa yaralısın,
Doğrusunu söyle yiğit ! Adın nedir, nerelisin?

Ferhad bunu duyunca kanlı göz yaşları dökerek aldı sazını:

Aldı Ferhad:

Benim vatanım Ermen'dir.
Dertli sinem bidermandır.
Bana aşık Ferhad derler, asıl
Vatanım Ermendir.

Aldı hizmetkar:

Ne gezersin sen burayı
Geldin sevdiğin arayı
Aşık suçun ne ki acep?
Niçin sen girdin burayı?

Aldı Ferhad:

Çok yiğit gelir meydana
Ferhad gelir. bak merdane.
Ben Şirin Han'ın kuluyum
Can. başı koydum meydana

deyip kesti ve gözlerinden kanlı yaşlar dökerek hıçkıra hıçkıra ağlamaya koyuldu.

Bu hal bezirganlara tesir etti. Onlar da ağladılar, ertesi günü kalkıp gittiler. Bir gece Mühmine Banu'ya rüyasında heybetli ve murani yüzlü bir derviş göründü. Parmağını sallayarak ona:

- Eğer Ferhadı salıvermezsen üç güne kadar öleceksin! dedi. Mühmine Banu uyandı. Rüyasından çok korktu. Ertesi günü Ferhada bin altın göndererek kaleden çıkarttı. Ferhad zindandan çıkınca bin altını fakirlere dağıttı. Sonra sazını omuzuna vurup dağlara çekildi. Şehir halkı Ferhadın beyitlerini dillerine dolamışlardı. Her tarafta aşıklar bunları söylüyor. Herkes Ferhadı arıyordu. Ferhad'a dağlardaki yırtıcı canavarlar muti oldular. Aslanlar, kaplanlar, başka hayvanlar onunla beraber gezer, edindiği mağaraya gelince karşısında el pençe divan dururlardı. Ferhad kimse ile grüşmüyor, yalnız göz yaşlarını akıtarak sazı ile hayvanlara beyitler okuyor, uzaktan geçenler durup onu dinliyorlardı.

Bir gün yine aşkı galyana geldi. Şehre indi. Çeşitli boyalar aldı, geldi. Mağarada onları ezdi.

Mağaranın duvarına Şirinin büyük bir resmini yaptı. Artık gece gündüz o resmin karşısında beyit düzüyor, mani şiir okuyordu.

Aradan günler geçti. Bir gün Ferhadın gönlüne esti. Sarayın karşısına geldi. Vakit gece idi. Şirin haftalardır hasretini yana yana çektiği Ferhadı bir dakika bile unutmuyor. her saniye ruhen onun yanında bulunduğunu hissediyor, fakat sohbeti iştiyakile cayır cayır yanıyordu. Nihayet bir gün:

O kadar arayayım Şah-ı maksudumu ki
Cest-i cuda taklim raksede meydan tükene

diyerek ertesi günü tahtırevana binip, dağa gitmeğe. Ferhad'ı mağarasında görmeğe karar verdi.

O gece rüyasında bir derviş gördü. Derviş onu uyandırıp:

- Ne duruyorsun. pencereden sokağa baksana! dedi ve kayboldu.

Şirin hemen yataktan fırlayıp pencereden bakınca karşıdan. yanında canavarlarla Ferhadın geldiğini gördü. Halk canavarları görünce Ferhadın

yolundan kaçıyor, Ferhad omuzunda sazı, elinde klünkü heybetle ilerliyordu. Şirin bunu görünce aldı sazını, bakalım ne söyledi:

AldıŞirin:

Gözlerim yollarda kaldı
Niçin, Ferhadım, gelmezsin?
Seher vakti gün gibi
Niçin şimşadım, gelmezsin?

Ferhad etrafında canavarlarla ilerleyerek geldi. Sarayın önünde, Şirinin penceresinin karşısındaki bir taşa oturdu. Şirin bunu görünce, düştü bayıldı. Ferhadın da gözü Şerine ilişince o da baygınlık geçirdi. Sonra aldı sazını, bakalım ne söyledi:

Aldı Ferhad:

Dön bana dön gül yüzünü
Ya görünür ya görünmez
Yar çok ama sencileyin
Ya bulunur, ya bulunmaz.

Bir güneş doğmuş oradan.
Kısmetim varmış yaradan
Çık salın devlethaneden
Ya salınır, ya salınmaz.

Sana derim hüsnü zatı
Yürk olur aşkın atı
Zalimlerce yer kıymeti
Ya bilinir, ya bilinmez.

Dağlarda geçirdim yazı
Sahranın ötüşür kazı
Senin gibi şahın kızı
Ya bilinir, ya bilinmez

Ferhad der ki ey leb-i gonca
Boyu uzun, beli ince
Yanında huri belice
Ya bulunur, ya bulunmaz

deyip kesti. Şirin kendine gelmiş, içi ezile ezile Ferhadı dinlemişti. O da aldı sazını bakalım ne cevap verdi:

AldıŞirin:

Turnalar gezerken gölde
Şahinler gezerken kolda
Yarim olmadığı yerde
Mahzun gönül hiç eğlenmez.

Taşkın sular çağlar ola
Çevre yanı dağlar ola
Sad, hezar bülbüller ola
Mahzun gönül hiç eğlenmez

Aldı Ferhad:

Görmiyeli sen güzel fettanımı
Nar-ı hasret yandırıyor canımı
Tenim gazme kesildi kül olmuşum
Yakar firkat, yakar hasret canımı

Vade-i aşkınla zarım daima
Vuslete el ermedi dildarıma
Yoluna ettim canı, başı feda
Nar-ı hasret yaktı cana canımı

deyip kesti. Şirin bunu duyunca ağlamaya başladı. Ferhad da bunu gördü, aldı sazını, bakalım ne dedi:

Aldı Ferhad:

Gıdır oldum, sağ ve asan kal,
Yar, elveda!
Senin için çekmişim çok

Ferhad; Hürmüz Şaha sazla macerasını anlatıyordu.

Gayret ve ar, elveda!
Ey güzeller padişahı kıl.
Hüdanın aşkına

Çıkar yar-ı güzin-i bu sefanın aşkına
Yılda bir gez al beni ey nazlı
Yarim, elveda!

Der ki Ferhad, kulunum, gelmez
Bu candan sada
Şehir, matemden münadiler
Ederlerken nida

Ey derifa, birbirimizden yazık,
Düştük cuda
Bir yana sen bir yana ben
Nazli yarim, elveda!

deyip kesti. Canavarlarını peşine takıp sahranın yolunu tuttu. Orada bir ağaç altında durup düşünmeğe başladı. Sonra:

- Yarabbi, yarimi bir daha görebilecek miyim, yoksa bu son görüşüm müdür? diye başlayarak Hak Teala'ya münacatta bulndu. Ferhad'ın babası Nakkaş Behzad, oğlu ile Şirin arasında geçen macerayı duymuş ve üzülmüştü. Ferhadı, sarayın önünde iken gören ahbapları koştular. Behzad'a oğlunun sarayın önünde olduğunu haber verdiler. Adamcağız telaşından yalın ayak sokaklara fırladı. Koştu, geldi. Fakat Ferhadı orada bulamadı. Etraftan soruşturdu. Sahraya gittiğini haber aldı, geldi. Ferhadı ağacın altında canavarların ortasında ağlıyarak saz çalarken buldu. Yüreği paralandı. Gözlerinden yaşlar aka aka ona yalvardı:

- Ey gözümün nuru, ciğer parem evladım. Nedir bu hal? Bizi matemlere garkettin. Annen evde ağlamaktan gözleri kör oldu. Bir kadın uğruna bu eza, bu cefa çekilir şey midir? Haydi kalk eve dönelim.

Ferhad'ın bu sözler kulağına bile girmedi. Babasına:

- Benim başımın tacı sevgili babacığım. Bundan sonra sen kendine eziyet edip göz yaşı dökme. Ben kendime eza ve cefa veriyorum ki ahirette bunun sefasını süreyim. Sonra sen beni bu halde görüp cefada sanıyorsun. Hayır. bilakis bana bu bir safadır. Annem de sen de inşallah ahrette kevser havuzu başında buluşuruz. Beni duadan unutmayın. dedi.Aldı sazını:

Beni divane etti ol peri bilmem ne dersin sen
Gel ey nasih ko pendi hal-i dilden bihabersin sen

dedi, ayrıldı. Babasının hüzün ve hayret dolu yaşlı gözleri önünden süzülerek oradan uzaklaştı.

Nuşirevan'ın oğlu Hürmüz Şah bir gün yanında maiyeti olduğu halde ava çıkmıştı. Sahrada avlanırken uzaktan uzağa bir saz ve şiir sesi işitti. Bir ağacın altında atından indi. Adamlarına emir verdi. Bu saz çalan adamı bulun diye, huzuruma getirin, dedi. Adamları koşuştular. Ferhadın bulunduğu yere geldile. Baktılar ki yabanileşmiş bir insan, elinde bir saz, yanında yüz batmanlık bir klünk ve etrafında yırtıcı hayvanlar. Yanına sokulmağa cesaret edemediler. Gelip vaziyeti Hürmüz Şaha arzettiler. Şah:

- Uzaktan işaretle anlaşın ve getirin, dedi. Gittiler. Ferhad'a işaret ettiler. Ferhad onlara sordu:

- Ne istiyorsunuz?

- Seni şahımız Hürmüz Şah istiyor.

- Ben Hürmüz Şahın ne müsahibi ne de nedimesiyim. O. nedimelerini çağırsın,çekilin,gidin!

Gelenlerin arasında zeki bir asker vardı. O, Ferhad'a anlattı:

- Senin sazını ve feryadını şah duymuş. Acaba ne derdi var. anlayayım diye sana haber saldı. Sazı ile beraber yanıma gelsin. dedi.

- Ha! O zaman mesele başka! dedi. Klünkü eline aldı. onlarla beraber şahın yanına gitti. Uzaktan canavarlarla ferhadın geldiğini gören ve hikayesini bilen müsahipler Hürmüz Şaha Ferhadın hikayesini anlattılar. Şah Mühmine Banu'ya çok kızdı. Sonra Şirin dedikleri kız sağ mıdır diye sordu:

- Evet şahım sağdır. cevabını aldı. Ferhad da o ara yanına gelmişti. Selam verdi. selam aldı. Hürmüz Şah Ferhad'a:

- Yiğidim! Şu elindeki sazla bana ve dostun Şirin'e ait beyitlerden bir az çalar mısın? dedi. Ferhad aaldı sazı, bakalım ne söyledi:

Aldı Ferhad:

Ben aşık-ı şeyda, hayran ayrılık,
Kıldı iki çeşmi giryan ayrılık,
Ayrılık dil-i meleğini kıldı harap
Böyle gördüm acı her an ayrılık
Ağlamak karım benim Şah-ı ahımı
Bana oldu aşına derd,ü elem.
Görse halini rahmederdi her sanem
Varsa gelmiş sana ey can ayrılık.

Elden aldırdım o gül yüzlü yarimi,
Gören var mı acep mücennes yarimi
Görmek isterken ter temiz yarimi,
Dehri boşa etti zindan ayrılık.

Ferhad der aksidir çark-ı zaman
Gönül meleği gamla dolu misli kan .
Adet oldu bence gam ile figan,
Aşkıma oldu atış, kan ayrılık.

deyip kesti. Hüngür hüngür ağlamaya başladı.

Hürmüz Şah çok müteessir oldu. Acıklı bir sesle:

- Üzülme, Ferhad. Ahdim olsun tahtım ve tacım bahasına da olsa sana Şirini alacağım, yalnız bana bir türkü daha söyle, dedi. Ferhad bu ahitten şevke geldi, aldı sazını, bakalım ne dedi:

Aldı Ferhad:

Ayrılık derdini edeyim takrir,
Yarimi, ah! bana çok gördü felek,
Gülzar alemde gül ile goncayı,
Koptu, ayırdı, çok gördü felek.

Cüda kıldı Şirin yarimden beni
Tiz buldum, aldırdım elimden seni,
Dağlarda kalmışım, acır yok beni
Bir banuyu bana çok gördü felek.

Acep eylesem mi ah ile zarı,
Yaktı vücudumu hasretin narı,
Yüzünü göreyim bir kere bari,
Bana mehpareyi çok gördü felek.

dedi, kesti.

Hürmüz Şah, Ferhad'dan çok hoşlanmış, haline de acımıştı. Ona döndü:

- Ferhad senden bir ricam var. Seni sarayıma götüreyim, oradan Mühmine Banu'ya bir mektup yazayım Şirini sana istiyeyim olur mu? dedi. Ferhad razı oldu. Birlikte saraya geldiler. Ferhad hamama girdi. Saçını, sakalını düzeltti. Temiz ve şahane elbiseler kuşandı. Şahın divanına vardı. Şah, bu yeni kıyafetiyle Ferhadı çok beğendi. Hemen Banu'ya mektup yazıldı. Kapıcılar kethüdasına teslim edilip, Mühmine Banuya gönderildi.

Kethüda mektubu götürüp vezire teslim etti. Vezir de mektubu divanda iken Mühmine Banuya verdi. Mektup okundu. Şöyle yazılmıştı.

Sen ki Mühmine Banu Melikesin, bu mektubumu alınca yeğenin Şirini, nedimim Ferhad ağaya nigah edip bana gönder. Yoksa benim gücüme dağlar dayanmaz. Gelir kızı zorla aalırım

Hürmüz Şah

Mühmine Banu mektubu okuyunca hiddetinden köpürdü. Onu parça parça edip kethüdanın suratına attı. Hırstan ıslık çalan bir sesle:

- Sırasını beklesin... Seferim var. dedi vezire de:

- Çabuk! Orduyu sahrada hazırla, emrini verdi.

Kethüda süratle Hürmüz Şaha geldi, hikayeyi anlattı. Şah hiddetinden çıldıracaktı.

- Bir kızı benden esirgedi, öyle mi... Çabuk ordu hazırlansın, gideyim cadının tahtını başına geçireyim. Kızı da zorla alayım da görsün, diye haykırdı.

Vezir hemen faaliyete geçti. İki günde tam yüz altmış bin piyade ve süvariden mürekkkep ordu hazırlandı. Diğer taraftan da Hürmüz Şah, Mühminenin nasıl hazırlandığını öğrenmek için casuslarını Ermen'e gönderdi. Bunların arasında babası Nuşirevan zamanından kalma en usta casus Şehmerd de vardı.

Şehmerd düşman şehrine gelince halk arasına karıştı. Saray meydanına gitti. Orada Mühmine Banuyu tahta oturmuş, Şirini de perde arkasından gördü. Mühmine Banu vezirine sordu:

- Ne kadar askerimiz var?

- İki yüz bin ama, Kanin Acem altmış bin süvari ile iki güne kadar burada olacak.

- Hemen harekete geçelim.

- Sultanım, biz gideceğimize onların gelmesini bekleyelim. Böylece yol zahmetini onlara yüklemiş oluruz. Böyle mütabık kaldılar. Şehmerd hemen bir saz buldu. Oracıkta çalmağa başladı. Birisi gidip Şirine iyi bir çalgıcı gelmiş, bir dinleseniz bir daha onu yanınızdan ayırmazsınız, dedi. Şirin onu istetince Şehmerd yanına gitti. Eline bir saz verdiler. Bir kaç türkü çaldı, söyledi. Şirin sordu:

- Sen hiç padişahlara çaldın mı?

- Tesadüfen. Hürmüz Şaha bir kaç kere türkü söyledim.

- Hiç bu yakında çaldın mı?

- Evet bir hafta evvel çaldımdı. Hele oğlu yaşında bir müsahibi var. Hem güzel saz çalıyor, hem yakışıklı, hem de çok tatlı konuşuyor dedi. Göz ucuyle de Şirin'e baktı. Şirinin gözlerinden inci gibi yaşlar döküldü. Şirin, Şehmerd'in Hürmüz Şahın adamı olduğunu anladı. Çalgı faslı bitince , Şirin ,Şehmerd'e yüz altın verdi. Şehmerd:

- Sultanım ben fukara birisiyim. Bunları koyacak bir şeyim yo, deyince Şirin gitti, kendi sırmalı çevresini çıkardı ona verdi. Şehmerd paraları çevreye koydu, oradan çıktı. Doğru Hürmüz Şaha geldi, olanları anlattı. Sonra çevreyi Ferhad'a uzatarak:

- İşte, Şirin hanın çevresi budur! dedi. Ferhad çevreyi aldı, öptü koynuna sakladı. Ertesi günü Hürmüz Şah mehteri çalgı çalarak ordusuyla harekete geçti. Şirin, cenk olacak ovaya bakan bir tepede çadır kurdurdu.

Bir müddet sonra, Hürmüz Şahın ordusu bir toz bulutu içinde göründü. İlk ağızda on iki altın alem belirdi. Bu 120.000 asker demekti. Onun rkasından ikinci gurup kırk alemle yani 400.000 askerle Hürmüz Şahın oğlu Hüsrev Şah geçti. Onun ardından bir toz bulutu daha belirdi. Rüzgarla toz sıyrılınca, duru bir ata binmiş ay yüzlü Ferhad kolunda yüz batmanlık klünkü ve peşinde altı cengaveriyle geçtiler. Şirin bunu görünce ah... deyip bayıldı.

Ordu muharebe sahasında saffa girdi. Hürmüz Şahın oğlu Hüsrev Şehzade elli bin asker ile yerine geçti. En arkada beliren toz sıyrılınca taht üzerinde oturan Hürmüz Şah sağında casus Şehmerd, solunda aynı ustalıkta Şahur olduğu halde cenk meydanına girdi. Gece iki ordu da istirahat etti. Ertesi sabah erkenden Hürmüz Şah bir mektup daha yazdı. Mühmine Banu da reddedince, artık cenk başladı.

Meydana giren Kezreb adlı Mühminenin baş cenkcisi oldu. Meydanda at gezdirip meydan okudu. Hürmüz Şah da Behram adlı yiğiti ona karşı çıkardı. İki cenkçi sıra ile hamleler edip, yenişemediler. Akşam oldu. İki ordu da yerlerine çekildi. Ertesi günü erkenden cenk başladı. Hürmüz Şah Kahir isimli cengaveri meydana sürdü. Mühmine de bir zenci muharibi ona karşı çıkardı. Bir iki hamle yaptılar. Zenci bir biçimine getirip Kahire bir gürz vurdu onu cansız yere serdi. Bu sefer Kahirin kardeşi Tahir meydana girdi. Ona karşı da Mühmine, Kılşıvan pehlivanı çıkarttı. Kılşıvan pehlivan bir nara attı ve sonra:

- Hey soytarı, bayağı yiğit gibi de meydana girdin ha... deyince, Tahir:

- Senin gibi melunların çok defa ipliğini pazara çıkardım. Haydi durma hamle et! Cevabını verdi. Kılşıvan:

- Hamle etsem ne lazım gelir. Başıma sahipkıran mı kesildin? Diyerek bir hamle edişte Tahiri yakaladı. kaçırdı: Ondan sonra her iki taraftan hamlelerle akşam oldu.

Üçüncü sabah meydanı açan Ferhad oldu. Elinde klünkü, duru atın üzerinde şahinler gibi meydana girince bir nara attı, ilave etti:

- Bilen bilsin, bilmiyen öğrensin. Benim ismim Ferhad na murad'dır. Canına susayan karşıma gelsin. Gelsin de dünyada erlik nasıl olurmuş görsün dedi. Mühmine Ferhadı görünce Karun Acem pehlivanı çağırttı ona:

- Şu meydanda duran Ferhad zalimini senden isterim. Meydanda onu yakalayıp usul ile bana getir de ellerimle parçalıyayım. Ferhad'ı kim tutarsa Şirini ona vereceğim, ahtolsun! dedi.

Karun Acem pehlivan yer öptü, yanında casuslarla meydana girdi.

Ferhad'ın karşısına geldi:

- Ferhad, nedir senin bu yaptığın? İki şahı birbirine düşürdün. Sen beni bilir misin? Ben Kaf dağındaki devleri tepelemiş adamım. Gel, bana teslim ol. Seni Mühmine Banuya götürüp affetmesini rica edeyim, dedi. Şehmerd hemen atıldı:

- Pehlivan, bu Karun Acemine inanma. Seni alıp götürecek. Mühmine'ye teslim edecek, Şirini de kendine alacaktır, dedi. Ama, Karun Acemden duyduğu sözlere fevkal'ade kızan Ferhad, Şirine olan aşkıyle yüreği yanarak söylendi:

- Ne herze yiyorsun sen! Senin ne haddine ki... haydi hamle et de seni domuz tepeler gibi geberteyim. dedi şu beyti söyledi:

Dün gece görürler, kareler giydin mi hiç
Düşmanı kılıcından uz ki aralar gördün mü hiç.

Karun Acemi de şöyle karşılık verdi:

Dün gece seyrim içinde karalar giydim hele,
Düşmanı kılınç aralar işte ben geldim hele.

deyip kılıcı ile hamle etti. Ferhad elindeki yüz batmanlık klünkü ile hamleyi durdurdu. Fakat emdiği süt de burnundan geldi. Sıra şimdi onda idi. Delikanlı var kuvveti bazuya verip:

- Ya Allah! diye klünkünü Karun Acemi'nin kafasına yapıştırdı. Karun hamleyi durduramadı. Kafası ezildi. Cansız yere serildi. Şehmerd koştu. Karunun elbiselerini soydu. Leşini Mühmine Banu tarafına fırlatırken ilave etti:

- Alın pehlivanınızı, cehennemde size yer ayırtmaya gitti.

Mühmine Banu bu sefer en meşhur pehlivanı Kehzayı meydana sürdü. Daha ilk hamlesinde Ferhad onu da bir klünkte cehenneme yolladı. O gün Ferhad akşama kadar yedi tane namlı cengaveri birer birer temizledi. Ferhad korkusu düşman ordusunu bir anda sardı ve sarstı.

Akşam olup iki taraf yerlerine çekilince Ferhad. Şehmerd'e Şirini çağırması için rica etti. Şehmerd hemen kıyafet değiştirdi. Düşman tarafına geçti. Şirinin yanına gitti. Ferhadın arzusu şöyleydi. Şirin bunu canına minnet bildi, kalktı

Şehmerd ile beraber Ferhadın çadırına geldi. Birbirlerini hasretle kucaklayan iki hasret aşık, işrete başladılar. Şirin bir ara Ferhad'a:

- Ey benim başımın tacı aşkımın ilacı efendim. Bu gün senin karşına çıkarılan pehlivanların hiç birinden sana bir zarar gelir diye korkmadım. Yalnız Karın acemi meydana girince epey korku geçirdim. Ama o da cezasını buldu. Yarın kılsuvar sana karşı çıkacaktır. Ondan endişe içindeyim, dedi. Ferhad cevap verdi:

- Bak efendim, ben kendimi yoktan var eden Allah-ü Teala'ya sığınıp her işimi onun tevekkülüne bağladım. Benim ondan başka pehlivanım yok. Kimseden endişe etmem.

Şirin bu cevptan sonra bir çok dualar etti. Sabaha kadar iki hasretzede kalbli bibirlerine sarılıp gah göz yaşı döktüler, gah sohbet ettiler. Sabaha karşı artık ayrılacakları sırada Şirin:

- Efendim. Hak Teala seni o yüzü siyah düşmanın üzerine galip eylesin, emin! diye dua etti. Sonra şu beyitle sözüne nihayet verdi:

Nesirin Allah ola her demde, Ferhadını senin
Haşredek rahın selamet, rahat olsun bedenin.
Gül gül olsun, gül cemalini ermesin bir kez hazan.
Dergahında neden olsun Şirin han neden senin

dedi, ilave etti:

Temennim budur haktan canım çıkmadan tenden.
Ayırmasın Hak mevlam beni senden, seni benden.

dedi kesti. Ferhad da gözlerinden yaşlar akarak:

Beni bu derd içinde değişmesin aleme.
Kavuşmaz dağlar dağa, rastlar adem ademe.

dedi. Sevgilisini uğurladı. Sonra çok yorgun düştüğü için çadırına girdi, yattı. Rüyasında bir ihtiyar geldi. Ona, o günkü muharebede ne yapması lazımgeldiğini öğretti.

Ferhad uyanınca Tanrıya şükürler etti: Namazını kıldı. Sonra gidip meydana indi:

Kelsuvar meydana çoktan girmiş, er istemeğe başlamıştı. Ferhad hemen klünkünü alıp karşısına çıktı. Kılsuvar kılıç çekti, üç sefer Ferhad'a hamle etti. Fakat delikanlı ihtiyardan rüyada öğrendiği oyunlar sayesinde üç öldürücü hamleyi de boşa çıkardı.

Sıra Ferhada gelince, klünkle Kılsuvar'a hücum etti. Kılsuvar kalkanla bu hamleyi karşılamak istedi. Ama o kalkan porselen tabak gibi toz boz oldu ve klünk onun kafasını yam yassı etti, cansız yere serdi.

Mühmine Banu bunu görünce tamamen yeise düştü. Emir verdi, mutareke davulları çalındı. İki taraf cenge ara verip yerlerine çekildiler. Ferhad biraz istirahat etmek için çadırına çekildi. O sırada bir çavuş geldi:

- Şah Hürmüz seni istiyor! dedi. Ferhad Şahın yanına gitti. Şah sordu:

- Ne zamana dek cenk edelim?

- Onu siz bilirsiniz, şahım

- Bir mektup daha yazalım, diyorum ne dersin?

- Münasiptir, padişahım.

Hürmüz Şah hemen bir mektup yazdırdı.. Şehmer'e verdi.

Mühmine Banuya gönderdi. Mühmine mektubu okudu. Bunda şöyle yazılıidi:

Mühmine Banu, üç gündür cenk oluyor. Kaç yiğit öldü. İki taraftan da kıymetli kayıplar verdik. Bir yiğit kırk yılda yetişir. Şimdi sana düşen iş, Şirini bir tantırevana koyup bize göndermektir.

Mühmine Banu bunları okuyunca çılgına döndü. Kağıdı parçaladı. Şehmerd'in suratına çarptı:

- Var, padişahına söyle, bildiğinden şaşmasın! dedi.

Şehmerd geldi, olanı, biteni anlattı. Ertesi sabah yine ordular muharebe nizamına girdiler. Meydana Hürmüz Şahın oğlu Hüsrev Şah girdi. Meydan okudu. Er istedi. Mühmine Banu tarafından Simerg adlı cengaver ortaya çıktı. Bir kaç hamlede kusurlu oyunlarının sökmediğini gören Simerg gazaba geldi. Şehzadeye bir gürz vurdu. Şehzade siperle mani oldu. Şehzade var kuvvetini bazzuya verdi. Simenge bir gürz vurdu. Simeng kalkanla karşılarken, gürz

kaydı, atının başını yaraladı. Simeng yaya kaldı. Hüsrev de atından indi. Bir iki kılınç oynattılar. Şehzade Simengi belinden tuttuğu gibi kaldırdı, yere vurdu. Şahin gibi göğsüne çöktü snra ellerini bağlayıp esir etti. Ordugaha götürdü.

Şehzade tekrar er istedi. Bu sefer karşısına Sehlan pehlivan çıktı. Hüsrev onu da esir etti.

O gün cenk sona erdi. Şehzade esirleri sorgudan geçirdikten sonra tuttu hapsetti.

Mühmine Banu tarafında artık maneviyat sarsılmıştı. Düşmanla yek yeke başa çıkılamıyacağını anladılar. Buna çare düşündüler. Mühminenin casuslarından biri:

- Sultanım filan yerde bir cadı vardır. Çok sihir bilir, ona bir mektup yazmalı, davet etmeli, bu orduyu dağıtır, dedi. Hemen mektup yazdılar. Casus mektubu cadıya götürdü., o da:

- Pekala, eşyalarımla beni sırtına yükletirsen gelirim, dedi. Öyle yaptılar. Cadının sihriyle çabucak Mühmine Banunun yanına geldiler.

İsmi Ezraka Banu olan cadıya Mühmine çok izzeti ikram etti. İşi anlattı. Cadı:

- O kolay, evvela mahbusları kurtaralım! dedi. Bir sihir yaptı. Mahbuslar kurtuldular geldiler. Hürmüz Şaha mahbusların firarlarını haber verdiler, üzüldü.

Ezreka'ya bir çadır tahsis olundu. Orada sihirle uğraşmaya başladı. Ertesi günü meydana yine Hüsrev girdi. Karşısına Kehrap çıktı. Biraz elleştiler, birbirlerine oyun ettiler. Nihayet Şehzade bir kılıç vurdu. Yere yıktı. Kehrap yine kalktı. Akşama kadar döğüştüler. Yenişemediler. Akşam cenge ara verildi.

Şirin, Şehmerd ile buluşup yine Ferhadın çadırına geldi. Sabaha kadar işret ettiler. Sabahleyin Şirin döneceği saatte Ferhad'a:

- Ey efendim. Mühmine Banu bir sihirbaz cadı getirtti. Bugün sihirle sizi mağlub edecek. Hatırında olsun, dedi.

Ferhad:

- Allah ü Teala bana muin olur, cevabını verdi.

Şirin de sihir bozan bir hünema yeli, onu ayrı vasıtayla Ferhad'a gönderdi.

Ertesi sabah Hüsrev şehzade yine meydana grince cadı Ezraka eline bir gürz aldı. karşısına çıktı. Hüsrev hamle etti.

Şehzade ism-i azam okuyup hamleyi bozdu. Bu sefer o cadıya hamle etti. O da hamleyi sihı kuvvetiyle durdurdu. Bu sefer Ezraka hamam kubbesi gibi bir

gürzle şehzadeye saldırdı. Hüsrev kalkanı karşı tuttu. Gürz kalkana dokununca ateşler saçıldı. Şehzade ateşler arasında kaldı. Kendinden ümidini kesti. Cadı, onu hakladım diye meydanda gururla dolaşırken baktı ki meydandan çıkıyor:

- Vay sen sağ mısın? diyerek üzerine at sürdü. Yaklaşınca şehzade kılıcını çekip:

- Al bu da benden sana yadigar olsun! sözleriyle ona bir kılıç vurdu. Cadı siperle kendini korudu. Derken, sihirbaz koynundan çıkardığı bir şişeyi şehzadenin üzerine attı. Etraf ateşle doldu. Hürmüz Şa oğlundan ümidini kesti. Fakat Şehmerd ortaya atılıp ism,i azam okudu. Sihiri bozdu. Şehzade kurtuldu.

Mütareke davulları çalındı. İki taraf yerlerine çekildiler.

Mühmine, cadıya çok izzet-i ikram etti. Cadı ona:

- Sultanım, filan yerde bir Tantana cadı isminde bir sihirbaz vardır. Benden üstündür. Onu da getirirsek yarın düşmanı haklarız, dedi. Hemen ona name yazıldı. Şehmerd casus orada idi. Bunu duydu, geldi. Hüsrev şehzadeye anlattı.

Şehzadenin o gece bir bezirgan misafiri vardı. İsmi Şabur Hindi idi. Dünyada gezmediği memleket, tanımadığı millet ve şöhret yoktu. Bunu duyunca:

- Şehzadem, bu cengin sebebi nedir? diye sordu. Hüsrev de:

- Ferhad, Şirine aşık olmuş, Babam Ferhad'a acıdı. Mühmine Banu' maktup yazdı. Kızı istedi. O da vermeyince bu cenk ortaya çıtı, dedi. O zaman Şabur Hindi:

- Elhak, değer... Sen Şirin denilen bu yosmayı bilmezsin. Dünyada biricik güzel odur. Onun üstüne güzel yoktur, dedi. Şehzade bunu duyunca Şirine can ve gönülden aşık oldu. Fakat, Şirinin Ferhad'dan başkasını görecek gözü yoktu. Tantana cadı gelince, Ezrek ile birlikte Hüsrevle Ferhadı öldürmek için sihirle çalışmaya başladılar.

Sabah yine asker harp nizamına girdi. Hüsrev Şehzade meydana çıkarken Şirinin aşkıyla öyle bir nara patlattı ki, bir çok asker sersem oldu.

Tantana Cadı, Mühmine Banuya:

- Sultanım, şu Hüsrevi tutup huzurunuza getireyim mi? dedi. İzin verdiler. Tantana Hüsreve karşı çıktı. Şehzade ona hamle ederken koynundan bir şişe çıkardı. İçindekini onun üzerine serpince Şehzade hemen ayı oldu. Tantana onun boğazına zinciri taktı. Aldı getirdi Mühmine'nin çadırı önüne bağladı. Sonra tekrar meydana girdi. Askerin üzerine bir su serpti. Hepsi ateş içinde

kaldılar. Sonra bir sihir daha yaptı, ateş çekildi. Hürmüz Şah oğlunu ortada görmeyince telaşa düştü. Şehzadenin macerasını anlattılar,

Ferhad; elindeki klünk ile cenk ediyordu.

çok üzüldü:

- Gece baskın verelim! dedi. Casuslar:

- Sultanım, gidelim, cadıları öldürüp Şehzadeyi kurtaralım, sonra baskın yaparız, dediler. Öyle kararlaştırıldı.

Casuslar gece gizlice ordugaha girdiler. Cadılar yorgun düştükleri için uyuyup kaymışlardı. Onların başlarını kestiler. Cadılar ölünce sihir bozulmuş şehzade yine insan olmuştu. Şehzadeyi de alıp döndüler.

Hrmüz Şah oğlu gelince sevindi. Baskın hazırlığı yapıldı. Gecenin en karanlık saatinde Hürmüz Şah askerleri Mühmine Banu tarafına girip nara atınca onlar da kalktı. Bir ana baba günüdür koptu. Mühmine askeri birbirini kırdılar. Mühmine kaçtı. Hayatını zor kurtardı. Şehmed Ferhadın yanında idi. Bu gürültüde o bir tahtırevan alıp getirdi. Şirini buldu. Kız bu gürültüden korkmuştu. Şehmerd'e sordu:

- Bu gürültü, kıyamet nedir?

- Sultanım bu gece Mühmine Banuya baskın verdik. Askeri kırıldı. Kendisi de sizi bıraktı, kaçtı. İşte gürültü o... cevabını verdi.

Şirin tahtırevana bindi. Hürmüz Şahın yanına geldiler. Sonra kona göçe, Amasya'ya döndüler. Nikah gününü beklemeye başladılar. Hüsrev Şehzade'nin bir düzenbaz tayası vardı. Şehzadenin kederli yüzünü görünce ondan bunun sebebini sordu. Şirin meselesini öğrenince :

- Sen hiç merak etme... ben onu sana yaparım, dedi.

Maksadı Ferhad'ı öldürmek sonra Şirini Hüsrev'e almaktı. Bir gün Şirinin yanına gitti:

- Sultanım, buyrun bahçede gezelim. Açılırsınız, dedi. Bahçeye götürdü, gezdirdi, yine getirdi.

Hüsrev'in aşkı gün günden artıyordu. Artık dairesine kapandı. Bir yere çıkmaz oldu.

Babası bir gün Şehzadeyi sordu.

- Hastadır, dediler. Padişah hekimbaşıyı gönderdi. Hekimbaşı, baktı, dedi ki:

- Padişahım, şehzade hasta değil, aşıktır, dedi. Hürmüz Şah, şehzadenin tayasını çağırdı. Oğlunun hastalık sebebini sordu.

- Aşıktır, sultanım, dedi. Padişah:

- Kime aşıktır, sualini sorunca

- Şirin'e aşık olmuş. Derdi bu! Padişah bu cevabı alınca veziri Bahtikar Gifiti çağırttı. Ona işi anlattı. Çare sordu. O da :

- Padişahım bana üç gün mühlet ver. Bir çare arzederim, dedi.

Üç gün sonra, şaha:

- Filan dağda bir su vardır. Onu Amasyaya akıtırsan Şirini nikah ederim! deyiniz, tedbirini ileri sürdü. Hürmüz Şah öyle yaptı. Ferhad:

- Başüstüne, padişahım! dedi. Klünkü aldı, dağı parçalamağa başladı. Şah :

- Ne kadar zamanda biter bu? diye sordu.

- Üç yüz batmanlık bir gürz yaptırın, kırk günde bitiririm, dedi, inşallah demedi:

Olacak olur çar-u naçar
İster gönlünü geniş tut, ister dar.

beytine uyarak dağı parçalamağa başladı. Şirinin Gülbeyaz isminde bir sırdaşı cariyesi vardı. Onunla Ferhad'a haber gönderdi. Bir gün.

- Gülbeyaz, Ferhad'ın çalıştığı yere git, onun cemalini gör, gül, ben de senin yüzüne bakıp onu görmüş olayım, dedi. Gülbeyaz gitti. Ferhadı gördü. Kırk günde bu dağı delip hikah olacağını söyledi. Bir gün Hürmüz Şah, vezirle oğluna:

- Gidip Ferhada bakalım, nasıl çalışıyor, dedi. Üçü beraber kalktılar. Dağa gittiler. Ferhadın dağı yarı yarıya deldiğini görünce hayret ettiler. Akşam saraya dönüşte, Şirin keyfiyeti duydu. Şahtan izin aldılar. Ertesi sabah dağa gitmek için Şirin sevindi beyit söyledi:

Yaktı aşıkı yaktırdı firak
Irak olsun firak bizlerden ırak
Hayli müşkül imiş dosta iştiyak

Söyle gülyüzlü o canana
Hasretle derdimiz bi payan olur
Söyle gül yüzlü o canana
Korkarım orada bir gün kan olur

Gam-ı hicranınla oldum aşına
Vahşi canavarlar yar olmuş sana
Yar sözünden olur gülşen bana
Söyle bah-ı saba şen cananıma

dedi ve kanlı göz yaşları döktü.

Şirin arada sırada Ferhat'ın ziyaretine gidiyor. Zavallı aşıkı kan ter içinde çalışırken görünce yüreği parça parça oluyordu. Yine bir gün ziyaretine gittiğinde Ferhat derhal Şirinin yanına gelip gözyaşlarını sildi. Hatırını sordu. Bi ah çekti ve şu beyti okudu:

Yüreğin yakma Ferhadım ,
Şirinim derde dermanım
Güle gülmek yaraşır,
Bülbüle gül ey canım.

Şirin bu beyitleri dinledi. Yürekli çevresi ile Ferhadın terlerini sildi. Birbirlerini hayran hayran seyrederken Gülbeyazın sesi ile ayrıldılar.

Ayrılmak namesin efendim yazma ,
Gel sultanım medet sen kerem eyle
Cevrü cefa ile bağrımı üzme,
Gel Şirinim gel sen kerem eyle

Sensiz gülistana girip neyleyim,
Yalnız kalırsam ben kan ağlarım,
Oldu ciğerim hicranla harap,
Merhamet eyle Şirin alicenap.

Hilafım yok sözümde ey mahitap
Düşmeden atma ona nara ,
Derdine derman Şirin biçare ,
Rahmeylemezsem harap olur.

Aldı Ferhad:

Şol benim ah edip ağladığım,
Yara bildir ya kerim.
Tatmadı asla gam gönlüm,
Aşık olanı güldür ya rahim

Ölür ayrılmam senden
Hiç can ayrılmaz senden
Acep can ayrılır mı bedenden,
Yoksa gamda mıdır, bildir ya rahim

Olmuşam avare cümle işinde,
Alem harap oldu çeşmim yaşımdan,
Bu dert ırak olsun kul başından
Aşka düşmek ne müşkülmüş ya kerim

Ferhad eder beni yakıp kandırma
Ayrılık cemalin soldurma,
Kadir mevlam beni sundur, öldürme,
Hasretim, Şirin güldür yarab

Şirin ayrılık anının geldiğini Ferhad'a söyledi. o zaman Ferhad tekrar şu beyti okudu:

Ya ilahi alma canım olmadan vaslı yar
Sen kabul eyle duamı ey gami pervardigar

ve Şirin arkasından uzun uzun baktı.

Yine bir gün Şirin Ferhad'a gitti. Ağlamağa başladı. Ferhad:

- Canımın içi dilberimşurada beş günlük işim kaldı. Kendini üzme dedikten sonra şu beyti okudu:

Gider kalbinden hüzün, surur eyyamları geldi
Erişir idi vasfına sefa eyyamları geldi.

Bunu duyan Şirin:

- Ferhadım gelirken atımın ayağı kırıldı. Bu hayra alamet değildir. Mevla hayra tebdil etsin. dedi ve şu beyti okudu:

Bu dünyada murad almamak kimlere kalmış
Bizim de işimiz artık hemen Allah'a kalmış

vedalaşıp saraya geldi. Gece Şirin rüyasında azgın bir köpeğin Ferhadı [illegible] gördü. Hemen rüyayı Gülbeyaz'a anlattı ve :

- Yalvarırım hemen git Ferhad'ı gör dedi. Şimdi gece yalnız olmaz beraber gidelim dedi ve gittiler. Ferhad sıhhat ve afiyette idi. Birbirlerini görünce sevindiler.

Aldı Ferhad:

İçmişim badeyi gülgüm ya meclisinde ben,
Gam değil yıkılsa şimdengeru bu can ile ten
Şirinim ela gözü kar etti bana hem sözü,
Derdim ile ölürsem unutma Şirinim bizi.

Söyle Şirinim söyle kalmaz bu firkat böyle .
Ölürsem aşık Ferhad'ın ruhuna dua eyle
Ferhad işin oldu zar olmuş güle herdem han
Son meclisimizdir ey yar bu rüyada işaret var

Şirin de Ferhad'a şu beyti okuyarak saraya döndü:

Nuru diden aşık Ferhadım elveda
Şirini unutma ey cihen şahım elveda
Hoşca emanet ettim hüdaya ben seni
Can bedenden ayrılır bu can'a elveda.

Gece Ferhada gittiğini Hürmüz Şaha naklettiler. Şah kızın bu aşkının şiddetini bir kere daha anladı.

- Bunlar ölürler birbirlerinden ayrılmazlar...Hüsrev bu sevdadan vaz geçsin. Çünkü sonu iyi olmaz, deyince sultan hanım oğluna nasihat etti. Ama kar etmedi. Nihayet dadı işe karıştı ve şaha dedi ki:

- Evladımız ölecek. Çaresi Şirini almaktır. Fakat Ferhad sağken bu iş olmaz. Bunu bana bırakın dedi.

Bunun üzerine Hürmüz Şah dadıya izin verdi. Dadı hemen koca karı kılığına girerek eline bir tabak helva alıp, Ferhadın yanına geldi ve ağlayarak:

- Oğlum Ferhad, sana içim parçalanarak söylüyorum, sevgilin Şirin bu gece aniden sarayda ölmüş helva dağıtıyorlardı. Senin için de aldım. Sana çok yazık oldu. Artı boşuna uğraşma dedi.

Bu haber üzerine Ferhadın yüreğine indi, gözleri karardı.

- Ben dünyada yalnız onun için yaşıyordum. Madem ki Şirinim öldü, bana da dünya haram olsun, diyerek birden elindeki klüngü havaya attı. Klüng Ferhadın başını yardı. Zavallı aşık orada can verdi.

Durumu gören dadı haberi şaha verdi. Cariyeler de vaziyeti Şirine yetiştirdiler. Kız aşkının vefatını duyunca hemen düşüp bayıldı. Cariyeler epeyi uğraşmadan sonra Şirini ayılttılar. Kız hemen Ferhadın yanına gitmek için şahtan izin istedi. Kızın bu ricası üzerine bir kaç cariye ile Şirini Ferhadın bulunduğu yere gitmesine izin verdi ve çok dikkat etmeleri için cariyelere sıkı sıkı tenbih etti.

Şirin en sonunda Ferhadın cenazesinin başına gelmişti. Kendini tutamadı ve saçını başını yolmaya, feryat edip tepinmeye başladı. Bu şekilde kendini helak ederken birden kalbi durdu ve Ferhadın üzerine yıkıldı. Ölüm onu sevgilisine kavuşturmuştu. Bu sırada ileriki tepede acı bir çığlık duyuldu. Bu çığlığı atan da, bu acıklı sahneye sebep olan kara yürekli kadına aitti. Şirini uzaktan seyreden dadı bir arslanın pençeleri arasında can veriyordu. Çığlık işte bu katı kalpli kadınındı. Allah onun yuvasını yaptı.

Hürmüz Şaha bu feci vaziyet anlatıldığı zaman müteessir oldu. Ve hemen maiyeti ile beraber bir cenaze töreni tertip etti. İlahilerle iki aşk şehidini yan yana defnettiler. Mezar başında okunan dualardan sonra fukaraya bol bol ihsanlar helvaler dağıtılıp hayır dualar edildi.

Zamanla iki kabrin üzerinde iki gül ağacı yetişti. Yaz kış hiç solmayan bu gül ağaçlarının al renkli gülleri birbirlerini kucaklıyorlardı.

SON

BİBLİYOGRAFYA

AKAY, Hülya : Sivas' ta Halk Hikâyeleri. Erzurum 1973. Basılmamış lisans tezi.

AKSEL, Malik : Anadolu Halk Resimleri. İstanbul 1960. Baha Mat. xv+190 s.

_____ : "Ferhad ile Şirin". T.F.A. Sayı:229, Ağustos 1968.

AKTAŞ,Şerif : Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş. Ankara1991. Akçağ Yay. 160 s.

ALPAY, Gönül : Ferhad ü Şirin, (Ali Şir Nevai). Ankara 1975. A.Ü. Yay. Doktora Tezi. VII+513 s.

ALPTEKİN, Ali Berat : "Türk Üniversitelerinde Yapılan Talabe Tezlerindeki Halk Hikayeleri Bibliyografyası". Türk Dünyası Araştırmaları. Nisan 1983.

_____ : "Azerbaycan Halk Hikâyeleri." Türk Folkloru, Ocak-1984. Cilt.5, Sayı: 54, s: 9-13

_____ : "Azerbaycan Halk Hikâyeleri." Türk Folkloru, Şubat-1984. Cilt.5, Sayı:55, s:11-14

_____ : Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı. Ankara 1997. Akçağ Yay. XII+417 s.

ARDA, Zeki Cemil : "Edebiyatta Motif Araştırmaları". Hareket. Sayı:5

ASLAN, Ensar : Yaralı Mahmut Hikayesi Üzerinde Bir İnceleme. Diyarbakır, 1990. Dicle Üniversitesi Yayınları. VII+191 s.

BALİ, Muhan : "Halk Hikayeleri ve Program Tekniği". T.F.A. Sayı:268 Kasım 1971.

_____ : Ercişli Emrah ile Selvi Han Hikâyesi; Varyantların Tesbiti ve Halk Hikâyeciliği Bakımından Önemi. Ankara 1973, Baylan Mat. A.Ü. Yay. 302 s.

_____ : Halk Edebiyatında Nesir. Erzurum, 1982. A.Ü. Basımevi. 54s.

BAŞGÖZ. İlhan : Folklor Yazıları. İstanbul 1986. Adam Yay. 354 s.

BORATAV, Pertev Naili : Köroğlu Destanı. İstanbul, 1984. Adam Yay. 261 s.

_____ : Halk Hikayeleri ve Halk Hikayeciliği. İstanbul 1988. Adam Yay. 273 s.

_____ : Folklor ve Edebiyat2. İstanbul, 1991, Adam Yay. 520s.

_____ : 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı. İstanbul 1992. Gerçek Yay. 237 s.

ÇAĞLAR, Behçet Kemal : "Aşıklar Kahvesi ve Halk Hikayeleri". T.F.A. Aralık 1952. Sayı: 41

ÇETİN,İsmet : "Halk Hikayeciliği Üzerine". Milli Folklor, Haziran 1989. Sayı:2.

_____ : "Şairlerimiz ve Halk Hikâyelerimiz". Milli Folklor, Aralık, 1990. Sayı: 8.

_____ : "Türk Halk Hikayelerinin Taihi Gelişmesi". Milli Folklor, Haziran, 1990. Sayı: 6.

_____ : "Türk Halk Hikayeleri Konusunda Yapılan Çalışmalar Hakkında Düşünceler". Milli Folklor, Kış, 1991. Sayı: 12

_____ : "Halk Hikayeleri Üzerine Çalışmalarda Ele Alınacak Konular Hakkında". Milli Folklor, Bahar, 1992. Sayı: 13

DEMİRAY, M. Güner : "Halk Masalları Üzerine Bazı Görüş ve Düşünceler". Türk Folkloru, Eylül, 1986. Sayı: 86

DEVELLİOĞLU, Ferit : Osmanlıca -Türkçe Ansiklopedik Lûgat. Ankara 1995, Aydın Kitabevi Yay. XIX+1195 s.

DOĞANÇ, Ayhan : "Stith Thompson'a Göre Halk Hikayelerinin Tasnifi". T.F.A. Eylül, 1966. Sayı: 206

DUYMAZ, Ali : "Kerem ile Aslı Hikayesi Üzerine Bazı Tesbitler". Milli Folklor. Bahar, 1993. Sayı: 17.

DÜZGÜN, Dilaver : "Böyle Bağlar Hikâyesi ve Varyantlarının Mukayeyesi" Erzurumlu Halk Aşıklarını Anma ve Tanıtma Semineri, 31 Mart 1989, Erzurum

_____ : "Aşık Şenlik'in Latif Şah Hikâyesi Üzerine Bir deneme" Milli Folklor, c.1, yıl: 2, sayı:5, Mart 1990, s. 12-14

_____ : "Atatürk Üniversitesi'nde Folklor Çalışmaları". Milli Folklor, Güz,1995. Sayı: 27

_____ : Aşık Mevlüt İhsani: Hayatı, Sanatı ve Şiirlerinden Seçmeler. Erzurum 1997. A.Ü. Yay. 326 s.

_____ : Aşık Yaşar Reyhani; Hayatı, Sanatı ve Şiirlerinden Seçmeler. Erzurum 1997. A.Ü. Yay. 312 s.

_____ : Aşık Mustafa Ruhani; Hayatı, Sanatı ve Şiirlerinden Seçmeler. Erzurum, 1997. A.Ü. Yay. 314 s.

_____ : "Erzurum'da Aşık Kahvesi Geleneği". Prof. Dr. Dursun Yıldırım Armağanı(Haz: Metin Özarslan, Özkul Çobanoğlu,) Ankara, 1998, s: 205-224

EKİCİ, Metin : Dede Korkut Hikâyeleri ile Teşekkül Eden Halk Hikâyeleri. Ankara1995. Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yay. 167 s.

ELÇİN, Şükrü Murat: Kerem ile Aslı Hikayesi. Ankara 1949. M.E. Basımevi. VIII+128 s.

_____ : "Hikayet-i Bağdat Şahı". Türk Folkloru, Kasım, 1986. Sayı: 88.

_____ : Türkiye Türkçesinde Maniler. Ankara, 1990, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay. 194 s.

_____ : Halk Edebiyatına Giriş. Ankara, 1993. Akçağ Yayınları. 763 s.

_____ : Halk Edebiyatı Araştırmaları 1. Ankara 1997. Akçağ Yay. 520 s.

_____ : Halk Edebiyatı Araştırmaları 2. Ankara 1997. Akçağ Yay. 674 s.

ELİŞİR, Nevai : Ferhad ve Şirin. Bakı. 1968. Azerbaycan Dövlet Neşriyyatı. 312 s.

ERKAL, Abdulkadir : Lami'i Çelebi, Ferhad u Şirin. Erzurum 1998, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.

Ferhad ile Şirin Hikâyesi : Yazma. İstinsah Tarihi: 1261. A.Ü. Merkez Kütüphanesi Seyfettin Özege Kitaplığı, "ASL 375" Num. Kayıtlı.

Ferhad ile Şirin Hikâyesi : Taşbasması. İstanbul, Şirket-i Hayriyye-i Sahhafiyye.

Ferhad ile Şirin : Sebat Matbaası, İstanbul 1930

Ferhad ile Şirin : İstanbul 1944. Maarif Kitabevi. 70 s.

Ferhad ile Şirin : Behramzade, Matbaa-i Ahmet Kâmil, İstanbul 1341.

Ferhat ile Şirin : (tam-resimli) Yazan: N.B. İstanbul 1982. Şenyıldız Kitabevi, 48 s.

GÖRKEM,İsmail : "Türk Halk Hikâyelerinin Canlı Gösterim Olarak İncelenmesi." Milli Folklor, Bahar 1998. Sayı: 37 s: 107-113

GÖKHAN, Mehmet : " Yanlış Kullanılan Bir Kelime "Motif" ". Türk Folkloru. Şubat, 1986. Sayı :79.

GÜNAY, Umay : "Propp'un Masalları Çözümleme Metodu". Folklora Doğru, Eylül-Ekim 1973. Sayı: 31.

_____ : Türkiye'de Aşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi. Ankara 1992. Akçağ Yay. 252 s.

_____ : "Dede Korkut Hikâyelerindeki Karakterlerin Tahlili." Milli Folklor, Bahar-1998, Sayı: 37, s: 2-12

GÜNEY, Eflatun Cem : "Halk Hikâyeleri Üzerine". T.F.A. Haziran, 1961. Sayı: 143.

_____ : "Halk Hikâyeleri". T.F.A. Ağustos, 1951. Sayı: 25.

HALICI, Feyzi : Aşıklık Geleneği ve Günümüz Halk Şairleri. Ankara 1992, Atatürk Kültür Merkezi Yay. 674 s.

Hikâye-i Ferhad ile Şirin : İstanbul Litografya Destgâhı, 1271(1855), 64s. Taşbasma, kenarında Raz-Nihan ile Mah Fruze Sultan vardır.

Hikâye-i Ferhad ile Şirin : İstanbul Litografya Destgâhı, 1280 (1863), 56 s. Taşbasma.

KAPLAN, Mehmet : Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 3 Tip Tahlilleri. İstanbul 1991. Dergah Yay. 204 s.

_____ : (Mehmet, Akalın-Muhan Bali) Köroğlu Destanı. Ankara 1973, Sevinç Mat. A.Ü. Yay. 615 s.

KARADAĞ, Metin : Erzurum ve Çevresinden Derlenen Halk Hikayeleri Üzerinde Araştırmalar. Erzurum 1984. Basılmamış Doktora Tezi . 504 s.

_____ : Türk Halk Edebiyatı Anlatı Tarleri . Balıkesir, 1996. Akademi Yayınları. 383 s.

_____ : "Türk Saz Şairlerinde Hikaye Türkülerinin Teknikleri". Köz, Erzurum 1980. Sayı: 5

KARASUBAŞI, Sevengül : "Alman Edebiyatında Halk Hikayesi (Çeviri)". Milli Folklor, Güz, 1995. Sayı: 27.

KARATAŞ, Aynur : Elif ile Mahmud Hikayesi Üzerinde Bir Çalışma. Erzurum 1992. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. XXV+249 s.

_____ : "Karıştırılan İki Halk Hikayesi". Milli Folklor, Güz, 1992. Sayı: 15

KORGUNAL, Muharrem Zeki : Ferhad ile Şirin. İstanbul 1931, Yusuf Ziya Kitabevi, 80 s.

KOŞAR, Hatice Nilgün : Ferhat İle Şirin Hikâyesinin Erzurum'da Bulunan Sözlü ve Yazılı Varyantlarının Karşılaştırılması. Erzurum 1979. Basılmamış Lisans Tezi. 125 s.

KÖPRÜLÜ, Fuad : Edebiyat Araştırmaları 1 İstanbul 1989. Ötüken Yay. XVI+470 s.

KÖSE, Nerin : "Türk Halk Hikâyeleri ve Yas." Milli Folklor, Yaz-1994, Sayı: 22, s: 40-45

_____ : "Böyle Bağlar Hikâyeleri Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma." Milli Folklor, Bahar-1995, Sayı: 25, s: 40-45.

KUDRET Cevdet :Ortaoyunu-1. İstanbul.1994. İnkılâp Kitabevi, 450s.

MAROL, Refik : "Erzurum Halk Hikâyeleri Üzerinde Araştırmalar". Erzurum 1978. Basılmamış Lisans Tezi.

MOYLE, Natalie K. : "Türk Halk Hikâyelerinde Aşık İmajı." (Çev: Rıfat Alişiroğlu) Milli Folklor, Kış-1997, Sayı: 36, s: 82-86.

OĞUZ, Reşat : Karagöz'de Halk Türküleri ve Halk Hikâyeleri. Kayseri 1946. Erciyes Mat. 95 s.

OLRIK, Axel : "Halk anlatılarının Epik Kuralları". Folklora Doğru, Mayıs-Haziran, 1975. Sayı: 40

_____ : "Halk Anlatılarının Epik Kuralları" Milli Folklor, Güz, 1994. Sayı: 23.

_____ : "Halk Anlatılarının Epik Kuralları 2" Milli Folklor, Kış, 1994. Sayı: 24.

ONAY, Ahmet Talat : Türk Şiirlerinin Vezni. (Haz: Cemal Kurnaz) Ankara 1996, Akçağ Yay. 224 s.

_____ : Türk Halk Şiirlerinin Şekil ve Nev'i. (Haz: Cemal Kurnaz) Ankara 1996. Akçağ Yay. 417 s.

ONK, Nizamettin : "Halk Hikayelerimiz ve Aşık (Ozan). Eylül, 1977. T.F.A. Sayı: 338.

ÖNDER, Mehmed : Anadolu Efsaneleri. Ankara 1966. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay. 143 s.

ÖZKAN, Nevzat : "Dede Korkut Kitabı'nda Dinî-Tasavvufî Unsurlar." Milli Folklor, Yaz-1994, Sayı: 22, s: 22-24.

ÖZÖN, Mustafa Nihat : Türkçede Roman. İstanbul 1985, İletişim Yay. 242 s.

ÖZPAY, Ahmet : Şabur Çelebi Hikayesi. Erzurum 1990, Basılmamış lisans tezi.

ÖZTELLİ, Cahit : "Halk Hikayelerinde Kahramanların Tanımı". T.F.A. Mayıs, 1965. Sayı: 190

ÖZTÜRK, Mualla : "Osmanlı Türk Halk Anlatmaları". Milli Folklor, Yaz 1995. Sayı: 26

ÖZTÜRK, Ali : "Anonim Edebiyatımızda Motif Kavramı". Türk Folkloru, Kasım 1986. Sayı : 88.

ÖZZORLUOĞLU, Süleyman Tevfik : Ferhad ile Şirin. İstanbul 1934, Türkiye Basımevi 64 s.

PROPP, Viladimir : "Masal Araştırmalarının Geçmişi". Folklora Doğru, Eylül-Ekim, 1973. Sayı:31

RAYMAN, Hayrettin : "Arzu ile Kamber Hikâyesinin İki Varyantı Bayburt-Yoygat" Milli Folklor, Bahar Yaz-1996, Sayı: 29-30, s:30-33.

REINHARD, Ursula : "Dil ve Sanat Eseri Yönüyle Türk Halk Türküleri" Milli Folklor, Kış, 1997. Sayı:36.

SAKAOĞLU, Saim : 101 Anadolu Efsanesi. Ankara, 1989. Kültür Bakanlığı Yayınları. IX+129 s.

_____ : "Meşhur Köroğlu'nun Hikayesi". Köz, Erzurum, 1980. Sayı: 6.

_____ : "Türk Saz Şiiri" Türk Dili. Türk Şiiri Özel Sayısı III, Ocak-Haziran 1989,

Selami Münir, : Ferhad ile Şirin, Bozkurt Matbaası, İstanbul 1937.

SEVİLEN, Muhittin : Karagöz. İstanbul 1990, M.E. B. Yay. 368 s.

SEYİDOĞLU, Bilge : Erzurum Halk Masalları Üzerinde Araştırmalar. Ankara, 1975. A.Ü. Yayınları. XLIII+451 s.

_____ : "Erzurumlu Halk Hikâyecisi Behçet Mahir'le Bir Sohbet. Nisan, 1977. T.F.A. Sayı:333

_____ :"Çıldırlı Aşık Şenlik'in Salman Bey ile Turnatel Hanım Hikâyesindeki Masal Motifleri." Köz, Erzurum, Şubat -1980, Sayı:3

_____ : "Türk Masallarında Kötülük Yapan Kadınlar." Köz, Erzurum 1980.

_____ : "Cadı Tipi Üzerinde Bir Araştırma." Ankara 1983. Şükrü Elçin Armağanı, s: 109-114

_____ : Erzurum Efsaneleri; Erzurum'da Belli Yerlere Bağlı Olarak Derlenmiş Efsaneler Üzerinde Bir İnceleme. Ankara 1985, Ankara Üniversitesi Basımevi, VI+220 s.

_____ : "Kalor Tepesinde Ferhat ile Şirin'in Evi." Kaynaklar-5/Kış, İstanbul 1987. s:50-51

SEYİOĞLU,Halil : Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı. İstanbul,1995. Güzem Yayınevi. VIII+228 s.

SPIES, Otto : Türkische Volksbücher. Leipzig, 1929. (Tercümesi: Türk Halk Kitapları. Çev: Behçet Gönül. İstanbul 1941. VII+136 s.)

ŞİMŞEK, Esma : "Mani Şeklindeki Şiirlerle Teşekkül Eden Halk Hikayeleri Var mıdır?" Milli Folklor, Bahar, 1997. Sayı: 33

[TANSEL], Fevziye Abdullah : Ferhad ile Şirin. İstanbul 1964. İslâm Ansiklopedisi. M.E.B. Basımevi. s: 565-567

TATÇI, Mustafa : Yunus Emre Divanı. Ankara 1991, Akçağ Yay. 273s.

TİMURTAŞ, Faruk K. : Tarih İçinde Türk Edebiyatı. İstanbul 1981, Boğaziçi Yay. XVI+368 s.

TÜRKMEN, Fikret : Tahir ile Zühre. Ankara, 1983. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. 286 s.

_____ : Aşık Garip Hikayesi; İnceleme-Metin. Ankara, 1995. Akçağ Yayınları. XXXV+ 302 s.

URAL, Orhan : Erzurumlu Emrah; Hayatı, Şiirleri. İstanbul 1984. Özgür Yay. 199 s.

URAZ, Murat : "Halk Hikâyelerinde Köseler ve Keller". T.F.A. Mayıs, 1950. Sayı10

_____ : "Hüsrev ve Şirin-Ferhat ile Şirin Hikâyeleri". T.F.A. Ocak, 1978. Sayı:342.

_____ : "Halk Hikâyelerinde ve Şiirlerinde Kızlar". T.F.A. Ekim, 1977. Sayı: 339

_____ : "Halk Hikâyeleri:Leyla ile Mecnun". T.F.A. Mart, 1978. Sayı: 344.

_____ : "Halk Hikâye ve Şiirlerinde Dağlar". T.F.A. Haziran, 1977. Sayı: 335.

UYGUNER, Muzaffer : Karacaoğlan; Yaşamı, Sanatı, Şiirlerinden Seçmeler. Ankara 1993, Bilgi Yay. 159 s.

YÜKSEL, Hasan Avni : "Ömer Seyfettin ve Bir Halk Hikâyesi Üzerine" Milli Folklor. Güz-Kış 1996. Sayı: 31-32

ZİRMUNSKİY, V. : "Dede Korkut Kitabına Girmeyen Hikâyeler" (Çev: C. Kanaşayeva) Milli Folklor, Kış-1997, Sayı: 36, s: 77-81.

SÖZLÜK

- A-

azim : Büyük, ulu, iri.
acuze : Kocakarı.
afitâb : Güzel yüz, güzel kadın
agâh : Bilgili, haberli, uyanık.
ağaze : Müzik başlangıcı.
ağyar : Başkaları, yabancılar.
ahbâr : Haberler.
ahen : Demir
ah-ı ser : Başından ah çekmek.
alesseher : Seher vakti, gün doğmadan evvel.
alil : Hasta, illetli.
alûde : Bulaşmış, bulaşık
amud : Direk, sütun.
aram : Karar kılma.
arşın : Metreden önce kullanılmış olan ölçü aleti.
arz-ı cemal : Yüz gösterme.
asude : Rahat, gailesiz, dinç.
aşık-ı efgende : Çaresiz, zavallı aşık.
avaz : Ses, seda.
avret : Kadın, zevce.
ayş ü işret : Yiyip içme.
ayt- : Söylemek.
ayyar : Zeki, çevik [insan].
azmak : Şaşırmak.

- B -

ba'de : Sonra.

bânû : Kadın, hâtun, hanım.
bâr-gîr : Yük tutan, yük kaldıran, beygir, at.
barigâh : Çadır, yüksek divan.
batman : Eskiden kullanılan ağırlık ölçüsü.
bazirgân : Tüccar.
bend : Esir, köle.
Benî âdem : Ademoğulları, insanlar
ber-heva : Kaybolmuş, uçurulmuş.
bermurat et- : Murada erdirmek.
bezm-i sohbet : Sohbet meclisi.
bidâr : Uyanık, uykusuz.
bi'z-zarûre : Zaruri olarak.
bûse : Öpme, öpücük.
bülend : Yüksek.

- C -

came : Elbise, çamaşır.
cânib : Taraf, cihet, yan
cazu : Cadı, sihirbaz.
cebe : Zincirden veya halkadan örme zırh.
cenah : Kanat, yan, kol.
cevelan : Dolaşma, gezinme.
ciger-gûşe : Evlat, sevgili
cinân : Cennetler, uçmaklar, bahçeler.
cüdâ : Ayrı,ayrılmış.
cürm : Suç.
cüst : Arama,araştırma

- Ç -

çah : Kuyu, çukur.
çar : Dört
çevre : Sırma işlemeli mendil.

- D -

dar-ı beka : Ahiret
dar-ı fenâ : Dünya
darb : Dövme, vurma.
derdmend : Dert sahibi.
derûn : İç, içeri, gönül, kalb.
dest : El.
dımşk : Şam.
dil : Gönül, yürek, kalb.
dil-âver : Yiğit, yürekli.
dildar : Sevgili.
diriğ : Men' etme, önleme.
diriğa : Yazık, eyvahlar olsun!
dizdar : Kale muhafızı.
dıraht : Ağaç.
dülger : Binaların kaba ahşap kısımlarını yapan sanatkâr.

-E-

ebrû : Kaş.
ecel-i mev'ud : Tabii olarak gelen ecel.
ecza : Parçalar, kısımlar.
ejder-i heft ser : Yedi başlı ejder.
eknaf : Canipler, yanlar, taraflar.
enin : İnilti, inleme.
esbâb : Vâsıtalar, lâzımalar.
etba' : Hizmetçiler, uşaklar.
eyyam-ı devlet : Saltanat süresi.
ez-in cânib : Diğer taraftan.

- F -

fasih : İptal eden, bozan.
fehva : Mana, anlam, kavram.
ferda : Yarın, ati, ahiret.
ferişte : Melek, günahsız, masum.
fettan : Cazibeli, gönül alıcı.
firak : Ayrılık.

- G -

gâh ü bi-gâh : Vakitli vakitsiz, sıralı sırasız
gazûbâne : Kızgınlıkla, hiddetli, öfkeli olarak.
giryân : Ağlayıcı, ağlayan.
gülâb : Gülsuyu.
gülgûn : Gül renkli, pembe.
gülzar : Gül bahçesi.
gürz :Silah olarak kullanılan uzun saplı büyük topuz.

- H -

hab : Uyku, rüya.
habs : Murdar, çirkin.
hadim : Hizmet eden, yarayan.
hak-i pay : Ayak toprağı, tozu.
halas : Kurtulma, kurtuluş.
halavet : Tatlılık, şirinlik, zevk.
hâlî : Tenha, boş, sahipsiz yer.
halvet : Tenhaya çekilme.
hamail : Nusha, tılsım, muska.
hamûş : Susmuş, sessiz.
hanende : Şarkıcı.
hâr : Diken.
hâr :Yıkılmış.
hâşâk : Çöp, süprüntü, yonga.

hatt-ı hümayun: Padişahların herhangi biriş için bizzat yazdığı

yazılar.

havf : Korku, korkma.
hayfa : Haksızlık, zulüm.
hazm : Kat'i karar.
heba : Yok yere, nafile, boş.
heft : Yedi.
hemdem : Sıkı fıkı, can ciğer arkadaş.
hendese : Geometri.
herze : Boş lakırdı, saçma.
hesnâ : Güzel.
hezarfenn : Çok bilen, elinden çok iş gelen.
hıfz : Saklama, ezberleme.
hicran : Unutulmaz acı, keder.
hil'at : Padişah veya vezir tarafından beğenilen kişiye giydirilen süslü elbise, kaftan.
hub : Güzel, hoş, iyi.
huban : Güzeller, iyiler.
huddâm : Hizmetçiler.
hun : Kan, öldürme.
hurd : Küçük, ufak, önemsiz.
hurde : Ufak, değersiz şey, kırıntı.
hüsn : Güzel, iyi.

- İ -

i'lam : Bildirme, anlatma.
icazet : İzin
ihata : Bir şeyin etrafını çevirme, sarma, kuşatma.
ihda : Hediye verme, doğru yola götürme.
ihrak : Dökme, akıtma. Yakma, yakılma.
ihtiyat : İlerisini düşünerek davranma, tedbir.
istihrac : Çıkarma, çıkarılma, anlama.
işret : İçki içme.

- K -

kabil : Nevi, türlü, gibi.
kadd : Boy.
kâfûr : Uzak Doğuda yetişen bir çeşit madde.
kâfûrî : Kafurdan yapılma.
kamer : Ay.
karadüzen : Bir çeşit saz.
kasr : Köşk, saray.
kethüda : Kâhya.
kezâlik : Kezâ, bu da öyle.
kıraat : Okuma.
kıyam : Kalkma, ayakta durma.
kol : Yüzbaşılık ile binbaşılık arasındaki rütbe.
kubbe-i gerdun : Gökyüzü.
kûh : Dağ.
külünk : Taşçı kazması.

- L -

lâya'kıl : Dalgın bihoş.
leb : Dudak.

- M-

mâadâ : -den başka.
ma'an : Beraber, birlikte.
mâbeyn : İki şeyin arası, aradaki şey.
mahabbet : Sevgi.
mahfî : Gizli, saklı.
mah-ı tab : Parlak ay.
mahir : Maharetli, hünerli.
mah-pare : Ay parçası, çok güzel kimse

mansıb : Makam, derece, rütbe.
medhûş : Şaşırmış, korkmuş.
mefhum : Sözden çıkarılan mana, kavram.
meftun : Gönül vermiş, tutkun, şaşmış.
melûl : Bıkmış, bezmiş, mahzun.
menşûr : Neşrolunmuş, dağıtılmış, yayılmış.
menşur name : Padişahın özel fermanı.
merih : Gezegen adı, Mars.
mesabe : Derece, rütbe; kadar.
mesrur : Memnun, sevinmiş.
mest : Sarhoş.
mestâne : Mahmur, baygın göz.
mezkûr : Adı geçmiş, anılmış.
mihnet : Eziyet, zahmet, bela.
min evvelihi ila ahirihi : Baştan sona kadar.
minval : Tarz, şekil, suret.
mualece : İlaç yapma.
muazzez : İzzet ve şeref sahibi.
mucib : İcabeden, gereken, gerektiren.
mukarrer : Kararlaşmış, şüphesiz, sağlam.
mûnîs : Cana yakın, sevimli.
mûtî : İtaat eden, boyun eğen.
mübâşeret : Bir işe başlama, girişme.
müheyyâ : Hazır, hazırlanmış.
mükerrem : Muhterem, sayılan, aziz, ululandırılan.
münâdî : Nida eden, tellal.
mürde-dil : Gönlü ölmüş, hissiz, duygusuz.
müsâhib : Arkadaş, nedim.
müşteri : Jüpiter gezegeni.
müteallik : Bağlı, ilişiği olan.
müyesser : Kolay gelen, kolaylıkla olan.

- N -

nabekâr : İşsiz, işe yaramaz, hayırsız.
naçar : Çaresiz, zavallı, ister istemez.
nagâh : Vakitsiz, birdenbire.
nakısa : Noksan, eksik, kusurlu.
nakkare : Dümbelek.
nalân : İnleyici, inleyen.
nasıh : Nasihat eden, öğüt veren.
nasi : Unutan, unutucu.
nazenin : Cilveli, oynak, narin, ince.
nazir : Benzer, eş.
nedim : Meclis arkadaşı, sohbet arkadaşı.
nergis : Bir süs çiçeği, güzelin gözü.
nerm : Yumuşak
nevbet : Sıra, sıra ile görülen iş
nikab : Peçe, yüz örtüsü.
nisar : Saçma, serpme.
nize : Kargı, mızrak, süngü.
nûş : Tatlı, içki, işret.

- P -

pend : Nasihat, öğüt.
pereste : Tanrı, Çalap, tapılmış
pes : Ard, arka, geri.
pûte : İçinde maden eritilen tava.

- R -

ra'na : Güzel, latif, hoş görünen.
rah : Yol, usul.
rahm : Acıma, esirgeme, koruma.

rahş : Gösterişli, yürük ve güzel [at].
rahşan : Parlak.
râm : İtaat eden, boyun eğen.
râvî : Rivâyet eden, hikâye eden, anlatan.
râviyân : Rivâyet edenler, anlatanlar.
râviyân-ı ahbâr: Habeleri rivâyet edenler.
râygân : Bedava, pek çok, değersiz.
râyiha : Koku.
reca : Ümit, umma.
revan : Yürüyen.
rihlet : Göç, göçme, ölme.
rif'at : Yükseklik, yücelik, büyük rütbe.
rivâyet : Söylenti, söz veya hadisenin hikâyesi.
rub : Dörtde bir, çeyrek.
rub'i meskun : Dünyanın kara olan dötte bir kısmı.
ruh : Yanak, yüz, çehre.
ruh-sûde : Yanağını yüzüne süren, yüzünü sürmüş.
ruz ü şeb : Gece ve gündüz.

- S -

sad-hezâr : Yüz bin.
sahib-kıran : Her zaman başarı ve üstünlük kazanan hükümdar.
sanî : İkinci.
saye : Gölge
sebak : Ders, öndül..
sekr : Sarhoşluk.
selb : Kopma, zorla alma.
ser : Baş.
serasime : Sersem
sergerdan : Başı dönen, şaşkın, perişan.
sim : Gümüş.
suzan : Yakan, yakıcı, yanan, yanıcı.

- Ş -

şakird : Talebe, çırak.
şeb- hun : Gece baskını.
şem' : Bal mumu, mum.
şeydâ : Aşktan aklını kaybetmiş, şaşkın.
şikâr : Av, avlama, ganimet.
şimşad : Şimşir ağacı.
şur : Tuzlu, şamata, gürültü.

- T -

taam : Yemek, aş.
taaccüp : Şaşakalma.
tabl : Davul
tabl-ı asayiş : Asayiş davulu.
tahkik : Doğru olup olmadığını meydana çıkarma.
tahrir : Yazma, yazılma.
taht-ı revan : Yürüyen taht.
takrib : Yaklaştırma, yolunu bulma, vesile, bahane.
tasadduk : Sadaka olarak verme, verilme.
taşra : Dışarı.
taye(taya) : Dadı.
tazarru : Kendini alçaltarak yalvarma.
tazim : Büyükleme, saygı gösterme, ikram etme.
tebâh : Bozuk, çürük, yıkılmış.
tebdil-i suret : Şekil, görünüş değiştirme.
tefviz : İhale, sipariş etme.
tekmil : Kemale erdirme, bitirme, tamamlama.
tekrim : Saygı gösterme.
temaşa : Bakıp seyretme, gezme.
temme : Bitti, tamam oldu.
temmet : "Temme" nin müennesidir. Tamam oldu

terk-i sır : Sırrı açığa vurma.
tıfl : Küçük çocuk.
tir : Ok.

- Ü -

ülfet : Alışma, kaynaşma, dostluk.
ütârid : Merkür gezegeni.

- V -

vâfir : Bol, çok.
vakıa' : Gerçek, her ne kadar.
vuslat : Kavuşma.
vusul : Ulaşma, varma.

- Y -

yed-i tûla : En uzun el, tam, çok geniş bilgi.

- Z -

zar : Sesli ağlayan, inleyen.
zeliha-yı sanî : İkinci zeliha
zemin- bus : Yeri öpme [saygı kasdıyla].
zîbâ : Süslü, yakışıklı, güzel.
zühal : Satürn gezegeni.
zühre : Venüs gezegeni.

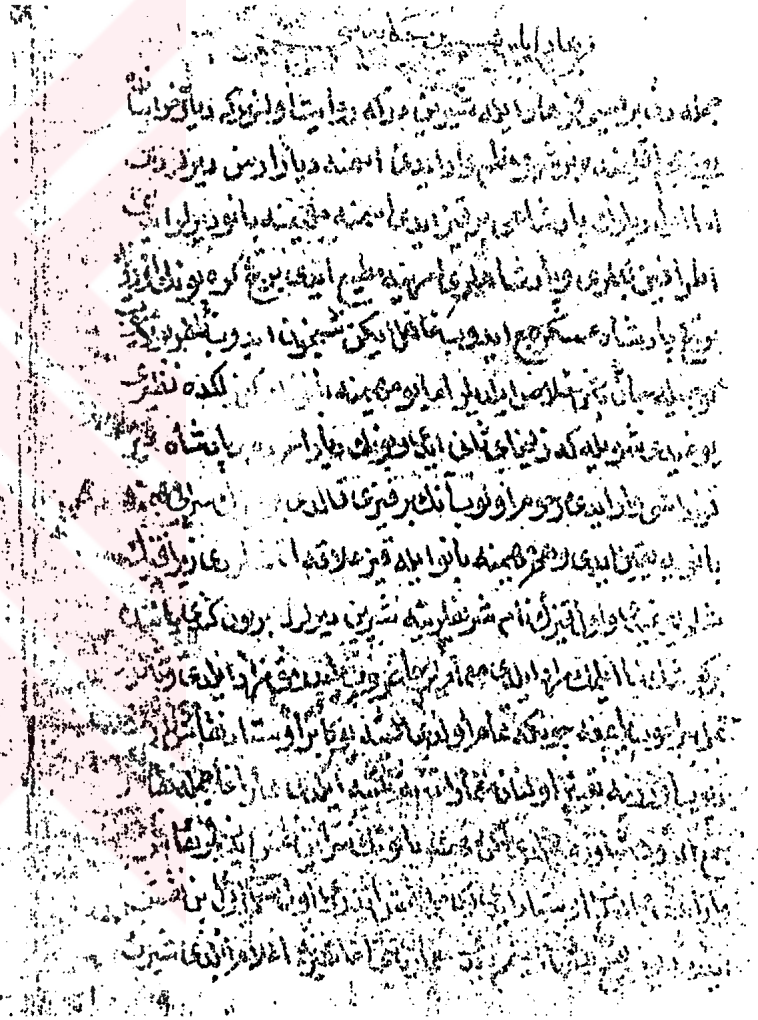
EKLER

EK-1

Eski Harfli Yazma Nüsha

Aga[illegible]

[1]

[2]

[3]

[4]

[5] ایشدی برنقاش او غلی ایله پادشاه قزی نه مناسبت دیوب عاشق
مالکی باشلدی کلیدی نه ملبسنی بونلر بویله یانوب یاتلدقده مایه کوزیاشدی
باشلدی عاسلی کوشک عالم اولوب نقاش کندیلر همینه بانو شیرین
ایله کاوب سیر ایدوب بینه مسرایه کندیلر برکون همینه بانو ایله بونلر
برباغده ایدیلر برعلیم سویلدی طاش سلیمان دیولری اغزبرکه شارا مایاک
کمارنده بارایه لوکوزوب عجب بولدیلر دیوب قرلاق طوتدیلر قرلاق
قاچدی همان سلیمان کلدی همینه شاهه خبر ویردیلر همینه اسرافیلی
حده مامور ایتمایله اول طاشی برمقدار اچوب قالدیلر اشده برایاه
وارایدی طاشی اچینه برانجاق سوالدیلر برمقدار سوچتدی ایچمکه خوف
ایدیوب یاکسه ایچمی براولومه مستحق حریف زندانده کلوروب
ایچدیلر ایسه اولدی حریفی زارایلیلر بونلر دخی عیدی همان
طاشی بکزه روب شیرینه ایتدی شوسویلدیکم قصر شیرین
اولدیغی کمارنده برحمام دخی آچدیلر لرق دری همینه بانو ایله ستارلو
چاغرروب کشف ایدیلر قابل اولدی زیرا قصر ایله چاهك مابینده
برطاق قاراییدی اول طاشی دلوب یکدیکه استر همینه بانو شهرزاد
مناسبتلرندا ایدیلر ایدی بوطاشی کیم دلوسنه هرنه مرادی وارایسه
دیوب بیردی کمسنه باشی اورمدی بوسهدایه فرهادا ایتدی بونی
بویله ایدیوب دی فرهادی همینه بانو یه کلوروب بلرایتدی سن
بوایشلره وسیله سندن کلورسین دیوب اوچ قاچ اوسه ویره یه دی
فرهادا ایتدی سلطنتوا غالغی ایستر مرادی همینه بانو ایتدی
اونه شه کارصدقه دخی بیوك منصب ویرمز مرادی فرهاد ایتدی همینه

[6] قپوا غالغی سلطانك تخمندن زیاده درین اول منصبلی ستر مردکه
بانویه بوسوزخوش کلوب قهقهه ایله کولیاول ساعت منشوری
نامه سنی ایزوب ویردی الله وممار باشی یه امراولدی هرنه طلب
ایدیرسه ویره سین بویله دیوب استر مجقدقده فرهاد معمار باشی یه
ایتدی ای اغا ایکی کولنك یاپدیره سین سندن استر مریلوز
بیلمان دیرلر یکیوز بیلمان اولسون دی معمار اغا دخی یاپدیروب
فرهاده ویردی اما بوطرفدن همینه بانویه خبر اولوب یارینکی کون
فرهاد ایشنه باشلرسا بلیسه کرك دیدیلر شیرین ایشدیه یاخبر
قرارنی قالیوب همینه بانویه ایتدی سلطانم لطف کرده رجا درکه
یارین وارروب اول فرهادان اول طاشی دلدروکین سیر ایده لم دیدی
همینه بانو یك کوزلدیوب چونکه صباح اولدی غتره وانارده بنوب
کندیلر یولوفدن فرهاده چادر توره مشار چاپیره کیروب قرارایلدی
ایچاری فرهاد همینه بانو ایله شیرین کلدیکنی کوروب عشقه کاوب اول
کولنکی قاپوب طاغه اوردقجه جهان ایکلردی هرطرفدن حمام قوشی
کبی توپ توپ یولا بردی اما اول کون اول قدر سیرجی خلق فرهاد
فرهادا ایچون سیرانمه جقدیکایله براق سان یره دوشمز ایدی
فرهاد اول عشقله طاغی دلدوکنه انسان شویله طورسون
الماسه دانکیخسین فرجنا ده دلرش معمار باشی بوحالیه زیاده
پاشه باشرسا غزدنارا یاندیریر صباح اکسه لرکوشدی
ایشی بعد فرهاد عیالیاروبه بالرزدیر یالرا اولوب اوقدر عسکر
قرارایدیر دلوده یاسیدیر سیاه اندرا یلدقده فرهاد اویله

براه ایلدیکه اوزده اولان بتون خلق کوردیلر زهرادن اغزندن
بورندن صاولیرچقدی اندن زهرادنامزد کوندکی آلوب یا الله سندک
عنایت دیوب قالدیروب کوندکی عشقایلدی هرادوردیچه یوز بیلمان
قیالوی شیرازدن خلقه اوتاخیران اولدیلر کیمیده سخن لامسید دیدیلر
کیمیده خیر اولیا نفسنه اوغرامشدر کرانتی اولدوغندن دردیوب
هربری برسوز سویلیوب کولدوره وکیمه لرده ایهلاکوزینه اولیقو
کیرنزدی وطعام یمزسوا یچمزایدی راحت کندویه حرام ایدوب
راوی اولیه روایت ایدرکه بوطرفده شیرین نازنین دخی اوندنصکره
عشقی علوتوب همینه بانوندن زهرادی سیراتکله اجازت طلب
ایدی اولده اذین ویردی بوقدر قیزلر وجاریه لریانچه کیدی
محل زاده وارتوب برکوشه جلوت بارکاه قورتوب زهرادایلدیلر عجله ایله
زهرادن برسوزمه سکزی طعام لرکوندردی کندونك برخاص خزینه دار
جاریه سی وارایدی سروی نازدیلردی انك الینه ویروب کوندردی
اولده کلوروب زهرادن ارکنه قودی زهرا قیزه ایدی جاریه بوطعام
وشرابلرمزاعون مکلوردیکز سمدنکرو بزمزاعون دیطعام کرمز
زیرا بزه شی شرابندن قانوب مست شیدا اولمشوزدروحانات
رانیه سندن طعامات بوقاولمشزدرتهدزدن سمت ایسه بنه کتوروب
دیدی اولده آلوب کیروکوردی شیرین جاریه یی کوردیکه کلدی ستوال
ایلدی جاریه دخی سوزلرانفصل بیان ایلدی شیرین اول سوزلرب
ایشیدنجه کوزلرندن طوفان یاشلر دوکوب براه سوز
اولیه جکین کیمسه آزاندی یاکه سکا زهرا نامزد ایدیلر

میوه طاقمی قالبوطمامی یمیجه بنم قره روزه نمی ویرك
بتوا[illegible] مقدار کتوروب رفع سویا ایده یم سزلر بوزده
بیلیوکه[illegible] زهرادطاقمی دلدوکن سوال ایتدی
بیرمیه ایده[illegible] زهرادیاپه دخی کوردیکه
شیرین کلورالندن[illegible] براغوب سومه دوردی مرحبا المشوب
تمرین بیلکی شاقوب بوبیلی سویلدی بکابرجفا ایدن قاتیکان
قادرشومده در عاقبت سویوب بنده عریان ایدن قادرشومده در
دیوب سازی زهرادن ایسته مودی زهرا آلوب چمالوب بوبیلی سویلدی
بنده برجفا ایدن یارغاییرکادی بنه نصرا کامستاندر کوزه لم هردم
اولشوخ جهان کوزه لم الهی دیلی افکارم لطفایله کورمتیل برار
جوانه کوزه لم بنم جمعه رکل سومایسی اغاخوبارین شاهی قفنداق
ایمان بنده درایمان والله وباالله دیوب سازی شیرینه مرونك
شیرین دخی آلوب چالوب جاغوب بوبیلی سویلدی بیت اشکاره
اولدی دردمر دخی همران اولمسه نه کیم بیلدی کمسه آه
وافغانمزاولمسه بربرلرینه ساریلوب زایت ناچار بربرندن
ایرلوبا سوزدیمزه کمسه واقف اولمسون دیوب شیرینك چشمی اشوارك
یاشك دوکه رك بارکاهینه کلدی بوحالاوزره قرقاکون اوج کوندن
بومهینه باغوندن شیرین اذین آلوب تماشا ایده یم دیوکوردیکه
[illegible] ایلدی راوی ایدر[illegible] زهرادشیرینك عشقیله
سوزلرقرا کونده[illegible] بربرلرینه سارلوب

تهمتقرا ایدیلر مهینه بانوده فرهاده باشدتم ایاغه دك لباسار
وسمور کورکار کیدرمك مراد ایلدی فرهاد اسبابه اعتبار ایلدی فرهاد
همایه تو یوب شیرین بر بوغه جاماشور کوشدی بر جامدن چقنجه
اول لباسلری کیدرمکه باشلادی مهینه بانونك قاتر شوسنده کلوب
زمین بوسن ایدوب توردی مهینه بانو خواهر ایدوب براوطه وپاك
دوشمك ایچون دوشه دیلر شیرین لباسلرایچروسنه کوندرمکه باشلادی
مهینه بانو اتاسینك بوروزیر مثابه سنده برقچواغی ایدی
بوکا بر نامه یازوب ایلچی ایله استدیلر فرهاد دیدیکه بن
صنعتکارلازم دکلدرمن صنعتکارم دیدی لکن مهینه بانو نك
ایچون هاشبی بر شی یه تشبث ایلدیکی کونده اوچ صفره یك بحر طعام
فرهاده ویره سین دیدی اما کیم بیسون بوقدر یدیکی طعامار کلوب
ناچار یابر لقمه الوریا آلمزکه الوب کیرویه کتورر لر کون بچروسنه شیرین
ایله مهینه بانو عشرتلرا سنده ایکی کوزم نوری قلبم سروری شیرین
عقبنی کرا ولدیکی شاهانه اوزدیرمده اولسایدی کذیمی فرهاده نکاح
ایدیردیم دیوب زیاده میله مدح ایلدی بوفرهادی مدح ایلدکچه شیرین
اولمیدرسه اولور دیکه وصفنی کندی دکل کونلرده برکون مهینه بانو
یانوسوبایه کون کوشکه کتمك مراد ایلدیکنی کورولوب مهینه بانو
ایچه شوقنده کتسه شیرین سرکتمز ایدی اما اوستاد ایدر شیرین کندوی
بوسایچون ایلچی کامه ملك دیدی مهینه بانوده بوقدر محونلر وسلطنر
ایلدیکه کیمسه کیدی بیلدی اولدی ایلچی ایله کتمکدن ایلچی تحرز ایلدی بوکه
شیرین برقاچ جاریه ایله قالنجه بوقاچ جاریه شیرین بلایه

ایلچی اولاده کلوکده شیرین ایدی ای بلایه عمریه سرمایه سنك
بوروسایه وارکه انسانه بوزجام قضده حاصل اولاه جقدر یوق
دیار بسك کتدیکی بلالك ایدر سرزیرا سنده کوروبوردسوت
عالمزایاتمدیه قیل کوندکوندهضعیفاولیسورسرمنجر دریه نوزان
سنبلك المذه بدبنسنی والده بیلورسرالانسان الانسان ستمدنکرو سرمبرو
قرارمقلدی دیوب بوکا اولدیرمیازایلدیکه اکربولنسانیسه
سنزمراولورصوکیقرری بوملعون اسلامرحمتا غیوب شیرین
کوردیکه بیازی هوا اولدی برغصبا اولوب بره ملعون بنجه بیازلر
بنکاکمدی دیدکده طایه کوردیکه ایش تیزی دیوب حسن تهاملر
ایله ایندی سن بنجه سبب دولتمز وباعث رفعتمسین بندن قورتر
بیازایلدیکن برشی دکل لکن بنجه خوفمز بودرکه بوندن بوقدر جاریه کر
فرهادك ایچروکیرمکن کورولرمهینه شاهده سویلرلرمازقوایدرلر
صبرکرافندیکوزدن دورایدرسه شیرین ایدی چونکه ایچروکر
مسنده خوفایدرسین کلستان ایچنده مهوین باشنده
کوچك کوچك کوشکده اولوروب سنده معاصحبت ایده لیم دیدی
بره طایه نك کوکلی ایلدی طایه ایندی کوزم نوری سن واکلستان
ایچنده جاریه لرایله تماشا ایله بوده اولیقوم کلدی کوشکده
یالنوب بنده جاریه لرنی حاضرایدرسنباندن فرهادی الوب کتوره یم
دیدی طایه ایلیوب شیرینی اشاره ایدرکده طایه جاریه لری
حاضرایدوب [illegible]

[11]

[illegible] جمله کتوردی بوایکی عاشق مهرا رخلر بر بر بنك یوزینه یاقوته
تجاب ایدرلر همان بلایه قدحی الوب ابتدا زهاده صهبای شیرینلرندن
بونلرنوش ایدیلر شیرین باشقه الدیروب بیتدی الحمد لله تعالی افندم
نازلی جانم ایله بربره کلدك دیوب بر بر ینه عرض نیاز لروحالرك
بیان وبیان اتمکه باشلدی ارتاکیم ایکندی محلی اولنجه بونلراول
کون نه شرابلر طعامر ونه بر بر ینه بوسه الوب اخشام یقین
بونلك نازلی وبونلك تجاب ایله عشوه ایدرکن زهار کتملك دیلروب
سلطانم عندوراولسون بوقدر افندم ایله صحبت اتمکه حق تعالی
روزی قندی دیوبزهار اجازت استیوب شیرینه وداع ایدوب
بوده شیرین ساوی کبی قیام ایندی کلستان قپوسنه وارنجه کیدیوب
بر بر ینه صاریلوب بوسه لر الوب کندی شیرین بقه قاندی
اولزمان بویتی سویلدی کمسه کورمش دکلدر جان بدندن
چیقدوعین همه بن کوزمله کوردم ایشته جاغدر کیدن دیوب
براز زهارلك فراقیله نالان وکریان اولوب بلایه اینك افندم یتیوب
محروم الدریسن بن سره [illegible] کزاردم لکن بلکه همه
بانو کلمه بمحض اجازه وندن رد ایدرلر اوی همه بانو
کلوب شیرین بخت فرشولوب اول کون بشیروقات تعظیم وتکریم ایله
وکلاهیجه همه بانو سیره کندکده شیرین برشیخ زاده ایدوکیمسیوب
زهار ایله صحبت ایدرلر ایشته اولدن بوزوه اویله برشی واقع اولمامش
[illegible] بونلرایله بر بر ینه اجتماع اولوب شیرین

[12]

ای سلطانم عرفین بوسوزی کمسه یه سویلیه مکرم سن بیلورسن سنی
قتل ایده رمردیکی امام همه بانو فکر ایلیوب بویله غمازلغین تنبیه
ایلیم بوسوزی سویلمز دیوب جامه خوابنده قالقوب بلادی قشنه
دعوت ایدوب اول اثنا یه نك امرایدی بوسوزلری اولنجه جاریلر
خزینه دارلرنه اویقویوزین کورمدیار چونکه صباح اولدی اول کون زلیخا هم
نوشندن بیدار اولوب همه بانو طرفندن دعوت اولندی شیرین
کلوب عادتا وزره عشرتله اوتوروب بلایه باشلیار بوده همه
شاه امرایدوب تجیلا عسکرلرانلر حاضر اولوب شیرین ایله نوب
کندوسرایینه روانه اولدی شیرین امرایله زهرانه اغدن برج
کونی حاضرایده کروب کلدیلر اما شیرینك غرضی سی زهار بلایه اول
خبارونك باشنه کلنی شیرینه اعلام ایدی اما کونلرده برکون همه
بانو شیرینه سیرانه کتملك مراد ایدی شیرین عذرخواهانه ایدی همه بانو
شیرینه واردی اما هیچ بلمیوب کیدیلر بیقین باشیه واروب بنه
دونوب شیرینه کلدی اما همه [illegible] شیرین بلایه ایله تاروت
بونلرایله وقت خوش اولدیوب زهار دیخر والدی بذوق وصفا ایدرلر
اجابر بوسه لرانه اولدی مقارنه حق ایکندی وقتی اولنجه نوازش
روا عاشقی کمدیلر لطف حق اولنجه بویله اولورمکر همه بانو شیرینه
بیلمیوب سیر ایندی حالرین کوردقدرانه فعل قبا حلری زیاده
بتر ایدوب بونلرك اصرار لباسلرینی یدقدر سرمتدن اولنه یاندی
زهار همان مدح اندر عشرتله [illegible] دیوب بزمکاه ایله سیر کاوب

[13] اولدقده مهینه طایه سین دعوت ایدوب دورلو تعظیم ایدوب
قوبلرینه صوایوب دویه قلم کاغد کتوروب برخط همایون یازوب
بلشوردن کتخدا سین چاغروب خطی الته ویردی لسانا خطم وچیقه
عمل ایده سین دیوب تنبیه ایلدی کتخدا بلشوه چیقوب یارنکی کون
اخشام اولدقده یاسو محلنده قپو چیلق حنه تنده اولان فرهاد
اغامی براق برساعت امان ویرمیوب قلعهٔ اهنه بندزنجیر ایده سین
امابزم قصه مزمهینه بانویه کلدی جمله جاریه لری وشیرینی آلوب
بیاض صویه دوانه اولدیلر وکلوب بیش عشرته مشغول اولدیلر
اولزمان مهینه بانو تنبیه اغسی ایدیکی فرهاد بیچاره عالمنده ایکن
کتخدا فرهادی اوطه سنه دعوت ایلدی وکتخدا ایتدی اوغلم حقنده
خط صادر اولمشدر قلعهٔ اهنکده بندزنداسین دیمه فرهاد بیچاره
ایاقاوزره شاهدنکه خوف کلسون هرکز قصدی یوقدر بزجمله بوز
دعا ایدوب عرض حال باعث دیرمردیوب کندوسندن برکسه مصارف
اثون ویروب یانه ادملرقوشوب فرهادی اوطه سندن هرنسنه
وارایسه برهیبه قوپوب یانچه ادملر قلعهٔ اهنکده کاغدلری
یازلوب وصولنده زنجیرایله دهلیزنده سین بیدی انلرده واروب
اویله اتلیارفرهاد بیچاره اغلیوب عبادت وزیاز ایدوب بحوسین
بلرفوندن فراق جانان برطرفدن کمزه بیرد رمحبت ایدوب برپاره اتلد
ویردی دردمند فرهاد کیمه وکیمندن میرینای عشقنای ایله سوزلت
اولوب آه انین ایتکده مشغول اولوب قلعهٔ اهنکده فرهادی اوتاندن راحتی

[14] وبعض بیلرباروب زندانبک دلوکندن براغوب بلشوه اتاری کلوب
کیدن بازرکان لرلوب الوب بجمعه لرینه بازارلری هرکیم فرهادک
بیتلرندن اوقیوب یاخود دکلیوب فرهادی کوریدن البته فراق
ایتشیله یانوب نالان عاشق اولوری بازرکان لرلردرویشلرهینه لوبه
کتوروب کیدرلری شیرینک ندیمی اولان سروی نازفرهادک بیتلرندن
چالوب شیرینه کتوررری یوزینه کوزینه سوروب اغلری بوطرندن
فرهادزندانجیه برچ الثون ویروب باشدی بکا برقاچ دوزن کتوردی
اولده وارروب الوب کتوررکه فرهاده ویردی فرهادکندویه باشلدی
چالوب چاغرمغه اما مکتوبی اوکون بزظلم کاروان کلوب اول خبرایه قوندی
بازرکان قلعه طرفنه چادرین توردی بازرکان باشی بر مقدار اوتقوه
یاتمشدی دردمند فرهاد بوکره بازرکانلرین کلدوکین کوروب البته سازه
آلوب بویتی سویلدی فرهادک غرایه دوندی بکری بایه دوندک
نه دوستمدن خبرکلدی نه ایشم بر بایه دوندی بازرکان باشی دیدک
برادم وارایدی اکا بیان ایلدی اولده ساز بیاورالینه آلوب بویتی
سویلدی بره یکیتازه لیسین سویله یورکیاره لیسین سویله
یکیدم دوغری سویله اوینازه لیسین دیدکده فرهاد ایشدوب
کوزلری قانایله طولوب زندانده بویتی سویلدی وطنبر چاردمندر
درتاره سیمه برایلدر بکا عاشق فرهاد دیرلر اصل وطنم زاردمندر دیدکده

فرهاد کلور مرا نه بن شیرینک تولیم جانیله باش قودم شومیدانه
دیوب اندن سازی قویوب باشلدی قاناویا شلرا قتمغه اشاعیده
بازرکان فرهادک فراقیله چاغرد وغینه تحمایده میوب فرهادنلرنیاوه
اغلشدیلر اولکیجه قالقوب یولارینه روانا ولدیلر زیرا کاروان سنک
بنظرایچون یولاندن قالمزدر دیمشدی فرهادنامرد زنداندن قاچوب کیجه و
کوندوز خالقه عبادت ایدوب کوزیندن قانا قتمقده اما حکمی اولورکه
مهمینه بانو برقورقولورویا کورمش فرهادی سالی ویرمک اوزره اول
یوزسه هلالنا اولورسه دیورویا سنده تنبیه اعتشاردی ایرتسی کون
تجهیلادیلر کوندروب فرهادک بندین اوب بیک الوان ویروب ازاد
ایدیلر فرهاد اول بیک الوان فقراره یمانا میدیردی وار[illegible] اولانه
اسبابلری پاره پاره ایدوب باشین اوب بالاوه طفری چیقوب کندنه
اول خلقی عطالوسویدیکی بیلوری یازدیلر[illegible] سعادتک اغزندن اولور
نثار اولوردیکی اما حکمی کورکیم کویا تعظیم ایله کاوب حیوانلرینی تحم
جانورلرا رسلانلرو قپلانلرو سائرلری فرهادی قرا شتوب اوکنه تکرار اوب
کوهستانلره چیقوب کندیلرخلق فرهادک اردنجه نقه قالدیلر فرهاد
نامرد زنداندن چقدوغی زمان کوتیک ایله چقمشدی طاغنه کلوردی
فرهاد طاغلری کزوب طورکن بیوزلاغنی تجله حیوانلر سماسه کیدوب
فرهاد اچقده قالدی کوتلکی آوب چغازه یولوسیله کیروب کندوزنی حفظ
ایلدیلر ویرد فع اولوب لیله اول محلوقاتی یاسله جمع اردنجه کیجه و کوندوز
ارسلانلرو قپلانلرتشو سنده دیوانلرزلرایدی بعض زمان سودانب

اقرب ایراقدن بکن بنی آدم کلدیکه کچمزدی هرکیم رکلسه فراقه کلوب
قاچاق آغلرکیدرمی جناورلرکندویه دونسه اولوب هرقنده کیدرسه کیدر
بوری کونلوده برکون شهره کلوب قاشه متعاقی اجزا آلوب بنا اندوک
مغاره یه کلوب بویارینه تجاریوب شیرینک تصویرینک نقش ایدوب
آنکله کوکلنی الدایوب قصبه و شهره کروب نالان وکریان کیجه لرده
یدیره قرشوقیرفریاد اندوکی وقتا غزندن بورندن انشار صاچوب
ایلدیکی اوردیمی زمانده خارخاشاکی یاتوب کلایدردی
چیکمه دا کزدیکی زمان کویا حضرت سلیمان صحرایه کیدرکبی بوقدر
محلوقاتی مغابراربکیدرلردی نیچه شهرلرینی شاهرلرازوایدوب
واروب اونکوردلردی زیرا کیجه کوندوز شهرسویلردی وارانلر
یاردلردی اما برکسنه ایله دنیا کلامی سویلمزدی برکون فرهادک
کوزینه شیرینک خیالی دوشوب رسلانلرو قپلانلرجناورلرایله
عالم دیارارمنه یوب برانه اولدی ازین جانب نه اوی نه وایتیلدی کم
بشرین قندوفرهاد قندوه اما یکشنبک کرکلی سودیکی ایله برابردی انکی
کرکل براونیه جهان خلقی دوشمن اولسه عاشقه کارایلمز شیرین
احشامندن سباحیدک فرهادک عشقیله کوزیندن یاش یرینه قان
اکیوب برمقدار اولوردی فرهادک تفکری کوکلندن برآن خالی اولمزدی
ناچار کوکلنی الدادردی بوندن کریدیکه یارین طایه می یاغه آلوب
عجب برانه یه کوب وارویه کرکه کوزمزایله کوره لم دیدی زیرا کیجه کوندوز
شهرسویلردی وارانلر یازدیلر[illegible] برکه فرهادک کوزینه نوه اوب

[17] شاهد مقصودی که جست جوده ظلم رخشنه میدامز دوکنه ایله
بوافکار ایله خوابه واردی برکیجه رؤیاده بر پیر کاوب اشارت ایله که
نیجون اویقوایوبورسون قالقی شاهستین پنجره سندن نظر ایله ریکه
شیرین بیندن طوروب پنجره یه واروب اچطوردی کاه اغلیوب کاه
بویلیمی اوقوردی کوزلرمز یولدرده قالدی نیجون فرهاد رمکلمز سین
سحر وقتنده کون کبی شمشاد رمکلمز سین دیوب نظر ایدرکن
کوردیکه اطراقدن طاق قاچوب کیدرلر عجب یوندر دیرکن کوردیکه
عشقیله عریان نامزد فرهاد اطراقده حیوانلر المشار کلدی شیرین
پنجره سی اوکنده برطاش واردی اول طاشک اوزرنده قرار ایلدی
شیرینک عقلی باشندن کیدوب بایلدی فرهاد دخی شیرینی کورکده
بیهوش اولدی برزمان نصرکره عقلی باشنه کلوب باشنی قالدیرمق
بویلمی سویلدی بوروون یوزین کوره یم یا کوریمور یا کوریمز
اشنه کلدمراشی اولایم سنجلین یا یولمور یا اولمز برکونش دوغمش
اوراده قسمتمز ویررسه یارادن بیچوق صالین دولت خانه دیب
کاه صالمور کاه صالمز سکادرم حسنی ذاتی یوکسک اولور عشقک
ای ظالم یانده قیمتی کاه بیلمور کاه بیلمز طاغلرده ایدیم ای
سحرانک اوتوشرنازی سنجلین شاهک قیزی یا اولمور یا یولمز
فرهاد ایدرلی غنچه یوپاوزون یلی اینجه یانده حور یلر یکیه
یا یولمور یا یولمز دیوب اغلدی بکری اغلدی شیرین تخیلمی
سویلدی طوریا لرکز کولده شاهمز کوزقولده یارمز اولدیمی
یرده بنجه محزون کوکلم اکلمز طاشقین صوریلر اغلدی اوله دیوه یانی

[18] اغلداوله صدهزار اینلیه اوله بنجه محزون کوکلم اکلمز برادایه
کلینجه قورزم سنی کوره اینجه بلدن قوچینجه بنجه عاشق کوکلم
اکلمز دیوب فرهاد دخی سویلدی الاوروب خنجر چکوب قات
ایدن قارشوده در بن توتلک عریان ایدوب جنان ایدن قارشوده در
دیکده شیرین تخیلمی سویلدی کورمیدم بن کوزی قانمی
نازحسرت یاندیردی جانمی یوتدی غمزه یانوب کلدی لسنم یارحسرت
یاقرقت نازی جانمی وعده عشقیله زارم راغما وصلنه دست
ایره می دیرلرینه ایلمشم جان ویاشم فدا کمدی ناموس یاندی
فرقت جانمی فرهاد دخی تخیلمی سویلدی کیدراولدم ساغ سن تال
یارم الوداع سنک ایچون یکمشم چوق عیرت الوداع ای کوزلر
پادشاهی کاندانک عشقنه علمک فخری محمد صورتمنک عشقنه یلدی
برکوره آک بنازلی یارم الوداع دیرکه فرهاد تولمز کلدی جاندن سردا
قورماعده اعشنه مادیارندا ای دریغا بربرعزیزن اولدقجا سن
بربایه بنازلی یارم الوداع دیوب چون فرهاد وداع ایدوکمدی
بوجه خسوار بربایه کمدی غار واروب اغاجک سایه سنده اوتورب
بیتیار سویلدی بولرقدنه شیرین بیرداغنی جانمی کورمدک بیسر اولدی
دیرلر یاری تعالی یه مناجات ایلکه مستلدی بونک ایکیسنک حالی بویله
کرمان اولشده بزم تسره نزفرهادک باباسنه کدیسا اول زمانکی شیرین
فرهاد سویلشدیکی برقاچ کلمه یولدم زاده کاه نه دیوب کاه اغلار
فرهاد مکر شیرینا چون عقلک الدی باشکا شیرینی شاه نشین

اياق سكره وبكلوب كوردى آنده يوقه ضرر ويرديلركه اولاغاج اتنده
درآنده واروب كوردى اوغلى فرهاد عريان اولمش نالان وكريان اطرافنده
جنوار لرطوعتمش برزمان اغليوب ايتدى كورمزمى بوقيون برقيز عورت
ايچون بوحاله كيروب قالدك والدك سكا يك منتظر ذرا غلمدك كورمك
عليل اولدى بنجه دعا مى استرسن كاليده لم شمدى مكانك مفارقه لرا اولدك
ديوب كاه اغلر وكاه بيان ايلدى فرهاد ايتدى اى سبب وجودم وباعث
حيا تم باشمه تاجى پدر عزيزم شمدنكرو وجودينه كدر ويرمه وكورمياشين
روانا تمه بنجه بالله باعث ايله وكندومه جفا ايدوب آخرنده مرحاسين
بولامرسن قياس ايدرسنكه بن جفاده يم بكا بومرفاد رشمدنصكره كرك
سن وكرك والدم حوض كوثر باشنده كورو شلم رواح ايدوب بوسنى ويدم
كلاى ناصح قويندك حال دلدن خبرسين سن بنى ديوانه قلدى اولترى
بيلمم نه رسين سن پدرى اغليه رق كندى فرهاد نامراد برو يا باندروه
فرهادك نعره سين ايشدنجه دوندكجه دى خطابى وتفكرى شيرين بيله
ويلديرزاله كيجه وكوندوزلرده عشقندن نالان وكريان وعريان اولدغنى
شيرين ايشتدكده خاكپايه يوزلرسورديسن ديوب فرهاد ايدرفرهادك
حالى بويله شيرينك حالى كندك اولايه بزم قصه مزهرمن شاهه كلدى
راوى ايدرهرمن شاه كونلرده بركون شكاره چقمشدى طاغلرده كزركن
ناكاه فولاد نعره سين صداسى كلدى اتنده نايوبه رك خدمتنه واصل اولدقده
اتباعلرينه امرايلدى طاشلرى آدم صدا سيرى اشتدم لرا اطرافلرينى ديدكده
برطرفه كيدوب فرهادى اولوب بلوندلرينه برى آدم شكنجه صورتى لكوزه

[21]

ای عجب کیلرکورد اولیوزی کلزاری ای فلک نندم سکا الدی الدین
یاریمی عالمی بذی باشمه زندان ایلریاق دیوب برزمان کوزیرندن
تا نا قیدوب کوروب حیران اولدیلر تکرار ایتدی شاه بنم خانلرم
ایچرن برشرقی دخی چاغرمهدم اولسون اکر بنم تاج عتم رهینه یا بو
الوایسه تخی عهده مذ دولحم شیرینی سکا آلی ویره لم دیدی فرهاد
عسته کلوب بو بنی سویدی ایریاق دردینی ایده لم تعریر اولقدر
یاری چوقکوردی فلک بوباغ عالمده برغنچه ذرعنا قرمادی
آیری چوقکوردی فلک جدا قلدی شیرین یارمدن بنی تزولدم
تزالدرومر الدن سنی طاغلرده قالمشم اجرپوق بنی بوبا تونی
بکا چوقکوردی فلک دیوب آه ایدوب سارین الدن براقدی
هرمز شاه بونک احوالنه حیران اولدی فرهاده سعای تکلیف
ایتدکده اوچ کره یاده ستدیوب نعره اوروب یاغمدن نکحان کیم
انشار علولر صاچدی برزمان هرمز شاه ایله مصاحبت ایدوب
هرمز شاه ایتدی یکیدم سندن برنیاز وار دیدی فرهاد عجبا
سنکله سرایه کیده رز سنی پاک خامه قودوروب تراش ایدوروب
لباس کیدیره لم بعده برنامه یازدیروب رهینه بانویه کوندره لم
زیرا سنی بوقیافتده کورن دیوانه کیم قیز ویرر دیو رهنه ایدرلر
فرهاد رانسی اولدی چاق سرایه کلدیلر شاه فرمادی سنجاب وسمور
غرقا نواع جواهر لره مستغرق ایدوب خامه کوندروب عدندن زیاده
زحمتایدوب آلوب هرمز شاه دیوانه کتوردیلر هرمز شاه فرمان
له قیافاده کوردی بحث ایدوب مصاحبلرینی وامر ایدوب

[22]

بنم محبت نامه یازدی قیوجیلر کتخدا سنه تسلیم ایلدی فرهاد هرمز
نتباهلک حدنشنه قلدی بوطرزده قیوجیلر کتخدا سی وارروب وزیرلرینه
بوشوب نامه یی ویردی آنلرده رهینه بانویه عرض ایدوب بادقیار
دیوان افندیسی قرائت ایلدی مفروضده تحریر اولمشکه بنکیم هفت
کشور شاهی هرمز نامدار ابن شاه نوشروان سنکله رهینه بانو
علی جناب تعظیم وتکریم سلامدن صکره نامه کرم وصولنده معلوم اولکه
برکون تاخیر اعقوب وبندن دیرغ ایتیوب بندیلرم اولان فرهاد آغا
قیزقرداشین قیزی شیرینی عقد ایدوب جهازین محکم کوروب قیوجیلر
کتخدا سنه تسلیم ایدوب کوندره سین خطم موجبنجه عمل ایلیوب
اهمالندن غایت حذر ایده سین دیمش فمنس اردنده خوبلرک
پادشاهی شیرین بوکلامله دکلیوب کوکلندن شاد اولدی
ایام رهینه بانو غضبه کلوب نامه یی پاپاره ایدوب الچی نک اوزرینه
ایتدی وار بلدیکندن قالمسون اویله سوبله شاهه دیدی وار ایلچی
یسفرم وارد اوطاقلرم صحرایه قوروب حاضر اولسون دیدی الچی
بچیلاکلوب هرمز شاهه جوابک دیدی هرمز شاه ایتدی حیف
اتنا اندوکی نعل کبنم کبی شاهه بوقدر لاقاوروب برقزی
ایلیوطوته ویره جکم یوق دیه بیلیمکه دیوانه ایمش دیدی
بیچاره باری ایتدیلر بره وحده سندر دورمز عورتدر عقل ناقصه
اولدیسندن دیرغ ایتدی مقدما فرهاد آغایه ویرسنه کرک ایتدی
دیوب هرمز شاهی تشلندیروب وزیری چاغروب رهینه بانونک
[illegible]

خاموش اولور سن وزیر ایتدی ای پادشاه عالی شاهم بلوغلرینه
قورسونلر ایتدی تا حیز ایدوب یارنکی کون طوغاری چیقار
برقاج کوندن صکره بارکاهی طاشره چیقار الم دیدی هرمن شاه وزیرک
سوزین معقول کوردم عاقلانه حرکت اندوکندن پک کوزل دیدیکب
اندن وزیر پادشاهه موسنه کلوب اطرافی اکنافه نامه لر یازوب
فرمان ایدوب بدایین صحرا می اوکنه کلوب جمع اولدیلر عسکر کلوب
اول صحرایه جمع اولدیلر برقاج کوندن صکره وزرا سیله عظم عسکر
ایدوب حساب اندکده یوز التمش بیک طوانه دلاور جمع اولمشلر
اندن هرمن شاه عظیم دیوان ایدوب باش قالدیروب بیوردیکه
ای وزیرلرم بنم مرادم اولدرکه مهمینه بانوینک وزیرینه عزیمت ایدوب
فتحی میسر اولدقده حرمینه سنی یغما اندمان خاطر یکزده اولسون
اما شمدی عیار مزدن برقاج مهمینه بانوینک قلعه سنه واروب
نه عالمده درونه تدارک ده دریزه برحیز کتورسون دیدکده عیار
باشی اولان شهرمزده اولان عیارلره اذین اولوب بشیانلر قالدیروب
مهمینه بانوینک بارکاهنه اولدیلر عیار بخدمتکده بارکاهنه
داخل اولوب خلقک اراسنده طولاشه مهمینه بانوینک وزیری
کمش وشیرین پرده اردنده یوز نفر مهمینه بانوینک
وزیری نه سلیمه دیرلر مهمینه بانوینک اندی شمدی برمرتفع کل
کلدی دیدی وزیری جواب ایتدی که ایکی کره یوز بیک طوانه چنقاور
عسکریله یکی برقاج کونه دک التمش بیک عسکر ایله قارون کبی

زنده ی وزیر ایتدی مناسب اولدرکه انلرین مراوزره کلسونلر
شمدی برمرعسکر عزیمتوتلودرتوکاسونلر زنهار کلورسه قلعه یه
کیروب زحمت چکیوزدیدی بعده عشرته مشغول شهرمزه عیار
برسازنده شکلنه کیروب بارکاهلرا راسنده اوتوروب چالمغه
مشغول شیرین ایتدی پالچی شاهلره سنک چالدوغک وارمی عیار
ایتدی بای ساطانم زیدی ظلم شاهی نوشروان واوغلی هرمز خصوصیله
چوق چالدم حیاتمزده دیدی شیرین ایتدی هیچ بویا فنده قرشوسنده
چالدینمی دیدی مرادی فرهادی سنوالاتمک عیار کچیرده وارمزمک
سفره چقمشلر اوتاقلری طاشره ده زیادتدن کلورمیمی کورمشلر
بارکاهه کتوردیلر حاجی روب حیاتمزده اولوب قالمامشده قرشوسنده
منم صاحب بریکیا اوتوردیکم شاه ایله صحبت ایدردی لکن کافرلرین
دکلدرینده کوردیکم کبی مستبد دوشدی غالبا حمزه صاحبقران اولاد
لرینه بزاولدیغه اما پک کوزل یکیت دیوب شیرین کل دیوطرسنه نظر
ایدوب باقکوردیکی هوکوزلری یاشایله طولمش شیرین بلدیکه
عیار درهم طلندی مهمینه بانوینک قتنده چاغردی مهمینه شاه یوز
التونه ویردی عیار شیرینه برشیشه برق بریاغی ویردیکی شیرین
طرلرینه دوب وحقادوب بکوتلیندن بریاغلق ویردی التونلرین یاغلق
براوتوب یقوب کندی هرمن شاهه کلوب بزاولدیغه الحاصل نقل ایلدکده
فرهاده دخی شیرین مشغول ایدیغنی دیوب اندن صوکره هرمن
شاه ممنون اولوب عیارده زیاده انعام ایدوب اندن بارکاه ایدوب

مهینه و شیرین کورد یلر توز لر پیدا اولوب نوروز کار قرشو وارو ب شوق
ایلدکده ایچنده علمار طوغار پیدا اولوب اوکنه بابا عمر اوغلو شاهوار
عیار هله الاعمار اوکوستروب بایکی عسکر بربرینه مقابلا اولوب نایه شیر
جنك مقرر اولوب میدان اچیلوب کیمر کیره درکن مهینه بانو طرفندن
کهراب میدانه کیروب بزغو اولوب ارطلب اندی هرمن عسکرندن براز
مقابل اولوب جنکه باشلدیلر واندن نصکره احشام اولوب ارستمی
کوفی هرمن طرفندن قاهر کیروب مهینه طرفندن پرزنکی کیروب اوچ
جنك ایدوب قاهری آندروی قرنداشی ظهر کیروب مهینه طرفندن
فیل سوار کیروب بای نابکار بربرلرینه کیمیا کبی میدانه کیردك دیدکده
لعین قالقوبای نابکار تن اول حمله ایله دیدی فیل سوار بری یاوت
مراد بقران میسن حمله تکلیف ایدرسین دیوب طعونه برنزه اورزکه
ارتاسنك چیقوبادین یقاروب جانی جهنه کندی حاصل اولمراولکوندن
فیل سوار میدانه طوتوب کلنجه لدوا حشام دوندیلر ایرتسی کونش
مینه میدانه چلقده فرهاد میدانه کیروب مهینه بانو فرهادی کورنجه
یاغی شاهراولنلرقوشوسنده بیاغروب امتدی شوله میدانه
کیمر نوفرهاد دیدکاری ظالمی سردندوی شرکه
کستاندرکشان بغدایلر کیمر قبله کتورن
برکمندوالچ ایله مراد مراورزه هرقبله دن
قوی شاهمینه عیدانه کلهردیل عیدی
اولدیوندهٔ نقاموا

فرهاد ایله شیرینك ایکنجی جلدی بیانا ولنور اولیا خبار اولنان
آثار شوایله روایت ایدرکه فرهاد میدانه اتسوروب ارطلب ایدنجه
مهینه بانو بهلوانی چاغروب امتدی شوله فرهادی میدانه کیروب
طوتوب قبله کتوره سین کمندی عالمله پاره پاره ایده یم دیوهرکیمر بیمر
قبله کتورد سه شیرینی کمندی عالمله ویره یم دیدی اشته بوندن
اول ذکر ایدیلدیکی قارون عجم مهینه بانونك قرشوسنده زمین بوس
ایدوب آندن اوکنه عیارلردوشوب میدانه کتوردیلر فرهادك
مقابله سنه واروب ایتدیای فرهاد بوسنك اندیکی ایشی بندر
ایکی شاهی بربرینه دوشروب اول حمله قارون عجم بوبابی
سوایدی کوه قافك دیولرك اندمرزونی جمله اولوحلوای
سنك بنای فرهاد سن دیوب بوده قارون عجم فرهاده ایتدی
بلی بکا تسلیم اول سنی مهینه بانویه کتوروب صوچك ایدیم
دیو فرهاد عیار فرهاده ایتدی بو بهلوان عجم سنی بغلیوب شاه
حضورینه کتورسه کرك مهینه بانو عهد ایلدیکه هرکیمر فرهادی
طوتوب قبله کتوردسه شیرینی اکا نکاح ایده یم فرهاد اکلیوب
قارون عجمه ایتدیکه هرهنکی بیکدرسه اجرا ایله ارلك ایله
بندرمون ایله دیوب بزغاب اوزرینه سوولدی . واردیدرمیدان
عشقك بوزلاوروسروری داشله ارا شله میدان
مرد یردین کلسون بری دوکیه شیرکده قاره لرمیدکی
بیچ دوشمنی قلیدن [illegible] قارون

خابه وارد مده بر پیر کاوب و افرخنك تعلیم ایلدی در حال خایدن
بیدار اولوب عبادته مشغول اولدی اندن ایکی عسکر بر برینه مقابل
اولدیلر فیل میدانه چیقوب بوغه لاقدان ایلدی اندن عیار لر
فرهاد ك اوكنه دوشوب میدانه كتوروب القش ایدوب كیروب ویردیلر
فرهاد فیل سواره مقابل اولوب سلام ویردی سلامن المدن دیلك
نیزه یه اوروب حمله ایلدی فرهاد رخی منع ایلدی ستمدی فرهاد اندن
اولانا یكیوز بطمان كولنكی برکره باشنه دورا ایدیروب فیل سوارین
دیه سنه حواله ایلدی فیل سوار سپر برابر ویروب كولنك سپر دوقوب
چنی طاقی بی تارمار اولدی های دیوب باشنه اورکن چاغیم درکت
كولنك دیه سنه اینوب باشین ایکی پاره ایلدی اندن چادر مینه
كاوب بهار زاحتا یده یلمر دركن هرمن شاه طرفندن ادمار كاوب بیوردی
شاهم سزلری استر دیدیلر فرهادی الوب شاهك حضورینه كتوردیلر
فرهاد شاهك اوكنده باش اوردی هرمن شاه جمله پهلوانلرك منع ایلدی
مهینه بانویه برنامه یازوب شهرصندیاره تسلیم ایدی اولدخی
دیرنی شاه مهینه بانویه نامه یی كتوروب صوندی اچوب اوقدی
اریله یازمشكه بوغه كوندرمشك اولنوب بوقدر آدم تلف اولدی
دیو تا اولان بودركه شیرینی برخصمزه انه كتوروب بولرنه كوندره
ره سین دیمیش مهینه بانو غصبه كاوب نامه یی پاره پاره ایلدی
عیاره ایلدی وارینلسن سویله صاحزاده سی نه اولدیغنی حیله ایله
معرفه دیدی عیار رخی هرمن شاهه بر یره چیقوب دوشوب كوشك
اسایشه دیدی كونی صوندی عیار رخی كوشك حضورینه كیروب شاه

زاده هرمن شاهدن اذین طلب ایدوب میدانه كیروب مهینه
بانو طرفندن ارطلب ایلدی سمرغ نامنده سكسن اریش قدیله
قامت چكمش بر پهلوان شهزاده یه مقابل اولدی بر بر لرینه
جمله تكلیف ایدیلر همان سمرغ نیزه سین الوب خسروه حواله
ایلدی خسرو سپر ایله منع ایلدی خسرو رخی برکوررز اوردی
سیمرغ رد ایلدی بر بر لرینه ظفر ایده مدیلر عاقبت سمرغ غضبه
خسروه برضرب شدید حمله ایلدی خسرو رخی سپر برابر ویردیگ
منع ایده امامچه فائده سپر پاپدار اولوب المنده قیرلدی
همان خسرو وارقوتنك بازویه كتوروب سمرغه برکوررز حواله
ایلدی رستمی اینه كیجا پاره پاره ایدر سمرغ زمینه اتلوب
قلیجیله اینوب خسروه حواله ایلدی خسرو سمرغ قوتردن
قاچوب زمینه اوزه چاریدی كه سمرغك عقلی باشندن كیدوب
سراسیمه اولدی خسرو شاهین مثالی كوكسی اوزرینه چقوب
محكم بنده چكوب عیار لر كاوب هرمن شاهك بارگاهنه كتور
دیلر خسرو مینه ارطلب ایلدی مهینه بانو طرشندن بر پهلوان
سیمرغ چقدی ان دخی سمرغ چكوب ایكندی اولنجه دیدی پهلوان
مینه سمرغ عالم مینه كوندردی فرهاد اصلا یكسه دیمدی
اتدی بیراده سی وقتندن صاحبقران رنفش المسترك
خسرو زیاده پهلوان ایدی ضرینه دیولر طاقاشه ورمز
لر دیدی یاسنك یانه كلنجه شاه امرایلیارنی خسرو ایله
كوندردی پهلوان

محبوس خانه یه بنده کوندردی اما مهینه شاه عقلی کسدکی
بوشاه ایله باشنه چقلمز ورز اسنی وکلاسنی وجمله سرعسکرلرینی
وسورصاحبلرینی وپهلوانلرینی دعوت ایدوب مشاوره ایتدی
اشیعای بخرامیش ارلرم وپهلوانلرم خسرو واوفرهاد کمثلی
کیم کله بیلور درکین عیارلردن برسی اتدی بن نوکرم فرمان
ایدرسکز فلان کویده برمکاره سحرنده کامل جادو وارد دن
اکا کوره یخ خسرو وفرهادی دکل بلکه شاهلک حقندنه
کلور مهینه بانو برکاغده نامه یازوب کوندردی عیار جادوک
اوینه وارویب جادوقپویه کلدی عیار دنامه یی جادوانینه
صوندی یازمشکای سلطان ساحران عهرمن شاه اوزره
عسکرچکوب یوقدر پهلوانلرم قتل ایلدی حیوصا اوعلی خسرو
جمله پهلوانلری زبون ایلدی بروجهله جوابه اقدار مقالدی
کلوب عقلرندن کله سین دیدکده جادوکتم دیدی سحرکیجاقمه
الویکوره سین جادوآیلدرک الوب عیارک ارقه سنه بندی
مهینه بانو قتلنه کلدیلر بوجادوناک ادینه جکرکوشه ارزاقه دیلر
ایدی زیاده بیجنده ماهرایدی مهینه بانو احوالی جادوقپویه
بیان ایلدی خوش امدی شاهم خاطرک خوش ایله محبوس اولان
پهلوانلرین وکیمه نوبتاراغرد یوب برمحل ایلدی حبس پهلوانلر
نوبتاردی جادوقپویه برجادوقپویه بیجنه کیروب سحرنه مشغول
اولدی اما بولرقندن عهرمن تابعه خبرویردیار عیارلرایشدوک
مقیداولدیلرصباح اولدقده بنکی جادوقپویه صیدانه کلوب

بلرقندن مقابل اولدیلرخسرو صیدانه کیروب ارطلسایلدی
کهراب صیدانه کیردی شهزاده یه یقین کاوب حال خاطرسوردیلر
شهزاده اتدی یا کهراب سندن غیری پهلوان بولنمدیمی که
بنم صیداغه کلاکه هوس ایلدک کهراب اتدی یا شهزاده یخوب
مغروراته حرکت ایدرسین شهزاده اتدی بنم سکا زیاده
محتاجم وارد رسکا کورزاورمغه حجاب ایدرمراندن بربرایزین
حمله تکلیف ایلدیلرهمانکهراب الیزه یه اوروب شهزاده یه
تیزه خواله ایلدی خسرو منع ایلدی بوده اوج کورزاورک
عاقبت خسرو کهراجا تندن یقوب اوج حمله خطا ایلدی
بربرینه ظفرپولدیلرصیدانه چقوب کندیلراولکیجه فرهاد
عیاری ایله شترینک بارکاهنه کندیلرصبح کاذب اولنجه عشرت
ایدیلرکیده جک زمان شیرین فرهاده اتدیعازاقه جادوک
کتورولیلرکه صیدانه چقه جق ارلرک قاچنه کیردیوب
کورلرندن قاچدی یاشاردوکدی فرهادزیاده محزون اولدی
کندی عیاری ایله مشاوره ایلدیلرشمدی صیدانه خسرو عرسه
برمقاوالقع اولورخسروه ایقاره ایلدیلرصباح اولدقده
خسرو صیدانه کیروبیارطلسایلدکده جادوصیدانه کلوب
شهزاده یی کهراجا تندن شترمرغ عیارخسروه کلوب جادوک
کندینی شترمرغ عیاری اکا ایلدیلرجادوایدیعیار
خسروه زیروب جادوایله عیاری اوغلنه شترمرغ عیاری اولوب

حواله ایلدی خسرو سپهر دیروب اسم اعظم براکاتیله منع ایلدی
خسرو دخی جارزویه اوج حمله ایلدی اولده سحر قوتیله منع ایلدی
جارزا ایتدی ای خسرو ابونجر یارکاریمی دیوب حمام قبه سنی کیب
حواله ایله خسرو دخی سپرك برابر دیروب کوردی سپره طوقندقده
غلولاجقوب خسرو اتشی ایچنده قالدی ایکی طرفدن عسکر خسرو
قطع امید اندیلر خسروی جارزوالدهرقیاس ایدوب اشنده اولان
ارسلانی سوروب میدانه باشنه واردی خسرو دخی اتشی ایچندن
چقوب میدانه باشنه واردی نوبت خسروه کلدکده برکور زخواله
ایلدی جارزو منع ایلدی جارزویه الصوندی که بنده جکه جارزو
سحر ایله اوقویا سمانه چقدی واشاغه برشیشه براغوب
خسرو اتشی ایچنده قالدی هرمن شاه اوغلندن امید قطع ایلدی
اما شهر دعیارا سحر اعظم دعاسنی اوقیوب سحری ابطال ایلدی
هله احتشام اولدی طبل ساییش چالنوب دونوب قوندیلر بکاو
ایتدی ای خسرو بوکون المدن قورتولدك یارك سنی دنیایه کلدیکه
دوندره دیدی اندن خسرو بابا سی طرفنه کیتدی سمارده
مهمنه طرفینه کتدی بابوندکاره یه اکرام ایلدی جارزا ایتدی
ای شاه جهان براکا برقرند اشهر جارزو وارد رسحرنده غایت ماهر
اذنکرا اولورسه برعیاره نشاندیره یم کتورسون دیدی برشیشه
یارو یا اولماز دخی کتوردیلر اتشادنیه طاشلنه لمارو دیلر لرنك
بوایکی جارزو ایندیلر اوپنشاه بوندن بیخبر ده اکر صبکه خسرو ای اشتی
دنیانه کلیوکه دوندره وارد یدیلر اما اول کیجه بوایکی جارزو

خسرو نه مسافر کلمشلر ایدی عیار خسروی تنایه چکوب حوالدی
نقل ایلدی خسرو عیاره ایتدی المدن کلنی دریغ اتمسون لردیوب کلاب
یارو زکانلری ایله سحبته بشلدی اما بازرکان لرك برینك نامینه شابور
هندی دیرلر ایدی کزمدیکی ولایت قالمه مش ایدی وکوردیلکی
کورزلاریوقدی شاه ایله جنکه سبب بندرقلعه اچوعیدیروسته
غیرعیدر دیدکده خسرو ایدی خیرکنده بابام شکاره کیتمشدی
برطاغك اچنده فرهاد دیرلر بردبر عاراست کلدی فرهادك
شیرینه عاشق اولدیغك دکلوب کندوکا اولدرمك مرادا تمش
اولده قاچوب برطاغه یزان ایدوب بابامه احوالی بیان ایلمش
اولدفاخری شابور هندی یه نقل ایلدی شابور ایتدی ای شهزادم
اول قیز قدر دنیایه کلمش دکل انك تصویرك کوردم عقلم چاشدی اولدی
اول ایتدی روح ایلدیکی خسروکورمدن عاشق اولدی بیت دعیار
کلنار یزدنا اوکدن تولدن اولورسن کوزدنا وکدن خسرو
کیجه کوندوز شیرین ایچون اه ایدوب اما شیرین فرهادك عشقندن
یوزه کندن قان کیدردی زیرا اول ایکی جارزو سحره مقید اولوب
خسرو ایله فرهادی هلاك ایتمك مراد ایدردی بیت عشق اولدی
اما اول دوشمعشوقه اندن عاشقه شمعی کبی کیمیا مدن یاندرندی
یزدانه دی چون صباح اولدی ایکی اریندن عسکر برینه قرهشهر
یلیوب اوزدایدی سیدانه کیرکیره درکی خسرو میدانه کیروب
یزدان اردیبا ندایتدی سنه بابوندکاره یه امر ایدوب کاه زمرد
اتکدکه

[35]

جارو سحر ایله برارد رها اوزینه بنوب خسرو مقابل اولنمش
ایتدی بقه اوغلان بوارلر میدانیدرسنده چاغرینقله اندن
قورقو ایردی برسین خسرو غضبه کلوب جارو نیه برینزه اویله
اوردیکه جارو سحر قوتیله سنع ایلدی اما حیلی مشقت چکدی
جارو ایتدی پهلوانلغین بومیدر آل امدی بندن شو یارکاری
دیوب جام اغاجندن نیزه سین حواله ایلدی عیار غافل اولمه
دیوب اسم اعظم اوقنمه بسلدی خسرو کلان نیزه یی جارونک
اندن آلوب بیکی پاره ایلدی جارو کورزی حواله ایلدی عیار
اسم اعظمه مشغول اولدی واو قوردی خسرو ایتدی بقه جارو
سنك سحرك بکا بوکون هیچ کار اتمدی دیدکده جارو قوینندن بر
شیشه چقاروب یره اوردی اول سحر طوتولوپ لاناولدی خسرو
پلان ایچنده قالدی ایکی طرفدن عسکر شاشدی هرمن شاه چکدی
کوشه سی دریا مثالی عسکره اوردیکه کوروب همان فرهاد نامزد
اندیه اولان پولاد کونلکی قوپوب یرندن اوروب ایتدی ای بابو بوکون
شیرین ایچون شهادت نوشی اتسم کرك دیوب بیکیوز نطما کونلکی
صالدقده اونلرا ونبشر آدم هلاك ایدردی وعملدار لری آقدار وب
بابو طرفنه هجوم ایلمکده بابو کوردی ایش اسیدن نکدی بالضروره
طبل اوردی خسرو جنکدن الچکدی اما فرهاد قاعده یی ایمز جنکلک
دوغدی خسرو فرهادی دوندردی عسکر یخه دونوب بابو کاه اولور
کلدیلر اما فرهاد کمثلی فکری شیرینده فرهاد ده هرمن شاه
شمعنه جم اولدیلر حکایتمز مرینه بابو یه کلدیلر اوندن

[36]

دفن ایدیلر طرفنه جارو ایتدی شاهم زنکزاولورسه واروب
خسروی بنده چکوب حضورنکزه کتوره لم دیدی بابو ایتدی
میدانه چقدقده بقلیك دیدی میدانده بیزانلره نظر بولامیز
بزانجق خسرو کی اوزینه برایش ایده لم دیدی شیرینك یانه
کلاکه فرهاد خبرت وعدی همان صاغ اولسون دیوب شمدیکره
اول بیمدرباونك دیدی اما ان شاءالله دیمدی هرکس ایشه واد
دیلر اوی ایدرایکی عسکر صفلر چکوب طوردیلر مهینه بابو نلرا قدن
طشقه جارو برعجایب قیافتایله میدانه کیروب خسروه مقابل اولدی
خسرو کی اوزینه برشیشه ایله مرموز یوب اول ساعت برآیلوکدن
برزغیر یوغازینه یکوردی آلوب شاهك قفنه کتوروب برقازینه
بقدی اندن نیه میدانه کردی قوینندن برشیشه چیقروب
اورته یره صچدی بتون عسکر آتش ایچنده قالدی برسمرخی
ایدیوب آتشی دفع ایتدی هرمن شاه کوردی اوغلی میدانده یوق
هرکس دونوب کیدیلر اما خسرو ایچون شاه مامور ایلدی پهلوانلرینه
چیقروب مشاوره ایدرکن کوردیلرکه مژده جیلر کلدی قاطرلرینی صاندی
بیرلرینه قرقیبك کافرایله کلدی بونلرا ایله جنك اتمك اولمز بزیمه
یشمیون اتمدن غیری چاره یوقدر عیارلر وارروب خسروی جارو
جارولری قتل ایدکدن سنکره مشیون ایده لیم دیوب عسکری کاه ایلیلر
مهینه بابو نده حبس اولنلری ایکی جارو یکلمده شیرینه ایله شاه دونده
شاهم هرمن شاه عیارلری پانزوب هرینه عسکر بورلشدیرا قرایدو
اوغلوی [illegible]

باقدیلر جارو عورتلر یانوبلر خبر ایله جارولرك باشلرك كسدیلر
خسروی وغیری سیرلری خلاص ایدوب یوطرفدن هرمن شاه
عسكری جمله سوار اولوب غافل یاتان سلام عسكری اوزرینه
هجوم ایدیلر زیرا شاه بانو جارولره صغنوب یانورایدی یاوطرفدن
خسرو نره اوروب برطرفدن فرهاد دیوطرفدن فرق بیك كلات
عسكر اسلام عسكری غافل باشلرندن صچرایوب اما چقمغه
شهرده عیار فرهادك یانندن ایرلیوب برچوق پهلوانلر ایله شیرینك
چادرینه كلدیلر عیار برتخته روان بولوب فرهاد شیرینه ایتدی
بزم افندمز شمدی نصكره وقتمز وصلتله ایروب بیورك فرهاد ایله
شیرین بیلمز لركه عاقبتلری نه صخز اوله جقدر ایشته قدره بیلنلر
تكرار شیرین عیاره بانوی سئوال ایلدی عیار ایتدی سلطانمی
براغوب قلعه یه فرار ایدیلر جمله اسلام عسكری قلعه یه قاچدیلر
زیرا هرمن شاهك شنجوفی ظالم ایدی شیرین مراد ایلیسنه
اما فرقنه طاقتلری یوقدر میوب قاچدی شیرین تخته روانه بنوب
فرهاد شكارك المشارسلانكبی یوله روان اولدیلر هرمن شاهه
شیرینی ایتدیلر هركس ذوق وصفا لرنده اما فرهاد درزو منده
عقلی فكری عجبا قیمتی نكاه ایدرلر ناگاه مراد اولامردیو امید ایدر
هرمن شاه شیرینه دیدیلركه شیرین بخی ایدردی قیمتی كون
نكاه اولورده فرهاد ایله برمراد اولورد قدیردی اما خسروك
كیجه وكوندوز شیرینك صحبتنه تاسف ایدیلر بر شكاره طاشه
واراندی بركون خسرو ایله شیرین [illegible]

صقلمه شنده عشق اترى وار خسرو ایتدی ای طایه بزخبكده ایكن
قدلك بازركان كلوب بكا شیرینی مدح ایلدی كورمدن عاشق
اولدم اول كوندن بری نه كیجه مركیجه نه كوندوزم كوندوز دیكل
طایه ایتدی شهزادم اندن اوتری امیدانمه باباك یمین ایلدی
فرهاد بوقدر جنك وجدال ایلدی انلرا یچون ولكن برا یشی
بولنسه فرهادی هلاك ایلیسكده بوده سكا نكاح ایله
اولورایدی وخسرو شیرینی كوسترمكه تعهد ایلدی یارنكی
كون بن شیرینی آلوب كلستان كرمك برانه سیله سلطانم سنده
بركوشه دن تماشا ایله دیدی ایرتسی كون اولدی نامراد شیرین
تنكرایدركن طایه كلوبا یتدی بوكون محزون اولورسنی شاهم
عظیم دوكونلره مباشرتایده جكدر بیورك بنجیه كلستانه ایچره
تماشا ایلك دیوبا ول نازنینی قالدیروب كلستانه كتوردی
بیه خانه سنه كلدی اما طایه خسروك احوالی ایچون تدارك
كورمكه مشغول اولدی اما شیرینك كندیكه فرهاده عشقی زیاده
اولوب اما خسروك سوداسی شیرینی ایچون كوندكونه زیاده
بولوب شاه باباسی شكاره كیدركن صوردی خسرو یوندده
یوقدر دملركوندروب بچاغری خسرواید یفراجم ناخوشدر
دیوب شاهه خبروبردیلر شاهدر اندن صكره اوغلینك خاطرك
سئوال ایدی واروب حكیم باشی ایله كوندردی حكیم باشی كوردكده
[illegible]

مقرر دردیدی طایه دخی کاوب شاهه بربر نقل ایلدی شاه
دخی بو احوالی غمکاره نقل ایلدی غمکار ایتدی شاهم بکا اوچ کون
مهلت ویرسوکا برعلاج بیلورم دیوب ملعت فکر اتمکه کندیجه
هرمن شاه حوجه دانایه برر مل ایله نیت ایلدم حوجه دانادر
ایدوب استخراج ایلدی دیوب ایتدی بو نیت یرنده لکن حمروله
کلمز دیدی شاه حوجه دانا نك سوزی یرنده دردیوبات
کورن بنجیه کیده لیم دیدی غمکار دخی اوچ کون مهلتی تمام
اولوب کون کچوب فرهادك جانی کمدنده اما روحی روانی جانانه
سنده ایدی نامزد شیرین جنیلرك سوزینی کرچك قیاس ایدرك
سخاره شیطانلغی تمام ایدوب شاه حضورینه کلدی شاه
ایله خلوتا ولدیلر ایتدی شاهم شول کروان طاغنده برصو
وارد رانی شادروانه اقتمنه چاره ممکن دکلدر همان برقیصر
باش ایله فرهادی بله الوب کیدر دیدی شاه دیوب فرهاده
سویلدی اکر شول صوی طاغنك اکندن اولاینی صوی شهره
اچیدرسك ولکون سکا دوکون ایدوب شیرینی خوبینه قوم
دیدی مهینه بانوینك حومنه صوی سن اچمش سین صوی
کتوره جك شهره اما سیه دیر لر فرهادك دلدوکی اما سیه نك
اوزرنده کی طاغدر بوذکر اندوکر فرهاده تکلیف ایدیلر فرهاد
عقلی باشندن کیدوب بوتون یعنی بو تکلیفاوقدی سلیم استمز
الندنای چشم سیاه فرد اره صالدنك اندن آه یاشمر اوزره
حوته قالدنك حکمه واراعمه [illegible]

بیم کولنکی کوندرسکز دیدی شاه امر ایدوب کولنکی کوندردی
شاه اولکیجه انده قالدی فرهاد نامزد کولنکی الله الوب محل
یرینه وارو ب جناب کبریایه تضرع ونیاز ایدوب یارب بن ضعیف
قولنه امداد سندن استرم بوعالملری یوقدن وارایدن
پرورد کاردیوب ابتدا کولنکی اوردیغی کبی بارمغدا اولکوه
صدا ویردی قیامت طاشلر توز کبی پاره پاره اولوردی شاه
وغمکار انی کوروب تعجب ایدرلردی فرهاد ایتدی شاهم اوچ
کون بطمان کولنك یاپدروب تخیلا کوندرك شاه فرهاده
ایوب یاکیموزارغاد کوندره یم یوطاشلری طاشنسونلر
دیدی فرهاد ایتدی هزاولدرکه یانکزا تمکدردیدی ویلدی
سویلدی مرد کامل اولانه وحشیار همزم عاشق صادق
اولنلرك یاردمجیسی الله دیوب کوزلرندن یاش یرینه قات
قات اقمدی ایتدی شاهم بکا کولنکی تیز کوندرقرق کوندك تمام
اولسون ان شاءالله دیدی اکرحسرو بودرده کرفتار اولسه
شاه برکون تاخیر اعیوب نکاه ایدردی شاه اوچ کون بطمان
کولنکی یاپدروب کوندردی راوی ایدر شاه شیرینه بشت
اولیجاریه تعیین ایدوب خدمتنه ایدرلر ایدی جاریه نك برایسی
شیرینه غایت محبت ایدی برآن یانندن آیرلمزدی اسلام ایله
مشرف اولمش ایدی اول جاریه یه کاهیده فرهاد کوندروب کیو
دردی بیلیه عاشق ایدرك بیوده سوزلرینه معشوقه اولدکه
بیله بیلمزلره کولنده ده برکون شیرین طایه سنه ای بارغام

بنم عشقمله طاغاری طوز کبی ایدوب یاندرن فرهاد نوحوانه بندن
سلام ایله بوسودا ایله یانوب یاقلان ردا رینی خاطرنه
فراموش ایلدیمی برکره جانمی کورده کل بنده سنك جمالنه تقویت
کوکلمی تسلی ایده یم کول بیاض دنی طشره حقوب فرهادنی
بولدی وصکره بنه کول بیاض ایتدی برنج کوندرضکره کیدم
فرهادی کوره م دیدی اما شاه وعنتکار کا هیچ اولطاغله
واروب فرهادك ایتیلدوکنی تماشا ایدرلرایدی ستده کیدم
واردیلر کوردیلر فرهادك یاتنده ارسلانلر قیلانلار جنا واتلو
بی حساب طرفك الوب طورمش لر فرهادکوردیکی شاه وعنتکار
کلورلر فرهاد صحرایوب ارسلانلره وجناوارلره اشارت ایدوب
حق تعالی سنك اذنیله کری چکلدیلر شاه دخی کلوب برمقدار اوز
طوردیلر فرهاد طاشی کسدوکی یرلری کوردیلر فرهادکو لنکی
الدیر یاعشق دیوب طاشه اوردیغی زمان حکمت خدایحقی
قیامه اولوزکی پاره پاره اولوردی اکرقاف دیولری کلسه م
فرهادك کسدوکی طاشلری کسمه که قادر اولمزلردی شاه
وعنتکار فرهادك یوخانی کوروب حیران اولوب لردی ایدب
دونوب کلدیلر شاهك خاتونه کول بیاض ایتدی سلطانم
اکر سیز کیمز سکز یاری بیرمه مشاهدن اذن الشیرین ویرمه
یانوب ایله واروب فرهادی سیر تماشا ایده لم دیدی اخشام
اولدیغلم وشام کلدی اذن طلب ایلدی شاه ایتدی یارنکی
کون بن کسم کرك یارنسی کون انلره اذن ویرم صباح اولوب

یانوکول بیاضه ایتدی شاهدن سیزه اذن الدم یارنکی کون
کیدین دیدی شیرین کمال سیورندن بوبینی سویلدی بیت
تشه عاشق ندردی فراق اراق اولسون بوانی لرده اراق
نجه متشکل عیش دوستلرون اشتیاق ایراق اولسون
بوانی لرده ایراق سویله ای بادصبا اول کولیوزلوجانانه
خبر ترکله دردغربی بیان اولور ازایرده برکون قانا اولور
سویله ای بادصبا اول کولیوزلوجانانه غم هجرکله اولدم اشنا
وخش جانولرلر یارا ولمش سکا یارسیز زندان اولور کلستان
بکا سویله ای بادصبا اول کولیوزلوجانانه دیوب کوزلرندن
قانلی یاشلرا قیدوب بوکا قرشولق بیت سویلدی ایرلیق
نامه شیرین یازدم کل سلطانم مدد کل کرم ایله سنسز کلستانه
کیدیوب شیرم یاکرقاف اورسه بن قان اغلرم سنك جمالك
ایله کوکل اکلرم کنه شاهم کنه کل کرم ایله خلالم فروق سوزمنده
ای شیرین سلطانم چشمیوردا تشدزیوره کم سکا سوزم
بودرای شاه عنوانم اغلنمه بنی کل کرم ایله کلمشدرکوك
بیاض سکا یلواره دسمدن الوب بنی کلاغه نازه قل بنم
درد ینه ای شیرین چاره اولمز ایسه برکتاب ایله یاری کرك
بیاض طیغه نه بنشری اول کون انجمنا محاکوجیله ایدیلر
درد محدشیرین اول کیجه نه تدی وینه اغیدی وینه ایرتسی
عجبا شاهدن اذن اولورمی یانس اولر کی شاه فرهاد ایرتسی

[43]

ارسلان نار قیلان نار جمله جنا وارلر احاطه ایلیشلر تعجب اندم دیکب
کشکله او قلم یوسودان وازکله ایدی بنده آچیدم فرهاده
زیرا فرهاد برحال اولوزسه شیرین اوغله تسلیم اولمز دیکب
هله صباح وارسونلر بربریله کورشسونلر دیدی چون صباح
اولدی ایکی تخت روان کلدی کول بیاض مرد الدیکه یانولری
وشیرینی وکندی معایوب عزم فرهاد ایده اما حکمت خدا
اولکون برمقدار خانه وارمش ایدی رقیبا یسنده بربیراشدی
اوغلم فرهاد بیخود خاب نازده سین شیرین کلیور ارسلان دیکب
منع ایله فرهاد قالقوب بوبیتی اوهودی شول بنم اه اندوه
اغلدوغم بیلدربا کریم دوکندی عمرکو کلم عاشق ونالان
کولدربا رحیم اولورم آیرلمز دیرایدم سندن هیچ جان ایرای
دوستاربدندن عجبدوازکلورمی شیرینجه بندن یوشه
غمده میدربیلدربا کریم اولمشمراوه جمله ایستدی
عالم خراب اولدی حیشمم واشندن یولون ایراق اولسون اولار
باشندن عشقدانه دونك نه مشکلدربا کریم فرهاد
ایردیبنی یاقوب یاندیرن کوندم یوزیبك بلاره قادر اولدم
بنی شوینده اولدرمه عسرلم شیرینی کوندربا کریم اولمط
بلاغی دلدوکدسروی قامت ملک صورت دنی بلیا صنایعی
سنبل اوزعرکولی عرجانی عاصیابادنا بخه دیان کولیشان
طوطی دیانه خویاره سلطانا اولدی شیرین درخنده فرهاده

[44]

فرهاد بوکی سویلدی کونده بیکره هلاك ایلردی بحرلك
بنی بعضه یوزبیك شکرصاغ سن کوردم سنی شیرین دخی
بوبنی سویلدی یا الهی عالمه جاهز اولمایچه وصل یار سن
هیچ ایله دعا محای غنی پروردکار دیوبایتدی ای یارمونسم
وای عشقم ایله مبتلا اولان فرهادم عجب بنم دردم ایله بوحالده
اوغریان افتدم جناب باری بنی سندن سنی بندن آیرمیه دیوب
فرهاد دخی سازبنانه آلوب بوکی دیدی بیت چوقدن
سنك یولرینه بقارم کلمزسین هی کوزلرمی سودیکم کوز
یرمدن قالمی یاشلردوکرم کلمزسین هی کوزلرمی سودیکم کوندن
سنك خیالکده یورم کیجه لرده ده شمدی سنی کوردم دیوب شیرین
دخی فرهاده وداع ایدوب تخت روانه بنوب بوکی سویلدی
الوداع ای کولکمك سلطانی فرهاد الوداع جان وباشم ایاغنك
طپراغنه اولسون الوداع سنی الله اصمرلدم مراتمه خاطردن فرهادم
بنی اخراج دیوب شهره روانا اولدیلر فرهاد نامراد شیرینك ارزوسنه
یتمه قالدی اوبوبنی سویلدی عیدوصلك ایله مسرور اولدم
برکون اوه نوردیدم شیرین حاضر کندی عمرم بناه دیوب بنی
کورانجه دنیاشلر روانه اولدی باری تعالی یه یالوارمغه باشلادی
وهرکون سلوانه طارمی دیوبه چیقوب تا اعدم شیرین دخی کلوبنه ایده
تا اخر اولدی یشلوبرکون فرهادی اولدیکنه کندی فرهاد ایله مصرحت
ایدوب سلوانه طاشه دیسنه کلدی فرهاد کلدی عشق ایله وارد قده

[45]

یورکا آجیوب اول قدر محبتا یلدیکم شیرینی فرهاده عهدی اوزره
ویرمك مراد ایلدی بنم غیری یوزنیه بقمغه یورکم طینمیوب
بیلمم نه ایده لم اوغلم خسرو دنده کلمزنیه صباح اولدی
شاه اذین ویردی فرهادك شیرین یانه وارسون برمقدار
کوکلی تسلی بولسون دیدی شیرین کول بیامن ویرتج تا نوطاعة
وار دیار فرهادی کوردیار نه حالده کرفتار اولمش اندن فرهاد
بویله سویلدی یورکم یقه فرهادك شیرینم درده درمانلم
کوله کولك یراشور بلبل کبی یانه بنم جانم اندن بربر لرنیك
یوزلرنیه بقوب اغلشدیلر فرهاد شمدی سازین النه الوب
بویله سویلدی چشم کباب اولدی عشقك نارنیه پروانلم
اما یاغنی بیلم میلم یوقدر بوجهانك وارنیه صنمه کی بردم صبر
صاغنی بیلم فرهاد بیچاره دردارنا کدایم حسرتم کیله کولدی جهانم
بیك جانا یله یاریولونه فدایم عاشقی معشوقه کیم صنمغی بیلمم
اندن برکره شیرین یوزن سویلدی بیت کوکل میل اولونا یله
آهی عاشقه ایریاقی اوله کلمشدر کل دیکله سوزم خوبلرك
شاهی اغلیلر یرکون کوله کلمشدر طوغرا یلر کبی طوغری سویله
طولنور قرشدان بلبل میل صدا النور بی سور دیو مرتعین النمز
سوزلر کوزلکاوله کلمشدر دیوید شیرین سازینی یره براقوب
فرهادك کسمدوکی حالاتی شیرایلدیلر حق تعالی سنی بندن بنمغ
شاد ایلیه دیو دعا ایلدی بو معنی شیرین سویلدی معنی

[46]

دیوزدك انسون بو شیرین فریاد دیوب شیرینیاه ایدوب فرهادك
یوزنیه بقوب اهو کوزلرندن انجو دانه سی کبی یاشلر دوکوب
اول کول روحاری اوزنیه روانا ولدی فرهاد نامراد شیرین یولایله
اغلر کوردکده ایتدی ای جانمك جانی بنم افندم اغلمه درت بش
کون قالدی وصاله ایرمکه هرمن شاه دوکون بایدوب عهدی
اوزره برمراد ایدر دیوب بومقدی سویلدی بیت کیدر قلبنده
که خرمن سرور ایامازی کلدی ایرلیشوب عید وصله ذوق
محبت دمادی کلدی شیرینای بنم کوزلده صادق فرهادم بنم قلبمده که
یوردکه کلورکن آتمك ایاغی قیلدی علامت خیر دکلدر دیوب یوزن
یینه سویلدی بیت بودنیاده مراد کمکر کام المشدر برمده ایشمز
بحمدالله تعالی شانه مشکلم حل اولدی دیوب بربرینه وداع ایدوب کولیاض
یاقوتی ایله کاوبخانه سنده قرار ایلدی وکوزلرنیه هیچ اویقو
کلمدی صباحه یقین براز اویقو غلبه ایدوب رؤیاسنده کوردیکی
فرهادك اوزنیه برقیچق خنزیر حمله ایدر فرهادمنع ایده میوب
خنزیر برکره اتیاوب فرهادك اوزنیه سندی اول وقتده شیرین
اویانمغه اطاقدن یادن غایت الله دوستدی شیرینکول بیامن یوزنه
ایتدی حای بنم غمکسارم فرهادم حقنده بوکیچه برروٴیا کوردم میلم
تعبیرلرینه فرهادیه برشر رسمایرسته دیمه کول بیامن یاقوتی
صبر اوله ایندی سنا وارلرکا هدم اولسون مراد مرکه اختتام
عالم اصیاقوتی اطمینان ایدوب فرهادی یاروب کوردم کول بیامن ایتدی

شیرین ایتدی اگر فرهادم صاغ ایسه بکا صنری یوقدر اگر کل ایشه
بکا نیاز حرامدر اونك اوزینه قربان اولایم وار سنی الله اصمرلادم
دیوب شیرین تبدیل صورت اولدی اما شمدی شیرین یوله چقدی
اما فرهاد یتسو محلی بر رؤیا کوردی بر پیر کلوب ایتدی یا فرهاد قالق
نه یاتورسن معشوقك شیرین کلدی یا یکرسکا فرهاد کوزین آچدی
کوردی هنوز شیرین کلمش قوشوسنده شیرینه ایتدی بنم افندم
بونه حالدر شیرین ایتدی فرهادم الحمدلله صاغسین سنی کوردم
دیوب بویتی سویلدی حمدلله صاغسین بولدم همله جانم سنی
جان بدنده ایکن ایرمسون خدا بندن سنی دیوب اندن شیرین
فرهادك حقنده کوردیکی رؤیایی نقل ایلدی فرهادك دنی قلبی خوش
اولدی شیرینه بیلدرمدی حیز اوله بنم افندم دیوب اوطوردیلر
فرهاد سازین الینه الوب بویتی اوقودی اچشم یار مجلسنده
باده کلکون بن غم دکل یقلسه شمدنکیرو بوجله تن شیرینك
الاکوزلری کاراتیدی جانه سوزلری دردکله اولورم اوتمه
شیرینیم شیرینیم سویله قلمز بوفرقت بویله اولیجه
عاشقك فرهاد روحنه دنا ایله فرهاد اولدی استك زاری
اولمش کله هدم خسار صوك مجلسمز دیار بوروزیاده ملتهاب
وار فرهادی بوطاغی دلدی رؤیایی اشدیجه کوزمکه شیرینیم
کلدی یکرمیاردی صولمش دیوب کوردیکینی شیرین اولدی
فرهاد ایتدی بنم افندم اوح کونهدك طاغی دلرم شاه دنی اقاردی
اوزره نری سرادقات [illegible]

تاکیم جانمز شنه در عقلم فکرم روز شب کچرمز سن روحمز
کلشنده در کولدر روحی فرهادك اولقامت شمشادك
یانه یانه کول اولدی بوشیرینی ناشادك شیرینیوم مغانی
فرهاده وداع ایدوب بویتی اوقودی خوشجه قال ایتدی مرامات
حاصل اولدی بنم فرهادم سنی جان بدندن ایرمیور نه بولور جان
تنی دیوب صاغه مروله بقیوب اوه کلدی کندیکی یکه میوب
بتوندکون اغلردی اما خسروك والیده سی شیرینی فرهاده نکاح
مقابله لرك خبر الوب هرمن شاهه نقل ایلدی هرمن شاه خسروی
طایه سنی یاغروب ای طایه او غلم خسروی شیرندن واز کله
سنه برچاره ایله بوده عهدم اوزره شیرینی فرهادی برهاد
ایده یم دیدی طایه ایتدی شهزاده نك شیرندن واز کلمسنه
بوقدر سعی ایلدم ممکن اولدی بکا ایتدی کربابام شیرینی فرهاده
ویرر ایسه بن کندیمی هلاك ایدرم امدی ای شاه قو شهزاده
برهاده اولسون اکر بویله اعز ایسکز براولاددن دوراولورسکز
هرمزدی خسروك خبری اولدیغی جوابلری ملعونه سویلدی شاه
هرمزه ایتدیکی یندن دوندردی شاه کولندن نه ممکن
شیرینیده فرهادی کولندن چیقاره اوغلومه محبت ایده مکر کیم
بیرقیزینی اوغرلیه اما طایه ملعونه ایتدی شاهم اونی ویرسکز
فرهادی یوقلایکنیز چاره ایدرم دیوب مطمینه قاروب برطوره
جانی ایشوره بیر طاسه قو یوب بیسنا اوبه فرهادك

سکا یک ایچون زحمت چکرسون دیوب اغلدی دردمند فرهاد قارینک
اغلدیوک کوروب ایتدی ای والیده یچون اغلرسین دیوب طاسزده
ندر دیوسئوال اتدی کافره دیوب ایتدی شهریار مسنک ایچون
اغلرم طاسمده کی صولاد رکشکه یا غمز قیلیدی ده شهره وارمیه
ایدم رهن شاهک سرایده برغلبه وار برندن سئوال ایلیم دیدیلر
که شیرین دلربر قیز وار ایدی فرهادک معشوقه سی دردمند
شیرین برکیجه ایچنده مرحوم اولدی جنازه سین چقاردیلر تیوب
عالم اچیدی فرهاد بوحوادثی ایشیدیجک کویا برطاس زهر قاباک
نوش ایلدی کندینی غیبا ایتدی طایفه ملعونه بریره کولندی فرهاد
کوزنکه بیشلدی برزمان ضبط کره فرهاد اویقودن اویانوب کی
اویانوب کوردی اول اعورن کشش پرآه چکوب بویتی اوقدی بیت
چون دکلدی فوج ازنهادن شیرین نازنین جنتا یچره جزایدوک
چکدیار حور عین کولنرندقان اغلسون شمدکروفرهادوسنک
دردومحنت یارک اولسون اشک آهیله این دیوب کولنکی الدینه
یره قویوب ایتدی بوطاغی دیوب زحمت چکوب کرشیرین یچون ایلدک
چونکم شیرین دنیادن اچکوب بنویله یتیم قودی کیدی بی
ایلدیم بکره بکادنیا حرام درانک ایله دیو یتاده یاستمک یسیر سیس
ایلیه یارب دیوب برکره یا الله دیوب کولنکی حوایه آتدی زاره
یوی یوقاری چقوب کتشا غی یرکن فرهادکه سسق ایشنه کیردی کولنکدر
کوسینه ایوب زخم بیلمز ایدی چونکه طایفه ملعونه نازی چیلر
ایلدی سم قاتله کلوب شاهه وخاتونه وحشروه حیرو یردی تشام

امرایلدی حلوا یپشردیلر برکاسیه قویوب کول بیاض یانوبه ویروب
فرهادک یانی ایچون اولدوغنی سویلدی وشیرینی خسروه مراد
ایلمکاری بیان ایلدی کول بیامن یانوخلوایی الوب شیرینک یانه
کلدی اما کوزلری طاسه پرمونه دوغمش شیرین ایتدی ای وفا
دارم یچون محزون سین دیدی یانوایتدی معشوقک فرهاد خانه
الچکوب صفایه رحلت اعشق دیانک مراد بندن الچکوب سنی
بوحالده قویوب دارفانه دارقایه رحلت اغمش شمدیه قدر کروا
نام راهی اونتمه دیوب اغلمه باشلدی شیرین شاشدی وغندن مست
آولوب برزمان ضبط کره کندینجمع ایدوب کول بیاضه امرایلدی شول
ایلدی اولاده بربرنقل ایلدی اول الفده خسروک والیده سی
شیرین کلدای چیقوب تسلی خاطر ایدوب قیرمزی وغلمز
خسروه ویروب براعلاد وکون ایده رزیوب خاطرک خوش
ایلدی کویا اما شیرین امدی قضایه رضا بلایه صبرا مابنم فرهادک
اولدوکینه اعتقادم نوقدر بکره وارویوب کوره لم دیدکده اولسون
صباح تخت الروانه بتار سکرزیدیلر چون صباح اولدی شیرین
بیوب کیدیه جک محلده کول بیامن یانوبه ایتدی ای بمز وفادارم
سنک ایچون یارم نوردرکه بوکیجه صدای سنال حضرتنه چوق یازایلدم
اوکیجه اکرحول اولوب دارفنادن دارقایه رحلت ایدرسم بنیم
لبا سمی یرتمدن وانه قویوبا وزرینی سیاه قوما ستارایله دوناوب
مراجعت یانوبه کوندرینی کندینی سیده زهرادن بیرینه دفن ایلسون
وفاتیه اوله یاد ایلسکه عشقایچون کندینی

[51]

ایتدیرسون چون کلدی کوردی کندی یوندہ ترک سرایدن فرهاد
طاغ کبی سر یلوب یاتور شیرین کندین تحمل واندن اشاغه انیوب
فرهادك باشی اوجنه یکوب فریاده بشلدی ایتدی ای بنی ترك
دیار ایتدیرن فرهاد ای بنی عشق اودینه بریان ایتدن ای بنی ترك
ایدوب فغاندن بقایه کیدن یارب بنی فرهاد ایله فردوس اعلاده
قاوشمق میسر ایله وکول بیاضه ایتدی بکا طوز اتمك حقی حلال
ایله سکا ایلدیکم وصیق الله اما بنی یلویرونه کتوردیوب ایتدی
سویلدی جانا بنی سن بردخی محشرده کوردسون اقاوزره
قرا یازمی دفتره کوردسون دیوب بر مقدار اغلیوب زار افغان
ایلدی مکر بابنیه برخنجر صوقمش ایدی قبضه سین فرهادك کوکسنه
دایاوب اوچنی کندی کوکسنه دایاوب اوزرینه شویله یو
شدی کیم خنجر درار قاسندن چقدی اولی نازك وجودندن قان
روان اولدی بیت چونکه ایکی عاشق بر بینه حالرك ایتدی خدا
روز محشرده رحمت ایتسون انلره یاری خدا اشته بو حالم
یونلری کوروب وایشدن اغلدیلر کسه قالمدی هرمن شتابله
خبر ایلدیلر کلدی یونلره بر هزار قاز یلر یانه قیوب وقالدیلر
تر و اینده فرهادی زاره قویدیلری وقنده شیرین بو کره اسلوب
فرهادك مزارینه انیلوب فرهاده صارلدی یوقدر سعی ایدن
ایره مدیلر طابه ملهمنه دامن انلری فرهادك وشیرینك ارزوسنه
جلریله بر بر وانیه طابه تقاریکن زار سلدن یاوب طابه
ایکیسی ده ایتدی میتبور اولان بودر اما حکمت خیر الکسنك

[52]

انلرایرتیه بردوشدی وهرمن شاه شهره کلدی فرهادك وشیرینك
روحلری ایچون احسانلر ایلدی فرهادك مزارندن برقرانیدن
وشیرینك مزارندن برآقکول فدانی بوب قین ایکیسی کالك
بولدقده بربرینه قاوشاجق محل ارایرده برقره چالی بولوب قاوشدقلری
شیدی کی انلرك اوزرنده برعالی قبه بنا اولنمشدر نقدار عاشق
صیاد قلرزار ایسه واروب زیارت ایدرلر باری تعالی یه تضرع
شاید ایدرلر نائل مرام اولورلر اشته کول بیاضی بابونی شیرینك وصیتی
اوزره برمرهماش یاپدروب نقل ایلدکلری مزی یزدیروب
باشی اوجلرینه دکدی کلنلر حالرینه واقف اولوب عبرت الدیلر
دیو دوروحلری خیر دعا ایله شاد ایدملرا ندن کول بیاضی شیرینك
لیاسلرینی برتخته رواندقویوب اوزرینه برسیاه اطلس چکوب
سرپامه یاروب بهمنه بابونیه کوندردیلر وحلالق دیلدیلر کین
سیدرلر بهمنه بابونی احوالرینه واقف اولوب عتد والی
ایچوب کوردیکی شیرین نازینك قان ایله الوده اولمش
لیاسلرینی بهمنه بابونی شیرینك لیاسلرینی اوزرینه قیابوب
اغلدی بوبابی سویلدی بیتلری دیغا بهمن احمد ای شیرین
سلمك کلدم اخر قان ایله الوده اولمسنی سرات
خلقنه بتون سنباده لیاسلرکیدیروب اغلیوب زار افغان
اتمکله کسه قالمدی وبهمنه بابونی بر مزار اعدکیدن
پستیمانلق اولدی قرقکون شیرینك یاسترلوندیلر
بهمنه بابه

[53]

٥٥ ربيع ٥ اجوب لسلمان بدردى اشنه بحر معادنعدم
بوكناف ايقوب وكلنلر ذهاب ك
وشيرينك دوصلرى ايجون
برفاعة شريف
اوقوب رهدينه
اهدا قلدلر

Asiye Sirri Levend

EK-2

Eski Harfli Taşbasma Nüsha

1 2018

محل فروختی

در سعادت

یزیده چادیرجیلر جاده سنده ۲۰۱ نکا کارچارشوسنده
۱۱½ نومرولوده کتابخانهٔ حافظ شوقی نومرولوده کتابخانهٔ حافظ عزیز و
مخدومی رائف

حكاية شيرين وفرهاد

راويلر منوله روايت ويوتله حكايت ايدرلركه بحكم اقليمنده وديار
خورسانده بر عظيم شهر واز ايدي هواسي خوب يرده واقع اولوب
امر الهي باغ تجمه كول كولستان وهر تجمه ده بر ازمرق اقاقدي واول
شهرك طيعك درت اطرافي صحرا ايدي چايرچمن سنبل بنكشه لاله
ايدي واول صحرالك اورته سنده بر نهر عظيم جاغلوب اقاقدي واول
شهرك اهلي جمله عيش وصفا يمائل ايدي وهر اول شهرك اركي
عورتي غايت حسنا ايدي برينك بوزينه باقيلمقده زلف كسنديه منه
اسير ايدردي اول ولايتك پادشاهي بر خاتون ايدي اول ولايتده
اداب قاعده بو ايدي كه ولايت پادشاهنك اركك اولادي قالمز ايسه
قزين تخته كچوروب پادشاه ايدرلر ايدي وبو پادشاه اولان خاتونك
اسمنه مهمنه بانو ديرلر ايدي بونك برقاچ دانه عقللي وزيرلري
وازايدي هر بري عقل وتدبير صاحبي ايدي بو پادشاهلك ايشلرن
دونلرنده جمله عالمك اموري اموده ايدرلر وعسكري جوق اطرافي
اكنافده اولان شاهلر مهمنه بانودن خوف ايدوب هر سنه هديه
وبرورلر ايدي بو مهمنه بانونك برقرنداشي فرى واز ايدي اسمنه

شيرين ديرلردي كوهاز لغاء قالمي ايدي چشم ابرو سي جازكر بچكهري پيرو
قاشلري كمان برابر زمان هنوز اون اوچ اوزرده ايدي دولت
كلاهي باشنده وهر شهنهمذكوره چيني غايت مشهور ايدي (بيت)
دوزاد معدن برى كله مش دنيايه سن كبي كوزل

اسم شيرين كندي شيرين سوزي شيرين بركوزل

اما مهمنه بانونك شيرين ايجون بركوشك ربنا وبرقصر وكشنا بنا ايتمك
مراد ايلدي زيرا مهمنه بانونك شيرين اولقدر صوزديكه زمان كدرمسه
قرارى قالمزدي مكر مهمنه بانونك براستاد معمارى وازايدي
غايت هنرمند وهنرپرور ولوصنعتي اوكرنمش ايدي وهندسه
علمنده يدطولاسي وازايدي وبرقاچ شاكرد اوكرتمش ايدي هندسه
علم هندسه ده ماهر ايدي بين مهمنه بانونك اولمعمارى دعوت ايدوب
ايتدي اى معمار بن شيرين ايجون بركوشك بايدرمق استرم لكن اولكه
بنا ايتمك كركدركه امثالي روى مسكونده دخي بولنمه ديدي
معمار بن اوبوب فرمان شاهلك ديدي مهمنه بانو امر ايدوب
اقليم حرا جمعه كزيخلعت كيدردي معمارده حضور شاهنده طشره
چيقوب علم هندسه قوتيله استخراج ايدوب هر كون بلدرجكمجه
بويدي قصرى بدفلكه تشبيه ايدوب هر يرى بر فلكه منسوب اولوق
اوزره اولكي قصر قمره منسوب رنكي بياض اولكون اولدينجي زمان
اهل ديوان بياض كيملرى پادشاهنده گيدرلر بياض اولكه ايكنجي قصرك
آدي عطارده منسوب رنكي مائي اشتقه اولكون اهل ديوان وپادشاه
رجوع ايدركه لاجوردي قصرك اوى زهره در رنكي الدز ديوان هپ

بیت اول شیرین

بیلمم ملک مسلک معانا یوخسه فرشته
همان عقلم الدك افندم مرین کورشده

بیلمم درد درونیمدن خبردار اولمیان بیلمز
نجه بر بلا شیدر کرفتار اولمیان بیلمز

بعده شیرین دونوب سرایه کیدنجه ی حوزنفهاد ك عقلی باشنه کلوب اول کا عدکولوب
اوقوکه تکرار ایدرکیدنلدن صکره بعده عقلی باشنه کلوب التون ولاجیورد
بویالر ایله شیرینك تصویرینی دیوارده کورنجه اختیار صباح اول تصویره نظر ایدوب

فرهاد کوشکی نقش ایدرکن شیرینی کورنجه کندینی شاشروب الندن
بویه چناغی وفیرتجه لرین دوشدیکنی رسم ایدر

کوکلنا کلدی وکیجه کوندز کورمدی یاش یرینه قان اقاردی
اما بو طرفده شیرین جی سرایروب صولدیغی یرده تهناجه علی السحر
کلستانه واروب کوشکه قاچوب اوتوروب بویله سویلدی

بیت شیرین

شیرین افندم شیرینه دوشدی | آه ایشیکجه زار شیرینه دوشدی
کوزللرینه قسمتا ولدی | فرهاده دخی شیرین دوشدی

فرهاد درومنده اشکرکن بلبل کبی بوا وازی اشیدوب مژه دل ایکن حیا اولدی
وصدره طاقتی قالمیوب همان دخی یرا چکوب بویله سویلدی

بیت فرهاد

کوزلرم شیرین ایمش | بافندجه شیرین ایمش
بن اکا شیرین دیدم | مکر جاندن شیرین ایمش

بیت شیرین

بن بویاره قول اولمشم | یانوب یولنده کول اولمشم
قوش دیلی بیلمز ایکن | شمدی بلبل اولمشم

بیت فرهاد

یازکوزلرم ایجرودن | یازبغرم کنزایجرودن
کوزلرم کلستانده قالدی | چیقمادی آه یازایجرودن

دیدکده شیرینك صورتی تخیلی قالمیوب همان کلوب بونلرک برینه صاریلوب
مست لایعقل اولدیغندن بر زمان نه دیکی بلمیوب صکره کندیلرین جمع
ایدوب براز دخی صحبت خاص ایدوب بعده شیرین قالقوب
سرایه کلدی فرهاد بیچاره دخی یالکز قالوب

دفع سوداييه يرسزلر بوندە طوروب كيمسه يه ويرمه يه سزدن بيلكوهم
فرهاد طاغى دلدكى سيزايديم ديوب فرهادطرفنه روان اولدى
اما بوطرفده فرهاد بيچاره كوندە يكه شيرين كلبوزهمان المندن كولنكلى
ياغوب سلام طوردى رخصتله شيرين تلبل كبى شاديوب بويتى سويلدى

بيت شيرين

بكا جفا ايدن قاچى كمان قاشوم ده دوز
عاقبت صويوب بنده عريان ايدن قاشوم ده دوز

ديوب سازى فرهادك النه صوندى بقالم فرهاد دخى نه سويلدى

بيت فرهاد

بنده سن برجفا ايدن ... يارغارمه كلدى بنه كوزه لم
فصل كلستاندر كوزه لم ... هره اول شوخ جهاندر كوزه لم
لعل دلبلى افكارم لطف ايله ... كه قيل فرهاد جواندر كوزه لم
بنوحديم وكل سومك خوشدر لكاهى ... قضاى استماندر والله كوزه لم

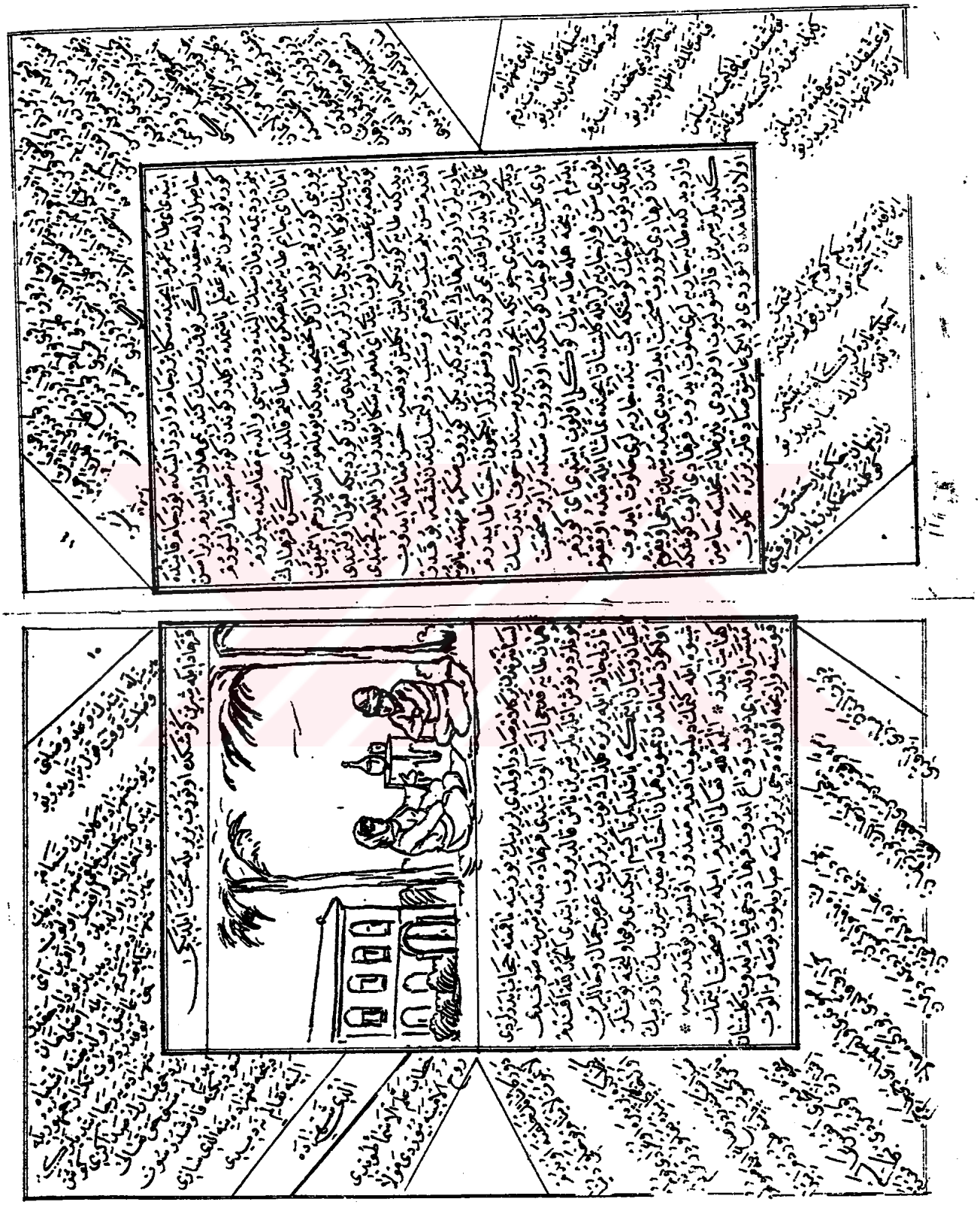
ديوب سازى شرينه ويردى شيرين بقالم نه سويلدى

بيت شيرين

آشكار اولمزدى دردم زهر هجران اولسه
كيمسه لر بيلمزدى بنى آه وفغانم اولسه

اولسون ديو ايرلوب شيرين چشم آرزولرندن ياشلر دوكوب
سرايه كلدى بوحال اوزره شيرين اوچكوندە كصكره
لمزديو كلوردى راوى ايدر داشته فرهاد

يرروايتده فرق كوندە يرروايتده تربيلده شرينك عشقيله صوبى
اقتدى تمام صوحوضه كلدكده يحساب قرياكلر كسلدكدن صكره بانوده
فرهادى باشدنا باغرسوزلو آغلايوب مراد ايلدى اما فرهاد اعتلا
اعتبار ايتمدى فرهادى حمامه صوب شيرين برطوبجه چماشور كوندردى
حمامدن چيقنجه اولياسلرى كيدرلر اندن صكره بانوك فارشوسنه
كلوب زمين بوس ايلدى صكره بانوام ايدوب براوطه دوشديلر
خدمتكار وقول تعيين ايتديلر صانكه برورير متابه سنده ايدى اما
فرهاده كنيز خدمتكارم كاخدمتكار لازم دكلدر ايدى لكن
صكره بانوفرهاد ايچون آشجى باشيه امر ايدوب كوندە اوچ صفره
بغم طعام ممدن فرهاده ويره شرينه ايدى اما كيم ليسون بوقدر لذيذ
طعامار كوز يارلقمه الوب يالزينه الوب كوزلرى تركون ايچوردن
شيرين ايله صكره بانوعشرت آراسنده صكره بانوايتدعاى كوزم
نورى فلكم سرورى شيرين تحقيق ممكن اولسه پادشاهلق اوزرمده
اولسه گنديى فرهاده نكاح ايتدير يرزم ديوزياده بنيله فرهاد مدح
ايلدكى شيرين اولقدر سترور اولدكه وصفى ممكن دكلدر كولنزده
يركون صكره بانو دفع سوداايچون كوشكه كيمك مراد ايتلدى
تدارك كورىلوب صكره بانوايسه شيرين شيرين كتمز ايدى اما
شيرين هوزمانزلق ايله كندويه برسنجو عذر ايدوب قصدى كيمك
ديوقدر معالحكم لن يانوب اما ان افندم بوكون بنى عفو ايدك ديدى
صكره بانوبنى اولكون محزون كندى شيرين بن فاج جاريه ايله
قالدى يرزهان مرورنده شيرين طاية سيى دعوت ايدوب

سنبك كبي عاشق صوچك نذرنه كيردك نورايه

بيت فرهاد

چوق يكت كلوز ميدانه فرهاد كلور مردانه
بن شيرينك قولويم جان باش قويدم ميدانه

دليوب سازي الندة براغوب

باشلدي كوزندة قانلي ياشلر دوكوب آشاغيده اولان بزكا نلر
اغلشدي بلر اندن بزكا نلر قانلر دوكوب يوله روان اولديلر درد مند
فرهاد دينه زندانه قالدي اما كيجه كوندز خالقنه عبادت ايدة
ايدي حكمت خدا بز كيجه مهمنه بانوفك واقعه سنده ديديلر كه
تارين فرهادي زندانده تصاليوب بوقسه هلاك اولور سن
ديديجه مهمنه بانو اويانوب قورقويه دوشدي ايرته سي كون
تجلده ادملر كوندروب وبيك التون دخي ويروب مرا ليوب دي
فرهاد دخي چيقيديغي كبي اول بيك التوني فقرايه تصدق ايدوب و
باشني الوب يرطرفه چيقوب كيتدي اما اول شهرك خلقي فرهادك
اعزندن بنا اولان شيرازي بتون يازارلر ايدي حكمت رد اولمايوب
طاغلرده بر محلده حيوانلر كلوز كا راقم اولوب برابر طاغلره كيتديلر
اما زندانده چيقديغي زمان كوچك كولنك ياشنده ايدي ايدي دخي
طاغه كوروب كنديني يتمورودن وفارودن حفظ ايچون بر معمايه
ياديدي وبنه محلوقات ياشنه جمع اولوب كيجه كوندز آرسلان و
قپلانلر قارشوسنده ديوار طوزلر ايدي بعض وقت سوداسي غليان
ايتدكده شيرين ايچون شعرلر سويلرمش كه زلزله ندن ياش برينه قان

اقاردي اوزاقدن كلن آدمه كلمه كجه كجه رده هركيمه دكلسه فراقه كلوب
اغلردي زبرا لساني فصيح وغايت حلاوتلي ايدي كوكلرده يركون
شهره كلوب نقاشه متعلق اجزالر الوب ياندي يعني معمارنه يه
واروب بولرك ترتيب ايدوب شيرينك تصويرين نقش ايليوب اينكله
كوكلك اكليوب كروب نالان وكريان اولوردي كيجه لرده يلديرم
قارشوسنده فرهاد ايله اغزندن بورينندن اشارصاچوب الندة كي
كولنكي اوردي يعني زمان حاراحاشاكي ياقوب كول ايدرايدي
حكمت خدا كردي كي زمان كويا حضرت سليمان صحراية كيدركي
بوقدر مخلوقات معا كيدركردي اما بركيمسه الله دنيا كاره مي اينمز
ايدي واغزنده چيقان شعرلري شاعرلر اوزوايدوب
كوزده كجه يرلرده يركون فرهادك كوزينه شيرينك خيالي
دوشوب آرسلانلر وقپلانلر وجانوارلر ايله عمر ديارارمن ايدوب
روان اولدي راوي اويله روايت ايدركه سرين ديده فرهاد قنده
كشينك كوكلي سويديكنه برابر درايكي كوكل برالوبجه جهان خلقي
دشمان اولسه انه كارايلمز شيرين دخي آخشامدن صباحه دكين
فرهادك عشقيله كوزندن ياش ترينه قان اقدوب فرهادك فكري
براق خالي اولمزدي ناچار كوكلي الداوب بوفكري ايدركه يارين
طاغه مي يانجه الوب تحت روانه بنوب واروب فرهادي مي طاغدن
بوله يردوب وبو يلتي سويكر ايدي ✻ بيت شيرين ✻
شول قدر زار ايتيم شاهد مقصود مي كه
جنت جودة طاغ وخسة ميدان دوكنه

شهرياغدن اتمش مناد يلرهم ديدا
اى دريغا بريسيزدن اولدوق جدا
سن بريكاسن بن يكا نانجى ياشيم الوداع

ديوب فرهاد وداع ايدوب جانوارلرايله

كيدر يلدوار وب بن اغاجك سايه سنده عجب بر دخى حاليمى كوزمك
ميسترا ولدومى ديوب بارى تعالى يه مناجات ايتمكه باشلدى
يونك ايكيسينك دخى حالى بويله اما بركله فرهادك
اولزمان شيرينك ايل فرهادك سويلشديكك برقاج كلمسه
كلوب خبر ويرديلر كه اوغلك فرهاد شيرين ايچون

فرهاد طاغدن حيوانلرايله اغاج كولكه سنده سازچالديغيندن

عقلك الدن زمش ثمندى شيرينك شاه نشى الشده اولدوغن بريله
حسن جمال ايدركه ديمكه اول اغاج الشده دراغده واردوب كوردى
كه فرهاد غريان وحالان كريان اطرافنده جنوارلر طوردن برزمان
اغليوب باشدى اى كوزم نورى حكمر كوشم اوغلم يكيون برعورت ايچون
بوحاله كيردك والدك سكا منتظر در اغلمه دن كوزلرى عليله اولدى
بنم دعاجى استرايسن كل بكا ملم شمندى مكانم طاغلر اولدى ديوب
كاه اغلدى كاه نياز ايلدى فرهاد اى سبب وجودم
باعث حياتم باشيمك تاجى بدر عزيزم شمندى نكبر و وجودينه
ثقلت ويروب كوزياشى دوكمه يه سن وبنى وباله باعث ايتمه سن
وكندينه جفا ايتمه يه سن زيرا بن كندينه دنياده اذاجزا ايدوب
اخرتده صفا سن بولمه يه سن وسن فيا بن بدر سنيكه بن جفاده يه
تكا بوصفادر شمندنصكره كرك سن وكرك والدم اخرتده حوض
كوثر باشنده كوريشه لم بنى دعادن اونمه ديوب پدرينه
وداع ايدوب اه ايلدى وبو بنى سويلدى بيت فرهاد

گل اى ناصح قوپندى حالى ولدن بى خبر سن سن
بجه بوانه قيلدى اول برى بيلمز نه دير سن سن

ديوب كندى پدرينه خى اغليه رق باقه قالدى وفرهادك
نالهسنى ايشيدوب كندندن كچدى كاه كيمه اولدقده يلدرزله و
كوندوزلرده كونشه خطاب وكلام ايدوب عجب بنم عشقمدن
نالان وكريان وغريان اولديغم شيرين افندييه خاكپاينه يوزلرن

سوز رسین دیو فریاد ایدردی فرهاد کمثلی بویله شیرینک دخی کذلک
بزم قصه مزتوشیروانک اولخسرو شاهه کلدیکی راوی بویله
روایت ایدرکه اولزمان هرمز شاه جهان شاهی ایدی
وبوقدن هشکره حکم ایدردی خمزه نامه اوقویانلرک مغلوبیدی
هرمز شاه کونلرده برکون شکاره چیقوب طاغلرده کزرکن
ناکاه قولاغینه برخزین صدا کلدی ایتدن ایبوب بردرخت
سایه سیندهه اوتورب اتباعیلریته احزایلدی شوندهه بزادم
صداسی اشیتدم بزی بوبی بولک دیدی هربری بر طرفه کیتدی
فرهادی بولوب کوردیلرکه بی آدم شکلنده لکن انسان صورتندن
چیقمش ترا غاج سایه سیندهه اوتورب الندهه ساز یاپندهه
یوزبطمان برکولنک واطرافنی ارسلان وقپلان طرالمحاطه ایلمش
کندی ذوقیندهه ساز چالوب اوتورر یانینه وارمغه خوف
ایتدیلر کلوب هرمز شاهه خبر ویردیلر شاه ایشتدی اوزاقدن
اشارت ایدوب کوریزدیدی بونلر واروب اوزاقدن اشارت
ایلدیلر بونلرک یانینه کیدکده شاهرمز سنی اشتردیدیلر فرهاد
ایتدی بن شاهیک مصاحبوکلمز بنی استرده بنجه ایچلرنده بر
صوز انلرواز ایدی سنک فریادینی پادشاه اشیتدی انی الوب بسم
یانینه کوترک سازین دخی کوسترسن دیدی دیکه فرهاد انلرایله پادشاه
حضوریته کلدی حنا واز لرالله براتر پادشاهک مصاحبلری
فرهادی بیلوب مهمنه یاپوبک زندانه قیوب یانه چیقاردیلر
شاهه بیان ایلدیلرهرمز شاه مهمنه یاپوبک بوکا ایتدیکی ایشلر

پرانش اولوب مصاحبلرینه ایتدی شیرین دیدیکلری فرهاد
دیدی انلرده اخوالی بیاتا ایلیوب بلی صاغدر دیدیلرهرمز شاه
فرهادمایتدی یکیم شول المندهاولان سازی بزمقدار چالک
بزایچوب ودستون شیرین ایچوب حسب حال رندن بزمقدار
شعر سویله دیدی فرهاد دخی سازی الینه الوب بقالمش سوبلدی

شعر فرهاد

بن عاشق شیدا حیران ایرمیلق
قامتم خدد قیلدی چشم کریان ایرمیلق
ایرمیلق دردی دل ملکی قیلدی حیران
بویله اجی کوردیم کوردم هران ایرمیلق
اعلمقدر کارم دیدم ای شاه جهانیم
اولدی بن زاده قدیمی آشنای درد والم
کیمی کوردیسم حالیمه رحم ایله دیرمزای صنم
وارمه کلشن سکا ای جان ایرمیلق
آه کیمه الدی دیرمزالدن اول کول بوزلی یاریمی
ای عجب کیملر کورر اول موئس یاریمی
آه قیلک نیتدیم سکا الدین الیمدن یاریمی
عالمی ایتدی بنیم باشمه زندان ایرمیلق
فرهاد عکسنه دونیدی بنه بوجرخ زمان
رایکان دل ملکنه غم قوردی اوطاع کبی کان
عادت اولدی شیمدی تکیر وبکا اهل فغان

بیم ایشمه صاحب قرانی کسلدك دیوب حمله ایلدی برحمله ده طاهری
الوده ایلدی اندن هرشاه طرفندن پهلوان دخی میدانه کیروب
نه حال ایسه اختشاما ولیعهد جنك ایدوب اختشام اولدقده دوتوب
قوندیلر ارتسی کوندینه میدان آچیلوب فرهاد قامراد عرصه میدان ایدوب
ارسلان دکی میدانه کلوب نعره اوروب ایتدی بیلان بیلسون
بیلیان اکاه اولسون بنم فرهاد نامراد هرکیم اولوم
ازروایید رسه میدانه کلسون کورسونکه عالمده ارلك نیجه اولور
دیدی اما بوطرفدن مهمنه بانو میدانده فرهادی کورنجه
قارون عجم پهلوانی چاغروب ایتدی شول میدانده
طورانلر فرهاد طالمی ستدن استرم میدانده طوتوب اصول ایله
حضورمه کتوره سن کندی الله یارهٔ یارهٔ ایدهیم هرکیم
طوتوب کتورسه عهده اولسون شیرینی اکا ویره یم دیدکده
قارون عجم مهمنه بانونك قارشوسینده زمین بوسه ایدوب
عرض ارز اوکنجه میدانه کورنجه دلبر فرهاد مقابل اولنجه ایتدی
ای فرهاد بوسینك ایچنده یکرمی ایش فیل ایکی شاهی پر پرینه
دوشوزدك هیچ بکی بیلور میسك بن کوه قاف دیو لرینی
زبون ایتدوم کل بکا تسلیم اول سن مهمنه بانویه کتورون
صوچن نجا ایده یم دیدکده اول وقت مهمنه عیار فرهاده ایتدی
پهلوان سن مهمنه بانویه کتورون شیرینی کندویه نکاح ایده جکسن
غافل اولوب صفین سوزینه اعتماد ایتمه دیدی اما فرهاد قارون
عجمدن بوسوزلری ایشیدوب بر اتش اولوب کوزلرینه تیالی کوزمن

اولدی زیرا درونینده شرینك عشقی انشی وارهمان جشمله یورینه
باغوتیا ای مسنك حد ایمیدرکه بویله هرزه لرسن تیز طورمه حمله
ایله سنی دمور لرکیتیه له یه دیوب سینه سوکملکه یشلدی
ابتدی اگر ازایسك ازلك ایله زور ایله اندن صکره کورسین دیدی
وبو بیتی غضبوبانه سویلدی

بیت فرهاد

دون کیجه شیرین ایچنده قاره لرکیدی هیچ
دوشمنی قلیچلدن اوزکه اره لرکورزدنی هیچ

دیتجه قارون عجم دخی قارشولیق بوبنی سویلدی

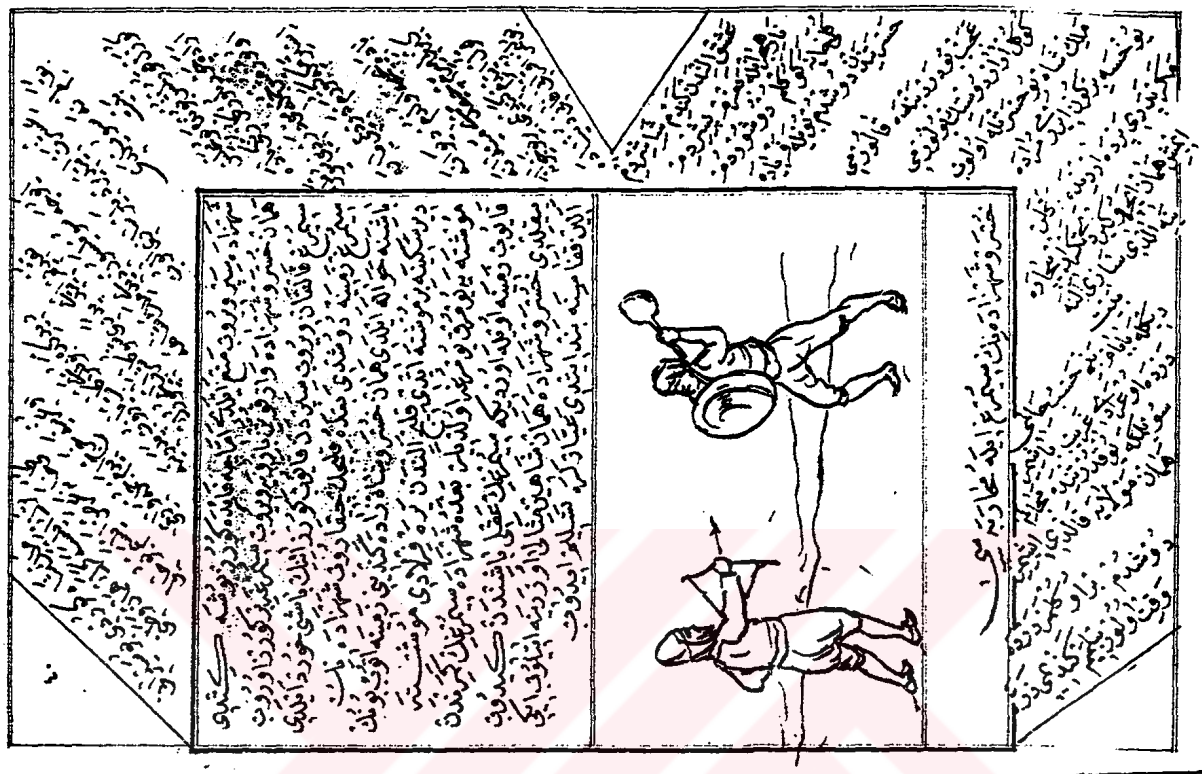
دون کیجه سیزم ایچنده قاره لرکیدم هله
دشمنی قلیچ اره لرانشته وارم هله

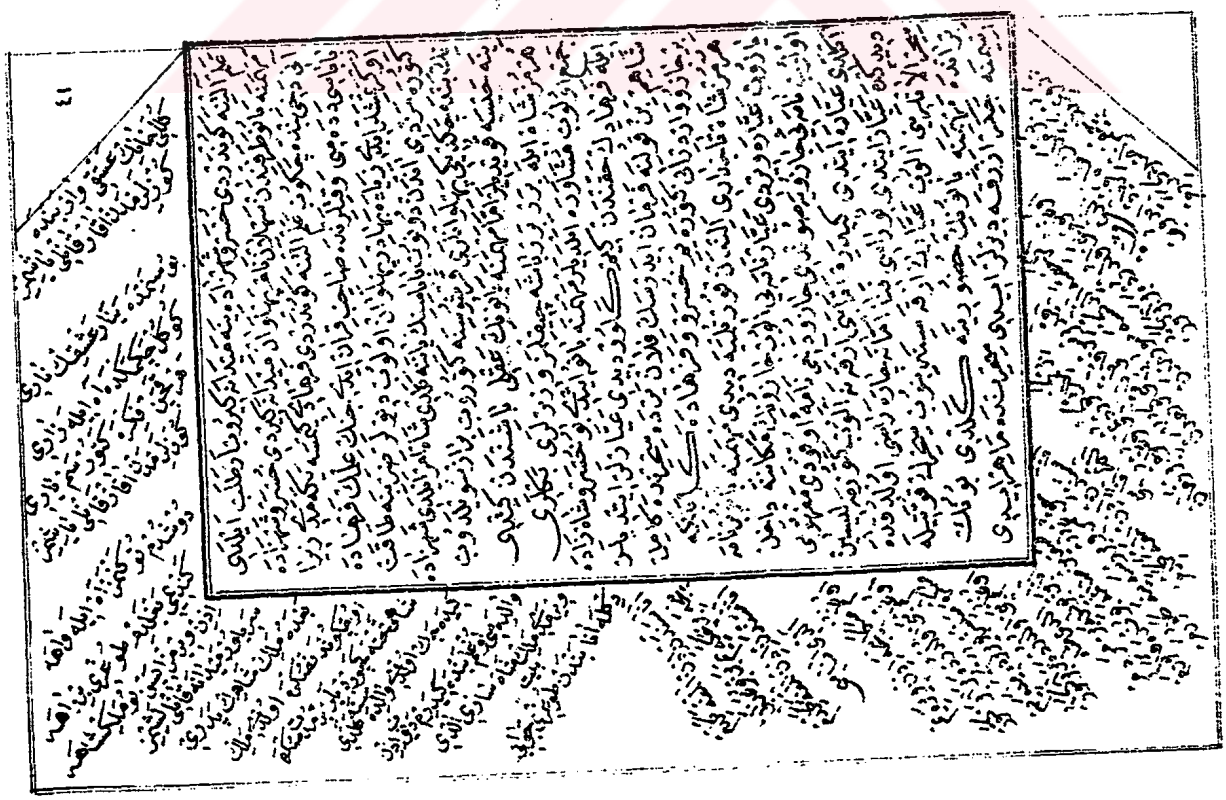
دیوب فرهاده حمله ایلدی

فرهاد دخی بوزبطمان کولنکی قارشوورپوب منع ایلدی اما وجودی
صارصیلوب اناسندن امدیکمسوه بوزنیندن کلدی اوبوردی اوبابندی
مست ایدی ایبلدی نوبت فرهاده کلدی دوست دشمان فرهادی کورنجه
افرین ایلدیلر فرهاد دخی وارقوتن بازویه کورنجه یا الله
دیوب الندهٔ اولان بوزبطمان کولنکی بنجه اوزره سوکولنك
قارون عجمك باشنه ایتوب باشی حوزه خاش وکندی مرده اولوب
جانی جهنم اصمار لدی اول ساعت شهمرد عیار قارونك لباسی
صوتوب لبسی مهمنه بانوطرفنه فرلامتدی الین پهلوانکری جهنمده سن
یرهاضر لمعه کندی دیدی مهمنه بانو نراه جکوب شیرین مسرور

ايلدى وقالق ديوب اوماندرمق حق تعالى يه شكر حمد ايلدكدن اندن عبادته
مشغول اولدقجون صباح اولدى ايكى عسكر برينه مقابل اولوب
فيل سوار ميدانه كلوب جولان ايلدى وارطلب ايلدى بوطرفدن
قهرمان اوكنه دوشوب ميدانه كتوروب القتال ايدوب كروه
دوندبلر بعده قهرمان فيل سواره مقابل اولوب وسوتيلشه رك
ازغشوب جنكه باشلدبلر اندن فيل سوار آل بيزه يه اوروب
قهرمان اوج بيزه اوردى قهرمان منع ايلدى اندن توبت قهرمان
كلدكده يوز تطمان كولنكى البنه الوب فيل سواره حمله ايلدى
اولدنجى سيرك برابرهيدى كولنك سيزه ايتوب چيني
طباق كبى نارمار ايلدى فيل سوارهاى ديوب باشنى قاچيره يم
ديركن كولنك باشنه ايتوب باشين ايكى پاره ايلدى مهمنه يانوب
بوبى كوروب كوزى قورقدى طبل ازمه خالديردى دونوب ايكى
عسكر قوندبلر قهرمان جادرينه كلوب براز راحت ايده يم ديركن
هرمزشاه طرفندن ادم كلوب سوركسيزى شاه استر ديوب
قهرمانك اوغلى شاهك حضورينه كوندربلر قهرمان شاهك حضورينه
كيروب باش يره قويدى شاه ايتدى بزتوتلر ايله نه رمانه دلك
جنك ايدهلم ديوب همان برنامه يازدقده شهمرد عيار
بزلوتك حوالى كوردديدى شهمرد عيار نامه اوبت مهمنه يانوتك
حضورينه كلوب نامه يى ويردى مهمنه يانو نامه اجوب اوقودى
اوتله يازمشكه اى مهمنه يانو بوقدر كوندن جنك اولوب ايكى
طرفدن بوقدر اده هلاك اولدوز بزيكت قرقت

بيلدم حاصل اولوز سنه لايق اولان بودركه سنيزبنى معزز ومكرم
تخت روانه قيوب بوطرفه كوندره سيزده بزمش مهمنه يانو نامه دن
بوجوابى ايشيدنجه غضبه كلوب پاره پاره ايدوب الجينك اوزرينه
آتوب عيار ايتدى وارشاهنه سوتيله يلدبكندن بيرو قالمسون
بوتله سوز ايله قزويلرديديجه عيار دخى شاهك حضورينه كلوب
بوتله سوتيله هرمزشاه دخى بوله كندى بيلوز باشنه كلهجك
وازديوب امر ايلدكه اوچكون جنك يوقدر شكاره كيدهلم
ديه جمله بكلردخى رخصت ايتديلر بوتوب شكاره كيدبلر دردنجى
كون على الصباح بنه ايكى طرفدن عسكر ميدانه مزكزه كلوب
الوانلر وصفلر تعلنوب طوردبلر عجبا بوكون ميدانه كيمر كيمه
ديركن خسرو شهزاده ميدانه كلوب نداايتدى الوتميدانه كلوب بزرمان
لعب وهنركوسترهجى ايكى طرفدن افرين ديدبلر اندن نعره
اوروب بنى بيلن بيلسون بيلمان آكاه اولسون بنم خسرو شهزاده
جكركوشه هرمزشاه مهمنه يانو بوكون ميدانه آزكوندرسون
ديوچاغردى مهمنه يانو طرفيندن سيمرغ نامى پهلوان سكسان
آرشون قديله ميدانه كلوب خسرو شهزاده يه مقابل اولوب عشق
ايلدكده بوتلر بزرمان اللشوب بعده آزغشوب جنكه باشلدبلر
خسرو شهزاده بزبيزه اوروب سيمرغ سيروتروب
منع ايلدى بعده سيمرغ اوردى اولدنجى منع ايلدى
اشته بوتلرك آرالرنده برقاچ حمله خطا كجدى عاقبت سيمرغ
غضبه كلوب خسرو شهزاده يه يوكوردى حواله ايلدى خسرو

T.C. YUKSEKOGRETIM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

مهمنه بانوجاز ویه اکرام ایدوب بثون احوالی نقل ایلدی جاز و ایتدی
ابتدا محبوس اولدلری قورتاره یوب بن سحر ایله یوب محبوس سلری
قورتاردی اندن جاز ویه بجاد ویرد یلر ایچنده قرار ایلدی
راوی روایت ایدر بو طرفدن محبوس سلرین خلاص اولدی یعنی هرمز شاهه
سوز یلر زیاده ایلمیوب کندی اولدی ایکی طرفدن
جنك حربیلری چالنوب عسکر مهیا نه کیروب جولان ایدوب
قواقا لدیروب چالنان جنك حربیلرین دیندیروب بلند اواز
ایله مهمنه بانو طرفدن کهرباب مهیا نه کیردی شهزاده دیدیکه ای کهرباب سند
عدی پهلوان یوقمیدر که مهیا نه نعره سین کیرسون دیدی کهرباب ابتدای
یا خسرو بی بکلم مبین معذور انه حرکت ایدیوسن دیجه شهزاده ابتدای
یا کهرباب بلهٔ سکا زیاده تحکم واردر سکا کورز اورمعه جنك
ایدرم دیدی کهرباب قایز مزه دیدی الندن کلمی دیرغ ایمه دیوب بوقلن
جکه کندلد یلر همان کهرباب ان ایدیه یه اورت خسرو شهزاده یه یر
یه اوردی اولدخی منع ایلدی عاشقه بو نلرین زمان خصمانه جنك
ایلد یلر اخر خسرو شهزاده بو کا بر ضربه اوروب یقدی
اندن یه طاوراندی یه جنك ایلد یلر چون اخشام اولدیغی بیلرلر یه
ظهر بولمیوب دونوب قوندیلر اندن شیرین عیار ایله فرهاد
کلوب یه عشرت ایلد یلر صباحه قدر چون صباح یقین اولدقده شیرین
ایتدی یا فرهاد غافل اولمه مهمنه بانو بر سحر باز نجاز رکتوزدی
شیرین مهیا نه کیروب سحر ایسه کرك ایلك شرندن سنی
خلاص ایله امانت ایلدم بصیرت اوزره اولدیدی فرهاد دخی

الله تعالی بکا معین اولوردیکه اما شهزاده یه نك تجاوزه بزحمانلی وازادی
سحری باطل ایدردی اول دخی انلی فرهاده ویردی چون صباح یقین اولدی
شیرین اصول ایله یه جاد ویه کلنجون صباح اولدی ایکی طرفدن
عسکره الایلر بعلیوب میدان اچلوب خسرو شهزاده میدانه کیر
دکده همان جاز وده میدانه کیروب خسرو ه مقابل
اولدی حمله ایلدی خسرو شهزاده اسم اعظم اوقیوب منع
ایلدی خسرو دخی جاز ویه یر کورز حواله ایلدی جاز و دخی
سحر قوتیله منع ایلدی بو دفعه جاز و سحر اوقیوب تمام قبه سی
کبی یر کورز حواله ایلدی خسرو شهزاده سیر و یروب کورز
سیره طوقندقده انشلر صاچلدی خسرو شهزاده

خسرو شهزاده ایله آزره جاز و نك محاربه سینك رسمیدر

شهزاده انش ايچنده قالدكدن صكره اميد كسدى جاروخسرو
الدم فيا بسيله آت سوروب ميدانه دوشوب جولان ايلدى بعد خسرو شهزاده
آت سوروب ميدانه چيقدى جاروبوني قوروب هاى هاى مسن
ديدى اما نوبت خسرو شاهه كلدى آل سنده بندن سوك
بادكارى ديوب جاروبه يز بنه حواله ايلدى جاروب منع
ايلدى اندن جاروقوينه دن بر شيشه چيقاروب سحر ايدوب
خسرو ايله اوزرينه اندى شيشه يا ايلدى انتظار ايله دردمند
خسرو شهزاده انش ايچنده قالدى هر مرحبا اوغلندن اميد بنى
قطع ايلدى شهمرد عيار ايسم اعظمى اوقيوب اول سحرى منع
ايتسه بو منوال اوزره اخشام اولنجه جنك ايليوب طبل ارام
اورلدقده كبرو دونوب قوندقلرى جاروده محلنه كلدى مهمنه
بانو جاروب مكارينه اكرام ايلدى جاروسوده كلوب ايتدى
اى شاهم بنم برجاروآرقداشم وار اوزرطنطنه جاروديرلرندن
سحرنده ماهر وزعيار بر شيشانه وريم وار سوت
كتورسون ديدى اما شهمرد عيار اندنه تبديل ايدى بوخبرى
ايشيدوب كلوب خسرو شهزاده يه خبر ويردى خسرو
شهزاده بك اول كيجه بر بازركان مسافرى وار ايدى انك يانندنه
خسته ايدى اندن كلنى دريغ ايتمسون ديدى اما بو بازركانك
ادينه شانو چندى بر آرايدى كرمدكى ولايت وكورمدكى شهر
قوى ايدى شمدى خسرو شهزاده يه ايتدى اى شهزاده مهمنه
وانوايله حداد ايتمسلر سبى ندر قلعه ايچون سنى يوخسه

نه ايچون دينجه خسرو شهزاده ايتدى اصلى همان بوده ركه قرهاد شيرينه عاشق
اولمش بالمده سنى قرهاده ايچون شيرينى قرهاده ايليورمك ايستدى
مهمنه بانو دخى ويرمكون عناد ايتدى حتى انك ايچمه نك اصلى بودر ديدكده
شانو چندى عا ايتدى اى شهزاده حداد ايشنده شيرينه عاشق
اولدقدن صكره قدر واردر قرهادى عيلمه زيرا بن شيرينك تصويرينى
كوردم دنياده كورل اولورسه بوقدر اولور ديمكله قرهادى بولتدى ديدكده
خسرو شهزاده بازركانك مدحنده بولركنه محبت دوسوب
بودخى شيرينه جان وكوكلدن عاشق اولدى اما شيرينك كوكلى
قرهادده ايدى اما بوطرفدن طنطنه جاروكلوب ايكى جاروده رابر
اولوب سحر ايله قرهاد وخسرو شهزاده يى هلاك ايتمكه جالشورلر
ايدى چون صباح اولدى عسكر ايكى طرفدن صفلر بغليوب عجب اميدانه
كيمه كيمدر بركن خسرو شهزاده شيرينك عشقيله بر نعره اوردى كه
چوقر كيمسه ايشمه مشهدا ولديغى اما بوطرفدن طنطنه جاروده مهمنه بانو
نيه اوكنه كلوب ايتدى سلطانه اذيكز واردى خسرو ايله حضور ينه كلوب
حضورينه كوره لم ديدى اما اول كيجه قرهادا ايله شيرين بولشه مدت
ايدى وله جق اولورا ايشنه خسرو شهزاده عنده [illegible]
ارطلب ايلدى طنطنه دخى ميدانه كيروب شهزاده يه [illegible]
شهزاده بك اوزرينه بر شيشه ايله صوسترسن ديدى خسرو شهزاده
اول ساعته بانو اوبوب جاروبونى الوب بوغازينه زنجير طاقوب
مهمنه بانو ينه كوندردى شاهك اوكنده بر قاز يغه
بغلدى بر اندن [illegible] كيروب قوينندن بر شيشه

چیقاروب عسکرك اوزرینه صاچدیکی جمله سی آتش ایچنده قالدی بعضی
برچی ایله ی آتش دفع اولدی میدانده آجیلدی هرمزشاه کوردیکه
اوغلی میدانده یوق هرکسی دونوب قاچمغه باشلرلر عیارزلر کلوب خسرو شهزاده
زنجیره بغلودرد بیله باشلرینه چمبر ویرد یلر شاهك عقلی باشندن
کیدوب ایتدی یولدزایله باشه چیقلمز قمان بوکیجه شیخون
ایدهلم عیارزلر ایتدیلر وارون خسرو شهزاده یی جالدوب
جازولری قدایتدیلر صکره شیخون ایدهلم دیدیلر اما ذاوی ایدی
بوطرفدن مهمانه باتوطرفنده جیشلری ایکی داره جازو بکلرایدی
عیارزلر کندیلرینی غاده مرقیافتنه قویوب وارون کوزدیلرکه
جازولزیاتورلرفرصتی غنیمت بیلوب جازولرك باشلرینك کسوب
خسرو شهزاده یی وسائر جیشلری دخی آلوب کلدیلر
هرمزشاه اوغلونی کوزنجه مشاوره اولدی وامرا لدی جمله عسکره
حاضرلنوب کیجه یاریسنده اکسردون مهمانه باتونك عسکری
ایچنه کیروب برهای هوی وبرولوله ایلدیلرکه تعبیری ممکن
دکلدر مهمانه باتودخی جازولرینه صغنوب یاتوردی باقوب
کوردیکه برطرفنجه قیامتدرا اول کیجه دخی قرائلوایدی مهمانه باتونك
عسکرینه کیروب برتصره اوردیلرشمدی بوظلمدن فریاد
ایدرلر کیمسه شنیلکله کوزلرینی اوران یارکاهلرندن قاچیچیقاروب
یره دیزبوی سلرك باشلری طوپ کبی زمینه دوشر اولوردی کیمی
شاشیروب قاشدیرمندن جرمه صیغمیوب باشنه کیوب وصاریق برشه
یارکیز قولایلك صاروب وکیمی بیزه دیو قوتون چیقوب

قاچوب واینه ترس بتوب یولارفیاسیله اتلرینك قویرغی طوتوب دخی برو
اوردی هلاك ایدرلرکیمی میفره قومنغالی قولنه آلوب برینك اوستنه
بصوب هلاك ایدرلرکی واتلرا وزکوب برلرینه دن قاشدی لحاصل
برشاشقینلق اولدی وصفی ممکن دکل قرهاد طرفنده خسرو
شهزاده برطرفنده اما مهمانه باتودخی حالهاوغراد یغنی بیلسوب
کندی باشنه کوجیله قورنازدی دخی عسکری چاغیرچاغیرا اولدی
اما بوطرفدن شهمردعیارقرهادك یانینه ایدیکی قاچ پهلوان وبرتخت
روان ایله شبرینك یارکاهنه وارون بوزلك دیدیکی عیارایتدیکی
یولك اصلی ندن شهمرد عیاز

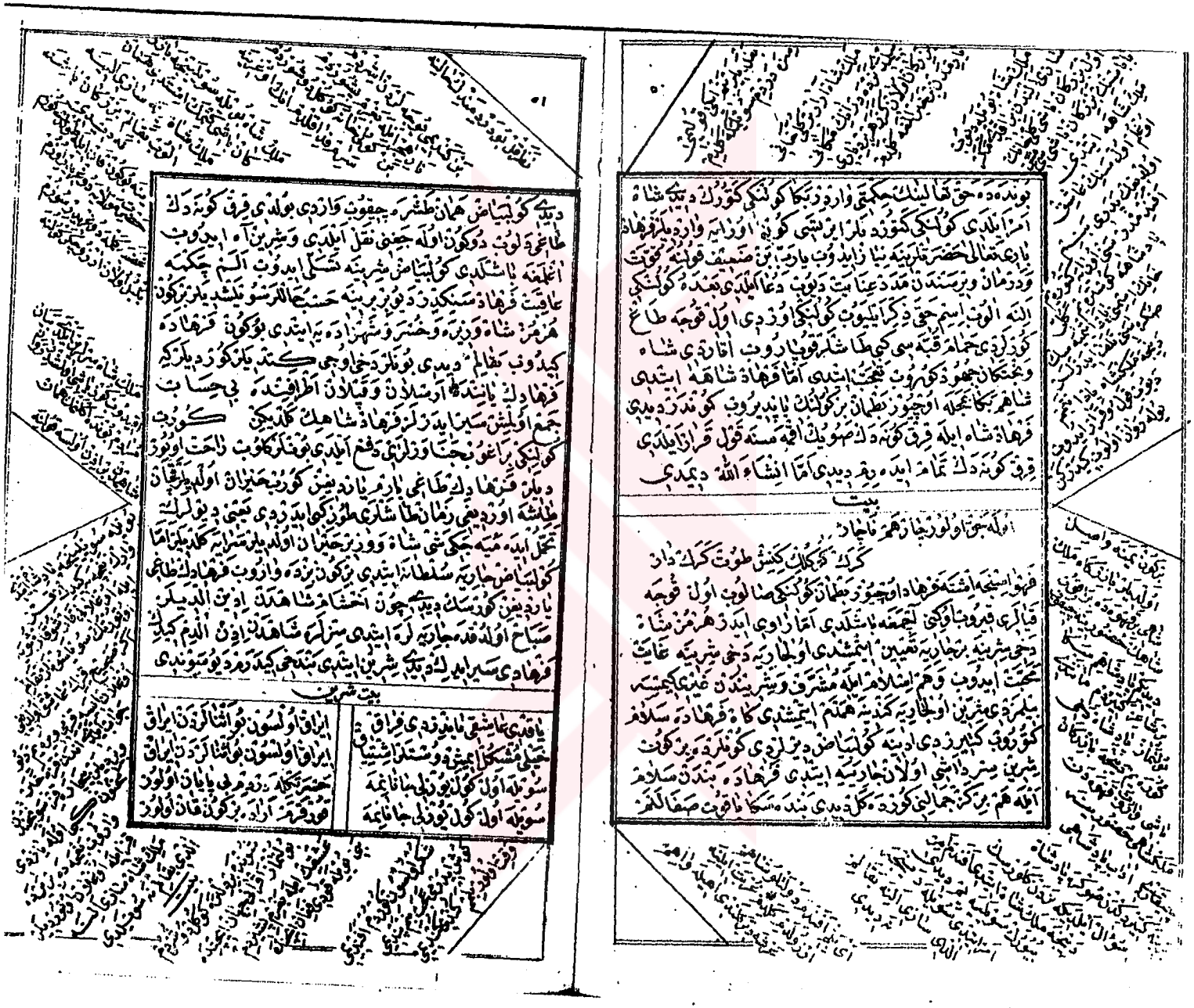

قرهاد میدانده محاربه ایدرکن هرمزشاه دوزبن ایله صغیرایتدیکی

ايتدى سلطانم بوكيجه شبخون ايلدك مهمنه باقوسرى برا قوب
قاچدى جاريولرده جى هلاك اولدى بورك كيدوم ديبك فرهاد ايتدى
افندم شمدى نصكره وصلته ايرشيورسكز الوجكه ديبك اما ايلرلرك الدى
بجه اولوب ايش تقديره كوره وشيرين مراد ايتسه فجار ايدى همان
فرهاد شيرينى تحت روانه قيوب شكارك الوب فرهاد ازملاقن
كيوبوله روان اولوب هرمزشاه ايله برابر سيه ايجه قونه
كوجه اما سيه شهرينه كلوب قرار ايلديلر فرهاد ايله شيرين
بجمخانه وقت نكاح اولورز ديو انتظاره ايكن اما خسرو شهزاده
نك بر مكاره طاقمى واز ايدى شهزاده به ايتدى شهزاده فرشتى
مشاهده ايدرمسندن صقلمه ديدى سنك كوندن كونه بكزمك
صارارسوب صولبوز خسرو شهزاده ايتدى جنك ايدركن
بكا شيرينى مدح ايلديلر كورمدن عاشق اولدم سى اولدم طايه ايتدى
شهزادم صقين اميد ايتمه باباك يمين ايلدى شيرينى فرهاده ويرمه
كرك بوقدر جنك ايكيوندر ديدى لكن بن برتدبير ايلدم
فرهادى هلاك ايلسك بعده شيرينى سكا نكاح ايدرم ديدى
اما بوطرفدن شيرين فازبين كندى كندينه فكر ايدركن افندم
بورك خاصر بجه يه كيدم ديبك كن وكلك اكلنه ديوب شيرينى
الوب بجه به كتوردى تماشا ايتدكدن صكره بنه سرايه كتوردى اما
خسرو شهزاده بنك كوندن كونه عشقى ارتدى ديوانه به دوندى
باباسنك يانينه وارمن اولدى بركه هرمزشاه ديوان
ايدوب كورديكه اوغلى خسرو شهزاده ديوانه يوقدر

سؤال ايلديكه اوغلم نيچوندر ديو انمه كلدى ديمجه ايتدى بلرسلطانم
مزاجى اولمغله كله مدى ديدى بلرپادشاه بزه هكيم فاشيسى
كتورب ايتدى وارشهزاده يه باق بجه دزمزاجى ديدى حكيم باشى
واروب باقدقده بوندن عشق علامتى وارخسته لك دكل ديو
باباسنه سويلدى پادشاه دخى طايه سى چاغروب ايتدك شهزاده
زاده سؤال ايله كيمه عاشقدرسندن صقلمزه ديدك طايه
دخى بلورسدى ايتدى شاهم شهزاده شيرينه عاشقدرديدى
هرمزشاه وزيرى اولانه بخكاه جمودى چاغروب ايتدى
بونه چاره قدرديدى بخكاه ايتدى بكا اوچكون مهلت ويرك
انك چاره سى بوله بولديدى پادشاه بك ايوديدى بخكاه عانه
سنه كلوب شيطان كبى فكره واردى بنده كلوب شاهه ايتدك
شاهم فلان طاغك انكنده بيصو وارزرامعه چان يوقدن
فرهادى چاغروب ديرسنكه اكر شول طاغده كى صويى ايديوب
بوطرفه كتورر سن شيرينى سكا نكاح ايدرم ديدى هرمز
شاه دخى فرهاده بو تكليفى ايتدى وهم بنه ابتدى اشتديه
مهمنه باتونك حوضنه صويى كتورمش سن ديدى فرهاد
بونى اشيدنجه بزاه سرچكوب فلك ايبنه سن سياه ايلدى

قويبنى دخى سويلدى
اى فلك نيليوب بنيده يوزن سنك النده
اى بخت سياهم بنه قره اله صالدى بنى
ديوبنا بتدى شاهم باش وستنه جانم قربان اولسون يار بولنه

غم هجرکله اولدم اشنا وحشی جناور کریاز اولمش سکا
یارسوزکدن اولوز کلستانکا سویله ای باد صبا سن جانا نمه
دیوت کوزلرندن قانلی یاشلر دوکدی یونه
قارشولق کولبیاض دخی بویتی سویلدی

بیت

ایرلق نامه سن افندم نازمه کل سلطانیم مدد سن کرم ایله
جورجفا ایله بعزتی اوزمه کل شیرینم کل سن کرم ایله
سنسیز کلستانه کیدوب بیلم یالکز قالدیم بن قان اغلرم
سنسیزجانم ایکله کولکلم اکلرم کتمه شاهم کتمه سن کرم ایله
اولدی حکم هجرکله کابات مرحمت ایله ای شیرین عالیجناب
یارم یوق سوزمزده ای ماهتاب کل طوزله یاره می سن کرم ایله
در کولباض سکایلوار وسیمندن الوب اتمه بنی شاده
فرهاد وعدان شیرین بیچاره رحمکه اولمز ایسه بن کباب اولوز

دیوت

کولباض اطیفه یه باشلدی چون اولکون اخشام اولدی درد مند
شیرین دیوت احمدی عجبا فرهادك بویله کوزیم دیوت اه واز
ایدرمی چون شاه ایدی بوکون بن کیده جکم یارین سزکیدك
دیدی چون هرمن شاه کیدوب سیز ایلدی اخشام سزایه کلوب
سلطانه ایدی بوکون فرهادی کوردم شیرینك عشقیله هایشه
وارلزا وصلان وقیلدلر باشنه اوشمشلر دیکانه فرهاده یك
ایچلم اجدیکشکه اوغلم شوسوداده کچه زیرا فرهاده بن چاك

اولورسه شیرین اکا تسلیم اولمز خوش امیدی ایکی عاشق یادی
صباح وارروب بربرلره کورشسونلر دیدی صباح اولدقده تخت
روانه بندیروب شیرینی کوندردیلر حکمت خدا فرهاد طاغی یارد
کربیتانا اولوب خوابه وارمش ایدی رؤیاسنده برپیر کلوب
اوغلم فرهاد پیچون اویورسك قالقوارسلا نلری دفع ایله شیرینی
شیرین کلیورد یدی همان فرهاد بیدار اولوب صاغه صولنه باقوب

بویتلری سویلدی

غم قصاوت چکوب قدلرن خمایه صبر ایله شیرین افندم خدا کریمدر
بزکون ایریشورز دوق صفایه اغلمه شیرینیم خدا کریمدر
شکایت ایتمه بیلمیان یارن کل یوق یره ویرمه غم یخانه
ارلر صبر ایله ایردی مراده صبر ایله شیرینیم خدا کریمدر
دشمنلرك ملول کوزمسون سنی خلاف ایتمه طوغری سویله سوزك
خطالرده صمقلسون مولام اوزك صبر ایله افندم مولا کریمدر
درویش اولدره حال اکسك اولمز جومرد الیده مال اکسك اولمز
عاشق باشنه حال اکسك اولمز اغلمه شیرینیم مولا کریمدر

مکرر بویتلری سویلدی

شول بنم آه ایدوب اغلدیغمز یاره بیلدیرن یاکریم
دوتمدی اصلا غمز کوکلم عاشق اولانی کولدرز یارجکم
اولورا ترلمیم دیرایدم مسندن هیچ جان ایرملورمی بدندن
تجحب وازیکرمی شیرینم بندن یوخسه عمدیمیدر بیلدیرن یاکریم
اولمشم اوارمجمله ایشمدن عالم بیزاراولدی بحشم یاشندن

بوردی ایراق اولسون قول باشندن عشقه دوشمك نه مشكلدر یاكریم
وارها ایدر بنی یاقوب یاتدیرمه ایر یلقله جمالم صولدیرمه
قاوردمولا امیدی سوندیرا ولدیرمه حسرتیله شربنی كوندردیار رب

بوبیله دیوب

كوزدیكه كیمه كوندرم یاقوب یاقلدیغی شیرین كلیور كوزلرمدن قاچلی
یاشلرده وكه ركب بوبیتی سوتیلدی

كوندره یوزبیك هلاك ایلدی هجرانك بنی
حقه یوزبیك شكر اولسون صباح اسان كوردم سنی
ویدی اندن شیرین دیمه قارشو سیندره
بوبیتی سوتیلدی ❊ بیت شیرین

یاالهی المه جانمه اولسیخه واصل یاره
سن قبول ایله دعامی ای غنی پروردگار

دیوب

ای بنم موئس عاشق مبتلا سی اولدیغم جانم وحیركم كوشم فرهادم
بجن بنم دردمه چاره بوحالده كرفتار اولدك جانم یاری تعالی حضرتی
بنی سندن سنی بندن ایرمسون دیدیكده الذی فرهاد

بیت

چوقدن سنك یولكده كوزلرم كلمز میسك ای كوزلرینی سوردیكم
كوزلرمدن قاچلی یاشلرده وكیره سیلر میسك ای كوزلرینی سوردیكم

دیوب

كوزلرمدن یاشلرده وكدی صحكه شیرین اغلیه رقه سندی انده اولوب

بوبیتی سوتیلدی

الوداع كوكلك سلطانی الوداع جان باشم یولنه قربان الوداع
عشقك آتشندن داغلره دوشدم ای بنم روح روایم الوداع

دیوب

بن بندن جان بدندن ایرلور كبی ایرلدیلر فرهاد بیچاره شیرینك
اردندن باقه قالدی بوبیتی عشقله جكر كاهدن سوتیلدی

بیت فرهاد

عید وصلك ایله مسرور اولدم بر كره آه
نور دیدم شیرینم كندی بنی قیلدك تباه

دیوب

نرگس مستانه لرون یاشلر روان اولوب یاری تعالی حضرتلرینه
چوق تضرع وزیاز ایلیوب اشته بنه فرهاد یالكز داغده قالوب
طاغی دلكده بوطرفده شیرین سرایه كلوب كیمه كوندره آنین
اتمكده امام رمزشاه فرهادك یانه وارلوب وفرهاد
غیری ملك یوركی یاقوب ایچه جیدی همان شیرینی فرهاد یتكاح
ایتمك ضمیرینه كلوب سرایه كلدی سلطانه ایتدی بنم یانوی
اچمالرینم غیر فرهاد یاقمیه صیرطایم قالمدی دیوب براز
بونه دایر صحبتلر اولدی بعده شیرینه فرهاد رخصت
وارمسون یاری برده بنی فرهاد ایله كوردیسون دیرانه اولور
نه اولورسه اولسون یاری بنی فرهاد ایله كوردیسون دیرانه اولور
ایله طاغه وارلر فرهادی كوردیكه حالی كرفتار اولمش بیلدی

وجوق اغلدی امّا فرهاد ده شیرینی کوروب بو بیتی سویلدی

بیت

یورکیمن یا قهر فرهاد ك شیرینم درده دچار ایتم
کوله کوتلك یرا سودم بلبله کول جانیم

دیوب

شیرینه ملول محزون یاقوب اغلشدیلر فرهاد شیرینه سازك
الینه الوب براه سرچکوب بو بیتی جاندن دلدن سویلدی بیت

فرهاد

بخشیم کتاب اولدی عشقك نادره پروانه میم مبلغم امّا یا تمغی بیلهم
بیلك جانیله عاشق یولنده یانیلم عاشق یولنده یا تمغی بیلهم

دیوب شیرینه سازی ویردی شیرین دخی بو بیتی سویلدی بیت شیرین

وکلهلول اولوب ایله آهی عاشقه ایریلق اولهکلمشدر
کلدکله سوزیمخو قلرشاهی کلدکله سوزیم کوله کلمشدر
طوتیان ایتر کی طوسوین مضطربه انیلن کوله کلمشدر
بنی سوزمزدیوصیقین الیمه سوزلر کوزلی اوله کلمشدر

دیوب

فرهاد کسدیکجا شیرین سرایدن باقدی ارقالش ایدیکایتدی
حق تعالی بنی مسندده بنی بنده ارمسون دیوب بو بنی سویلدی
نیازم بودر بنم مسندده ای باری مولا
ارمسون بنی مسندده بنی بنده ارمسون خدا

فرهاد کیوربنه یاقوب اهو کوزلرندن ایجوده لری کبی یاشلر
دوکوب اغلدی فرهاد کیورکیمن دا اغلدی فرهاد شیرینه
ایشدی اغلمه جکدك دا اغلمکه سوینه درت بشکون قالدی دیوب

بو بیتی سویلدی

کیدر قلبنده کی حرقی سرور ایله منری کلدی
ایریشوب عید وصلکله صفا ایله منری کلدی

دیوب اولزمان

شیرین ایتدی بنم عاشق صادق فرهادم بنم قلبمده اولان کوزکر
آیدك ایاغی قیرلنی علامت خیره کلدی امّا درتم همان خین تبدیل
اولیه دیدکده فرهاد براه چکوب بو بیتی سویلدی

بیت فرهاد

بود نیاده مراد الموت جانا کیملره قالمشدر
بنده ایشم جانا همان الله قالمشدر

دیوب

براییله وداع ایدوب کولبیاضی ایله شیرین سرایه کلدیلر شیرین
اولکیکه واقعه سنده کوردیکه فرهاد اوزرینه یرینه تیجی
کلمش حمله ایدوب فرهاد ایتلوب اوزرینه بندی منع ایدیه میوب
قالدی شیرین بیچاره حواندن بیدار اولدقده کولبیاضه واقعه
سویلیوب شیرین الله دوشدی کولبیاض خبر اوله افندم دیدی
شیرین ایتدی جانم کلبیاض کیدوب فرهادی کوربنه صباح
اولمه دن کل دیوب صکره کندی بنه تحمل ایده میوب تبدیل اولوب

نصف ليلده كيدوب فرهادى صاغ قوزديغنده خسته جوق حمد
ثنالر وشكرايدوب لكن فرهادك واقعه سنده يه كديه بشارت
اولوب قالق شيرينك كليوردى فرهاد دخى جانى حوليله خواندن
بيدارا ولوب منتظر اولدى بوطرفدن شيرين نازين كلوب فرهادى
كوردكده الحمدلله فرهادم سخى صاغ كوزدم ديوب واقعه اداده
ايليوب فرهاد دخى خير ايله تعبير ايلدى شيرين نازين نوبتى سوليدى

بيت شيرين

حمد لله تعالى صاغ اسان بولدم هله سنى
جان بدنده ايكن مولام ايرمسون سندن بنى
ديوب لكن فرهاد شيرينك رؤياسنه قلبى غايت محزون
اليسه ده بيلديرمزدى خير ايله تعبير ايدوب الدى فرهاد

بيت

ايچحشم بادهٔ كولكونى يار مجلسنده بن
عمدكل يقلسه شمدكيرو بوجا ينيله تن
شيرينك الكوزى كار ايتدى بكا هم سوزى
دردك ايله اولورسم اوتمه شيرينم بزى
سوينله شيرينم سوينله قالمز بو فرقت بوينله
اولورسم عاشق فرهادك روحنه دعا ايله

فرهاد ايشيتنجه اولدقجه زارا ولمش كوله هردم خار
صوك مجلسه كيدرك فرهاد بوطاغ دخى دلدى شيرينى كورمكه كلدى

رؤياى شديدينجه بكا هم صرار ونيصوله
ديوب كوزلرندن ياشلر

روان اولدى جكركا هى كبابا اولدى شيرينه ايتدى افندم اوج
كونه دك بوطاغ دلرمرا ديمز ايرمز ديدكده شيرين دخى
بوبنى عشقله سويلدى
كسمز مراميد فرحقدن بنى كم جانه تنده در
عقل فكرم روز شب فرهادم كل سنده در
نوردى غاشق فرهادم الوداع
شيرينجا ونتمه اى جهان شاهم الوداع
خوشجه اماندن ايتدم خدايه بن سنى
جانه بدندن ايريلور بوجانقنى

ديوب

صاغ صولينه باقديوب سرايه كلدى اما هم شاهلر خاتونى بونلرك
معامله لرنى خبرا لوب هم شاهه نقل ايلدى شاه ده خسترونك
ايتدى اوغلم خسترونى شوسوزدن واز كجوزمسن شوفترى برمراد
ايدروم زيرا بوغلم برمرتدن اولورايرزلر ديدكده طاية خسترو
كلوب اولقدر اقدام وسعى غيرت ايدوب واز كجورومدى
هم شاهه كلوب اخوالى بيان ايدوب افندم بونلك
چاره سى فرهاد برايش ايدهرم اما سندن اذن استرم
ديدى شاه دخى اذن ويرمكده همان اول ملعونه مكاره وارب بر
طاق لقمه اتوب قوجه قارى مسكلنه كيروب النه برعصا اتوب

هرمزشاهه خبر ویرده بلرشمدی اورایمی تنها فالدقده اوك
قاریه یخی شوفلره بقایم دیوب طاغه کلوب سیزایدرکن
طاغدن براره سلاندی اینوب اوراده اول ملعونه یی پاره پاره
ایلدی قاینندن بوفلرك آرامسنه برطشله صیخرادی

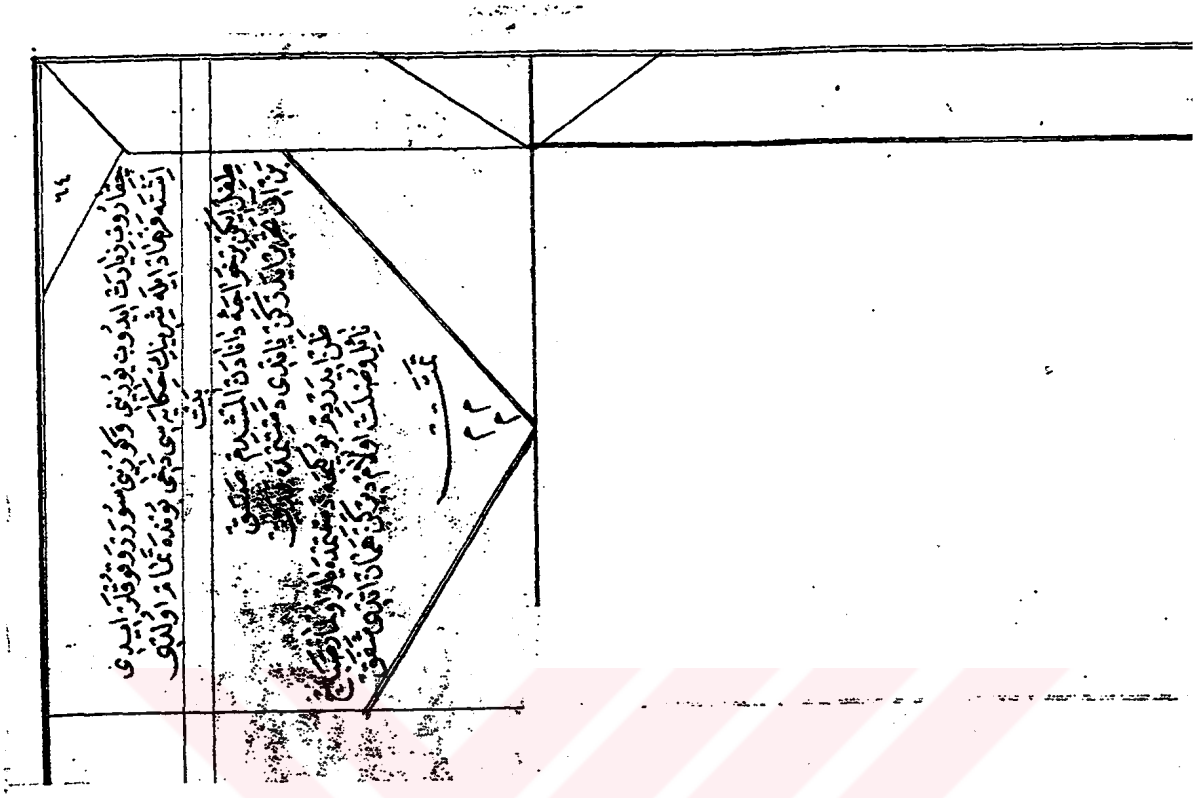
قوشاده طاغه لرکن تجوده قاری النده لقمه جناغی کلوب قرهاده
شیرین وفات ایشدی دیدکده قرهاد کولنك ایله کندینی
اولدیمی شرینده بخی کلوب خنجر ایله کندینی اولدیمی و
زار سلاندن مزطرف الله کلوب تجوزه یی پاره ایدیمی

اما بوطرفدن هرمزشاه کلوب کوردی زیاده آجیدی بوفلرك ایکسی
یرینه یاننه دفن ایلدی بعده هرمزشاه شهره کلوب بوفلرك
روحلری ایچون فقرایه انعام واحسان وتصدق ایلدی اما
بوفلرك مزارلری اوزرنده برینك قرمزی وبرینك بیاض کول
فیاندی بنوب تمام بیوبوب بربرینه قاوشمه زاده لریمه
جك زمان اراسنده برغاره چالی دیکمی بنوب اول فیاندی
قاوشمغه مراقمار مشهور عالم اولدیمی تبیه هی شمدی حالا انلرك
اوزرنده مرقمه ثربه یا اولشدر غاشقلر واربوب زیارت و
روحلرینه برفاتحه دعا ایدرلرحالبوکه کولباض شیرینك
وصمتی اوزره لیلاسلریی تخت روانه قیوب اوزرینه سیاه
اطلاس اورتوب مهمنه یانوا طرافنه کوندردی حالا للغت
دیلدی مهمنه یانوشیرینك قافلره الوده لیلاسلریی کوردکده
اوزرینه قیا نوب بوبتی سویلدی

بیت مهمنه یانو

ریغا برمراد ایتمدم شیرینم تن سنی
اخر لیلا سبی کوردم فان ایله الوده سنی
وتوب

زار زاری اغلدی نامراد شیرینك فراقندن عقلی پریشان
ولدی اندن سرایده اولنلرهب مشاهلرکندی یی مراد
ایتمدیکنه پشیمان اولدی فرق کون یاش وماتم طوتدیلر و
شیرینك لیلاسلریی بوبتی یه قیوب حزینه یه صمغلدی کاه کاه

ÖZGEÇMİŞ

Ömer YILAR,

1974 yılında Erzurum'un Köprüköy ilçesinde doğdu. İlk ve orta öğrenimini Erzurum'da tamamladı.

1991'de Atatürk Üniversitesi Erzincan Eğitim Fakültesi Sınıf öğretmenliği bölümünde yüksek öğrenimine başlayarak 1995 yılında mezun oldu.

Aynı yıl Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Halk Biliminde yüksek lisans öğrenimine başladı. Bu sırada Diyarbakır'ın Hazro ilçesinde 4 ay M.E.Bakanlığına bağlı okullarda sınıf öğretmenliği yaptıktan sonra Erzurum, Merkez Erzurumlu Emrah İlköğretim Okulu'na tayin edildi. Halen aynı kurumda ki görevini sürdürmektedir. Evli ve bir çocuk babasıdır.